

ฉบับที่ 1/2531
ร. 16/2531
ม. 1

การศึกษาเปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
จากการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษา ในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหา
กับหนังสือเรียนของกรมวิชาการ

พิมพ์ที่
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปริญญานิพนธ์

ของ

ธิดารัตน์ วีรเหมณฑิวงศ์

20 เสด.อ. 2535

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

ธันวาคม 2531

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

177353

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิสิตและคณะกรรมการสอบโต้พิจารณาปริญญาบัตรฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการที่ปรึกษา

..... ประธาน
(รศ. ชม ภูมิภาค)

..... กรรมการ
(อ. สมหวัง คุรุรัตน์)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน
(รศ. ชม ภูมิภาค)

..... กรรมการ
(อ. สมหวัง คุรุรัตน์)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ผศ. บุญยฤทธิ์ คงคาเพชร)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญาบัตรฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศ.ดร. สมพร บัวทอง)

วันที่ ๖ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๒

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือเป็นอย่างดียิ่งจาก
รองศาสตราจารย์ชม ภูมิภาค ประธานกรรมการที่ปรึกษา อาจารย์สมหวัง คุรุรัตน์
กรรมการที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญฤทธิ์ คงคาเพชร กรรมการสอบปากเปล่า
ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่กรุณาให้คำปรึกษาและคำแนะนำ ตรวจสอบในส่วนที่
ควรแก้ไข จนกระทั่งปริญญานิพนธ์สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์จิราภรณ์ บุญส่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชูศรี
วงศ์รัตน์ และอาจารย์สุภาพร ลอยด์ ที่ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับวิธีการทางสถิติ

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พยอม วงศ์สารศรี อาจารย์วิรัช คุ้มณัฏ
อาจารย์จิระวรรณ สิทธิชัย อาจารย์ศิวัชร กุลครอง อาจารย์มาลัย น้อยสมบูรณ์ อาจารย์อัมพร
เชมปัญญา อาจารย์ขวัญจิต จารุสมบูรณ์ ที่ช่วยตรวจสอบ แก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงเรียนบรรพตพิสัยพิทยาคม อาจารย์ใหญ่โรงเรียน
พระบางวิทยาและคณะครู ที่ให้ความช่วยเหลือและร่วมมือในการทดลองเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณ คุณสุวิวัฒน์ นิยมไทย คุณสุภพพงษ์ อยู่ทอง คุณกนกรัตน์ อินทรทัศน์ และ
คุณอนงค์ ภาณุตานนท์ ณ มหาสารคาม ที่ช่วยพิจารณาเลือกสถานที่ทดลอง

ขอขอบคุณ คุณกันยารัตน์ วีระเหมฤทธิวงศ์ ที่ช่วยเหลือจัดทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ตลอดมา
ตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จ

คุณความดีอันเกิดจากประโยชน์ของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณ
บิดา มารดา ตลอดจนคุณครู อาจารย์ทุกท่าน

ธิดารัตน์ วีระเหมฤทธิวงศ์

สารบัญ

บทที่

หน้า

1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	4
	สมมุติฐานในการศึกษาค้นคว้า	4
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	5
	ขอบเขตของการค้นคว้า	5
	นิยามศัพท์เฉพาะ	6
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหา	8
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์จำลอง	14
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีสอนตามขั้นหั่งสี่ของอริยสัจ	20
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังสือเรียน	24
3	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	44
	ประชากร	44
	กลุ่มตัวอย่าง	44
	เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง	44
	แบบแผนการวิจัย	50
	สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล	51
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	54

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	54
การวิเคราะห์ข้อมูล	54
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	58
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	58
สมมุติฐานในการศึกษาค้นคว้า	58
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	58
การวิเคราะห์ข้อมูล	60
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	60
การอภิปรายผลของการศึกษาค้นคว้า	61
ข้อเสนอแนะ	62
บรรณานุกรม	64
ภาคผนวก	72
ประวัติย่อของผู้วิจัย	187

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

1	ค่าสถิติแสดงผลการเปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหา ก่อนการ ทดลองของกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม	55
2	ค่าสถิติแสดงผลการเปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหา หลังการ ทดลองของกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม	56
3	ค่าสถิติแสดงผลการเปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหา ก่อนการ ทดลองกับหลังการทดลองของกลุ่มทดลอง	57
4	แสดงคะแนนสอบก่อน คะแนนสอบหลังการทดลอง และคะแนนที่เพิ่มขึ้นของ กลุ่มทดลอง	74
5	แสดงคะแนนสอบก่อน คะแนนสอบหลังการทดลอง และคะแนนที่เพิ่มขึ้นของ กลุ่มควบคุม	75
6	แสดงค่าความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนก และค่าความยากง่ายมาตรฐานของ แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหา	76
7	แสดงค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการ คิดแก้ปัญหา	77

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ปัญหาผลผลิตทางการศึกษาคือคุณภาพอย่างหนึ่งคือ ผู้ที่จบการศึกษาแล้วไม่สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและไม่สามารถแก้ปัญหาที่เผชิญได้ ทั้งที่หลักสูตรมัธยมศึกษาพุทธศักราช 2521 มีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีนิสัยใฝ่หาความรู้ มีทักษะ รู้จักคิดวิเคราะห์อย่างมีระเบียบวิธี รู้จักแก้ปัญหาย่างมีหลักการและเหตุผล (กระทรวงศึกษาธิการ. 2520 : 2)

เมื่อหลักสูตรมีจุดมุ่งหมายที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนแก้ปัญหา แต่ผู้เรียนซึ่งเป็นผลผลิตยังขาดคุณภาพ จึงต้องหันมาพิจารณาที่การนำหลักสูตรไปปฏิบัติ นั่นคือ การเรียนการสอนไม่ได้เน้นที่ทักษะการแก้ปัญหา โรงเรียนส่วนใหญ่ยังนิยมให้นักเรียนเรียนแบบท่องจำโดยครูเป็นผู้บอกวิชา แต่ไม่ส่งเสริมการคิด (ธวัชชัย ชัยจิรฉายกุล. 2527 : 55) การปลูกฝังให้ผู้เรียนรู้จักใช้ความคิดมากกว่าการจำจะทำให้สมองเด็กซึ่งอยู่ในวัยเตรียมพร้อมที่จะฝึกความคิด เมื่อมีโอกาสฝึกหาเหตุผลเพื่อใช้แก้ปัญหาเสมอจะทำให้เด็กมีปัญญาเฉียบแหลมและมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหา (ประคินันท์ อุปรมย์. 2521 : 53 - 54) ดังนั้นการฝึกให้นักเรียนเกิดขบวนการแก้ปัญหาย่างมีหลักเกณฑ์อาจเป็นแนวทางในการตัดสินใจของนักเรียนเมื่อประสบปัญหา และเมื่อได้รับการฝึกบ่อยๆ นักเรียนจะมีทักษะการแก้ปัญหาดิตัวไปใช้แก้ปัญหามานานในชีวิตจริงย่อมดีกว่าการจดจำเนื้อหาวิชาเพียงอย่างเดียว

การกระทำที่จะให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่เห็นชัดคือ การเรียนการสอนจะต้องฝึกผู้เรียนให้รู้จักคิดและแก้ปัญหา วิธีการหนึ่งที่จะช่วยปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีลักษณะดังกล่าวคือ การพัฒนาหนังสือเรียน เพราะหนังสือเรียนเป็นอุปกรณ์การเรียนการสอนประเภทสิ่งพิมพ์ที่ครูและนักเรียนคุ้นเคยและใช้เป็นหลักประกอบการเรียนการสอนมานานแล้ว เช่น การวางแผนการสอน การตั้งจุดมุ่งหมายการเรียนการสอน (ศรีโสภาส พูลบุญโต. 2523 : 1 ; อ้างอิงมาจาก ธาตาศักดิ์ วชิรปริชาพงษ์. 2515 : 45) ในการดำเนิน

การสอนความคิดรวบยอด หลักการและศัพท์เฉพาะ (ศรีโสภาส พูลภิญโญ. 2523 : 1 ; อ้างอิงมาจาก Inlow. 1970) ใช้ในการมอบหมายงานให้นักเรียนทำกิจกรรม ใช้ ทบทวนบทเรียนตลอดจนเป็นหนังสืออ้างอิง ใช้เป็นแบบฝึกหัด สร้างข้อทดสอบและใช้ฝึกทักษะ ต่างๆ ได้เป็นอย่างดี (หทัย คันทอง. 2528 : 34 - 35) จะเห็นว่าหนังสือเรียนเป็น อุปกรณ์ที่มีอิทธิพลมากต่อการเรียนการสอน ซึ่งยืนยันได้จากงานวิจัยของศรีโสภาส พูลภิญโญ (2523 : 66) ได้วิจัยการใช้หนังสือเรียนสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของครูสังคมศึกษา พบว่า ในการเตรียมการเรียนการสอน ครูส่วนใหญ่ใช้หนังสือเรียนสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1 ของกรมวิชาการเป็นหลัก และวิธีสอนที่ใช้มากที่สุดคือ แบบบรรยายประกอบการซักถาม

การพัฒนาหนังสือเรียนให้สอดคล้องกับหลักสูตรจึงเป็นสิ่งจำเป็นมากและสอดคล้อง กับนโยบายการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาข้อหนึ่งของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติระยะที่ 6 (2530 - 2534) ที่จะส่งเสริมให้มีการผลิตหนังสือเรียนและพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้ สอดคล้องกับการพัฒนาหลักสูตร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2528 : 14) นั่นคือ หนังสือเรียนจะต้องมีรูปแบบที่ไม่เพียงมีรายละเอียดของเนื้อหาวิชาตามหลักสูตรเท่านั้น แต่ควรมีสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เป็นปัญหาที่จะชักจูงให้ผู้เรียนเกิดความคิดที่จะแก้ปัญหาและ สอดแทรกแนวทางการแก้ปัญหาทางฝึกทักษะการแก้ปัญหาแก่ผู้เรียนด้วย รูปแบบหนังสือเรียน ลักษณะดังกล่าวจะช่วยแก้ปัญหาหนังสือเรียนแบบเดิม ซึ่ง เสริมศรี เสวตามร (Sirmsree Sevatamorn. 1976 : 7171 - A) ได้ทำการศึกษาสภาพหลักสูตรและการสอนระดับชั้น มัธยมศึกษาในประเทศไทย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อประเมินสภาพการเรียนการสอนวิชา สังคมศึกษาและหนังสือเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโดยสุ่มจากครูและนักเรียนมัธยมศึกษา พบว่า ในหนังสือ สิ่งตีพิมพ์ต่างๆ ควรมีการแนะนำวิธีการสอนแบบแก้ปัญหา ซึ่งจำเป็นต่อการ ช่วยให้ผู้บรรลุวัตถุประสงค์ และสอดคล้องกับ เป็รื่อง กุมุท (2523 : 5) ที่ได้ให้ข้อคิดแก่ ผู้จัดทำคำราโดยรวบรวมจากลักษณะของคำราที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์พอสรุปได้ดังนี้

1. การเสนอเนื้อหาของคำราในรูปแบบที่สำเร็จรูป "หรือย่อมาแล้ว" เป็นสาเหตุ ทำให้ผู้เรียนไม่รู้ลึกต้องการคิด หรือจัดระเบียบข้อมูลต่างๆ หรือสรุปใจความที่อ่านออกมาเป็น ข้อสรุปของตนเองเท่าใดนัก การสอนจึงกระทำเพื่อจะจำไว้มากกว่ามุ่งใช้ข้อมูลในคำรามาร่วมตัดสินใจหรือแก้ปัญหาของคน

2. การเสนอเนื้อหาของตำราบางเล่ม เสนอเนื้อหาตามที่คุณเชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นผู้เขียนตำราจะหาความคิดไป ไม่ได้สอศแทรกให้ผู้เรียนคิดถึงปัญหาต่างๆ

ดังนั้นหนังสือเรียนจึงเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยสนใจที่จะทดลองพัฒนาให้มีแนวทางการแก้ปัญหา และหนังสือเรียนที่ผู้วิจัยเลือกนำมาพัฒนา คือ หนังสือเรียนสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของกรมวิชาการ เพราะหลักสูตรของวิชาสังคมศึกษาเน้นให้นักเรียนมีนิสัยใฝ่หาความรู้ ทักษะ รู้จักคิดวิเคราะห์อย่างมีระเบียบวิธีการ ประกอบกับเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาเอื้ออำนวยต่อการสอนแก้ปัญหา และผู้เรียนระดับนี้ที่อยู่ในวัยที่เหมาะสม มีความพร้อมทางสติปัญญาที่จะฝึกให้รู้จักแก้ปัญหาตามทฤษฎีของเปียเจต์ที่กล่าวว่า เด็กช่วงอายุ 11 - 15 ปี จะมีโครงสร้างทางความคิดพัฒนาเต็มที่และสามารถใช้เหตุผลเชิงตรรกศาสตร์มาแก้ปัญหาได้ทุกกรณี (ทองเคื่อน ศาสตรภัทร์. 2520 : 17 - 20)

หนังสือเรียนที่พัฒนาการแก้ปัญหาจะมีลักษณะต่างจากหนังสือเรียนเดิม คือ มีสถานการณ์จำลองสอศแทรกระหว่างเนื้อหา เนื่องจากผู้วิจัยต้องการฝึกให้นักเรียนศึกษาปัญหาจากสถานการณ์จำลองทำให้มีประสบการณ์ใกล้เคียงกับความจริงและมีทักษะในการตัดสินใจเลือกแนวทางแก้ปัญหาจนสามารถถ้อยการเรี้นรู้จากการฝึกสอศเนื้อหาที่ต้องการได้ เพราะสถานการณ์จำลองเป็นการจำลองเหตุการณ์หรือเลียนแบบสถานการณ์ต่างๆ ที่คล้ายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคมมากที่สุด (วันทนา นิยมจันทร์. 2528 : 21 - 22) ส่วนที่เพิ่มเติมอีกอย่างก็คือเนื้อและสัมพันธ์กับสถานการณ์จำลอง คือ คำถามตามขั้นตอนการสอนแบบขั้นห้สี่ของอริสัจ เป็นขั้นตอนการแก้ปัญหาที่คล้ายวิธีวิทยาศาสตร์ ซึ่งถือว่าเป็นวิธีการแก้ปัญหาระดับสูงโดยเฉพาะปัญหาที่ยุ่งยากซับซ้อน (กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. 2528 : 261) แต่เหมาะสมกับคนไทยเพราะเป็นวิธีการแก้ปัญหตามแนวทางพุทธศาสนาตามที่ สโรช บัวศรี (2526 : 5 - 6) ได้ประตุคมาจากกิจในอริสัจโดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ทุกข์ (ขึ้นกำหนดปัญหา)
2. สมุทัย (ขึ้นตั้งสมมุติฐาน)
3. นิโรธ (ขึ้นทดลองและเก็บข้อมูล)
4. มรรค (ขึ้นวิเคราะห์และสรุปผล)

คำถามตามขั้นตอนห้สี่ของอริสัจจะเกี่ยวเนื่องกับสถานการณ์จำลองตรงที่นักเรียน

จะกำหนดปัญหา (ชั้นทุกข์) ได้จากข้อมูลในสถานการณ์จำลองแล้วจึงดำเนินการแก้ปัญหาชั้นต่อไปตามชั้นที่เหลือของอริยสัจ

สถานการณ์จำลองและรูปแบบการสอนตามชั้นทั้งสี่ของอริยสัจ ล้วนเป็นรูปแบบที่ผ่านการทดลองและวิจัยแล้วว่าได้ผลดีและเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนแบบแก้ปัญหา ซึ่งตอบสนองต่อจุดมุ่งหมายหลักสูตรด้านให้คนคิดเป็น แก้ปัญหาได้ ผู้วิจัยจึงนำมาพัฒนาหนังสือเรียนเพื่อเป็นประโยชน์โดยตรงแก่ผู้เรียน คือช่วยพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา ทางอ้อมคือ เมื่อครูใช้หนังสือเรียนประกอบการเรียนการสอนย่อมได้รับการปลูกฝังวิธีสอนแบบแก้ปัญหาก็วิธีการหนึ่ง

ในการพัฒนาหนังสือเรียนครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งที่ตัวผู้เรียน คือต้องการพัฒนาการคิดแก้ปัญหาให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนโดยใช้หนังสือเรียนซึ่งเป็นสื่อใกล้ตัวนักเรียนและครูที่คุ้นเคยและใช้มากมาเป็นสื่อกลาง ผู้วิจัยคาดว่า หนังสือเรียนที่พัฒนาการแก้ปัญหาก็จะเป็นประโยชน์ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาได้มากกว่าหนังสือเรียนรูปแบบเดิม แต่ผลที่ได้จะเป็นไปตามที่คาดหวังหรือไม่ต้องดูจากผลการศึกษาเปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จากการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหากับหนังสือเรียนสังคมศึกษาของกรมวิชาการ

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหานักเรียนที่เรียนจากการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหากับหนังสือเรียนสังคมศึกษาของกรมวิชาการ

2. เพื่อศึกษาพัฒนาการของความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหานักเรียนที่เรียนจากการสอนด้วยหนังสือเรียนในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหาคือเปรียบเทียบคะแนนก่อนสอนและหลังสอน

สมมุติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. นักเรียนที่เรียนจากการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหามีความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหามากกว่านักเรียนที่เรียนจากการสอนด้วย

หนังสือเรียนสังคมศึกษาของกรมวิชาการ

2. นักเรียนที่เรียนจากการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหาที่มีความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาสูงกว่าก่อนสอน

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อปรับปรุงหนังสือเรียนที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน
2. เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาให้แก่ผู้เรียน
3. เพื่อปรับปรุงหนังสือเรียนให้มีความสอดคล้องกับหลักสูตร โดยเฉพาะจุดมุ่งหมายที่เน้นให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น
4. เพื่อให้ได้ลักษณะการเขียนหนังสือเรียนอีกรูปแบบหนึ่งที่สามารถนำไปใช้เขียนหนังสือเรียนในด้านส่งเสริมการคิดแก้ปัญหา
5. เพื่อหนังสือเรียนจะเป็นตัวกระตุ้นสภาพการเรียนการสอนให้มีลักษณะที่ส่งเสริมการคิดแก้ปัญหาแทนที่การสอนแบบให้ท่องจำ

ขอบเขตของการค้นคว้า

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2531 โรงเรียนบรรพตพิสัยพิทยาคม อ. บรรพตพิสัย จ. นครสวรรค์ จำนวน 320 คน 8 ห้องเรียน โดยการสุ่มอย่างง่าย โดยสุ่มมา 2 ห้องเรียน แล้วสุ่มอย่างง่ายอีกครั้งโดยการจับฉลากเลือกกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมได้ดังนี้

1.1 กลุ่มทดลองจำนวน 40 คน เรียนจากการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหา

1.2 กลุ่มควบคุมจำนวน 40 คน เรียนจากการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาของกรมวิชาการ

2. ขอบเขตเนื้อหาวิชาที่ใช้ทดลองเฉพาะวิชาสังคมศึกษารายวิชา ส.101 เล่ม 1 "ประเทศของเรา" ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 เรื่อง ประชากรของประเทศไทย วัฒนธรรมในการดำรงชีพ การปฏิรูปที่ดินและสหกรณ์

3. ระยะเวลาในการทดลองสอน ใช้เวลากลุ่มละ 17 คาบ คาบละ 50 นาที

4. ตัวแปรที่ศึกษา

4.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

4.1.1 การสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหา

4.1.2 การสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาของกรมวิชาการ

4.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

4.2.1 ความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหา

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. หนังสือเรียนสังคมศึกษาของกรมวิชาการ เป็นเอกสารประกอบการเรียนการสอนวิชา ส.101 "ประเทศของเรา" (เล่ม 1) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ พิมพ์ครั้งที่ 5 พ.ศ. 2528

2. หนังสือเรียนสังคมศึกษาในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหา เป็นหนังสือเรียนที่พัฒนาจากหนังสือเรียนสังคมศึกษา ส.101 "ประเทศของเรา" (เล่ม 1) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ พิมพ์ครั้งที่ 5 พ.ศ. 2528 โดยมีโครงสร้างเนื้อหาเหมือนกัน แต่สิ่งที่เพิ่มเติมเข้าไป คือ สถานการณ์จำลองและคำถามตามขั้นตอนการแก้ปัญหาตามขั้นหั้งสี่ของอริสตั

3. ความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหา หมายถึง ความสามารถที่ต้องใช้ความคิดและประสบการณ์เดิมของบุคคลมาประกอบกันเพื่อให้คิดแก้ปัญหาตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 ตั้งปัญหา

3.2 วิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา

3.3 เสนอวิธีการแก้ปัญหา

3.4 ตรวจสอบผลลัพธ์

4. ความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาวัดได้โดยแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาและมีหลักการให้คะแนน ดังนี้

4.1 สามารถตอบได้ว่าในสถานการณ์นั้นอะไรคือปัญหา ให้ 1 คะแนน

4.2 สามารถตอบได้ว่าปัญหานั้นมีสาเหตุจากอะไร ให้ 1 คะแนน

4.3 สามารถเสนอวิธีการแก้ปัญหาได้ ให้ 1 คะแนน

4.4 สามารถตอบได้ว่าผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นเมื่อใช้วิธีการที่ได้เสนอมาแก้ปัญหาได้ ให้ 1 คะแนน

5. การสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาของกรมวิชาการ หมายถึง การสอนตามคู่มือครูที่สร้างขึ้นตามแนวการสอนที่ผู้สอนวิชาสังคมศึกษาส่วนใหญ่ใช้มากที่สุด คือ การบรรยายประกอบการซักถามโดยใช้หนังสือเรียนสังคมศึกษาของกรมวิชาการประกอบการเรียนการสอน

6. การสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหา หมายถึง การสอนตามคู่มือครูที่สร้างขึ้นตามแนวการสอนที่ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ใช้กัน คือ แบบบรรยายประกอบการซักถาม โดยใช้หนังสือเรียนสังคมศึกษาในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหาประกอบการเรียนการสอน

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

ในการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอแยกกล่าวตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหา
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์จำลอง
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนตามขั้นตอนทั้งสี่ของอริยสัจ
4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังสือเรียน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหา

คนมักพบอุปสรรคและปัญหาในการที่จะกระทำใด ๆ เพื่อให้ถึงจุดหมายที่ตั้งไว้และเพื่อให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างราบรื่นบรรลุจุดหมาย ต้องมีการคิดและการแก้ปัญหา เพราะการแก้ปัญหาคือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนให้หลุดพ้นจากอุปสรรคเพื่อการบรรลุจุดหมายที่ตั้งไว้ (คิวพร เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา. 2529 : 12)

การแก้ปัญหามักเกิดขึ้นได้ทั้งจากสถานการณ์ที่ใคร่เรียนรู้ช่วยในการแก้ปัญหา และการแก้ปัญหามักเกิดขึ้นได้จากการสอนโดยการบอกวิธีให้ การแก้ปัญหาก็เป็นกระบวนการซึ่งผู้เรียนประยุกต์สิ่งที่เรียนไปแล้วมาใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ (พยอม ตันมณี. 2524 : 42)

ในการแก้ปัญหามักจะแตกต่างกันแล้วแต่ประสบการณ์ของผู้เรียนและสภาพการณ์ของปัญหา ดังนั้นวิธีการแก้ปัญหาก็แตกต่างกัน ดังนี้

1. วิธีการแก้ปัญหาโดยใช้พฤติกรรมเดียว เป็นการจำและเลียนแบบพฤติกรรมเดิมที่เคยพบและเคยแก้ปัญหามาได้ และนำมาใช้โดยไม่มีการคิดเปลี่ยนแปลงวิธีการแก้ปัญหา เมื่อประสบปัญหาจะไม่มีการใคร่ครวญหาเหตุผลและสิ่งแวคล้อม เช่น เคี้ยวข้าวให้เมื่อพบคนแปลกหน้า

2. การแก้ปัญหาแบบลองผิดลองถูก เป็นวิธีแก้ปัญหาแบบเตาสุ่ม เหมาะกับเด็กวัยรุ่น เพราะต้องการอิสระและแสดงตนเป็นที่พึ่งของตนเอง

3. การแก้ปัญหาโดยการเปลี่ยนแปลงความคิด เป็นพฤติกรรมภายในยากแก่การสังเกต ที่นิยมใช้คือการหยั่งเห็นซึ่งเหมาะกับคนที่มีประสบการณ์และมีการรับรู้ที่ดี

4. การแก้ปัญหาโดยวิธีวิทยาศาสตร์ ซึ่งถือว่าเป็นการแก้ปัญหาระดับสูงและใช้ได้ผลดี โดยเฉพาะการแก้ปัญหาที่สลับซับซ้อน ยุ่งยากและมีขั้นตอนสรุปได้ดังนี้

4.1 พิจารณาปัญหาโดยการสังเกต คิด และจำ

4.2 ตั้งสมมุติฐานจากประสบการณ์เดิมต่างๆ

4.3 ทดสอบสมมุติฐาน

4.4 คงสมมุติฐานที่ถูกต้อง ส่วนที่ผิดก็คัดทิ้งไปแล้วพิจารณาปัญหาตั้งสมมุติฐานใหม่

4.5 นำสมมุติฐานที่ดีที่สุดไปใช้แก้ปัญหา (กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. 2528 :

260 - 261)

สภาพของการแก้ปัญหา (Conditions for Problem Solving) ผู้เรียนจะแก้ปัญหาต่างๆได้ต้องมีเงื่อนไขในการแก้ปัญหาคือ

1. สภาพภายใน เป็นลักษณะที่ผู้เรียนมีความฉับไวทางสติปัญญา มีความรวดเร็วในการพิจารณาความแตกต่าง การตั้งสมมุติฐานได้เร็ว ทั้งยังสามารถระลึกกฎต่างๆ ที่เรียนรู้อย่างมาแล้ว ซึ่งสิ่งเหล่านี้ช่วยให้แก้ปัญหาได้เร็ว

2. สภาพภายนอก ได้แก่ การสื่อความหมายซึ่งเป็นสื่อความหมายที่ช่วยในการแก้ปัญหาของผู้เรียน เช่น การสอน การใช้ภาษา การถามคำถาม สิ่งเหล่านี้จะกระตุ้นให้ผู้เรียนระลึกกฎที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหามากขึ้น

3. พฤติกรรม เป็นลักษณะที่ผู้เรียนสามารถสร้างแนวการใช้กฎเกณฑ์ที่ซับซ้อนเพื่อแก้ปัญหาใหม่โดยอาศัยการเชื่อมโยงความคิดต่างๆ เข้าด้วยกันแล้วสรุปกฎของการแก้ปัญหาแต่ละครั้งไว้ เพื่อถ่ายโยงไปใช้สถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน (อารมย์ สุวรรณपाल. 2523 : 55 - 57)

สภาพภายนอกต่างๆ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนแก้ปัญหา เช่น

1. จัดสถานการณ์ที่เป็นปัญหาใหม่ๆ และมีวิธีการแก้ปัญหาได้หลายๆ วิธีมาให้ผู้เรียน

ฝึกฝนแก้ปัญหามาก ๆ

2. ปัญหาที่ผู้สอนได้หยิบยกมาให้ผู้เรียนฝึกฝน นอกจากจะเป็นปัญหาใหม่ที่ผู้เรียนไม่เคยประสบมาก่อนแล้ว ก็ควรเป็นปัญหาที่ไม่พ้นวิสัยของผู้เรียนหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ปัญหา นั้นต้องอยู่ในกรอบของทักษะทางเชาว์ปัญญาของผู้เรียน

3. การฝึกแก้ปัญหานั้นผู้สอนควรแนะผู้เรียนให้ตีปัญหาให้แตกก่อนว่าเป็นปัญหาเกี่ยวกับอะไร และถ้าสามารถแตกเป็นปัญหาย่อยได้ ก็ฝึกแก้ปัญหาย่อยให้หมดก็เท่ากับแก้ ปัญหาใหญ่ได้

4. ให้โอกาสผู้เรียนได้คิดอยู่เสมอ (สายหยุด สมประสงค์. 2523 : 67 - 90)

ขั้นตอนการคิดแก้ปัญหา

มีผู้ให้แนวคิดและแสดงขั้นตอนแก้ปัญหาลายคน ดังนี้

โพลยา (Polya. 1957 : 6 - 22) ได้เสนอขั้นตอนคิดแก้ปัญหาไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ทำความเข้าใจปัญหา ไม่ว่าจะเป็นสัญลักษณ์ สรุป วิเคราะห์ แปลความ หาให้ ได้ว่าโจทย์ถามหาอะไร ข้อมูลที่ให้มามีอะไรบ้าง เพียงพอหรือไม่

2. วางแผนแก้ปัญหา แยกแยะปัญหาออกมาเป็นส่วนย่อยเพื่อสะดวกในการแก้ปัญหา และวางแผนว่าจะใช้วิธีการใดแก้ปัญหา เช่น ลองผิดลองถูก หาความสัมพันธ์ของข้อมูล ทดลอง ความคล้ายคลึงกับปัญหาเดิมที่เคยทำมา

3. ลงมือทำตามแผน เป็นขั้นดำเนินการแก้ปัญหาคตามแผน นั้นหมายถึงวิธีการแก้ ปัญหาอยู่ในขั้นตอนนี้

4. ตรวจสอบวิธีการและคำตอบ เพื่อให้แน่ใจว่าถูกต้อง

มาร์กและคนอื่น ๆ (Mark and others. 1965 : 401 - 412) ได้กล่าวถึง การปฏิบัติในการแก้ปัญหาวังดังนี้

1. ค้นหาว่าโจทย์ถามหาอะไรและบอกอะไรมาบ้าง
2. หาความสัมพันธ์ของข้อมูลที่โจทย์ให้มากับสิ่งที่ต้องการหาค่า
3. วิเคราะห์ข้อมูลและความสัมพันธ์เพื่อหาคำตอบ
4. ตรวจสอบคำตอบ

เวียร์ (Weir. 1974 : 18) กล่าวถึงขั้นตอนแก้ปัญหาที่น่าสนใจ 4 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นตั้งปัญหา
2. ขั้นวิเคราะห์ปัญหา
3. ขั้นเสนอวิธีการแก้ปัญหา
4. ขั้นตรวจสอบผลลัพธ์

คิวพร เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา (2529 : 18) ได้นำขั้นตอนการแก้ปัญหาของเวียร์ มาสร้างข้อสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาโดยสร้างเป็นคำถาม 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตั้งปัญหา หมายถึง นักเรียนสามารถระบุขอบเขตของปัญหาตามสถานการณ์ที่กำหนดให้โดยสามารถตอบได้ว่าอะไรคือปัญหาจากสถานการณ์นั้น
 2. ขั้นวิเคราะห์ปัญหา หมายถึง นักเรียนสามารถแยกแยะสาเหตุของปัญหาได้
 3. ขั้นเสนอวิธีการแก้ปัญหา หมายถึง นักเรียนสามารถคิดและเสนอวิธีการแก้ปัญหาจากสาเหตุของปัญหาได้
 4. ขั้นตรวจสอบผลลัพธ์ หมายถึง นักเรียนสามารถตรวจสอบผลของการแก้ปัญหาจากวิธีการแก้ปัญหาในขั้นที่ 3 ได้ว่า เมื่อแก้ปัญหาแล้วผลที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างไร
- ผู้วิจัยสนใจการสร้างข้อสอบตาม คิวพร เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา เพราะมีขั้นตอนที่รัดกุม ชัดเจน และเหมาะสมกับลักษณะการสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริสโต

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหา

1. งานวิจัยในต่างประเทศ

มาฮัน (Mahan. 1963 : 1097 - 1098-A) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผล การเรียนแบบแก้ปัญหา (Problem Solving) กับแบบบรรยายประกอบการอภิปราย (Lecture Discussion) การเรียนแบบแก้ปัญหามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะคิด การปรับตัว และความสามารถในการแก้ปัญหาดีขึ้นโดยเฉพาะนักเรียนที่สติปัญญา ค่อนข้างต่ำ

จอห์น (Johns. 1966 : 994 - 995-A) ได้ศึกษาผลการเรียนของนักเรียน วิทยาศาสตร์ทั่วไปเกรด 8 กลุ่มควบคุมสอนแบบบรรยายประกอบการสาธิต ร่วมทดลองและ

ทำการบ้านตามที่ครูกำหนด กลุ่มทดลองให้เรียนโดยวิธีแก้ปัญหาด้วยตนเอง มีเพียงเอกสารแนะนำกิจกรรมที่นักเรียนจะเลือกนำไปปฏิบัติอันก่อให้เกิดความรู้ ข้อเท็จจริง และมีมโนภาพด้วยตนเอง ผลปรากฏว่า กลุ่มทดลองมีความสามารถในการคิดให้เหตุผลในการแก้ปัญหาได้ดีกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่กลุ่มควบคุมดีกว่ากลุ่มทดลองในค่านี้อีก

ชอว์ (Shaw. 1977 : 5337-A) ได้ศึกษาวิธีการฝึกกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการแก้ปัญหา ที่สามารถส่งผลมาถึงทักษะการแก้ปัญหาในวิชาวิทยาศาสตร์และสังคมศึกษาในการศึกษาคั้งนี้ ชอว์กำหนดให้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์เป็นทักษะการแก้ปัญหาในกลุ่มทดลอง ฝึกเป็นเวลา 24 สัปดาห์ กลุ่มควบคุมไม่ได้ฝึก เมื่อครบตามเวลาฝึกก็นำเครื่องมือค่านวิทยาศาสตร์และสังคมศึกษามาให้ทดสอบ ผลปรากฏว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนสูงค่านทักษะการแก้ปัญหาทั้งวิทยาศาสตร์และสังคมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เป็นการแสดงว่าทักษะการแก้ปัญหามีการสอนโดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์และกระบวนการเหล่านั้นจะถ่ายทอดไปยังเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาได้

งานวิจัยภายในประเทศ

หิสุทธี บุญเจริญ (2522 : 77 - 90) ได้ทำการวิจัยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาเป็นกลุ่มจากการสอนด้วยชุดการเรียนการสอนแบบสืบสวน สอบสวน กับการสอนตามปกติในวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบังละทาย อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ กลุ่มทดลองเรียนจากครูที่สอนด้วยชุดการเรียนการสอนแบบสืบสวน สอบสวน กลุ่มควบคุมเรียนจากครูที่สอนตามปกติ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีความสามารถในการแก้ปัญหาสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนกลุ่มสติปัญญาสูง กลาง ต่ำ ของกลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาเป็นกลุ่มไม่แตกต่างกับนักเรียนกลุ่มควบคุมที่อยู่ระดับสติปัญญาเดียวกัน

มานัส เพ็ญโรจน์ (2527 : 49 - 57) ได้วิจัยเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนค่านพุทธิพิสัยและความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนที่เรียนจากการใช้ภาพประกอบคำบรรยายในลักษณะแนะให้ค้นพบด้วยตนเองและการใช้ภาพประกอบคำบรรยายใน

ลักษณะบอกเล่า กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียน ที่เรียนจากการใช้ภาพประกอบคำบรรยายในลักษณะแนะให้ค้นพบด้วยตนเองสูงกว่านักเรียนกลุ่มที่เรียนจากการใช้ภาพประกอบคำบรรยายในลักษณะบอกเล่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมหวัง ชัยทามล (2528 : 82 - 86) ได้ศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการด้านทักษะการแก้ปัญหา ในการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนตามปกติ ผลการวิจัยพบว่า

1. ความสามารถด้านทักษะการคิดแก้ปัญหาวิชาสังคมศึกษาหลังการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนจากวิธีกลุ่มสัมพันธ์ สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. นักเรียนในกลุ่มควบคุมที่เรียนจากการสอนด้วยวิธีสอนตามปกติ มีความสามารถด้านทักษะการคิดแก้ปัญหาสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. นักเรียนกลุ่มทดลองมีความสามารถด้านทักษะการคิดแก้ปัญหาสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีสอนและระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เพ็ญศิริ งามจิตร (2529 : 84) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาและทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ค่อยการสอนโดยใช้เทคนิคชี้นำกับการสอนตามคู่มือการสอนสังคมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้านการแก้ปัญหามีความแตกต่างกันอย่างไรไม่มีนัยสำคัญทางสถิติแต่ความสามารถในการแก้ปัญหของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแสดงให้เห็นว่าความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาขึ้นอยู่กับวิธีสอนและการจัดกิจกรรมอย่างมีขั้นตอนในการเรียนการสอนแบบแก้ปัญหา สามารถฝึกผู้เรียนให้มีประสบการณ์แก้ปัญหาอย่างมีหลักการและใช้เหตุผลเสมอ ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาสูงขึ้น ซึ่งวิธีสอนส่วนใหญ่จากงานวิจัยที่ได้ค้นคว้ามา

ได้แก่ การสอนโดยการแก้ปัญหาแบบสืบสวน สอบสวน การให้บทเรียนหรือจัดกิจกรรมให้นักเรียน
แก้ปัญหา และวิธีสอนตามขั้นหัตถ์ของอริยสัจ ซึ่งวิธีสอนตามขั้นหัตถ์ของอริยสัจเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อ
การคิดแก้ปัญหามาก ทั้งยังมีขั้นตอนแก้ปัญหาแบบไทย ๆ เหมาะสมกับคนไทย ผู้วิจัยจึงเลือก
ขั้นตอนตามขั้นหัตถ์ของอริยสัจมาพัฒนาหนังสือเรียน เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหา
ให้แก่ผู้เรียน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์จำลอง

ความหมายของการสอนโดยวิธีใช้สถานการณ์จำลอง

มีนักการศึกษาให้ความหมายและกล่าวถึงการใช้สถานการณ์จำลองกับการเรียนการสอน
ไว้ดังนี้

เบคและมอนโร (Beck and Monroe. 1969 : 45) กล่าวว่า ความหมาย
ดั้งเดิมของสถานการณ์จำลอง คือ ความหลอกลวง (Deception) หรือการแสดงผิด
(Misrepresentation) ส่วนความหมายในปัจจุบันนั้นหมายถึง กระบวนการซึ่งอยู่ในรูปแบบ
หรือความคล้ายคลึงกันกับสภาพที่เป็นจริง ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อจุดประสงค์ที่จะตรวจสอบสภาวะการณ์
หรือเพื่อการสอน

ชูลทซ์ (Schultz. 1972 : 4) กล่าวถึงการสอนโดยวิธีใช้สถานการณ์จำลองว่า
เป็นการสอนแบบปฏิบัติการที่ใช้แบบจำลองหรือใช้กระบวนการต่าง ๆ เหมือนระบบของจริง
การสอนโดยใช้สถานการณ์จำลองเป็นการสอนที่สมมุติสถานการณ์ให้คล้ายคลึงกับสภาพที่เป็น
จริง โดยฝึกให้ผู้เรียนสามารถถ่ายโอนการเรียนรู้จากการฝึกไปสู่สภาพการเรียนการสอน
จริง ๆ ได้ และยังทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ดีกว่าวิธีสอนแบบบรรยาย

สำเร็จ เวชสุนทร (2523 : 18 - 19) กล่าวว่าสถานการณ์จำลอง คือการจำลอง
สถานการณ์หรือสภาพการณ์นั้นจำลองมาจากสภาพที่เป็นจริงหรือคล้ายคลึงกับสิ่งที่เป็นจริงใน
สังคมมากที่สุด แล้วให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติ แสดงความเห็นหรือหาแนวทางแก้ปัญหาในสถานการณ์
นั้น ๆ การปฏิบัติเหล่านี้ผู้เรียนจะกระทำเหมือนว่าอยู่ในสถานการณ์นั้นจริง ๆ ซึ่งเป็นวิธีการ
ฝึกที่ไม่ทำให้ผู้เรียนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดอยู่ในสภาพที่เป็นอันตรายหรือได้รับความเสียหาย

แต่กลับทำให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ในสภาพที่เหมือนจริง

จากความหมายหลาย ๆ แบบที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า สถานการณ์จำลองคือ การเลียนแบบเหตุการณ์ให้คล้ายสภาพที่เป็นปัญหาในสังคมเพื่อฝึกผู้เรียนให้ศึกษาหาทางแก้ปัญหาด้วยตนเอง เป็นแนวทางให้ผู้เรียนนำไปใช้แก้ปัญหาได้กับสภาพจริงที่เป็นปัญหา

วิธีการเสนอสถานการณ์จำลอง

วิธีการนำเสนอสถานการณ์จำลองมีหลายรูปแบบตามที่ สุภา กิจจาทร (2519 : 197) เสนอไว้ ดังนี้

1. ให้ดูรูปภาพแล้วเล่าเรื่องประกอบ
2. ให้ดูรูปภาพซึ่งเรื่องเล่าสืบตามเหตุการณ์
3. ให้ดูภาพยนตร์ที่เกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น
4. ให้ดูการแสดงบทบาท (Role Playing)
5. เล่าถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นหรือใช้กรณีตัวอย่าง (Case Study)
6. ให้ดูสถานที่ที่ตกแต่งเหมือนจริงและมีการแสดงบทบาทประกอบ (Props หรือ

Mock-up)

ผู้วิจัยเลือกการเสนอสถานการณ์จำลองแบบเล่าสถานการณ์ที่เกิดขึ้น หรือใช้กรณีตัวอย่าง และให้ดูรูปภาพแล้วเล่าเรื่องประกอบ ใช้เป็นเหตุการณ์ที่เป็นปัญหาให้ผู้เรียนฝึกการแก้ปัญหา

การสร้างสถานการณ์จำลอง

ทเวลเกอร์ (Twelger. 1969 : 64 - 70) กล่าวถึงการสร้างสถานการณ์จำลอง มีขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดขอบเขตปัญหาของการสอนโดยผู้สร้างจะต้องรู้และเข้าใจว่าปัญหานั้นคืออะไร ปัญหาที่กำหนดขึ้นมีจุดมุ่งหมายอย่างไร และใช้สภาวะแวดล้อมอะไรเป็นแรงจูงใจที่จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจปัญหา
2. พิจารณาว่าจะใช้กับนักเรียนกี่คน ใช้เครื่องมืออะไร มีวิธีการอย่างไร ใช้วัสดุอุปกรณ์อะไร การดำเนินการจะเป็นไปในรูปแบบใด มีสิ่งใดที่จะช่วยอำนวยความสะดวกได้บ้าง และปรัชญาในการสอนจะเป็นไปในแนวใด

3. ขั้นปรับสถานการณ์เข้าสู่ปัญหา เพื่อจะให้ปัญหานั้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของ
อาศัยสภาพการณ์ที่พิจารณาแล้วว่าเหมาะสมกับปัญหาหรือเลือกวิธีการที่จะช่วยนำปัญหาไปสู่
จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้
4. ขั้นกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ให้อยู่ในรูปของพฤติกรรม
ที่สามารถวัดได้
5. ขั้นกำหนดเกณฑ์การวัดผล ซึ่งจะใช้วัดพฤติกรรมของผู้เรียนโดยแบ่งเกณฑ์การวัด
ออกเป็น 2 แบบ คือ เกณฑ์การวัดผลขั้นสุดท้ายในการเรียนและเกณฑ์การวัดระดับความ
สามารถที่เปลี่ยนแปลงไป
6. ขั้นเสนอผลของสถานการณ์จำลอง
7. ขั้นการเลือกชนิดของเครื่องมือที่จะนำมาเป็นส่วนประกอบในสถานการณ์จำลอง
เช่น ใช้เครื่องช่วยสอน หนังสืออ่านประกอบ เกม หรือการแสดงบทบาท
8. ขั้นพัฒนาสถานการณ์จำลอง โดยเลือกใช้สื่อหลายๆ อย่างแล้วเลือกสื่อที่มีคุณภาพ
มากที่สุด
9. ขั้นพัฒนาระบบของสถานการณ์จำลอง โดยพิจารณาหาข้อบกพร่องในแต่ละขั้นตอน
เพื่อนำไปแก้ไขให้สถานการณ์จำลองที่สร้างขึ้นมีความสมบูรณ์ที่สุด
10. ขั้นทดลองใช้สถานการณ์จำลอง เพื่อหาข้อจำกัดของสถานการณ์จำลองที่สร้างขึ้น
อาจทดลองกับนักเรียนกลุ่มเล็ก หรือแบบตัวต่อตัว โดยให้ผู้ได้รับการทดสอบทำเครื่องหมายในที่
ที่เป็นปัญหา หรือเปิดโอกาสให้อภิปรายกับผู้สร้างโดยตรง
11. ขั้นเปลี่ยนแปลงแก้ไขสถานการณ์จำลอง หลังจากการทดลองถ้าหากพบข้อบกพร่อง
ต้องทำการปรับปรุงให้เหมาะสม
12. ขั้นใช้สถานการณ์จำลองเป็นอุปกรณ์หรือกิจกรรมในการสอนจริง ซึ่งผู้สร้างจะต้อง
ดูประสิทธิภาพของสถานการณ์จำลองนั้นด้วย
13. ขั้นปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้สถานการณ์จำลองเหมาะสมกับสภาพการณ์ในอนาคต
ในการนำสถานการณ์ไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของการสอนนั้น มักจะพบการเปลี่ยนแปลงของ
สภาพการณ์ในการสอนจริงอยู่เสมอ จึงต้องปรับปรุงและเตรียมสถานการณ์ให้ทันสมัยอยู่เสมอ

ข้อเสนอแนะสำหรับการสร้างสถานการณ์จำลอง

ผู้สอนควรสร้างสถานการณ์จำลองให้ใกล้เคียงกับความจริงที่สุด และสถานการณ์จำลองนั้น ๆ อาจเกิดขึ้นได้เสมอ นอกจากนั้นสถานการณ์ที่สร้างขึ้นต้องไม่ยากหรือซับซ้อนจนเกินความสามารถของผู้เรียน เมื่อได้ฝึกหัดแล้วผู้เรียนสามารถมองเห็นประโยชน์ที่จะนำไปใช้ได้ สถานการณ์จำลองที่สร้างขึ้นจะเป็นที่น่าสนใจหรือไม่ สุภา กิจจาทร (2519 : 196) เสนอแนะไว้ดังนี้

1. สถานการณ์นั้นเหมือนหรือใกล้เคียงกับความจริงมากเพียงไร
2. สถานการณ์นั้นสามารถคลุมไปถึงเหตุการณ์สำคัญที่เป็นจริงได้กว้างขวางเพียงใด
3. มีความง่ายที่ผู้เรียนจะเข้าใจถึงสภาพการณ์นั้นเพียงใด
4. ช่วยกระตุ้นให้ผู้อยู่ในสถานการณ์นั้นได้ใช้ประสบการณ์เดิมมาเป็นเครื่องมือตัดสินใจได้เพียงใด
5. สามารถนำประสบการณ์จากการฝึกในสถานการณ์นั้นไปเป็นเครื่องช่วยแก้ปัญหาในชีวิตจริงได้มากน้อยเพียงใด

ผลงานวิจัยในต่างประเทศ

ในปี 1966 เบเคอร์ (Baker. 1967 : 3353-A) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการสอนโดยวิธีใช้ตำราเรียนกับการสอนโดยวิธีสร้างสถานการณ์จำลอง ในการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาระดับ 8 โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม กลุ่มควบคุม 2 กลุ่ม แต่ละกลุ่มใช้เวลาทดลองสอน 3 สัปดาห์ กลุ่มทดลองเรียนโดยใช้สถานการณ์จำลอง กลุ่มควบคุมเรียนจากตำราเรียนและการอภิปราย ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนทั้งสองกลุ่มมีสัมฤทธิ์ทางประวัติศาสตร์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ปี 1974 โพสต์มา (Postma. 1974 : 4712 - 4713-A) ทำการทดลองใช้สถานการณ์จำลองสอนวิชาสังคมศึกษากับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา เพื่อศึกษาความคงทนในการเรียนรู้และเจตคติต่อการใช้สถานการณ์จำลองของครูและนักเรียน ผลการทดลองพบว่า

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความคงทนทางการเรียนรู้นักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนด้านเจตคติต่อการใช้สถานการณ์จำลองของครูและนักเรียน พบว่า ครูมีความพอใจและเห็นว่าเป็นวิธีที่มีประโยชน์และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนตามความสามารถของเขาและวิธีการใช้สถานการณ์จำลองก็ช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนทำให้มีความคิดแตกฉานในการแก้ปัญหาและนักเรียนก็มีความรู้สึกที่ดีต่อวิธีการสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง

เกลเลอร์ (Geller. 1978 : 219 - 235) ศึกษาการใช้สถานการณ์จำลองซึ่งนำมาแสดงเป็นบทบาทสมมติ เพื่อปลูกฝังความเชื่อฟังของนักเรียน ทดลองกับนักเรียนจำนวน 91 คน ในการแสดงบทบาทสมมติใช้วิธีโอเพนเ้าช่วย ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนที่เรียนโดยการแสดงบทบาทสมมติจากสถานการณ์จำลองมีความเชื่อฟังเพิ่มมากกว่านักเรียนที่เรียนโดยไม่ใช้การแสดงบทบาทสมมติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

งานวิจัยภายในประเทศ

สมบูรณ์ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา (2525 : 57 - 58) ทำการทดลองสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตหน่วยการทำมาหากิน ด้วยวิธีการสอนแบบใช้และไม่ใช้สถานการณ์จำลองกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองที่เรียนด้วยการสอนแบบใช้สถานการณ์จำลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติค่านิยมของสังคมสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบไม่ใช้สถานการณ์จำลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เนื่องจากการใช้สถานการณ์จำลองมีหลายวิธี สุนีย์ ชุ่มจิต (2523 : 72 - 76) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติค่านิยมของสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนหน่วย "ชีวิตในบ้าน" ด้วยการสอนแบบใช้และไม่ใช้การแสดงบทบาทสมมติซึ่งกลุ่มทดลองสอนโดยใช้บทบาทสมมติ ส่วนกลุ่มควบคุมสอนโดยวิธีสอนตามปกติ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับทัศนคติค่านิยมของสังคมของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 ตามลำดับ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติค่านิยมของนักเรียนกลุ่มทดลองภายหลังการทดลอง

สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วรรณ เลิศชัยนที (2528 : 52 - 53) ได้ทดลองสอนโดยใช้เกมสถานการณ์จำลอง เปรียบเทียบกับการสอนตามคู่มือการสอนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มทดลองเรียน จากการสอนโดยเกมสถานการณ์จำลอง ส่วนกลุ่มควบคุมเรียนจากการสอนตามคู่มือการสอน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองเลือกใช้นวัตกรรมแก้ปัญหาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเลือกใช้นวัตกรรมแก้ปัญหาด้านการนำไปใช้มากที่สุด รองลงมาคือ การวิเคราะห์ความเข้าใจ และความรู้ความจำ ตามลำดับ ส่วนกลุ่มควบคุมเลือกใช้นวัตกรรมแก้ปัญหาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และกลุ่มทดลองเลือกใช้นวัตกรรมแก้ปัญหาด้านการวิเคราะห์และนำไปใช้สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ธำรงค์ น่วมศิริ (2527 : 53 - 55) ได้ทดลองสอนจริยศึกษาจากการใช้ข่าว หนังสือพิมพ์สร้างเป็นสถานการณ์จำลอง เปรียบเทียบกับการสอนตามแผนการสอนของกรมวิชาการ สอนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากการศึกษาพบว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของ นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้ข่าวหนังสือพิมพ์สร้างเป็นสถานการณ์จำลองซึ่งเป็นกลุ่มทดลอง มีความแตกต่างจากนักเรียนกลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอนตามแผนการสอนของกรมวิชาการอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม

จากเอกสารและผลการวิจัย ยืนยันให้เห็นว่า สถานการณ์จำลองเป็นวิธีสอนที่จำลอง เหตุการณ์จริงที่เป็นปัญหามานำมาใช้ในห้องเรียนฝึกผู้เรียนให้แก้ปัญหาได้โดยใช้ความสามารถ ทางสติปัญญาระดับสูงกว่าความรู้ ความจำ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนคิดแก้ปัญหาได้ลึกซึ้ง กว้างขวาง กว่าการใช้ความรู้ ความจำอย่างเคี้ยว เพราะเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น การจำข้อมูลแล้วแก้ปัญหา แบบเก่าที่เคยใช้มาแก้ปัญหาใหม่ซึ่งต่างกัน ย่อมทำให้เกิดการแก้ปัญหาอย่างผิดพลาด จะต้อง มีความรู้และเข้าใจปัญหา รวมทั้งวิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทาง หลักการ หรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง มาประยุกต์ใช้ สถานการณ์จำลองมีส่วนกระตุ้นให้นักเรียนได้แก้ปัญหาในรูปแบบดังกล่าวมาก ผู้วิจัยจึงได้นำสถานการณ์จำลองมาพัฒนาหนังสือเรียนในส่วนต่าง ๆ ของเนื้อหาที่ผู้วิจัยคาดว่า สมควรสร้างสถานการณ์จำลองที่เป็นปัญหาขึ้นมาเพื่อฝึกผู้เรียนให้คิดแก้ปัญหา

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจ

วิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจนี้ ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี (2516 : 43 - 62) ได้เป็นผู้คิดริเริ่มขึ้นโดยเกิดจากแนวความคิดว่า ชาตินิยมเป็นชาติที่มีวัฒนธรรมมาช้านานและรักษาเอกราชมาโดยตลอด ครูไทยก็ได้รับความเคารพนับถือจากนักเรียนหรือศิษย์เป็นอย่างมากถึงกับมีการไหว้ครู ฉะนั้นเราจึงควรมีวิธีการสอนเป็นของตัวเองบ้าง โดยการนำวิธีการของพระพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้เป็นวิธีสอน

วิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจมิได้ประยุกต์จากหลักอริยสัจสี่โดยตรง แต่ประยุกต์จากกิจในอริยสัจสี่ เพราะมีลักษณะที่เป็นการกระทำเหมือนกัน อธิบายได้ดังตารางต่อไปนี้

ขั้นของอริยสัจสี่ กิจในอริยสัจสี่ และวิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจ

ขั้นของอริยสัจสี่	กิจในอริยสัจสี่	วิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจ
1. ทุกข์	1. ปริชญา	1. <u>ขั้นกำหนดปัญหา</u> (หรือขั้นทุกข์) ครูช่วยนักเรียนให้ได้ศึกษาพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเองด้วยความรอบคอบ และพยายามกำหนดขอบเขตของปัญหาที่นักเรียนจะต้องคิดแก้ไขให้ได้
2. สมุทัย	2. ปหานะ	2. <u>ขั้นตั้งสมมุติฐาน</u> (หรือขั้นสมุทัย) ก. ครูช่วยนักเรียนให้ได้พิจารณาด้วยตนเองว่า สาเหตุของปัญหาที่ยกมามากว่าในขั้นที่ 1 นั้นมีอะไรบ้าง ข. ครูช่วยนักเรียนให้เกิดความเข้าใจว่า ในการแก้ปัญหาใด ๆ นั้น จะต้องกำจัดหรือดับที่ต้นตอหรือแก้ที่สาเหตุของปัญหาเหล่านั้น ค. ครูช่วยนักเรียนให้คิดว่า ในการแก้ปัญหาที่สาเหตุอาจจะกระทำอะไรได้บ้าง ให้กำหนดเป็นข้อ ๆ

ชั้นของอริยสัจสี่	กิจในอริยสัจสี่	วิธีสอนตามชั้นทั้งสี่ของอริยสัจ
3. นิโรธ	3. สัจฉิกิริยา	3. ชั้นการทดลองและเก็บข้อมูล (หรือชั้นนิโรธ) ก. สัจฉิกิริยาหมายถึง การทำให้แจ้งหรือทำให้บรรลุจุดหมายที่ต้องการ ทำอย่างไรจึงจะทำให้แจ้ง ถ้าเจริญรอยตามพระพุทธองค์ก็ต้องทำด้วยตนเอง จะเห็นว่าพระพุทธองค์ทรงลองวิธีการต่าง ๆ ด้วยพระองค์เอง เช่น โยคะ ดบะ และทรงขออาหารเป็นต้น เมื่อทรงเห็นว่าไม่บรรลุจุดหมายที่ต้องการ จึงทรงใช้วิธีการสมณะ และการวิปัสสนากรรมฐาน ดังนั้นในการสอนชั้นนี้ครูต้องช่วยนักเรียนให้กระทำหรือทดลองด้วยตนเองตามหัวข้อต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ว่าจะกระทำในชั้นที่ 2 ข้อ ค. ข. เมื่อทดลองได้ผลประการใด ต้องบันทึกไว้ หรือที่เรียกว่าเก็บข้อมูลของผลการทดลองไว้พิจารณาในชั้นต่อไป
4. มรรค	4. ภาวนา	4. ชั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล (ชั้นมรรค) ก. จากการทดลองกระทำด้วยตนเองหลาย ๆ อย่างนั้น ย่อมได้ผลออกมาให้เห็นว่า ผลบางประการชี้ให้เห็นว่าแก้ปัญหาไม่ได้เลย ผลบางประการแก้ปัญหาได้แต่ไม่ค่อยชัดเจนนัก ผลที่ถูกต้องจะแก้ปัญหาได้แน่นอนและบรรลุจุดหมาย ได้แนวทางหรือข้อปฏิบัติที่เราต้องการ สิ่งเหล่านี้จะต้องใช้การวิเคราะห์

ชั้นของอริยสัจสี่	กิจในอริยสัจสี่	วิธีสอนตามขั้นตอนทั้งสี่ของอริยสัจ
		และเปรียบเทียบข้อมูลที่ไต่บันทึกไว้ในชั้นที่ 3 ข้อ ข. นั้น จนเห็นว่าทำอย่างไรจึงแก้ปัญหาคำหนดไว้ในชั้นที่ 1 ได้สำเร็จ ข. จากการวิเคราะห์ดังกล่าวนั้น จะทำให้เห็นว่า สิ่งใดแก้ปัญหาคำจริง ค่อยไปทำให้สรุปการกระทำที่ได้ผลนั้นไว้เป็นข้อ ๆ หรือเป็นระบบเป็นแนวทางปฏิบัติ เพื่อให้นำไปปฏิบัติต่อไป

(สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย. 2529 : 48 - 50)

จะสังเกตเห็นว่า วิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจแท้จริงก็เป็นวิธีการแก้ปัญหานั้นเอง ดังที่ สุนทร สุนันท์ชัย (2514 : 204) ได้เปรียบเทียบวิธีการแก้ปัญหากับวิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจไว้ดังนี้

วิธีการแก้ปัญหา	วิธีสอนตามขั้นตอนทั้งสี่ของอริยสัจ
1. <u>การกำหนดปัญหา</u> (Location of Problem) 2. <u>การตั้งสมมติฐาน</u> อะไรเป็นสาเหตุแห่งปัญหา อาจมีหลาย ๆ อย่าง (Setting up of Hypothesis) 3. <u>การทดลองและเก็บข้อมูล</u> (Experimentation and Gathering of Data) 4. <u>การวิเคราะห์</u> (Analysis of Data) 5. <u>สรุปผล</u> (Conclusion)	1. <u>ทุกข์</u> 2. <u>สมุทัย</u> อะไรเป็นสาเหตุแห่งทุกข์ อาจมีหลายสาเหตุ 3. <u>นิโรธ</u> ความดับทุกข์ ทดลองเพื่อทราบว่าวิธีใดจะดับทุกข์ได้แท้จริง 4. <u>มรรค</u> ทางปฏิบัติเพื่อดับทุกข์

วิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจ ซึ่งเป็นวิธีเกี่ยวกับการแก้ปัญหา เป็นขั้นตอนการคิดอย่างมีเหตุผลเป็นระบบและเป็นกระบวนการใช้ความคิดหรือแก้ปัญหานั้นเอง ดังนั้นบางครั้งจึงเรียกวิธีการนี้ว่า "วิธีการแห่งปัญญา" หรือวิธีการทางวิทยาศาสตร์อีกด้วย (สาโรช บัวศรี 2516 : 53)

งานวิจัยภายในประเทศ

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจ วีรพงษ์ คุณมณี (2526 : 1 - 63) ได้ทำการวิจัยไว้ในปี พ.ศ. 2526 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเนื้อเรื่องเกี่ยวกับจริยธรรม ทศนคติต่อวิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจของกลุ่มทดลองที่เรียนจากการสอนด้วยวิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจ กับกลุ่มควบคุมที่เรียนจากการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดรางบัว กรุงเทพมหานคร จำนวน 60 คน ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่า

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเนื้อเรื่องเกี่ยวกับจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนโดยวิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจกับวิธีสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเนื้อเรื่องเกี่ยวกับจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนโดยวิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจกับวิธีสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. ทศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนโดยวิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจกับวิธีสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
4. ทศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนโดยวิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจกับวิธีสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สิวพร เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา (2529 : 66 - 68) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยวิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจกับการสอนตามคู่มือครู ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาคตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจกับการสอนตามคู่มือครูมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มที่เรียนด้วยวิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจสูงกว่ากลุ่มที่เรียนด้วยการสอนตามคู่มือครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากเอกสารและผลการวิจัย จะเห็นว่า การสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจมีขั้นตอนที่ช่วยฝึกผู้เรียนให้คิดแก้ปัญหาได้ผลดีและเหมาะสมกับคนไทย ผู้วิจัยจึงได้นำขั้นตอนการแก้ปัญหาตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจมาตั้งคำถามพัฒนาผู้เรียน โดยใช้หนังสือเรียนเป็นสื่อ ซึ่งผู้วิจัยคาดว่า จะได้ผลดีทัดเทียมหรือใกล้เคียงกับการสอนด้วยวิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังสือเรียน

จะแยกกล่าวเป็นหัวข้อดังต่อไปนี้

1. ความหมายและประเภทของหนังสือเรียน
2. บทบาทและความสำคัญของหนังสือเรียน
3. ลักษณะของหนังสือเรียนที่ดีและสิ่งที่ควรคำนึงในการเลือกหนังสือเรียน
4. ประโยชน์ของหนังสือเรียน
5. รูปแบบการนำเสนอเนื้อหาและรูปแบบหนังสือเรียนที่พึงประสงค์
6. หนังสือเรียนสังคมศึกษา "ประเทศของเรา" ของกรมวิชาการ
7. การพัฒนาหนังสือเรียนสังคมศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังสือเรียน

1. ความหมายและประเภทของหนังสือเรียน

ได้มีผู้ให้ความหมายและแยกประเภทของหนังสือเรียนไว้หลายทัศนะ อาทิเช่น คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ (2527 : 74) กล่าวว่าหนังสือเรียนคือหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้สำหรับการเรียน มีสาระตรงตามที่ระบุไว้ในหลักสูตรอย่างถูกต้อง อาจมีลักษณะ

เป็นเล่ม เป็นแผ่น หรือเป็นชุด และอาจมีชื่อเรียกต่าง ๆ กันคือ หนังสือเรียน แบบเรียน แบบสอนอ่าน หนังสืออ่านประกอบการเรียน เป็นต้น

โกชัย สาริกบุตร และสม สาริกบุตร (2520 : 6 - 7) ได้ให้ความหมายของ หนังสือเรียนสรุปได้ว่า แบบเรียนคือ หนังสือเรียนที่ได้รับการคัดเลือกแล้วโดยครูนำมาใช้เป็น หลักในการสอนและนักเรียนจำเป็นต้องใช้เรียนนั่นเอง ความหมายนี้สอดคล้องกับ ครอนบาช และคนอื่น ๆ (Cronbach and others. 1955 : 96) ซึ่งกล่าวถึงหนังสือเรียน(Textbook) สรุปได้ว่า หนังสือเรียนเป็นประเภทหนึ่งของคู่มือการเรียนการสอนในบรรดาคู่มือการเรียน การสอน (Texts) อีกหลาย ๆ ประเภทและคำว่า Textbook นี้ กูด (Good. 1959 : 567 - 568) ได้ให้นิยามว่า 1. เป็นคู่มือที่ใช้สำหรับการเรียนการสอน 2. เป็นหนังสือ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับรายวิชาที่จัดไว้อย่างเป็นระบบโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะใช้ประกอบการเรียน การสอนแต่ละระดับการศึกษาและใช้เป็นแหล่งศึกษา ค้นคว้าในรายวิชานั้น ๆ

หทัย ตันทอง (2528 : 29) ได้ให้ความหมายหนังสือเรียนในปัจจุบันว่า เป็นสื่อ ประเภทหนึ่งที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนที่เรียกว่า สิ่งพิมพ์ (Printing Materials) ซึ่งเป็นสื่อที่ดีที่สุดในบรรดาสื่อสิ่งพิมพ์ทั้งหลายที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน ถือเป็นวัสดุหลักสูตร (Curriculum Materials) ประเภทหนึ่ง และจากการพัฒนาการศึกษาด้วยแนวคิดใหม่ ๆ โดยบรรจุเนื้อหาความรู้ใหม่ที่กำลังก้าวหน้าทันสมัยลงในหนังสือเรียน เช่น บทเรียนโปรแกรม (Programmed Text) จึงถือว่า หนังสือเรียนเป็นเทคโนโลยีประเภทที่ล้มการะเบา (Software Technology) ประเภทหนึ่ง

จากคำนิยามความหมายของหนังสือเรียนที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า หนังสือเรียนเป็น สื่อสิ่งพิมพ์ประกอบการเรียนการสอนที่จัดทำอย่างมีระบบและมีเนื้อหาตรงตามหลักสูตรแต่ละ ระดับการศึกษา

หนังสือเรียนมีความหมายครอบคลุมสื่อสิ่งพิมพ์ประกอบการเรียนการสอนทั้งหมด ดังนั้น หนังสือเรียนจึงหมายถึงหนังสือประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. คำราเรียน (Higher Textbook) ได้แก่ หนังสือซึ่งรวบรวมความรู้สำหรับ อ่านและศึกษาหาความรู้ทั่ว ๆ ไป รวมทั้งหนังสือที่ใช้ประกอบการเรียนในระดับสูง
2. หนังสือเรียนมาตรฐาน (Basal Textbook) ได้แก่หนังสือเรียนที่เนื้อหาตรงกับ

หลักสูตรทุกประการ และขยายเนื้อหาของหลักสูตรให้กว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้น ในความหมายสำหรับประเทศไทยเราคือ หนังสือเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการบังคับใช้นั่นเอง

3. หนังสือเรียนเลือก (Selected Textbook) ได้แก่ หนังสือเรียนที่มีเนื้อหาตรงกับหลักสูตร ซึ่งอาจไม่ตรงทั้งหมดก็ได้ โดยเปิดโอกาสให้โรงเรียนเลือกสรรนำมาเป็นหนังสือเรียนได้ ในทางปฏิบัติกระทรวงศึกษาธิการจะประกาศรายชื่อหนังสือเรียนจำนวนหนึ่ง แล้วโรงเรียนเลือกใช้เป็นหนังสือภายในรายชื่อหนังสือเหล่านั้น

4. หนังสือเรียนอ่านประกอบ (Supplementary Textbook) ได้แก่ หนังสือใด ๆ ที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับหลักสูตรการเรียน หรือมีลักษณะที่จะส่งเสริมหลักสูตรการเรียน ให้มีการเรียนที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5. หนังสือกึ่งแบบเรียน (Semi - Textbook) ได้แก่ หนังสือที่ผลิตขึ้นประกอบหนังสือเรียน เช่น แบบฝึกหัด (Workbook) คู่มือการเรียน หนังสือแนะแนวการเรียน หนังสือแบบทดสอบ (หทัย ดันหยง. 2528 : 70)

สมิธ, คราซ และแอคคินสัน (Smith , Krouse and Atkinson. : 751 - 755) ได้จำแนกหนังสือเรียนออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. หนังสือเรียนพื้นฐาน (Basal Textbooks) ซึ่งเป็นแกน (Core) ของลักษณะวิชาในแต่ละระดับการศึกษา
2. หนังสือเรียนเสริมพื้นฐาน (Co - Basal Textbooks) ซึ่งส่วนใหญ่จะผลิตขึ้นเพื่อสนองความแตกต่างของสภาพการศึกษาแต่ละท้องถิ่น
3. หนังสืออ่านประกอบ (Supplementary Textbooks) เป็นหนังสือที่ผลิตขึ้นเพื่อจุดประสงค์ในการขยายและสร้างเสริมประสบการณ์ ความต้องการ ความสนใจและให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่านหรือผู้เรียน
4. หนังสือแบบฝึกหัด (Workbooks) เป็นหนังสือที่ผลิตขึ้นเพื่อจุดประสงค์ในการฝึกทักษะในการเรียนรู้โดยเฉพาะ
5. คู่มือการสอนของครู (Teacher's Editions and Guides) เป็นหนังสือที่ผลิตขึ้นสำหรับครูผู้สอนจะใช้เป็นสื่อในการเรียนการสอน ซึ่งถือว่าเป็นหนังสือเรียนประเภทหนึ่งเช่นกัน

หนังสือเรียนที่ผู้วิจัยสนใจนำมาพัฒนา คือ หนังสือเรียนประเภทหนังสือเรียนมาตรฐาน (Basic Textbook) เพราะเป็นหนังสือเรียนที่ใช้กันทุกโรงเรียนและกระทรวงศึกษาธิการประกาศบังคับใช้

2. บทบาทและความสำคัญของหนังสือเรียน

แม้วิทยาการด้านการเรียนการสอนจะเจริญก้าวหน้าไปอย่างไร หนังสือเรียนก็ยังคงมีบทบาทสำคัญไม่เสื่อมคลาย เพราะเป็นสื่อที่ใกล้ชิดและมีลักษณะเอนกประสงค์ เช่น มีเนื้อหาสาระตรงตามหลักสูตร เมื่อเทียบกับสื่อที่มีราคาแพงอื่น ๆ แล้ว หนังสือเรียนก็ยังมีบทบาทเสริมสร้างการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพได้ดีไม่แพ้สื่ออื่นที่ราคาแพงเกินกว่าที่ประเทศยากจนจะนำมาประกอบการเรียนการสอนได้ (หทัย คันทอง. 2528 : 3)

นอกจากนี้บทบาทของหนังสือเรียน จะเห็นได้ชัดเจนจากสภาพการใช้หนังสือเรียนในงานวิจัยของอรุณี ลพวิจารณ์ (2524 : 14) กล่าวว่า คนทั่วไปและครูในเมืองไทยต่างมีความรู้สึกและเข้าใจถึงการใช้แบบเรียนจำแนกได้ 3 แบบ ดังนี้

แบบที่ 1 เห็นว่า แบบเรียนเป็นสภาวะของการเรียนการสอนที่สมบูรณ์แบบ ถือว่าแบบเรียนเป็นผู้ช่วยครู แบบเรียนต้องมีเนื้อหาละเอียดและมีข้อเสนอแนะในการสอน การใช้อุปกรณ์ และมีกิจกรรมด้วย

แบบที่ 2 เห็นว่าแบบเรียนเป็นเพียงคู่มือให้นักเรียนไปสู้วิชานั้น ๆ เป็นหนังสือที่บ่งรายวิชาโดยทั่ว ๆ ไป และถือว่าเป็นเครื่องมือของครู

แบบที่ 3 เห็นว่าแบบเรียนเป็นเพียงหนังสืออ้างอิงให้นักเรียนค้นคว้าไม่คือนำไปโรงเรียนด้วย

ปรากฏว่าคนส่วนใหญ่มีความรู้สึกและเข้าใจถึงการใช้แบบเรียนแบบที่ 1 มากกว่าแบบอื่น ๆ

เมื่อหนังสือเรียนมีบทบาทมากถึงเพียงนี้ ความสำคัญของหนังสือเรียนจึงมีอยู่มากมาย อัมพร แก้วสุวรรณ (2527 : 5) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหนังสือเรียนไว้ดังนี้

1. เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูล กฎเกณฑ์ และเนื้อหาวิชาในแบบเรียนจึงจะต้องถูกต้องแม่นยำ และเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป

2. อธิบายและแสดงความสัมพันธ์ของข้อมูล และการวิจารณ์อย่างเที่ยงธรรม
3. จัดระเบียบเนื้อหาสอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ ช่วยนักเรียนให้เกิดการเรียนรู้โดยมีคำถาม คำอธิบายกิจกรรม การฝึกทักษะ แบบฝึกหัดเป็นต้น

โกชัย สาริกบุตร และสม สาริกบุตร (2520 : 10) กล่าวถึงความสำคัญของหนังสือเรียนดังนี้

1. แบบเรียนเป็นแหล่งข้อมูลที่จะให้เนื้อเรื่องและคำตอบในปัญหาต่าง ๆ อย่างมีขอบเขตในรายวิชานั้น ๆ และเหมาะสมกับระดับความรู้ของผู้เรียนในชั้นนั้น
 2. แบบเรียนเป็นแหล่งสำหรับตรวจสอบผลการทดลอง กฎเกณฑ์หรือทฤษฎีต่าง ๆ ว่าตรงกับการทดลองจริง หรือตรงกับแหล่งอื่นหรือไม่
 3. แบบเรียนเป็นแหล่งกิจกรรม เป็นคู่มือแนะแนวให้เกิดการศึกษาสอบสวน หรือค้นคว้าทดลอง แต่แบบเรียนก็เฉลยและบอกผลการทดลองไว้แล้ว
- ข้อ 2 และ ข้อ 3 มีความหมายคล้ายคลึงกันมาก แต่ข้อ 2 หมายถึง ศึกษาเนื้อหาในแบบเรียนให้เข้าใจก่อนแล้วจึงตรวจสอบกับหนังสือเรียน ส่วนข้อ 3 หมายถึง ศึกษาเนื้อหาในแบบเรียนให้เข้าใจก่อนแล้วจึงไปสอบสวนหรือทดลองภายหลัง
4. แบบเรียนมีความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องมือที่กระตือรือร้น ช่วยสรุปย้าความรู้ความเข้าใจอย่างมีระเบียบ ทั้งยังมีกิจกรรมหรือแบบฝึกหัดเสริมสร้างความเข้าใจให้สูงขึ้นไปเรื่อย ๆ ตามระดับชั้นเรียน
 5. แบบเรียนเป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยสร้างความคิดอันดีแรกที่จะทำให้นักวิชาการหลาย ๆ ท่าน เกิดแรงบันดาลใจสร้างสรรค์หนังสืออื่นอีกตามมา เช่น หนังสือคู่มือแบบเรียน หนังสือแบบฝึกหัด หนังสืออ่านประกอบ เป็นต้น แบบเรียนจึงมีความสำคัญในฐานะเป็นบันไดทางวิชาการ

3. ลักษณะของหนังสือเรียนที่ดีและสิ่งที่ควรคำนึงในการเลือกหนังสือเรียน

ในฐานะที่หนังสือเรียนเป็นสื่ออย่างหนึ่ง ลักษณะหนังสือเรียนที่ดีจึงสามารถพิจารณาได้จากคุณลักษณะของสื่อที่ดีที่ได้จากการวิจัยเกี่ยวกับสื่อแห่งการเรียนรู้ที่ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525 : 74) นำมาประยุกต์เป็นหลักการสร้างหนังสือเรียนได้ดังนี้

1. ถึงจุดความสนใจของผู้เรียนได้นาน และคงทน หนังสือเรียนต้องเป็นสิ่งที่สามารถดึงดูดผู้เรียนให้กลับมาศึกษาหาความรู้ที่สนใจได้ทุกเมื่อ

2. กระตุ้นผู้เรียนให้ระลึกและทบทวนความรู้ต่าง ๆ เพราะหนังสือเรียนเป็นสื่อประเภทสัญลักษณ์ที่บันทึกเรื่องราวอย่างถาวรคงทน และเป็นเนื้อหาสาระที่กลั่นกรองตรวจสอบไว้อย่างเชื่อถือได้

3. ชี้แนะให้ผู้เรียนเรียนรู้หลักการใหม่ ๆ หนังสือเรียนทุกเล่มจะชี้แนะอ้างอิงความรู้ที่ต่อเนื่อง สามารถต่อเติมหาความรู้ในแหล่งอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดีตามจุดประสงค์ที่คาดหวังไว้

4. สร้างสถานการณ์การเรียนรู้ได้อย่างจริงจัง ซึ่งหนังสือเรียนควรสอดแทรกเรื่องราว เหตุการณ์ นิทาน นิยาย สารคดี ให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับสถานการณ์นั้น ๆ และสามารถนำสาระแนวคิดที่ได้จากเนื้อหาไปเป็นหลักการแก้ปัญหาต่าง ๆ

5. สามารถประเมินค่าของการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เช่น การใช้หนังสือเรียนเป็นเครื่องมือตรวจสอบบทเรียน ผู้เรียนอาจทดลองทำแบบฝึกหัด ตอบคำถามได้ทุกโอกาส

6. สามารถขยายประสบการณ์เรียนรู้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เรื่องนี้ผู้เรียนสามารถแสวงหาได้ในหนังสือเรียนทุกเล่ม ซึ่งบรรยายเนื้อหาไว้อย่างกว้างขวางหรือน้อย หนังสือเรียนก็เป็นสื่อที่ต่อเนื่องสอดคล้องกับแหล่งประสบการณ์ใหม่ ๆ เช่น ความรู้ที่ได้จากหนังสือเรียนจะสัมพันธ์กับเหตุการณ์ในชีวิตจริง ข่าวเหตุการณ์ประจำวัน หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น

และอัมพร แก้วสุวรรณ (2527 : 4 - 5) ได้กล่าวถึงลักษณะของแบบเรียนโดยทั่วไปว่าควรมีลักษณะดังนี้

1. แบบเรียนจะเป็นหนังสือที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับขอบเขตและจุดประสงค์ของหลักสูตร

2. แบบเรียนจะเป็นหนังสือที่มีเนื้อหาเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนและไม่ผิดพลาดทั้งนี้รวมถึงการมีแบบฝึกหัด ภาพประกอบและอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียน เพื่อให้แบบเรียนมีลักษณะดังกล่าว แบบเรียนจึงควรเขียนโดยผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้น ๆ และในทางปฏิบัติ รัฐหรือหน่วยงานผู้รับผิดชอบระบบการศึกษาจะต้องตรวจสอบรับรองอีกครั้ง

3. รัฐหรือหน่วยงานผู้รับผิดชอบระบบการศึกษาเป็นผู้กำหนดว่า หนังสือเล่มใดจะ ให้ใช้เป็นหนังสือเรียน

สิ่งที่ควรคำนึงเกี่ยวกับหนังสือเรียนอย่างหนึ่ง คือการเลือกหนังสือเรียน เพราะ หนังสือเรียนปัจจุบันมีผู้เขียนมากมายที่กระทรวงศึกษาธิการรับรองให้ใช้เรียน ดังนั้นการจะ เลือกใช้ควรคำนึงถึงความเหมาะสมซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยขอนำข้อเสนอแนะการเลือกหนังสือตำรา ที่ สมหญิง กลั่นศิริ (2523 : 81) ให้เป็นแนวทางเลือกหนังสือเรียนดังนี้

1. หนังสือตำราควรเหมาะสมกับความพร้อมของผู้เรียนที่จะใช้หรือไม่
2. ทันสมัยและเที่ยงตรงหรือไม่
3. เนื้อหาตรงกับปรัชญาของโรงเรียนที่จะใช้หรือไม่ เช่น เน้นการสร้างสรรค์ การแก้ปัญหามากกว่าการท่องจำ
4. ช่วยให้ผู้เรียนรู้ถึงผลที่จะได้หรือไม่
5. ให้ประสบการณ์ที่เป็นจริง เพื่อผู้เรียนจะได้มีความสามารถสรุปข้อเท็จจริงได้
6. น่าสนใจ อ่านแล้วให้ความเข้าใจหรือไม่
7. ประกอบด้วยสิ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนช่วยตัวเองไว้พร้อมหรือไม่
8. ให้ภาพลายเส้น และรูปภาพเพียงพอหรือไม่

4. ประโยชน์ของหนังสือเรียน

หทัย คັນหยง (2528 : 33 - 34) ได้กล่าวถึงคุณประโยชน์ของหนังสือเรียนไว้ อย่างละเอียดดังนี้

ประโยชน์ด้านทั่วไป

1. หนังสือเรียนเป็นหนังสือที่ใช้อ่านได้เช่นเดียวกับหนังสือทั่วไป
2. หนังสือเรียนใช้ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมได้
3. หนังสือเรียนให้ทั้งความรู้และความบันเทิงแก่ผู้อ่าน
4. หนังสือเรียนให้ข้อมูลที่แน่นอน มีหลักฐานอ้างอิงเชื่อถือได้มากกว่าหนังสือ

ประเภทอื่น

5. หนังสือเรียนเป็นหนังสือที่หาได้ง่าย ราคาถูกและมีมาตรฐานในการผลิตและ

การควบคุมราคา

ประโยชน์ด้านตัวผู้เรียน

1. หนังสือเรียนเป็นสื่อการสอนประเภทสิ่งพิมพ์ที่มีลักษณะออกแบบประสงค้อย่างหนึ่ง
2. หนังสือเรียนเป็นเครื่องมือหรือวัสดุหลักสูตรที่ครูสามารถใช้ตรวจสอบเนื้อหาที่หลักสูตรกำหนดไว้ได้อย่างแม่นยำถูกต้อง
3. หนังสือเรียนจะช่วยให้ครูเข้าใจขอบเขตของเนื้อหาสาระของบทเรียน
4. หนังสือเรียนจะช่วยให้ครูสามารถวางจุดประสงค์ในการสอน โดยเฉพาะจุดประสงค์เฉพาะวิชาได้อย่างดี
5. หนังสือเรียนช่วยเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมและประสบการณ์สำหรับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ที่คาดหวังไว้
6. หนังสือเรียนสามารถช่วยแก้ปัญหาในกรณีจำเป็นฉุกเฉิน ซึ่งสามารถใช้แทนแผนการสอนได้เป็นอย่างดี
7. หนังสือเรียนเป็นแหล่งวิชาที่สามารถใช้เป็นจุดเริ่มต้นสร้างสรรค์สื่อการเรียนการสอนประเภทอื่น ๆ ได้อย่างกว้างขวาง

ประโยชน์ทางด้านตัวผู้เรียน

1. หนังสือเรียนเป็นคู่มือการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพอย่างหนึ่ง
2. หนังสือเรียนเป็นเครื่องมือที่ช่วยเตรียมตัวเพื่อจะเรียนในบทเรียนต่อไป
3. หนังสือเรียนช่วยพัฒนาทักษะในทางภาษาได้เป็นอย่างดี
4. หนังสือเรียนเป็นแหล่งวิชาสำหรับจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบทเรียนได้อย่างกว้างขวาง
5. หนังสือเรียนเป็นสื่อพัฒนาผู้เรียน ซึ่งสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้ปกครองในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดูแลการศึกษาเล่าเรียนให้ดำเนินไปด้วยดี
6. หนังสือเรียนจะมีแบบฝึกหัด คำถาม ข้อเสนอแนะเพื่อเพิ่มพูนทักษะในการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่อง
7. หนังสือเรียนช่วยแก้ปัญหาภาวะขาดแคลนหนังสืออ่านสำหรับเด็กได้เป็นอย่างดี

8. หนังสือเรียนในยุคปัจจุบัน ส่งเสริมให้มีเนื้อหาที่น่าสนใจ เช่น มีภาพประกอบ แปลก ๆ สีสันสวยงาม มีเนื้อหาที่เสริมด้วยนิทาน นิยาย บันเทิงคดี เพื่อให้บทเรียนน่าสนใจ น่าเรียน ไม่น่าเบื่อหน่าย

5. รูปแบบของการนำเสนอเนื้อหาและรูปแบบหนังสือเรียนที่พึงประสงค์

รูปแบบหนังสือเรียนที่พึงประสงค์ควรมีหลักการดังนี้

1. รูปแบบของหนังสือเรียนโดยส่วนรวมจะต้องสอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอนในลักษณะของหน่วยการเรียนรู้หรือลักษณะวิชาตามระดับการศึกษา
2. รูปแบบของหนังสือเรียนจะต้องสร้างขึ้นเพื่อสนองธรรมชาติของการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างแท้จริงทั้งรูปเล่ม ขนาด เนื้อหา ภาพ สี สัน ด้อยคำภาษาและการจัดระบบ การนำเสนอเนื้อหาจะต้องคำนึงไปอย่างมีขั้นตอนเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน
3. การออกแบบหนังสือเรียนจะต้องได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ไม่ควรยึดรูปแบบอย่างใดอย่างหนึ่งตายตัว การแสวงหารูปแบบใหม่ ๆ ดังกล่าวนี้ย่อมเป็นไปตามสภาพของพัฒนาการของการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมในยุคปัจจุบัน
4. ควรแสวงหานวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อนำมาพัฒนารูปแบบของหนังสือเรียน เพื่อช่วยให้สภาพการเรียนรู้ของผู้ใช้หนังสือเรียนเกิดประสิทธิผลอย่างรวดเร็วคุ้มค่า สามารถบรรลุจุดประสงค์ทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. การออกแบบหนังสือเรียนควรมีการทดลองวิเคราะห์วิจัย โดยเฉพาะควรสนับสนุนให้มีการวิจัยรูปแบบหนังสือเรียนกันอย่างกว้างขวางและจริงจัง เพื่อให้ได้รูปแบบที่ดีที่สุด เหมาะสมที่สุด

นอกจากนี้ยังมีวิธีการเสนอเนื้อหาหนังสือที่ใช้เรียนกันแพร่หลายอยู่ 9 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 การนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบลำดับเนื้อหาต่อเนื่อง (Consequent Approach)

การลำดับเนื้อหาต่อเนื่อง เป็นวิธีนำเสนอที่นิยมโดยทั่วไป เพราะทำให้ผู้ใช้หนังสือเรียนสามารถเชื่อมต่อกิจสำนึกจากจุดเริ่มต้นเป็นลูกโซ่ต่อเนื่องกันจนกระทั่งจบบทเรียน

การลำดับเนื้อหาจำแนกได้ 3 แบบ คือ

แบบที่ 1 การลำดับเนื้อหาตามลำดับกาล โดยใช้เวลาเป็นเกณฑ์

แบบที่ 2 การลำดับเนื้อหาตามลำดับเพศ โดยใช้สถานที่เป็นเกณฑ์

แบบที่ 3 การลำดับเนื้อหาตามความสัมพันธ์ โดยใช้โครงสร้างและระบบเป็นเกณฑ์

รูปแบบที่ 2 การนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบอุปนัย-นิรนัย (Inductive - Deductive Approach)

วิธีอุปนัยและนิรนัย ใช้เป็นวิธีนำเสนอเนื้อหาหนังสือเรียนที่เน้นเหตุผล เช่น หนังสือเรียนคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น

รูปแบบที่ 3 การนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบสืบสวนและค้นพบ (Inquiry - Discovery Approach)

การนำเสนอเนื้อหาแบบสืบสวนและค้นพบเป็นที่นิยมกันมากในการจัดเนื้อหาหนังสือเรียนสมัยปัจจุบัน เพราะเป็นหนังสือเรียนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดและแก้ปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างกว้างขวาง ข้อที่จะต้องคิดในเนื้อหาแบบนี้อยู่ที่การจัดแหล่งวิชาการสำหรับผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าได้อย่างเพียงพอ รวมทั้งการเปิดโอกาสให้ใช้เวลาปฏิบัติทดลองและฝึกทักษะอย่างจริงจังอีกด้วย

รูปแบบที่ 4 การนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบหน่วยการเรียนรู้ (Unit Approach)

การนำเสนอเนื้อหาแบบหน่วยการเรียนรู้เป็นรูปแบบของหนังสือเรียนในระดับประถมศึกษาทั่ว ๆ ไป หนังสือเรียนส่วนใหญ่หันมายึดแนวการเขียนในรูปแบบนี้ เพราะเป็นเนื้อหาที่สอดคล้องกับพื้นฐานปรัชญาและจิตวิทยาของหลักสูตรแบบบูรณาการ ในปัจจุบันซึ่งเน้นบทเรียนที่สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเป็นหลัก

รูปแบบที่ 5 การนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบโครงการ (Project Approach)

การนำเสนอเนื้อหาแบบโครงการคล้ายคลึงกับเนื้อหาแบบหน่วยการเรียนรู้ แต่แตกต่างกันที่เนื้อหาแบบหน่วยการเรียนรู้เน้นประสบการณ์ชีวิตทั่ว ๆ ไป ส่วนเนื้อหาแบบโครงการเน้นสภาพปัญหาและความเป็นจริงของชีวิตที่ได้เรียนรู้ในทางปฏิบัติ เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ลักษณะของเนื้อหาแบบโครงการจึงยืดหยุ่น เปิดโอกาสหรือเสนอแนะให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในบทเรียนอย่างกว้างขวาง ซึ่งเหมาะสำหรับการนำไปเขียนเป็นเนื้อหาหนังสือเรียนและ

สอดคล้องกับหลักสูตรซึ่งจัดเป็นรูปแบบหน่วยการเรียนรู้ในระดับมัธยมศึกษาปัจจุบันแบบหนึ่ง

รูปแบบที่ 6 การนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบโปรแกรม (Programmed Textbook)

หนังสือเรียนแบบโปรแกรมนี้ออกมาเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนในชุดปัจจุบันอย่างแพร่หลาย เพราะเป็นหนังสือเรียนที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง แม้ไม่ทั้งหมดก็ช่วยผู้เรียนได้มากที่สุด ลักษณะของเนื้อหาวิชาจึงมีโครงสร้างสำเร็จรูปอยู่ในตัวเองโดยแบ่งเนื้อหาเป็นกรอบต่อเนื่องกันตามลำดับ ตั้งแต่ต้นจนจบบทเรียน ภายในกรอบมีเนื้อหาชักนำให้ผู้เรียนคิดหาคำตอบปฏิบัติกิจกรรมตามคำสั่งและสามารถทราบผลย้อนกลับด้วยตนเองจากการตอบคำถาม เช่น การเติมคำในช่องว่าง การตอบถูก-ผิด การเลือกคำตอบ เป็นต้น

หนังสือเรียนประเภทนี้แยกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1. โปรแกรมเชิงเส้น (Linear Program) เป็นเนื้อหาที่จัดหน่วยย่อย ๆ ภายในกรอบเรียงลำดับตั้งแต่กรอบแรกจนถึงกรอบสุดท้ายของบทเรียน แต่ละหน่วยมีเนื้อหาสัมพันธ์กันเป็นพื้นฐานต่อเนื่องกันจากจุดเริ่มต้นและค่อย ๆ ขยับขึ้นตามลำดับ จนกระทั่งบรรลุจุดประสงค์ของบทเรียนนั้น ผู้เรียนจะศึกษาเนื้อหาและตอบคำถาม ถ้าตอบคำถามยังไม่ถูกต้องก็ต้องกลับไปศึกษาในกรอบนั้น ๆ ใหม่จนกว่าจะตอบถูกต้อง

2. โปรแกรมสาขา (Branching Program) เป็นเนื้อหาที่จัดเป็นหน่วยย่อย ๆ ภายในกรอบ 2 ประเภท คือ กรอบหลักและกรอบซ่อมเสริมซึ่งแตกสาขาจากกรอบหลัก เนื้อหาของหน่วยย่อย ๆ ในกรอบหลักจะมีความสัมพันธ์เป็นพื้นฐานต่อเนื่องกันเช่นเดียวกับโปรแกรมเชิงเส้นแต่แตกต่างกัน กล่าวคือผู้เรียนจะศึกษาเนื้อหาและตอบคำถาม ถ้าตอบไม่ถูกต้องผู้เรียนจะต้องศึกษาต่อไปในกรอบซ่อมเสริมหรือกรอบสาขาเป็นการศึกษาเพิ่มเติมจนกว่าจะตอบคำถามได้ถูกต้อง

รูปแบบที่ 7 การนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบบันเทิงคดีและสารคดี (Fiction and Non-Fiction Approach)

บันเทิงคดีและสารคดีที่จะนำมาเป็นเนื้อหาของหนังสือเรียน รวมเรียกโดยลักษณะของวรรณกรรมว่าเรื่องสั้น การนำเรื่องสั้น เช่น นิยาย นิทาน เข้าไปเป็นเนื้อหาของหนังสือเรียนนั้น นักการศึกษาปัจจุบันต่างยอมรับว่าสอดคล้องกับหลักจิตวิทยาว่าด้วย

การเสริมแรง ทำให้ผู้เรียนตื่นตัว สนใจบทเรียนและอ่านหนังสือเรียนด้วยความสนุกสนาน
การนำบันทึงคดีและสารคดีมาสร้างเป็นเนื้อหาหนังสือเรียนอาจทำด้วยวิธีการ
ต่าง ๆ ดังนี้

1. สร้างเป็นบันทึงคดี หรือสารคดี ตามที่มีอยู่แล้วตลอดเนื้อหาโดยใช้เป็นหนังสือ
เสริมการอ่านหรืออ่านประกอบ
2. ตัดตอนเรื่องราวบันทึงคดีหรือสารคดีตามความเหมาะสม นำมาสอดแทรกใน
เนื้อหาของหนังสือเรียน
3. เขียนเนื้อหาของหนังสือเรียนในรูปแบบของบันทึงคดีหรือสารคดี

รูปแบบที่ 8 การนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบปลายเปิด (Open-Ended Approach)

หนังสือเรียนปลายเปิดผลิตขึ้นเพื่อใช้สำหรับหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ โดยเฉพาะผู้ใหญ่
เริ่มเรียน มีลักษณะรูปแบบที่สามารถแยกหรือปลีกออกเป็นแผ่นปลิวได้ ภายในเล่มบรรจุเนื้อหา
ที่เกี่ยวกับสังคมแวดล้อม เรื่องราวสั้น ๆ ที่เปิดกว้างให้โอกาสผู้เรียนศึกษาปัญหาเหตุผล
แก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง โดยไม่มีข้อจำกัด ชี้ชัดว่าผิดหรือถูก เพราะผู้เรียนสามารถเลือก
คำตอบได้หลายอย่างตามความสนใจ ความสามารถ และพื้นฐาน ประสบการณ์ของตนเอง
เหตุผลที่หนังสือเรียนปลายเปิดจัดเนื้อหาเป็นเรื่องสั้น ๆ และปลีกย่อยเป็นแผ่นปลิว ก็เพื่อ
สะดวกต่อผู้เรียน ไม่เป็นภาระ บทเรียนสั้นผู้เรียนเรียนได้วันต่อวันและเห็นผลสำเร็จใน
การเรียนของคนได้รวดเร็ว ทันใจ รูปร่างบทเรียนยืดหยุ่นอาจเพิ่มปริมาณบทเรียนได้ตาม
ความเหมาะสม

รูปแบบที่ 9 การนำเสนอเนื้อหาเพื่อผนวกสื่อการเรียนประเภทต่าง ๆ

เนื้อหาของหนังสือเรียนที่เขียนขึ้นผนวกกับสื่อการเรียนการสอนประเภทต่าง ๆ มี
ลักษณะคล้ายกับหนังสือคู่มือประกอบการเรียนการสอน จะต่างกันก็ตรงรายละเอียดของเนื้อหา
ขยายกว้างออกไปจากคู่มือ ก่อนอื่นต้องเข้าใจว่าสื่อการเรียนการสอน หมายความว่าสื่อทุกอย่าง
ไม่ว่าตัวครู หลักสูตร วัสดุหลักสูตร วิธีสอน วัสดุอุปกรณ์ กิจกรรมทุกประเภท สภาพแวดล้อม
ข่าวเหตุการณ์ สังคม ชุมชน นวัตกรรมและอื่น ๆ สื่อการเรียนการสอนประเภทต่าง ๆ นั้น
จำเป็นต้องมีบทเรียนประกอบสื่อซึ่งเป็นลักษณะของหนังสือเรียนรูปแบบหนึ่งนั่นเอง และจำแนก
หนังสือเรียนที่ผนวกสื่อได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. หนังสือเรียนหมวดสื่อประเภทเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ เช่น เครื่องมือวิทยาศาสตร์ เครื่องจักรกล เป็นต้น

2. หนังสือเรียนหมวดสื่อประเภทกิจกรรม เช่น กิจกรรมบทบาทสมมติและ สถานการณ์จำลอง กิจกรรมการกีฬาและพลานามัย กิจกรรมการทดลองสาธิตทดลอง เป็นต้น

3. หนังสือเรียนหมวดสื่อประเภทโปรแกรม เช่น โปรแกรมสำเร็จรูป โปรแกรมคอมพิวเตอร์ โปรแกรมโมดูลหรือหน่วยการเรียนรู้ เป็นต้น (หทัย คันหยง. 2528 : 190 - 209)

6. หนังสือเรียนสังคมศึกษา "ประเทศของเรา" ของกรมวิชาการ

หนังสือเรียนสังคมศึกษา "ประเทศของเรา" เล่ม 1 ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เรียบเรียงขึ้นแบบบูรณาการโดยนำเนื้อหาวิชา ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง ศิลปกรรม สังคมศึกษา ประชากรศึกษาและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเศรษฐศาสตร์ มาจัดให้สัมพันธ์กัน เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (ม.1) ตามหลักสูตรสังคมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ศรีโอภาส พูลภิญโญ. 2523 : 6)

หนังสือเรียนแต่งขึ้นมาต้องการให้สอดคล้องกับหลักสูตร จะเห็นได้จากจุดประสงค์ รายวิชาสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ให้มีความรู้ความเข้าใจในลักษณะและปัญหาทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทย เพื่อให้สามารถนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจในการเลือกหลักแหล่งที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น รวมทั้งสามารถนำความรู้ทางภูมิศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

2. ให้สามารถเขียน อ่าน และใช้แผนผัง แผนที่ภูมิและแผนที่อย่างง่าย ๆ ได้ถูกต้อง

3. ให้สามารถสรุปเรื่องราวสาระสำคัญเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมตลอดจนความเจริญของมนุษยชาติได้

4. ให้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถวิเคราะห์ความเป็นมาในอดีต และสภาพปัจจุบันทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมือง อันเป็นผลงานที่ชนชาติไทยช่วยกัน สร้างสมเอาไว้ในอดีต

5. ให้รู้จักวิธีการแสวงหาและวิเคราะห์ข้อเท็จจริง รวมทั้งการรวบรวมหลักฐาน ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ไทยได้

6. ให้มีความรู้ความเข้าใจในลักษณะของสังคมไทย ตลอดจนเห็นคุณค่าของสถาบันหลักและวัฒนธรรมอันเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของคนไทยได้

7. ให้รู้จักใช้เสรีภาพตามขอบเขตของกฎหมายและสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามสิทธิและบทบาทความรับผิดชอบของคน ในฐานะเป็นพลเมืองดีของสังคมไทยได้อย่างเหมาะสม

8. ให้ตระหนักในปัญหาประชากรและปัญหาสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีคุณภาพและมีคุณค่าแก่สังคม

9. ให้สามารถชี้ประเด็นปัญหาเศรษฐกิจในชีวิตประจำวัน รวมทั้งสามารถบอกหลักการและแนวทางเบื้องต้นที่จะนำไปพัฒนาประเทศ

10. ให้สามารถเลือกสรรคุณธรรม และข้อปฏิบัติที่จะพึงนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและสังคม

11. ให้สามารถวิเคราะห์การกระทำตลอดจนผลงานของบุคคลซึ่งทำประโยชน์ในสังคมโดยมีหลักฐานและเหตุผลประกอบ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2520 : 65)

นอกจากจุดประสงค์แล้ว คำอธิบายรายวิชายังแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันระหว่างหลักสูตร จุดประสงค์ และหนังสือเรียน เพราะหนังสือเรียนจะมีรายละเอียดของเนื้อหาตามคำอธิบายรายวิชา หลักสูตรมัธยมศึกษาพุทธศักราช 2521 (กระทรวงศึกษาธิการ. 2520 : 66) ระบุดังกล่าวอธิบายรายวิชา สังคมศึกษา "ประเทศของเรา" ไว้ดังนี้

1. ศึกษาความรู้พื้นฐาน สภาพและปัญหาเกี่ยวกับประเทศไทยในเรื่องภูมิศาสตร์ การประกอบอาชีพของพลเมือง เศรษฐกิจ ประชากร และสิ่งแวดล้อม

2. ศึกษาวิธีการอ่าน การเขียน และการใช้แผนผัง แผนภูมิ และแผนที่ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา

3. ศึกษาประวัติศาสตร์ของชนชาติไทย ตั้งแต่ยุคแรก ๆ จนถึงสมัยสุโขทัย

4. ศึกษาโครงสร้างของสังคมไทย รวมทั้งการสร้างสัมพันธธรรม ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

5. ศึกษากระบวนการปกครอง บทบาทและหน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

6. ศึกษาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมและ
สมบัติของชาติ

7. ศึกษาปัญหาความมั่นคงของชาติ

8. ศึกษาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ธรรมะและพิธีกรรม ตลอดจนแนวทางการ
ดำรงชีวิตของประชาชนตามคติพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ในประเทศไทย

และต่อไปนี้เป็นรายละเอียดของเนื้อหาวิชา หรือสารบัญของหนังสือเรียนสังคมศึกษา
"ประเทศของเรา" เล่ม 1 ที่ผู้วิจัยเลือกนำมาทดลองพัฒนาในงานวิจัยครั้งนี้

สารบัญ

	หน้า
การจำแนกชาติพันธุ์มนุษย์	ก
ชนชาติต่าง ๆ	ง

ตอนที่ 1

เรื่องของชาติไทย

1. ความเป็นมาของชาติไทย	
บทที่ 1 ชนชาติไทยและแหล่งกำเนิด	1
บทที่ 2 การสถาปนาอาณาจักรแรก ๆ	11
บทที่ 3 อาณาจักรสุโขทัยกับความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของชาติ	23
2. ลักษณะทางภูมิศาสตร์และประชากรของประเทศไทย	
บทที่ 4 ภูมิศาสตร์กายภาพของประเทศไทย	35
บทที่ 5 ภูมิศาสตร์เศรษฐกิจของประเทศไทย	48
บทที่ 6 การปฏิรูปที่ดินและสหกรณ์	66
บทที่ 7 การคมนาคมขนส่งในประเทศไทย	76
บทที่ 8 ประชากรของประเทศไทย	89
บทที่ 9 การเข้าใจแผนที่	102

ตอนที่ 2

การสร้างสมลักษณะวัฒนธรรมไทย

บทที่ 10 อิทธิพลของขอม มอญ อินเดียน และจีนต่อวัฒนธรรมไทย	123
บทที่ 11 โครงสร้างของสังคมไทย	129
บทที่ 12 วัฒนธรรมในการดำรงชีพ	136
บทที่ 13 ขนบธรรมเนียมประเพณี	143

(กระทรวงศึกษาธิการ. 2521 : สารบัญ)

เมื่อหนังสือเรียนเป็นสิ่งที่จะนำสาระเนื้อหาที่ตรงตามหลักสูตรมาสู่ผู้ใช้คือ นักเรียน และครู ผู้วิจัยจึงเห็นว่าสมควรที่จะพัฒนาสื่อนี้ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดโดยเฉพาะด้านความสามารถทางสมองชั้นสูงคือ การคิดแก้ปัญหาที่ควรปลูกฝังแก่นักเรียน

7. การพัฒนาหนังสือเรียนสังคมศึกษา

วิไล ๗ ป้อมเพชร (ศรีโสภาส พูลภิญโญ. 2523 : 12 - 14 ; อ้างอิงมาจาก วิไล ๗ ป้อมเพชร. ม.ป.ป.) ซึ่งเป็นประธานคณะกรรมการผู้จัดทำหนังสือเรียนและคู่มือการสอนสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 เสนอแนะว่า การผสมผสานเนื้อหาในหนังสือเรียนและการใช้แหล่งความรู้อื่น ๆ นั้นยังไม่เพียงพอ การถ่ายทอดความรู้หรือวิธีสอนเป็นสิ่งสำคัญด้วยเพราะหลักสูตรใหม่มีจุดมุ่งหมายจะฝึกเด็กให้คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็นขั้นตอน ดังนั้นการส่งเสริมให้เด็กรู้จักคิด ครูควรใช้วิธีสอนแบบแก้ปัญหา การค้นคว้า อภิปรายและทำงานกลุ่ม การสร้างสถานการณ์จำลอง และบทบาทสมมุติโดยใช้เนื้อหาในหนังสือเรียนเป็นสำคัญ

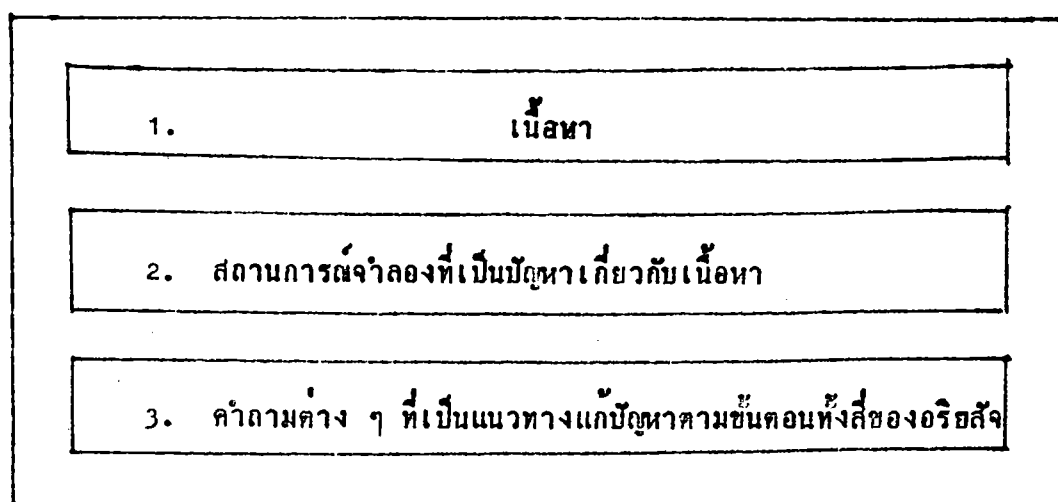
การเรียนการสอนให้เด็กคิดแก้ปัญหาจึงเป็นสิ่งที่พึงกระทำ และสิ่งที่จำเป็น คือการเตรียมการสอนเพราะเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การเรียนการสอนเป็นไปด้วยดี และสิ่งที่จะช่วยเตรียมการเรียนการสอนนั้น ศรีโสภาส พูลภิญโญ (2523 : 78) ได้ศึกษาวิจัยการใช้หนังสือแบบเรียนสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของครูสังคมศึกษาสรุปได้ว่า ในการเตรียมการเรียนการสอนของครูส่วนใหญ่ใช้หนังสือแบบเรียนสังคมศึกษาของกรมวิชาการเป็นหลัก รองลงมาคือหลักสูตรสังคมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 คู่มือการสอนสังคมศึกษา

และแหล่งความรู้อื่น ๆ ตามลำดับ

จะเห็นได้ว่าครูใช้หนังสือเรียนเป็นหลักในการเตรียมการสอน ซึ่งสอดคล้องกับที่ คลาค (ศรีโอภาส พุทธิบุญ. 2523 : อ้างอิงมาจาก Clark. 1973) ได้กล่าวว่า ครูใช้หนังสือเรียนเพื่อการวางแผนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน ระดับชั้น ตลอดจนใช้เป็น เครื่องมือเตรียมความพร้อมของผู้เรียนในการเรียนเรื่องต่อไป และ หทัย ต้นหยง (2528 : 29) ได้เน้นให้เห็นว่า หนังสือเรียนมีเป้าหมายที่ชัดเจนคือ เป็นคู่มือประกอบการเรียน การสอน และถือว่าเป็นสื่อที่ดีที่สุดในบรรดาสื่อสิ่งพิมพ์ทั้งหลายที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน

เมื่อหนังสือเรียนมีความสำคัญดังนี้ แนวทางการเรียนการสอนให้นักเรียนได้รู้จัก แก่ปัญหาจึงควรสอดแทรกลงในหนังสือเรียน โดยมีวิธีการแก้ปัญหาอย่างมีขั้นตอนที่ใช้ได้ผลดี ที่จะพัฒนาความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาให้เกิดขึ้นได้ ผู้วิจัยได้เลือกสรรจากวิธีการที่ผ่านการวิจัยมาแล้ว นั่นคือ การใช้สถานการณ์จำลองและขั้นตอนการแก้ปัญหาตามขั้นทั้งสี่ของ อริยสัจ แนวคิดที่จะพัฒนาหนังสือเรียนให้มีแนวทางการคิดแก้ปัญหานี้สอดคล้องกับ คีฤทธิ บุขบา (2526 : 68) ที่วิจัยเปรียบเทียบผลการสอนโดยใช้สถานการณ์จำลองและไม่ใช้ สถานการณ์จำลอง วิชาสังคมศึกษา หน่วยปัญหาในโลกปัจจุบัน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ เสนอแนะให้จัดทำแบบเรียนให้มีลักษณะเป็นสถานการณ์จำลอง โดยเฉพาะในเนื้อหาที่ เกี่ยวข้องกับปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาเศรษฐกิจและการเมือง เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการ ส่งเสริมทักษะและกระบวนการในการคิดแก้ปัญหา การแสดงความคิดเห็นและการยอมรับฟัง ความคิดเห็นของผู้อื่น อันจะทำให้นักเรียนเข้าใจวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ดีขึ้น และสามารถ นำเอาประสบการณ์จากการเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้

แนวคิดในการพัฒนาหนังสือเรียนของผู้วิจัยแสดงออกมาได้ทั้งภาพประกอบและคำอธิบายดังต่อไปนี้



ภาพประกอบ แนวคิดในการเสนอรูปแบบหนังสือเรียนในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหา

จากภาพประกอบ กรอบเล็กหมายเลข 1 เป็นรูปแบบหนังสือเรียนสังคมศึกษา "ประเทศของเรา" เล่ม 1 ของกรมวิชาการ ซึ่งมีรูปแบบโครงสร้างเนื้อหา ในรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาแบบลำดับเนื้อหาต่อเนื่อง (Consequent Approach) กรอบเล็กหมายเลข 2 และ 3 เป็นส่วนที่ผู้วิจัยพัฒนามาสอดแทรกในส่วนของเนื้อหาที่สามารถแทรกปัญหาให้คิดแก้ปัญหาได้ นั่นคือ สถานการณ์จำลองและคำถามตามขั้นตอนทั้งสี่ของอริสโต

สรุปแล้วกรอบทั้งหมดที่รวมกรอบเล็ก 1, 2 และ 3 คือรูปแบบหนังสือเรียนที่พัฒนาขึ้นมาเพื่อการแก้ปัญหา โดยมีรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาในแบบลำดับเนื้อหาต่อเนื่องผสมกับแบบสืบสวนและค้นพบ โดยมีเป้าหมายพัฒนาผู้เรียนให้แก้ปัญหาได้ โดยแยกอธิบายได้ตามตารางต่อไปนี้

กรอบหมายเลข	การนำเสนอเนื้อหา	เป้าหมาย
1	เป็นรูปแบบลำดับเนื้อหาต่อเนื่อง	เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานและเป็นข้อมูลในการค้นคว้าแก้ปัญหา
2, 3	เป็นรูปแบบสืบสวนและค้นพบ	เพื่อท้าทายและจูงใจผู้เรียนให้คิดแก้ปัญหาต่าง ๆ

งานวิจัยในต่างประเทศ

ปี ค.ศ. 1977 ไฮค์ (Hyde. 1977 : 6925-A) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการเขียนคำราวีชาสังคมศึกษา แห่งรัฐเพนซิลวาเนีย สำหรับนักเรียนเกรด 4 ทั้งนี้ได้คำนึงถึงมาตรฐานของคำราวีที่คณะกรรมการของรัฐได้วางไว้ด้วย จุดประสงค์ใหญ่คือ ต้องการช่วยครูประจำการและนักเรียนเกิดความคิดรวบยอดในวิชาสังคมศึกษา และได้สรุปเห็นว่า คำราวีเรียนทางสังคมศึกษาที่จะพัฒนาขึ้นใหม่ควรเขียนในลักษณะช่วยให้นักเรียนเป็นผู้แสวงหา นอกจากนั้น ยังบ่งว่าคำราวีเรียนจะมั่นใจว่ามีประสิทธิภาพก็ควรจะมีกิจกรรมเสนอแนะด้วย

ปี ค.ศ. 1979 พูนวีสลี (Poonwassie. 1979 : 4031-A) ได้ศึกษาเรื่องการนำความรู้ทางสังคมวิทยามาใช้ในขบวนการพัฒนาหลักสูตรสรุปใจความตอนหนึ่งที่ผู้วิจัยเสนอแนะไว้คือ คำราวีที่จะจัดให้นักเรียนควรตระหนักถึงสถานการณ์และความรู้ต่าง ๆ ในรูปแบบของปัญหา ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ในรูปของปัญหาในสังคมได้ดีขึ้น และเน้นให้เห็นว่า คำราวีเรียนควรสอดแทรกคำถามที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรับรู้ต่อสภาพที่เป็นปัญหา

รินาลดี (Rinaldi. 1977 : 5578-A) ได้ศึกษาตรวจสอบเนื้อหาคำราวีเรียน วิทยาศาสตร์เกรด 1,3 และ 5 เกี่ยวกับการฝึกทักษะความคิดสร้างสรรค์ โดยตรวจสอบคำราวีเรียนที่คณะกรรมการการศึกษาของรัฐแคลิฟอร์เนียยอมรับให้ใช้ในปี 1959 - 1967 และช่วงที่สองปี ค.ศ. 1967 - 1974 เพราะช่วงที่สองนี้เป็นโฉมหน้าของการศึกษาของอเมริกาที่เปลี่ยนแปลง ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. คำราวีจำนวนน้อยที่เน้นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์
2. คำถามที่ใช้เน้นด้านความจำและความคิดทางเดียว
3. คำราวีเรียนที่พิมพ์ครั้งที่สองแตกต่างจากครั้งแรกเล็กน้อยตรงที่จัดกิจกรรมเสนอแนะไว้ในคำราวีเรียนรุ่นใหม่ เน้นการพัฒนาด้านสติปัญญาเพิ่มขึ้น

งานวิจัยในประเทศ

พยอม ตันมณี (2524 : 137 - 153) ได้ทำการวิจัยเปรียบเทียบความแตกต่างของผลการสอนด้วยคำราวีเรียนวิชาจิตวิทยาการศึกษาในรูปแบบเชิงปัญหากับรูปแบบที่ใช้กันอยู่โดยทั่วไป กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ระดับปริญญาตรี วิชาเอกคหกรรมศาสตร์

วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ วิทยาลัยครูสวนกุหลาบ กลุ่มทดลองได้รับการสอนด้วยตำราเรียน
วิชาจิตวิทยาการศึกษาในรูปแบบเชิงปัญหา 74 คน กลุ่มควบคุมได้รับการสอนด้วยตำราเรียน
จิตวิทยาการศึกษารูปแบบทั่วไป ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. ผู้เรียนที่เรียนด้วยตำราเรียนวิชาจิตวิทยาการศึกษาในรูปแบบเชิงปัญหาจะมี
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาจิตวิทยาการศึกษา ความคิดวิจารณ์และความสามารถในการ
การแก้ปัญหาเพิ่มขึ้นมากกว่าผู้เรียนที่เรียนด้วยตำราเรียนวิชาจิตวิทยาการศึกษารูปแบบทั่วไป
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

2. ผู้เรียนที่เรียนด้วยตำราเรียนจิตวิทยาการศึกษารูปแบบเชิงปัญหาและรูปแบบ
ทั่วไปจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาจิตวิทยาการศึกษา ความคิดวิจารณ์ และความ
สามารถในการแก้ปัญหา จากการสอนครั้งหลังเพิ่มขึ้นมากกว่าการสอบครั้งแรกอย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ .001

ศิริลักษณ์ พัฒนเจริญ และคนอื่น ๆ (ศรีโสภาส พูลบุญโญ. 2523 : 18 - 19 ;
อ้างอิงมาจาก ศิริลักษณ์ พัฒนเจริญ และคนอื่น ๆ. 2522) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาสภาพ
ที่นำไปสู่ปัญหาการใช้แบบเรียนสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เขตการศึกษา 1, 2, 4,
6, 7, 8, 12 และเขต 13 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพที่นำไปสู่ปัญหาการใช้
หนังสือแบบเรียนสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของครูและนักเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษา
ตอนต้น พุทธศักราช 2521 กลุ่มตัวอย่างเป็นครูผู้สอนสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
ปีการศึกษา 2521 จำนวน 571 คน ผลการวิจัยข้อหนึ่งคือสภาพที่เกี่ยวกับวิธีสอน พบว่า
การสอนแบบแก้ปัญหาและการสอนให้เกิดความคิดรวบยอดตามเนื้อหาในหนังสือแบบเรียน
สังคมศึกษานั้น บางเรื่องทำได้ยาก นักเรียนไม่กล้าแสดงความคิดเห็น นักเรียนสนใจที่จะเรียน
จากเนื้อหาในหนังสือเรียนเท่านั้น ทั้งหนังสือเรียนก็ไม่ได้เสนอแนะกิจกรรมในการสอนแบบ
แก้ปัญหาไว้ด้วย

จากเอกสารและผลการวิจัยที่กล่าวมา แสดงให้เห็นว่าหนังสือเรียนเป็นสื่อการเรียน
การสอนที่มีบทบาทมาก ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า หนังสือเรียนควรมีรูปแบบที่พัฒนาให้สอดคล้องกับ
หลักสูตร โดยเฉพาะหนังสือเรียนสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ควรพัฒนาให้มีรูปแบบที่
ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิด และแก้ปัญหาเพื่อให้บรรลุจุดหมายด้านการคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้

วิธีการศึกษาค้นคว้า

ประชากร

ประชากรได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2531 โรงเรียนบรรพตพิสัยพิทยาคม อ. บรรพตพิสัย จ. นครสวรรค์ จำนวน 8 ห้องเรียน มีนักเรียนทั้งหมด 320 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2531 โรงเรียนบรรพตพิสัยพิทยาคม อ. บรรพตพิสัย จ. นครสวรรค์ จำนวน 80 คน โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มทดลองสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหา จำนวน 40 คน อีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มควบคุม สอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาของกรมวิชาการ ทั้งสองกลุ่มได้มาจากการสุ่มดังนี้

1. ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายจากห้องเรียน 8 ห้อง สุ่มมา 2 ห้องเรียน
2. สุ่มนักเรียน 2 กลุ่ม โดยวิธีจับฉลากเข้ากลุ่ม กลุ่มละ 40 คน
3. จับฉลากเลือกว่ากลุ่มใดเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มใดเป็นกลุ่มควบคุม

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

1. หนังสือเรียนสังคมศึกษาในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหามีขั้นตอนการสร้างดังนี้
 - 1.1 ศึกษาหลักสูตร คำนึงจุดประสงค์และศึกษาเนื้อหาในหนังสือสังคมศึกษา "ประเทศของเรา" เล่ม 1 ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์จำลองและวิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจ
 - 1.2 เลือกเนื้อหาในหนังสือเรียนเพื่อนำมาพัฒนาเป็นเนื้อหาของหนังสือเรียนในรูปแบบพัฒนาการคิดแก้ปัญหา 3 บท คือ ประชากรของประเทศไทย วัฒนธรรมในการดำรงชีพ

การปฏิรูปที่ดินและสหกรณ์

1.3 พัฒนาเนื้อหาในหนังสือเรียนที่เลือกมาให้เป็นรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหาโดยมีโครงสร้าง ดังนี้

เนื้อหา

สถานการณ์จำลอง

คำถามแนะแนวทางแก้ปัญหาตามชั้นทั้งสี่ของอริยสัจ

1.3.1 เนื้อหา มีเนื้อหาเหมือนหนังสือเรียนสังคมศึกษา ของกรมวิชาการ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เล่ม 1 เพียงแต่มีการสอดแทรกสถานการณ์จำลองและคำถามตามชั้นทั้งสี่ของอริยสัจ

1.3.2 สถานการณ์จำลอง ผู้วิจัยเลือกการนำเสนอสถานการณ์จำลองในรูปแบบเล่าสถานการณ์จำลองที่เกิดขึ้นหรือใช้กรณีตัวอย่าง และแหล่งข้อมูลที่จะนำมาสร้างสถานการณ์จำลอง คือ ข่าวหนังสือพิมพ์ บทความ และเรื่องที่แต่งขึ้นเอง

การสร้างสถานการณ์จำลองผู้วิจัยศึกษาขั้นตอนการสร้างสถานการณ์จำลองของ พอล เอ ทเวลเกอร์ (รายละเอียดหน้า 15-16) ได้แนวทางสร้างสถานการณ์จำลองในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1. ศึกษาเนื้อหาในหนังสือเรียนสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เล่ม 1 ของกรมวิชาการทั้ง 3 เรื่อง แบ่งเนื้อหาที่ต้องการสอดแทรกปัญหาไว้
2. กำหนดขอบเขตของปัญหาที่ผู้วิจัยศึกษาจากเนื้อหาแล้วเห็นสมควรจะตั้งปัญหาขึ้นเพื่อสร้างสถานการณ์จำลองเพื่อฝึกผู้เรียนให้แก้ปัญหา โดยผู้เรียนสามารถใช้ความรู้จากเนื้อหาเป็นพื้นฐานในการแก้ปัญหาได้
3. เลือกข่าว บทความ และแต่งเรื่องขึ้นเอง เพื่อนำมาสร้างเป็นสถานการณ์จำลอง 3 เรื่อง คือ 1 หัวข้อปัญหา
4. คัดเลือกเรื่องที่เหมาะสมที่สุดกับปัญหา 1 เรื่อง โดยนิสิตปริญญาโท 3 คน ให้คะแนนโดยยึดเกณฑ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามข้อเสนอแนะของ สุภา กิจจาทร (2519 : 196) (ดังรายละเอียดหน้า 15) โดยผู้วิจัยดัดแปลงบางอย่างเพื่อให้เหมาะสมกับงานวิจัยนี้ จึงมีรายการดังนี้

ปัญหาหมายเลข	มาก	กลาง	น้อย
1. สถานการณ์นั้นเหมือนหรือใกล้เคียงกับความจริงเพียงใด			
2. สถานการณ์นั้นครอบคลุมหัวข้อปัญหามากน้อยเพียงใด			
3. กระตุ้นผู้เรียนให้สนใจสถานการณ์และคิดแก้ปัญหาเล็กน้อยเพียงใด			
4. มีความยากง่ายที่ผู้เรียนจะสามารถเข้าใจถึงสถานการณ์นั้นเพียงใด			
5. เป็นสถานการณ์ที่สามารถดัดแปลงนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตจริงได้มากน้อยเพียงใด			

การให้คะแนน ผู้ให้คะแนนต้องอ่านหัวข้อปัญหาที่ละปัญหาแล้วอ่านเรื่องที่เลือกมา 3 เรื่อง แล้วใส่หมายเลขของเรื่องนั้นจัดลำดับความสำคัญมาก กลาง น้อย ตามเกณฑ์แต่ละข้อ หมายเลขปัญหาจะสัมพันธ์กับหมายเลขเรื่องที่คัดมา เช่น ปัญหาหมายเลข 1 เรื่องที่นำมา 3 เรื่อง จะมีหมายเลข 1.1, 1.2, 1.3 เป็นต้น

เรื่องที่จัดอยู่ในเกณฑ์มาก เท่ากับ 3 คะแนน, กลาง เท่ากับ 2 คะแนน และน้อย เท่ากับ 1 คะแนน เมื่อรวมคะแนนและเฉลี่ยออกมาแล้วเรื่องที่มีคะแนนดีและมากที่สุดจะเป็นเรื่องที่ไ้รับคัดเลือกเป็นสถานการณ์จำลองของปัญหานั้น

1.3.3 คำถามแนะแนวทางการแก้ปัญหาตามชั้นหึ่งสี่ของอริยสัจ ส่วนนี้จะต่อเนื่องและสัมพันธ์กับสถานการณ์จำลอง โดยสถานการณ์จำลองจะเป็นสภาพปัญหาให้ผู้เรียนศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนคิดแก้ปัญหา และผู้เรียนจะมีส่วนในการกำหนดปัญหาจากสถานการณ์จำลองโดยมีคำถามชี้นำ คำถามแนะแนวทางแก้ปัญหาจะใช้แนวทางการสร้างคำถามตามชั้นหึ่งสี่ของอริยสัจ ดังนี้

ขั้นทุกข์ หรือขั้นกำหนดปัญหา คำถามจะเป็นในแนวทางให้นักเรียนหาขอบเขตของปัญหา หรืออะไรคือปัญหาจากสถานการณ์นั้น

ขั้นสมุทัย หรือขั้นตั้งสมมุติฐาน คำถามออกมาในแนวให้นักเรียนหาสาเหตุ

ของปัญหา

ชั้นนิโรธ หรือชั้นหตลองและเก็บข้อมูล คำถามจะถามถึงวิธีการแก้

ปัญหา

ชั้นมรรค หรือชั้นวิเคราะห์และสรุปผล คำถามจะถามถึงผลที่ได้รับจากการแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ ในชั้นนิโรธ และผลในวิธีการใดที่สามารถแก้ปัญหาได้ผลดีที่สุด
นำคำถามเหล่านี้ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสังวรตรวจสอบแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

1.4 จัดพิมพ์หนังสือเรียนสังคมศึกษาในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหา แล้วให้นักปริญญโท 2 คน ตรวจสอบข้อบกพร่องทางภาษาแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข จัดทำรูปเล่ม แล้วนำไปทดลองกับกลุ่มทดลอง

1.5 จัดทำคู่มือครูประกอบการสอนด้วยหนังสือเรียนทั้ง 2 รูปแบบ โดยยืมวิธีสอนที่ครูสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ใช้สอนกันมากที่สุด คือการบรรยายประกอบการซักถาม (ศรีโสภาส พูลบุญไทย. 2523 : 67) (ตัวอย่างดูได้จากภาคผนวก)

การสร้างคู่มือครูทั้ง 2 รูปแบบนั้น ผู้วิจัยศึกษาคู่มือครูประกอบการหนังสือเรียนสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เล่ม 1 ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ และหนังสือเรียนสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เล่ม 1 ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ผู้วิจัยแบ่งเนื้อหาและเวลาให้เหมาะสม กิจกรรมการสอนคือการบรรยายประกอบการซักถามเหมือนกัน แต่ทั้ง 2 แบบใช้สื่อประกอบการสอนต่างกันคือ กลุ่มทดลอง ใช้หนังสือเรียนประกอบการเรียนการสอนในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหา ส่วนกลุ่มควบคุมใช้หนังสือเรียนประกอบการเรียนการสอนในรูปแบบเดิมของกรมวิชาการ เมื่อสร้างคู่มือครูเสร็จแล้วนำไปให้ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาตรวจสอบ 2 คน แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอน

2. แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหา

แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหา ยึดแนวทางการสร้างแบบทดสอบของ คิวพร เสนียวงศ์ ณ อยุธยา ซึ่งยึดแนวการสร้างแบบทดสอบตามขบวนการแก้ปัญหาของ เวียร์ (Weir. 1974 : 18) (ดังรายละเอียดในหน้า 11) ซึ่งมีขั้นตอนการแก้ปัญหาลำยขั้นตอนการแก้ปัญหามาตามขั้นทั้งสี่ของอริยสังวร ลักษณะแบบทดสอบแบ่งออกได้ เป็น 2 ตอน ดังนี้

2.1 คำถาม เป็นสถานการณ์ที่เป็นปัญหาในลักษณะให้นักเรียนนำความรู้เดิมมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหากับสถานการณ์ใหม่ โดยแต่ละสถานการณ์จะประกอบด้วยคำถามย่อย 4 ข้อ โดยให้นักเรียนดำเนินการคิดแก้ปัญหาเป็น 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นตั้งปัญหา เป็นขั้นที่ผู้เรียนตั้งปัญหาจากสถานการณ์ที่กำหนดให้ว่าจะไรคือปัญหาในสถานการณ์หรือเหตุการณ์นั้น ๆ

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นวิเคราะห์ปัญหา เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนหาสาเหตุของปัญหา โดยแยกแยะสิ่งที่เกี่ยวข้องกับปัญหาออกจากกันให้เด่นชัด

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นเสนอวิธีการแก้ปัญหา เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนใช้ความคิดหรือหาวิธีการที่เหมาะสมสำหรับนำมาใช้แก้ปัญหามีสาเหตุมาจากขั้นที่ 2 โดยเสนอออกมาในรูปของวิธีการที่เป็นขบวนการต่อเนื่อง

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นการตรวจสอบผลลัพธ์ เป็นขั้นที่ทดสอบดูว่าวิธีการแก้ปัญหาในขั้นที่ 3 ผลออกมาถูกต้องหรือได้ผลเป็นอย่างไร

2.2 ตัวเลือก ในแต่ละคำถามจะมี 4 ตัวเลือก ข้อหนึ่ง ๆ จะมีคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียว

การปรับปรุงแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหา

1. การหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา เกี่ยวกับสถานการณ์ที่กำหนดเป็นคำถามและตัวเลือกในแต่ละคำถามย่อยตามขบวนการคิดแก้ปัญหาโดยใช้วิธีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือของ สมบูรณ์ ชิตพงศ์ (ม.ป.ป. : 3) โดยนำแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหา จำนวน 18 สถานการณ์ 72 ข้อ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา ได้แก่ ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา และผู้เชี่ยวชาญด้านการออกข้อสอบแบบเดียวกันนี้ จำนวน 3 คน พิจารณาลงความเห็นว่าสถานการณ์ที่เป็นปัญหาและตัวเลือกในคำถามย่อย ตามขบวนการแก้ปัญหา สอดคล้องกันหรือไม่ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ให้ 1 ถ้าผู้เชี่ยวชาญแน่ใจว่าสถานการณ์และตัวเลือกสอดคล้องกันหรือถูกต้อง

ให้ 0 ถ้าผู้เชี่ยวชาญไม่แน่ใจว่าสถานการณ์และตัวเลือกสอดคล้องกันหรือถูกต้อง

ให้ -1 ถ้าผู้เชี่ยวชาญแน่ใจว่าสถานการณ์และตัวเลือกไม่สอดคล้องกันหรือถูกต้อง

แล้วนำคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์หาดัชนีความสอดคล้องระหว่างสถานการณ์ที่เป็นคำถามและตัวเลือกในขั้นตอนทั้ง 4 ของขบวนการคิดแก้ปัญหา เลือกข้อสอบที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่าหรือเท่ากับ .5 ถ้าน้อยกว่า .5 คัดทิ้งไปหรือนำไปปรับปรุงใหม่

2. หาคุณภาพของแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหา

โดยนำแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาไปทดสอบนักเรียนโรงเรียนพระบางวิทยา อ. เมือง จ. นครสวรรค์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 100 คน แล้วนำมาตรวจให้คะแนน ข้อถูกให้ 1 คะแนน ข้อผิด ตอบเกิน หรือไม่ตอบให้ 0 คะแนน

หาความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบเป็นรายข้อโดยวิธีแบ่งเป็น 27% ของกลุ่มสูง และ 27% ของกลุ่มต่ำ หาค่า P_H และ P_L โดยเปิดตารางสำเร็จรูปของ ฟาน (Fan. 1952 : 6 - 32) แล้วเลือกเอาข้อที่มีความยากง่ายระหว่าง .20 - .80 และ ค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .20 ขึ้นไป จำนวน 40 ข้อ

3. นำแบบทดสอบที่เลือกมาไปทดสอบกับนักเรียนโรงเรียนบรรพตพิสัยพิทยาคม

อ. บรรพตพิสัย จ. นครสวรรค์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 100 คน 2 ครั้ง เว้นช่วงห่างกัน 7 วัน แล้วนำมาหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนที่ได้จากการสอบครั้งแรกกับการสอบครั้งที่สอง โดยใช้สูตร Pearson Product - Moment Coefficient Correlation (ลวัน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2528 : 164)

ตัวอย่างแบบทดสอบ

คำชี้แจง

จากสถานการณ์ที่กำหนดให้ นักเรียนอ่านแล้วตอบคำถามซึ่งมี 4 คำถามย่อย หรือในสถานการณ์หนึ่ง ๆ จะมีคำถามให้นักเรียนตอบ 4 ข้อ โดยคำถามทั้ง 4 ข้อ จะมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปและในแต่ละข้อจะมีคำตอบให้เลือกตอบ 4 ข้อ ให้นักเรียนเลือกข้อที่ถูกต้องที่สุดข้อเดียว

สถานการณ์ที่ 1

ชุมชนบ้านวังตะเคียนเป็นชุมชนค่อยพัฒนาและประกอบอาชีพเกษตรกรรม ผลผลิตจากการเกษตรทุกปีมีราคาต่ำและไม่แน่นอน การเอาโรคเอาเปรียบของพ่อค้าคนกลางเช่นนี้มีมานานแล้ว และไม่สามารถแก้ปัญหานี้ได้

1. อะไรคือปัญหาของสถานการณ์นี้
 - ก. ผลผลิตของการเกษตรตกต่ำ
 - ข. การเกษตรไม่เจริญก้าวหน้า
 - ค. ราคาของผลผลิตการเกษตร
 - ง. ผลผลิตของการเกษตรคือคุณภาพ
2. ปัญหานี้มีสาเหตุมาจากอะไร
 - ก. การกตราคาของพ่อค้าคนกลาง
 - ข. เกษตรกรยากจนไม่มีทุนพัฒนาผลผลิตให้มีคุณภาพ
 - ค. รัฐบาลไม่สนับสนุนค่านการเกษตรอย่างจริงจัง
 - ง. เกษตรกรขาดความรู้ด้านการเพิ่มผลผลิต
3. มีวิธีการใดจะแก้ปัญหานี้ได้ดีที่สุด
 - ก. ทางราชการจัดอบรมทางวิชาการเพิ่มผลผลิตแก่เกษตรกร
 - ข. รัฐบาลให้เกษตรกรกู้เงินดอกเบี้ยต่ำไปพัฒนาคุณภาพของผลผลิต
 - ค. รัฐบาลวางนโยบายสนับสนุนการเกษตรเป็นเป้าหมายหลักของประเทศ
 - ง. เกษตรกรต้องร่วมมือกันในรูปของสหกรณ์การเกษตร
4. ถ้าแก้ปัญหตามวิธีการในข้อที่ 3 ผลที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างไร
 - ก. ผลผลิตมีคุณภาพและราคาจะสูงขึ้นด้วย
 - ข. การรวมกลุ่มของเกษตรกรทำให้มีอำนาจในการต่อรองราคา
 - ค. ผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้น
 - ง. รัฐบาลต้องตัดงบประมาณด้านอื่น มาพยุงราคาลดค่าการเกษตร

แบบแผนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ใช้

แบบแผนการวิจัยแบบ Randomized Control - Group Pretest - Posttest

Design (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2528 : 216 - 217) แบบแผนการทดลองตามตารางต่อไปนี้

กลุ่ม	สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง
ER	T ₁	X	T ₂
CR	T ₁	-	T ₂

สัญลักษณ์ที่ใช้ในแบบแผนการทดลอง

X	แทน การจัดการกระทำ หรือการสอนด้วยหนังสือเรียนในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหา
T ₁	แทน การสอบก่อนที่จะจัดการทำการทดลอง (Pretest)
T ₂	แทน การสอบหลังจากที่จัดการทำการทดลอง (Posttest)
R	แทน การกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่ม
C	แทน กลุ่มควบคุม
E	แทน กลุ่มทดลอง

สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล

1. ค่าสถิติพื้นฐาน มีดังนี้

1.1 คะแนนเฉลี่ย (Mean) โดยใช้สูตร เฟอ์กูสัน (Ferguson. 1971 : 45)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

N แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

1.2 ค่าแปรปรวน (Variance) โดยใช้สูตร เฟอ์กูสัน (Ferguson.

1971 : 62)

$$s^2 = \frac{N \sum x^2 - (\sum x)^2}{N(N-1)}$$

เมื่อ s^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนน

$\sum x^2$ แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง

$(\Sigma X)^2$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง

N แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

2. การหาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาโดยใช้วิธีสอบซ้ำ (Test - Retest) แล้วหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนที่ได้จากการสอบครั้งแรกกับการสอบครั้งที่สองโดยวิธี Pearson Product - Moment Coefficient Correlation ดังสูตร (ลวน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2528 : 164)

$$r_{tt} = \frac{N \Sigma XY - \Sigma X \Sigma Y}{\sqrt{\{N \Sigma X^2 - (\Sigma X)^2\} \{N \Sigma Y^2 - (\Sigma Y)^2\}}}$$

เมื่อ r_{tt} แทน ค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น

N แทน จำนวนของกลุ่มตัวอย่าง

ΣXY แทน ผลรวมทั้งหมดของผลคูณระหว่างคะแนนสอบครั้งแรก (X) และคะแนนการสอบครั้งที่สอง (Y)

ΣX แทน ผลรวมทั้งหมดของการสอบครั้งแรก

ΣY แทน ผลรวมทั้งหมดของการสอบครั้งที่สอง

ΣX^2 แทน ผลรวมทั้งหมดของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสองของการสอบครั้งแรก

ΣY^2 แทน ผลรวมทั้งหมดของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสองของการสอบครั้งที่สอง

3. หาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาโดยหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามในสถานการณ์กับตัวเลือกในแต่ละขั้นตอนในขบวนการคิดแก้ปัญหาดังสูตร (สมบุรณ์ ชิตพงศ์. ม.ป.ป. : 3)

$$IC = \frac{\Sigma R}{N}$$

เมื่อ IC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามกับตัวเลือก

R แทน คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

4. เปรียบเทียบความแตกต่างในด้านความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาระหว่างกลุ่ม

ทดลองและกลุ่มควบคุมโดยใช้ t - test แบบ Independent Groups ทั้งสูตร (สูตร
วงศ์รัตน์. 2528 : 228 - 229)

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{(n_1 - 1) s_1^2 + (n_2 - 1) s_2^2}{(n_1 + n_2 - 2)} \left\{ \frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right\}}}$$

โดยมี df = $n_1 + n_2 - 2$
เมื่อ $\bar{X}_1, \bar{X}_2$ แทน คะแนนเฉลี่ยของความแตกต่างระหว่างการสอบก่อน
และการสอบหลังการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่ม
ควบคุมตามลำดับ

s_1^2, s_2^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนนความแตกต่างระหว่างการ
สอบก่อนและการสอบหลังการทดลองของกลุ่มทดลอง
และกลุ่มควบคุมตามลำดับ

n_1, n_2 แทน จำนวนคนในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมตามลำดับ

5. เปรียบเทียบความแตกต่างในความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหา ก่อนการ
ทดลองและหลังการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยใช้ t - test แบบ Dependent
Group ทั้งสูตร (ลวน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2528 : 87)

$$t = \frac{D}{\sqrt{\frac{N \sum D^2 - (\sum D)^2}{N - 1}}}$$

โดยมี df = $n - 1$

เมื่อ t แทน ค่าที่ใช้พิจารณาใน t - distribution

D แทน ความแตกต่างระหว่างคะแนนแต่ละคู่

N แทน จำนวนคู่

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

N	แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน ค่าเฉลี่ยของคะแนนความแตกต่างหลังการทดลองกับก่อนการทดลอง
$\bar{X}_{t1}$	แทน คะแนนเฉลี่ยของการสอบก่อนการทดลอง
$\bar{X}_{t2}$	แทน คะแนนเฉลี่ยของการสอบหลังการทดลอง
S.D	แทน ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
S^2	แทน ความแปรปรวนของคะแนนความแตกต่างหลังการทดลองกับก่อนการทดลอง
D	แทน ความแตกต่างของคะแนนแต่ละคู่
df	แทน ระดับชั้นของความเป็นอิสระ
t	แทน ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t - distribution
**	แทน ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นการเปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนทำการทดลอง โดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหา

ตอนที่ 2 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า
รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 เป็นการเปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหา ก่อนทำการทดลอง โดยผู้วิจัยได้นำแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหามาทดสอบก่อนทดลอง (Pretest) นักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แล้วนำคะแนนเฉลี่ยมาทดสอบหาความแตกต่างโดยใช้

t - test แบบ Independent ผลปรากฏดังตาราง 1

ตาราง 1 การเปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหา ก่อนทำการทดลองของกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม

กลุ่มตัวอย่าง	N	$\bar{X}_{t1}$	S.D	t
กลุ่มทดลอง	40	23.85	4.6399	0.8224
กลุ่มควบคุม	40	23	4.6043	

$$t_{.01} \quad (df = 78) = 2.660$$

จากตาราง 1 พบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุม แต่เมื่อทดสอบหาความแตกต่างระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแล้วปรากฏว่า นักเรียนในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นั่นคือนักเรียนในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหา ก่อนการทดลองไม่แตกต่างกัน

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

1. จากความมุ่งหมายข้อที่ 1 ที่ว่า "เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนที่เรียนจากการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหา กับหนังสือเรียนสังคมศึกษาของกรมวิชาการ" นั้น มีสมมุติฐานว่า นักเรียนที่เรียนจากการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหามีความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาสูงกว่านักเรียนที่เรียนจากการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาของกรมวิชาการ ผู้วิจัยได้นำแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหามาทดสอบก่อนและหลังการทดลอง แล้วนำคะแนนที่เพิ่มขึ้นของทั้ง 2 กลุ่ม มาวิเคราะห์ด้วย t - test แบบ Independent ปรากฏผลดังตาราง 2

* ตาราง 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาหลังการทดลอง

กลุ่มตัวอย่าง	N	$\bar{X}$	S^2	t
กลุ่มทดลอง	40	3.2	14.6769	2.6697**
กลุ่มควบคุม	40	1.45	2.5103	

$$t_{.01} (df = 78) = 2.390$$

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* จากตาราง 2 พบว่า ความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่านักเรียนที่เรียนจากการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหา มีความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาสูงกว่านักเรียนที่เรียนจากการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาของกรมวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้

2. จากความมุ่งหมายข้อที่ 2 ที่ว่า "เพื่อศึกษาพัฒนาการของความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาโดยเปรียบเทียบคะแนนก่อนสอนและหลังสอน " นั้น มีสมมุติฐานว่า นักเรียนที่เรียนจากการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหา มีความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาสูงกว่าก่อนสอน ผู้วิจัยได้นำคะแนนก่อนการทดลองและหลังการทดลองของกลุ่มทดลองมาเปรียบเทียบหาความแตกต่างด้านความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหา โดยใช้สูตร t - test แบบ Dependent Group ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏในตาราง 3

ตาราง 3 การเปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหา ก่อนการทดลองและหลัง
การทดลองของกลุ่มทดลอง

กลุ่มตัวอย่าง	N	$\bar{X}_{t1}$	$\bar{X}_{t2}$	D	D ²	t
กลุ่มทดลอง	40	23.85	25.7	128	982	5.2828 **

$$t_{.01} (df = 39) = 2.423$$

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 3 พบว่า กลุ่มทดลองมีความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหา หลังการทดลอง
สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า นักเรียนที่เรียนจาก
การสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหา มีความสามารถด้านการคิด
แก้ปัญหา หลังการเรียนสูงกว่าก่อนทดลองสอนซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้

บทที่ 5

สรุปผล การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการเปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาจากการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหากับหนังสือเรียนสังคมศึกษาของกรมวิชาการ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหานักเรียนที่เรียนจากการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหากับหนังสือเรียนสังคมศึกษาของกรมวิชาการ

2. เพื่อศึกษาพัฒนาการของความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหานักเรียนที่เรียนจากการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหา โดยเปรียบเทียบคะแนนก่อนสอนและหลังสอน

สมมุติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. นักเรียนที่เรียนจากการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหามีความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาลดกว่านักเรียนที่เรียนจากการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาของกรมวิชาการ

2. นักเรียนที่เรียนจากการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหามีความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาลดกว่าก่อนสอน

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2531 ของโรงเรียนบรรพทิศพิทยาคม อ. บรรพทิศ จ. นครสวรรค์ จำนวน 80 คน แบ่ง

เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 40 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

2.1 แผนการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหาและแผนการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาของกรมวิชาการ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจากเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา (ส.101) เรื่อง ประชากรของประเทศไทย วัฒนธรรมในการดำรงชีพ และการปฏิรูปที่ดินและสหกรณ์

2.2 หนังสือเรียนสังคมศึกษาในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหา ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากหนังสือเรียนสังคมศึกษา "ประเทศของเรา" เล่ม 1 ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เนื้อหาที่เลือกมา 3 บท คือ ประชากรของประเทศไทย วัฒนธรรมในการดำรงชีพ และการปฏิรูปที่ดินและสหกรณ์ พัฒนาเนื้อหาที่เลือกมาให้เป็นเนื้อหาในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหาโดยมีโครงสร้างเนื้อหา ดังนี้

เนื้อหา

สถานการณ์จำลอง

คำถามแนะแนวทางแก้ปัญหาตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจ

2.3 แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหา เป็นแบบทดสอบแบบปรนัยสร้างขึ้นจากเนื้อหาที่ใช้ในการทดลองแล้วให้ผู้เรียนหาวิธีการแก้ปัญหาจากสถานการณ์ที่กำหนดให้แต่ละสถานการณ์จะมีคำถาม 4 ข้อ ที่สัมพันธ์และต่อเนื่องกัน ดังนี้

2.3.1 ขั้นตั้งปัญหา

2.3.2 ขั้นวิเคราะห์เพื่อหาสาเหตุของปัญหา

2.3.3 ขั้นเสนอวิธีการแก้ปัญหา

2.3.4 ขั้นการตรวจสอบผลลัพธ์

แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหา เป็นข้อสอบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ มีความเชื่อมั่น .7322 มีความยากง่าย (p) ระหว่าง .27 - .78 และมีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง .20 - .53 ดังแสดงในภาคผนวก

3. การดำเนินการศึกษาค้นคว้า

เมื่อสุ่มกลุ่มตัวอย่างแล้ว ดำเนินการทดลองตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.1 ทดสอบก่อนการทดลองกับนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหา

3.2 ดำเนินการทดลอง โดยผู้วิจัยดำเนินการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหาให้กับกลุ่มทดลอง และสอนกลุ่มควบคุมด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาของกรมวิชาการ

3.3 ทดสอบหลังการทดลองกับนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาชุดเดียวกับการทดสอบก่อนการทดลอง

3.4 ตรวจสอบผลการทดสอบ แล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐานด้วยวิธีการทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. เปรียบเทียบความแตกต่างของความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมก่อนการทดลองโดยใช้ t - test แบบ Independent
2. เปรียบเทียบความแตกต่างของความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมหลังการทดลองโดยใช้ t - test แบบ Independent
3. เปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาก่อนการทดลองกับหลังการทดลองของกลุ่มทดลองโดยใช้ t - test แบบ Dependent Group

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

1. นักเรียนที่เรียนจากการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหามีความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาสูงกว่านักเรียนที่เรียนจากการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาของกรมวิชาการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
2. นักเรียนที่เรียนจากการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหามีความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การอภิปรายผลการศึกษาค้นคว้า

จากสมมุติฐานข้อที่ 1 และ ข้อที่ 2

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มที่เรียนจากการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหา มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาสูงกว่ากลุ่มที่เรียนจากการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาของกรมวิชาการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อเปรียบเทียบผลการสอบก่อนสอนและหลังสอนของกลุ่มที่เรียนจากการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหา พบว่า มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ที่ได้ผลเช่นนี้อาจพิจารณาได้ว่า การเรียนการสอนโดยใช้หนังสือเรียนสังคมศึกษาในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหานั้น ผู้เรียนต้องเผชิญสถานการณ์จำลองที่เป็นปัญหาและฝึกแก้ปัญหาจากคำถามตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจที่สอดคล้องอยู่ระหว่างเนื้อหาของหนังสือเรียนอยู่เสมอ ทำให้สามารถใช้ความรู้ที่เรียนมาเป็นพื้นฐานประกอบการคิดแก้ปัญหา เมื่อผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกคิดแก้ปัญหาอยู่เสมอ ผู้เรียนจะมีแนวทางหรือประสบการณ์ด้านการคิดแก้ปัญหาและเมื่อได้เผชิญปัญหาใหม่ภายหลังก็สามารถคิดแก้ปัญหาได้ การพัฒนาการคิดแก้ปัญหาเช่นนี้มีผลสอดคล้องกับการศึกษาของ พยอม ตันมณี (2524 : 149) ที่ได้ทดลองให้กลุ่มทดลองเรียนจากการสอนด้วยตำราเรียนจิตวิทยาการศึกษาในรูปแบบเชิงปัญหา ส่วนกลุ่มควบคุมเรียนจากการสอนด้วยตำราเรียนจิตวิทยาการศึกษาในรูปแบบทั่วไป ผลการทดลองพบว่า กลุ่มทดลองมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาเพิ่มมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 แสดงให้เห็นว่า หนังสือเรียนเป็นสื่อช่วยพัฒนาการคิดแก้ปัญหาให้แก่ผู้เรียนได้ โดยสอดคล้องสิ่งที่ทดลองหรือวิจัยแล้วพบว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและช่วยพัฒนาการคิดแก้ปัญหาให้เกิดขึ้นได้ เช่น คำถามตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจที่ผู้วิจัยนำมาพัฒนาการแก้ปัญหาแก่ผู้เรียนนั้น ได้ผ่านการทดลองค้นคว้าวิจัยโดย ทิวพร เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา (2529 : 66 - 68) พบว่ากลุ่มทดลองที่เรียนจากการสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจ มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาแตกต่างจากกลุ่มควบคุมที่เรียนจากการสอนตามคู่มือครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสิ่งที่มีคุณค่าอีกประการหนึ่งหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้หนังสือเรียนมีลักษณะพัฒนาการแก้ปัญหา คือ สถานการณ์จำลอง ซึ่งมีคุณค่าทางด้านการช่วยกระตุ้นผู้เรียนใช้แนวคิดที่จะนำมาใช้แก้ปัญหา ตามที่ วรรณ เลิศชัยนที (2528 : 52 - 53) ได้ทดลอง

สอนโดยใช้เกมสถานการณ์จำลองสอนกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมสอนโดยวิธีสอนตามคู่มือครู ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองเลือกใช้แนวคิดแก้ปัญหาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเลือกใช้แนวคิดแก้ปัญหาด้านการนำไปใช้มากที่สุด รองลงมาคือ แนวคิดแก้ปัญหาด้านการวิเคราะห์ ความเข้าใจ และความรู้ความจำตามลำดับ ส่วนกลุ่มควบคุมเลือกใช้แนวคิดแก้ปัญหาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และกลุ่มทดลองเลือกใช้แนวคิดแก้ปัญหาด้านการวิเคราะห์และการนำไปใช้สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เมื่อผลการวิจัยปรากฏออกมาเช่นนี้ จึงกล่าวได้ว่า หนังสือเรียนซึ่งเป็นสื่อที่ผู้เรียนใช้บ่อยอยู่แล้วเมื่อนำมาพัฒนาโดยสิ่งที่ช่วยให้เกิดการคิดแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพสอดคล้องระหว่างเนื้อหาของหนังสือเรียน ย่อมสามารถพัฒนาผู้เรียนให้เกิดแนวคิดในการแก้ปัญหาได้ ดังที่ กาเย่ และบริจส์ ได้เสนอแนะว่า ความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาเป็นทักษะทางปัญญาที่สามารถสอนกันได้ และมุ่งหวังให้นำความสามารถด้านนี้ไปดัดแปลงใช้ในสถานการณ์ที่เป็นปัญหาอื่น ๆ ได้ (แก้วตา คณะวรรณ. 2524 : 69)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษา

1.1 การผลิตสื่อและผลงานด้านวิชาการ ที่จะต้องให้สอดคล้องกับหลักสูตร โดยเฉพาะจุดประสงค์ที่ต้องการให้ผู้เรียน คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็นนั้น ผลการวิจัยครั้งนี้ นับว่าเป็นประโยชน์ในด้านการเขียนหนังสือเรียนซึ่งถือว่าเป็นอุปกรณ์ประเภทสิ่งพิมพ์ ประกอบการเรียนการสอนโดยเฉพาะในเนื้อหาวิชาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดแก้ปัญหาได้ เช่น วิชาสังคมศึกษา วิชาวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

1.2 ด้านตัวผู้สอน สามารถพัฒนาการเรียนการสอนในห้องเรียนให้มีสภาพการเรียนการสอนแบบแก้ปัญหาซึ่งตรงตามจุดประสงค์ของหลักสูตร ถือเป็นการพัฒนาหลักสูตรระดับห้องเรียนโดยใช้หนังสือเรียนในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหาเป็นแนวทางจัดการเรียนการสอน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรวิจัยในเชิงพัฒนาหนังสือเรียนโดยให้มีรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหาในวิชาอื่น

2.2 ควรมีการวิจัยพัฒนาหนังสือเรียนในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหาในรูปแบบอื่นที่ใช้สิ่งอื่นมาพัฒนานอกเหนือจากคำถามความเข้าใจของอริยสัจและสถานการณ์จำลอง

2.3 ควรศึกษาวิจัยว่า หนังสือเรียนในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหาที่เหมาะสมกับนักเรียนในระดับสติปัญญาต่างกันอย่างไร

2.4 ควรศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการเขียนหนังสือเรียนที่เหมาะสมกับการพัฒนาการคิดแก้ปัญหา

2.5 ควรศึกษาวิจัยหนังสือเรียนในรูปแบบการแก้ปัญหากับตัวแปรอื่นเช่น ทักษะการคำนวณ เป็นต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์. จิตวิทยาการศึกษาฉบับปรับปรุงใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
ห้างหุ้นส่วนจำกัดศรีเคษา, 2528.

การศึกษาแห่งประเทศไทย, สมาคม. สาโรช บัวศรีกับศึกษาศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล, 2529.

แก้วตา คณวรรณ. พัฒนาการสอน. ขอนแก่น : ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น,
2524.

โกชัย สาริกบุตร และสม สาริกบุตร. แนวทางการวิเคราะห์และประเมินผลแบบเรียน.

เชียงใหม่ : โรงพิมพ์กลางเวียง, 2520.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. "แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติระยะที่ 6
(2530 - 2534)," ศึกษาศาสตร์. 9 : 1 - 15 ; 3 มิถุนายน - กันยายน
2528.

คึกฤทธิ์ บุขบา. ผลการสอนโดยวิธีใช้สถานการณ์จำลอง และวิธีไม่ใช้สถานการณ์จำลอง
วิชาสังคมศึกษาหน่วยปัญหาในโลกปัจจุบัน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ปรินซ์นิพนธ์ กศ.ม.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2526. อักสำเนา.

ชูศรี วงศ์รัตนะ. แบบแผนการทดลองและสถิติ. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528.

ดวงเดือน ศาสตรภักดิ์. พัฒนาการทางสติปัญญาตามทฤษฎีของเปียเจต์. มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520. อักสำเนา.

ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล. จุดหมายสำหรับการเรียนการสอนและการพัฒนาหลักสูตร แนวคิด

และแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2527.

ธาดาศักดิ์ วชิรปรีชาพงษ์. การวิเคราะห์หนังสือแบบเรียนวิทยาศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ในแง่รูปแบบและวิธีการเสนอเนื้อหา. ปรินซ์นิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ :

วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร, 2515. อักสำเนา.

- ธำรงค์ น่วมศิริ. การทดลองใช้ข่าวหนังสือพิมพ์สร้างเป็นสถานการณ์จำลองในการสอน
จริยศึกษาเพื่อพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมและพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ปรินทิพนิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
- ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527. อักสำเนา.
- ประจักษ์ อูปรมย์. การศึกษาเชิงระบบหลักสูตรจิตวิทยาการศึกษาในวิทยาลัยครู.
วิทยานิพนธ์ ด.ค. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521. อักสำเนา.
- เป็รื่อง กุมท. "เกร็ดเกี่ยวกับคำรา," ใน เอกสารโรเนียวหมายเลข 7 ประกอบการ
สัมมนาการปรับปรุงคำรา ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 5. กรุงเทพฯ :
ม.ป.ท., 2523.
- พยอม คันมณี. การศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของผลการสอนด้วยคำราเรียนจิตวิทยา
การศึกษาในรูปแบบเชิงปัญหากับรูปแบบที่ใช้กันอยู่ทั่วไป. ปรินทิพนิพนธ์ กศ.ค.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524. อักสำเนา.
- พิสุทธิ์ บุญเจริญ. การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการ
แก้ปัญหาเป็นกลุ่มของการสอนด้วยชุดการเรียนการสอนแบบสืบสวนสอบสวนกับการ
สอนปกติในวิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. ปรินทิพนิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ
: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2522. อักสำเนา.
- เพ็ญศิริ งามจิตร. การศึกษาเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาและทัศนคติของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ต่อการสอนโดยใช้เทคนิคควิซี กับการสอนตามคู่มือการสอน
สังคมศึกษา. ปรินทิพนิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- ประสานมิตร, 2529. อักสำเนา.
- มานัส เพ็ญโรจน์. การศึกษาเปรียบเทียบการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยและความสามารถในการ
คิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนจากภาพประกอบคำบรรยาย
ในลักษณะบอกเล่าและภาพประกอบคำบรรยายในลักษณะแนะให้ค้นพบด้วยตนเอง.
ปรินทิพนิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
2527. อักสำเนา.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. หลักการวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : กีฬาพรจำกัด,
2528.

วรรณ เลิศชัยนดี. ผลการสอนโดยใช้เกมสถานการณ์จำลองที่มีต่อแนวคิดแก้ปัญหาและ
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1.
ปริญญาพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
2528. อัดสำเนา.

วันทนา นิยมจันทร์. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความคงทนในการเรียนรู้
และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนโจทก์ปัญหา
คณิตศาสตร์โดยวิธีสอนที่ใช้สถานการณ์จำลองกับวิธีปกติ. ปริญญาพนธ์ ศศ.ม.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528. อัดสำเนา.

วิชาการ, กรม. คำสั่งที่ วก. 185/2527. เรื่องการกำหนดหนังสือเรียนสำหรับเลือก
ใช้ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นปีการศึกษา 2527. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
การศาสนา, 2527.

วิชัย วงษ์ใหญ่. พัฒนาหลักสูตรและการสอนมิติใหม่. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเคียนสโตร์,
2525.

วิไล ฅ บ่อมเพชร. "ปัญหาและข้อเสนอแนะบางประการเกี่ยวกับการใช้หนังสือเรียนวิชา
สังคมศึกษาตามหลักสูตรพุทธศักราช 2521," ใน คำบรรยายในการสัมมนาอาจารย์
ผู้สอนวิชาการสอนสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษา. ไม่มีเลขหน้า. กรุงเทพฯ :
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ม.ป.ป.

วีรพงษ์ คุณมณี. การศึกษาการสอนด้วยวิธีตามขั้นตอนทั้งสี่ของอริยสัจในการสอนจริยธรรม
กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. ปริญญาพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2526. อัดสำเนา.

ศรีโอกาส พูลภิญโญ. การใช้หนังสือแบบเรียนสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของครู
สังคมศึกษาเขตการศึกษาที่ 1. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์, 2523. อัดสำเนา.

คิวพร เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา. การเปรียบเทียบความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยวิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจกับการสอนตามคู่มือครู. ปรินิพนธ์ ภาส.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529. อักสำเนา.

ศิริลักษณ์ หัตถ์เจริญ และคนอื่น ๆ. การสำรวจสภาพที่นำไปสู่ปัญหาการใช้แบบเรียนสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เขตการศึกษา 1. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2522. อักสำเนา.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521. กรุงเทพฯ : จงเจริญการพิมพ์, 2520.

_____. หนังสือเรียนสังคมศึกษาประเทศของเราชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2528.

สมหญิง กลิ่นศิริ. เทคโนโลยีทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : แผนกบริการกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2523.

สมบูรณ์ ชิตพงศ์. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ม.ป.ป.

สมบูรณ์ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา. การเปรียบเทียบผลการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนหน่วยการทำงานมาหากินด้วยการสอนแบบใช้และไม่ใช้สถานการณ์จำลอง. ปรินิพนธ์ ภาส.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2525. อักสำเนา.

สมหวัง ชัยตามล. การศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการด้านทักษะการคิดแก้ปัญหาทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนปกติ. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2528. อักสำเนา.

สายหยุด สมประสงค์. "ยุทธศาสตร์การคิด," ใน โครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ. หน้า 67 - 90. กรุงเทพฯ : หน่วยงานพิเศษ กรมสามัญศึกษา, 2523. อักสำเนา.

- สาโรช บัวศรี. พุทธศาสนากับการศึกษาแผนใหม่. กรุงเทพฯ : อรุณสภา, 2516.
- _____. "วิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจ," ใน ศึกษาศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์ภาค 2.
หน้า 5 - 10. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงศึกษาธิการ, 2526.
- สุนทร สุนันท์ชัย. เทคนิคและวิธีสอนสังคมศึกษา. กรุงเทพฯ : สหพันธ์, 2514.
- สุภา กิจจาทร. "การใช้สถานการณ์จำลอง," ใน เอกสารประชุมปฏิบัติการเกี่ยวกับการ
สอนแบบจุลภาค. หน้า 196 - 197. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ตำราโรง, 2519.
- สุนีย์ ชุ่มจิต. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติค่านิยมสัมพันธของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนหน่วย "ชีวิตในบ้าน" ด้านการสอนแบบใช้
และไม่ใช้การแสดงบทบาทสมมุติ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2523. อัดสำเนา.
- สำเร็จ เวชสุนทร. "การใช้สถานการณ์จำลองในวิทยาลัยครู," คุรุปริทัศน์. 5(2) :
18 - 19 ; 22 ธันวาคม 2523.
- หทัย ตันหยง. การเขียนหนังสือแบบเรียน. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528.
- อรุณี ลพวิจารณ์. การวิเคราะห์แบบเรียนวิชาภูมิศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์
ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514. อัดสำเนา.
- อัมพร แก้วสุวรรณ. วิเคราะห์แบบเรียนภาษาไทย. กรุงเทพฯ : แผนกบริการกลาง
สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2527.
- อารมณ สุวรรณपाल. "ทักษะเชาว์ปัญญา," ใน โครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ.
หน้า 29 - 66. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, 2523.
อัดสำเนา.
- Baker, Eugene Harole. "A Comparative Study of Textbook and Simulation
Approaches in Teaching Junior High School American History,"
Dissertation Abstracts International. 27(10) : 3353-A ; April,
1967.

- Beck, Isabel H. and Bruce Monroe. "Some Dimension of Simulation," Educational Technology. 45 - 49 ; October, 1969.
- Clark, Leonard H. Teaching Social Studies in Secondary School A Handbook. New York : The Macmillan Company, 1973.
- Cronbach, Lee J. and others. Text Materials in Modern Education. Illinois : University of Illinois Press, 1955.
- Fan, Chung - Teh. Item Analysis Table. New Jersey : Education Testing Service, 1952.
- Ferguson, George A. Statistical Analysis in Psychology and Education. New York : McGraw-Hill Book Company, 1971.
- Geller, Daniel M. "Involvement in Role - Playing Simulation : A Demonstration with Studies on Obedience," Journal of Personality and Social Psychology. 36 : 219 - 235 ; November, 1978.
- Good, Carter V. Dictionary of Education. New York : McGraw-Hill Co., 1959.
- Hyde, Marcella M. "A Research Study of Bradford County, Pennsylvania in the Writing of a Social Studies Text for Fourth Grade Pupils," Dissertation Abstracts International. 32(11) : 6925-A ; May, 1977.
- Johns, K.W. "A Comparison of Two Methods of Teaching Eight Grade General Science : Traditional and Structure Problem Solving," Dissertation Abstracts International. 27(24) : 994 - 995-A ; October, 1966.
- Mark, John and others. Teaching Elementary School Mathematics for Understanding. New York : McGraw-Hill, 1965.
- Mahan, Luther A. "The Effect of Problem Solving and Lecture Discussion in Developing Student Growth in Basic Understanding Problem Solving Skill Attitude and Personal-Adjustments," Dissertation Abstracts International. 24(2) : 1097 - 1098 ; September, 1963.
- Polya, Georgy. How to Solve It. 2nd ed. New York : Doubleday & Company, Inc., 1957.
- Poonwassie, Deo Harry. "The Implication of a Sociology of Knowledge for Curriculum Development : A Theoretical Study," Dissertation Abstracts International. 39(7) : 4031-A ; January, 1979.
- Postma, Charles Henry. "Simulation in High School Social Studies : Students Cognitive Retention and Pupil - Teacher Affective Perceptions," Dissertation Abstracts International. 34(8) : 4713-A ; February, 1974.

- Rinaldi, Authong T. "An Exploratory Content Analysis of Creative Thinking in Elementary School Science Textbooks for Grade One, Three and Five," Dissertation Abstracts International. 37(9) : 5578-A ; March, 1977.
- Schultz, Landall L. Simulation in Social and Administrative Science. New Jersey : Prentice-Hall, Inc., 1972.
- Shaw, Tery J. "The Effect of Problem Solving Training in Science Upon Utilization of Problem Solving Skills in Science and Social Studies," Dissertation Abstracts International. 38(9) : 5537-A 1977.
- Sirmsree, Sevatamorn. "The Status of Secondary Social Studies Curriculum and Instruction in Thailand," Dissertation Abstracts International. 36 : 7171-A ; May, 1976.
- Smith, Edward W., Krouse, Stanley W., Jr. and Atkinson, Mark M. The Educator's Encyclopedia. New Jersey : Prentice-Hall, Inc., 1962.
- Twelker, Pual A. "Designing Simulation System," Educational Technology. 64 - 67 ; October, 1969.
- Weir, John Joseph. "Problem Solving in Everybody Problem," Science Teacher. 41 : 16 - 18 ; April, 1974.

ကဏ္ဍ

ภาคผนวก ก.

- คะแนนสอบก่อน คะแนนสอบหลังการทดลอง และคะแนนที่เพิ่มขึ้นของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม
- ค่าสถิติของการวิเคราะห์แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหา

ตาราง 4 แสดงคะแนนสอบก่อน คะแนนสอบหลังการทดลอง และคะแนนที่เพิ่มขึ้นของกลุ่ม
ทดลอง

คนที่	คะแนน สอบก่อน	คะแนน สอบหลัง	คะแนน ที่เพิ่มขึ้น	คนที่	คะแนน สอบก่อน	คะแนน สอบหลัง	คะแนน ที่เพิ่มขึ้น
1	21	30	9	21	23	33	10
2	14	20	6	22	26	21	-5
3	26	32	6	23	29	32	3
4	29	27	-2	24	22	25	3
5	23	24	1	25	23	31	8
6	20	27	7	26	28	29	1
7	17	27	10	27	23	29	6
8	29	30	1	28	21	19	-2
9	23	21	-2	29	29	30	1
10	20	28	8	30	31	27	-4
11	29	21	-8	31	20	28	8
12	16	26	10	32	32	14	2
13	23	24	1	33	17	25	8
14	25	24	-1	34	27	32	5
15	29	29	0	35	23	28	5
16	21	26	5	36	20	19	-1
17	28	32	4	37	28	27	-1
18	29	33	4	38	18	22	4
19	23	29	6	39	21	21	0
20	31	32	1	40	17	28	11

ตาราง 5 แสดงคะแนนสอบก่อน คะแนนสอบหลังการทดลอง และคะแนนที่เพิ่มขึ้นของกลุ่ม
ควบคุม

คนที่	คะแนน สอบก่อน	คะแนน สอบหลัง	คะแนน ที่เพิ่มขึ้น	คนที่	คะแนน สอบก่อน	คะแนน สอบหลัง	คะแนน ที่เพิ่มขึ้น
1	20	25	5	21	29	31	2
2	20	25	5	22	21	21	0
3	12	13	1	23	22	23	1
4	21	26	5	24	21	25	4
5	21	27	6	25	15	23	8
6	26	27	1	26	22	24	2
7	27	27	0	27	18	21	3
8	27	28	1	28	22	25	3
9	27	29	2	29	27	22	-5
10	20	24	4	30	24	29	5
11	28	29	1	31	30	25	-5
12	13	19	6	32	30	30	0
13	19	25	6	33	20	26	6
14	20	10	-10	34	25	26	1
15	25	22	-3	35	32	30	-2
16	27	27	0	36	27	21	-6
17	25	27	2	37	20	24	4
18	16	20	4	38	27	20	-7
19	26	28	2	39	21	22	1
20	21	24	3	40	26	28	2

ตาราง 6 แสดงค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความยากง่ายมาตรฐาน (Δ) ของแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหา

ข้อที่	p	r	Δ	ข้อที่	p	r	Δ
1	.31	.29	15.0	21	.72	.53	10.6
2	.76	.33	10.1	22	.61	.28	11.9
3	.76	.47	10.2	23	.42	.49	13.8
4	.42	.42	13.8	24	.76	.47	10.2
5	.52	.22	12.8	25	.67	.32	11.2
6	.78	.34	10.0	26	.65	.36	11.4
7	.48	.22	13.2	27	.52	.37	12.8
8	.46	.34	13.4	28	.60	.46	12.0
9	.73	.32	10.6	29	.56	.24	12.4
10	.56	.38	12.4	30	.63	.40	11.6
11	.62	.42	11.8	31	.38	.20	14.2
12	.48	.38	13.2	32	.67	.26	11.3
13	.58	.42	12.2	33	.29	.26	15.2
14	.56	.24	12.4	34	.72	.44	10.7
15	.50	.26	13.0	35	.52	.22	12.8
16	.40	.47	14.1	36	.35	.20	14.6
17	.58	.49	12.2	37	.27	.23	15.4
18	.63	.42	11.6	38	.30	.30	15.1
19	.52	.22	12.8	39	.37	.24	14.4
20	.52	.22	12.8	40	.52	.30	12.8

ตาราง 7 แสดงค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการคิด
แก้ปัญหา

ข้อที่	ตัวเลือก				ข้อที่	ตัวเลือก			
	ก	ข	ค	ง		ก	ข	ค	ง
1	1	1	1	1	21	.6	.6	1	1
2	.6	.6	.6	1	22	1	1	1	1
3	1	1	.6	1	23	1	1	1	.6
4	1	.6	1	1	24	1	.6	1	1
5	1	1	.6	.6	25	1	1	.6	1
6	1	1	.6	1	26	1	1	1	.6
7	1	.6	1	.6	27	1	.6	.6	.6
8	1	1	1	.6	28	1	.6	1	1
9	.6	1	1	1	29	.6	1	1	.6
10	1	1	1	1	30	1	1	1	1
11	1	1	.6	.6	31	1	.6	.6	1
12	1	.6	1	1	32	1	1	1	.6
13	1	1	.6	1	33	1	1	1	1
14	.6	1	1	.6	34	1	.6	.6	1
15	1	1	.6	1	35	1	1	1	1
16	1	1	.6	1	36	1	1	.6	1
17	1	.6	1	.6	37	.6	1	1	1
18	1	1	1	1	38	1	.6	1	.6
19	.6	1	.6	.6	39	1	1	1	1
20	1	1	1	1	40	.6	1	1	1

ภาคผนวก ข.

- ตัวอย่างหนังสือเรียนในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหา
- ตัวอย่างแผนการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหา กับแผนการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาของกรมวิชาการ
- แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหา

บทที่ 6

การปฏิรูปที่ดินและสหกรณ์

สังคมไทยเป็นสังคมเกษตร ประชากรเกือบร้อยละ 80 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ของประเทศทั้งที่ใช้ภายในประเทศและส่งออกเป็นสินค้าออกเป็นผลิตภัณฑ์จากการเกษตร แต่ถึงแม้การเกษตรจะเป็นเรื่องสำคัญของชาติ ปัญหาที่ยังคงมีอยู่มากมาย เกษตรกรส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ระดับการศึกษาต่ำ การผลิตเต็มไปด้วยความไม่แน่นอน เนื่องจากภัยธรรมชาติ ความแห้งแล้งเพิ่มมากขึ้น อันเนื่องจากการโค่นไม้ทำลายป่าอย่างกว้างขวางรุนแรงของพ่อค้าเจ้าของโรงเลื่อยซึ่งบางครั้งร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง นอกจากนี้ยังมีบุคคลบางคน บางคน เอารักเอาเปรียบเกษตรกร พยายามฉกฉวยกรรมสิทธิ์ที่ดิน โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายและศีลธรรม หรือเรียกเก็บคอกเบี้ยในอัตราสูง ทำให้ฐานะของเกษตรกรตกต่ำลงมาก รัฐบาลพยายามแก้ไขตลอดมา วิธีการแก้ไขปัญหาเกษตรกรชาวไร่ชาวนาที่กล่าวถึงกันมากและได้มีการนำมาใช้อย่างจริงจังในปัจจุบัน คือ การปฏิรูปที่ดินและสหกรณ์

การปฏิรูปที่ดิน

การปฏิรูปที่ดินหมายถึง การดำเนินการช่วยเหลือเกษตรกรส่วนใหญ่ที่ยากจนให้มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินเป็นของตนเอง และรวมทั้งการยกฐานะของความเป็นอยู่และรายได้ของเกษตรกรให้สูงขึ้นโดยใช้หลักวิชาการสมัยใหม่และวิธีการสหกรณ์

มูลเหตุของการปฏิรูปที่ดิน

1. ประชากรเพิ่มอย่างรวดเร็วแต่ที่ดินทำกินมิได้เพิ่มขึ้นทำให้ที่ดินทำกินของครอบครัวเกษตรกรลดลงทุกทีในชั้นลูกหลาน
2. เกษตรกรซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศมีฐานะต่ำมาก ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมในระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมาได้มีการสำรวจฐานะของเกษตรกรไทยโดยบุคคล หน่วยงาน

และองค์การต่าง ๆ หลายครั้งหลายหน ปรากฏผลว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ยากจนมีหนี้สินมาก และต้องสูญเสียกรรมสิทธิ์ที่ดินกลายเป็นผู้เช่าหรือไร้ที่ทำกินมากขึ้น

3. ในระยะปัจจุบัน ตั้งแต่ พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา มีผู้ก่อให้เกิดความวุ่นวาย สับสนในบ้านเมือง พยายามหาทางชี้ให้เห็นว่าเกษตรกรล้วนถูกกดขี่ขูดรีด ควรจะต้องทำลายล้างผู้กดขี่ขูดรีดนั้น และพยายามดำเนินการต่าง ๆ ที่จะชักจูงยุยงให้เกษตรกรจากต่างจังหวัด เดินทางเข้ามาร้องเรียนต่อรัฐบาลหรือประท้วงต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงกฎหมายระเบียบแบบแผนของทางราชการ

นักเรียนจงอ่านสถานการณ์ต่อไปนี้แล้วตอบคำถามที่ต่อเนื่องจากสถานการณ์ให้ครบทุกข้อ

สถานการณ์

ปัญหาพื้นที่ทำมาหากินกันแล้ว เรายังเห็นระบบนายทุนและบริวารรีดเลือกกับเกษตรกรอยู่ เมื่อบุคคลหยิบมือเดียวเข้าครอบครองที่ดินเพื่อการเกษตร กินเนื้อที่กว้างขวางมากมายแล้วไม่ได้ครองเอาไว้อย่างเฉย ๆ หรือทำการเกษตรด้วยตัวเอง แต่เอาที่ดินเหล่านั้นไปให้คนเช่าทำนาทำไร่ คนที่เช่าก็ไม่ใช้ใครอื่น ชาวนาชาวไร่จน ๆ เกษตรกรตัวจริงนั่นเอง

1. คำถามขั้นทุกซ์

1.1 จากเรื่องทีอ่าน ใครคือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน และเดือดร้อนอย่างไร

1.2 หากมีผู้เดือดร้อนแบบนี้มาก ๆ จะมีผลเสียอย่างไรต่อผู้นั้นและประเทศชาติ

2. คำถามขั้นสมุทัย

2.1 สาเหตุทำให้เกิดความเดือดร้อนคืออะไร

3. คำถามขั้นนิโรธ

3.1 วิธีการใดบ้างที่จะแก้ไขความเดือดร้อนได้ ยกตัวอย่างมาอย่างน้อย

3.2 ผลที่เกิดจากวิธีการในข้อ 3.1 เป็นอย่างไร

3.3 หากแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนได้ จะเกิดผลดีต่อผู้ได้รับความเดือดร้อนและประเทศชาติอย่างไร

4. คำถามชั้นมรรค

4.1 วิธีการใดที่เหมาะสมที่จะนำไปแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนได้ดีที่สุด และวิธีการนั้นดีกว่าวิธีการอื่นอย่างไร

ความเป็นมาของการปฏิรูปที่ดินในประเทศไทย

การปฏิรูปที่ดินของไทยเรา แต่เดิมมามิได้มีการดำเนินการอย่างจริงจัง แต่เน้นหนักทางด้านการจัดที่ดินเพื่อการเกษตรเสียมากกว่า ในสมัยรัชกาลที่ 5 - 6 ได้มีการขุดคลองชลประทานเพื่อการเกษตรในบริเวณทุ่งรังสิต ดำเนินการโดยบริษัทคลองและคูนาสยาม ต่อมาสมัยจอมพลแปลก พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีได้มีการตรากฎหมายอย่างอื่นช่วยเหลือชาวนา เช่น พระราชบัญญัติควบคุมค่าเช่านา เป็นต้น ส่วนการตราพระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดินจริง ๆ เพิ่งได้กระทำเมื่อ พ.ศ. 2518

เหตุที่ต้องมีการตราพระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดิน พ.ศ. 2518 ก็เพราะชาวนาประสบปัญหาการครองชีพมากยิ่งขึ้น แม้รัฐบาลจะได้ส่งคณะกรรมการไปช่วยเหลือชาวนา โดยนายกรัฐมนตรีดำรงตำแหน่งประธานด้วยตนเอง ตั้งแต่ พ.ศ. 2508 และเร่งดำเนินการช่วยเหลือด้วยวิธีต่าง ๆ แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขได้โดยเด็ดขาด ชาวนาเริ่มรวมกลุ่มเดินทางเข้ามาเรียกร้องขอความช่วยเหลือจากรัฐบาลเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ เช่น ข้าวเปลือกราคาตกต่ำ พ่อค้าคนกลางกดราคาพืชผล ป้ายราคาแพง การสูญเสียกรรมสิทธิ์ที่ดิน เป็นต้น สมัยรัฐบาลนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้มีการร้องเรียนมาก จนสำนักนายกรัฐมนตรีต้องออกแถลงการณ์เรื่องการช่วยเหลือเกษตรกร โดยกำหนดแนวทาง 9 ประการ เมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2517 นโยบายทั้ง 9 ประการครอบคลุมปัญหาเกษตรกรทุกแง่ทุกมุม รวมทั้งการปฏิรูปที่ดินด้วย ถ้ารัฐบาลทำได้ทุกข้อตามนโยบายดังกล่าว ปัญหาเกษตรกรจะหมดไป แต่มิใช่จะทำได้ง่าย ๆ เพราะต้องใช้งบประมาณและกำลังเจ้าหน้าที่จำนวนมากต้องมีกฎหมายสนับสนุนพอเพียงและ

ต้องใช้เวลานาน

ระหว่างนั้นเกษตรกรชาวไร่ชาวนายังคงเดินทางเข้ามาร้องเรียนรัฐบาลกลุ่มแล้ว กลุ่มเล่า กลุ่มใหญ่ที่สุดคือ กลุ่มที่เข้ามาร้องเรียนเรื่องนายทุนเงินกู้เรียกเก็บดอกเบี้ยเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดและฉ้อฉลกรรมสิทธิ์ที่ดินในหลายจังหวัด ภาคกลางจำนวนนับหมื่นราย จนนายกรัฐมนตรีสมัยนั้นต้องใช้อำนาจพิเศษตามมาตรา 17 แห่งรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2515 ส่งคณะกรรมการเดินทางไปแก้ไขปัญหานั้นในท้องถิ่นนั้น ๆ

ปัญหาเกษตรกรชาวไร่ชาวนา ยืดเยื้อมาจนถึงรัฐบาลชุดต่าง ๆ อันเกิดจากการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 รัฐบาลที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี ได้กำหนดนโยบายสำคัญ 3 ประการในการช่วยเหลือชาวนา คือ การตรากฎหมายประνομหนี้ชาวนา การตั้งศาลเกษตรและการปฏิรูปที่ดิน ถึงแม้ว่าในระยะนั้นจะมีการเปลี่ยนรัฐบาลบ่อย ๆ แต่สิ่งที่ทุกรัฐบาลเห็นความสำคัญเหมือนกัน และดำเนินการต่อเนื่องกัน คือ การปฏิรูปที่ดิน ในที่สุดก็ได้มีการตราพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดิน พ.ศ. 2518 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2518 และมีผลบังคับใช้ ตั้งแต่วันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2518 เป็นต้นไป ได้มีการตั้งสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมขึ้นเพื่อดำเนินงานตามพระราชบัญญัติดังกล่าว

หลักการและเป้าหมายสำคัญของการปฏิรูปที่ดิน

หลักการสำคัญของการปฏิรูปที่ดินเป็นไปตามคำจำกัดความตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดิน พ.ศ. 2518 มาตรา 4 ว่า "การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม หมายถึงการปรับปรุงเกี่ยวกับสิทธิ์และการถือครองในที่ดินเพื่อเกษตรกรรม รวมตลอดถึงการจัดที่อยู่อาศัยในที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมนั้น โดยรัฐบาลที่ดินของรัฐจัดซื้อหรือเวนคืนจากเจ้าของที่ดิน ซึ่งมิได้ทำประโยชน์ในที่ดินนั้นด้วยตนเอง หรือมีที่ดินเกินสิทธิตามพระราชบัญญัติเพื่อให้เกษตรกรผู้ไม่มีที่ดินทำมาหากินของตนเอง หรือเกษตรกรมีที่ดินเล็กน้อยไม่เพียงพอแก่การครองชีพ และสถาบันเกษตรกรได้เข้าซื้อ เช่าหรือเช่าทำประโยชน์โดยรัฐให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมการปรับปรุงทรัพยากรและปัจจัยการผลิตตลอดจนการผลิต และการอำนวยความสะดวกให้เกิดผลดียิ่งขึ้น

เป้าหมายของการปฏิรูปที่ดิน คือ

1. กระจายที่ดินให้แก่เกษตรกร ผู้ต้องเช่าที่ดินหรือไม่มีที่ดินทำกินหรือที่ดินไม่เพียงพอ ให้มีเพียงพอและรวมไปถึงสถาบันเกษตรกรอื่น ๆ เช่น สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรต่าง ๆ
2. ปรับปรุงที่ดินให้สมบูรณ์ ใช้เป็นแหล่งผลิตได้
3. พัฒนาอาชีพเกษตรกรกรมหลาย ๆ ด้าน
4. จัดระบบการผลิต การจำหน่ายผลิตผลเกษตรกรรม ตลอดจนการจัดสาธารณูปโภคต่าง ๆ เพื่อช่วยให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่และมีสวัสดิการในทางสังคมดีขึ้น

นักเรียนจงอ่านสถานการณ์ต่อไปนี้แล้วตอบคำถามที่ต่อเนื่องจากสถานการณ์ให้ครบทุกข้อ

สถานการณ์

ชาวบ้านคือบุกป่าอ้างทำกิน

ชาวบ้านจาก 2 ตำบล คือ ตำบลหนองบัวและตำบลไทยเจริญ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวนไม่น้อยกว่า 2,000 คน มาชุมนุมกันที่ทำการป่าไม้คงใหญ่ 4 เพราะชาวบ้านโดนจับกุมเนื่องจากปลูกบ้านและทำมาหากินอยู่บนพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติคงใหญ่ที่มีสภาพเสื่อมโทรมจนหมดสภาพความเป็นป่า และได้ยึดกันมาช้านานแล้ว แต่ภายหลังถูกเจ้าหน้าที่ป่าไม้ขับไล่เพราะมีโครงการปลูกป่ายูคาลิปตัสขึ้นมาทดแทน จึงได้มีการไล่และจับกุมชาวบ้านที่เข้าไปเก็บเกี่ยวผลผลิตในไร่นาในเขตป่าสงวนนี้

1. คำถามขั้นทุกข

1.1 ชาวบ้านชุมนุมประท้วงเพราะมีปัญหอะไร

2. คำถามขั้นสมุทัย

2.1 สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหานี้ขึ้นมาคืออะไร

2.2 สาเหตุดังกล่าวเกิดขึ้นเนื่องจากอะไร

3. คำถามขั้นนิโรธ

3.1 มีวิธีการใดที่สามารถช่วยแก้ไขปัญหานี้ได้ ยกตัวอย่างมาอย่างน้อย 2 วิธี

3.2 ผลที่ได้จากข้อ 3.1 เป็นอย่างไร

4. คำถามชั้นมรรค

4.1 วิธีการใดที่คิดว่าแก้ปัญหาได้ดีที่สุด เพราะเหตุใด

แหล่งที่มาของที่ดินที่ใช้ในการปฏิรูปที่ดิน

เมื่อเริ่มประกาศใช้พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดิน พ.ศ. 2518 ปรากฏว่ามีที่ดินที่สามารถนำมาใช้ใน โครงการปฏิรูปที่ดินดังนี้

1. ที่ดินพระราชทาน ความจริงแนวทางปฏิรูปที่ดินนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ทรงมีพระราชดำริ และได้ทรงดำเนินการเป็นผลสำเร็จมาแล้ว เช่น โครงการพัฒนาที่ดินตามพระราชประสงค์หุบกะพง อำเภอสองแคว จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเริ่มมาตั้งแต่ พ.ศ. 2514 ได้โปรดฯ ให้สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ดำเนินการปฏิรูปที่ดินในที่ดินของทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรที่ยากจนให้มีที่ทำกิน และมีมาตรฐานการดำรงชีวิตสูงขึ้น ครั้นเมื่อรัฐบาลกำหนดนโยบายแน่นอนในการปฏิรูปที่ดิน มีการตรากฎหมายออกมาในพ.ศ. 2518 จึงได้พระราชทานที่ดินของทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ทั้งหมดให้แก่โครงการปฏิรูปที่ดินของรัฐบาลโดยทันที รวมทั้งหมด 51,957 ไร่ 95 ตารางวา อยู่ในเขตท้องที่ 8 จังหวัด ดังนี้

พระนครศรีอยุธยา	13,600 ไร่
ฉะเชิงเทรา	14,696 ไร่
นครปฐม	3,330 ไร่ 2 งาน 39 ตารางวา
เพชรบุรี	607 ไร่ 56 ตารางวา
ปทุมธานี	16,820 ไร่ 1 งาน 99 ตารางวา
สระบุรี	1,200 ไร่ 2 งาน 79 ตารางวา
นครนายก	3,141 ไร่ 2 งาน 9 ตารางวา
สุพรรณบุรี	16 ไร่ 1 งาน 50 ตารางวา

ที่ดินพระราชทานนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้จัด

ในรูปสหกรณ์ โดยไม่ให้กระทบกระเทือนต่อผู้ที่เช่าอยู่ก่อน รัฐบาลชดใช้ค่าที่ดินตามกฎหมายกำหนด จะชดใช้เป็นเงินหรือพันธบัตรก็ได้ แล้วนำเงินหรือพันธบัตรดังกล่าวไปตั้งเป็นกองทุนเพื่อใช้จ่ายในสหกรณ์ที่จะจัดตั้งขึ้น หุ้สหกรณ์นั้นจะเกิดดอกออกผลเป็นของสมาชิกสหกรณ์ทั้งหมด ที่ดินจะเป็นกรรมสิทธิ์ของสหกรณ์

2. ที่ดินจากเอกชน ตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดิน พ.ศ. 2518 ให้อำนาจรัฐบาลตราพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตปฏิรูปที่ดิน ที่ใดที่ประกาศเป็นเขตปฏิรูปที่ดินแล้ว เจ้าของที่ดินในเขตนั้นต้องไปรายงานต่อเจ้าหน้าที่ภายในเวลาที่กำหนด เกี่ยวกับลักษณะการใช้ที่ดิน สำหรับที่ดินที่เจ้าของใช้ทำกันเองถ้าเกินกว่าปริมาณที่กฎหมายกำหนด หรือมิได้ใช้ประโยชน์จะต้องขายให้แก่โครงการปฏิรูปที่ดิน รัฐบาลจะตีราคาปานกลางชดใช้ให้ ถ้าไม่ตกลงจะใช้วิธีเวนคืน รัฐบาลได้ตราพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตปฏิรูปที่ดิน และดำเนินการไปแล้วหลายจังหวัด

3. ที่ดินที่มีผู้แสดงเจตนาขายหรือบริจาคแก่รัฐบาลโดยเสด็จพระราชกุศล ซึ่งได้มีผู้แสดงความจำนงไว้แล้วหลายราย

4. ที่ดินประกอบอื่น ๆ เช่นป่าไม้เสื่อมสภาพ ซึ่งกรมป่าไม้ให้มอบให้แก่โครงการปฏิรูปที่ดินในระยะแรกถึง 11 แห่ง รวมเนื้อที่กว้างหนึ่งแสนไร่ นอกจากนี้ยังมีที่ดินรกร้างว่างเปล่าของรัฐซึ่งจะได้มีการพิจารณานำมาสมทบในโครงการปฏิรูปที่ดินเป็นคราว ๆ ไป

ตามแผนเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) รัฐบาลกำหนดปฏิรูปที่ดิน 5,000,000 ไร่ ปีแรกของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติกำหนดปฏิรูป 1,000,000 ไร่ โดยใช้ที่ดินของรัฐ 700,000 ไร่ ที่ดินของเอกชน 257,000 ไร่ และที่ดินพระราชทาน 43,000 ไร่ ได้มีการตราพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตปฏิรูปที่ดินในท้องที่ 17 จังหวัด คือ นครปฐม พระนครศรีอยุธยา อุทัยธานี เชียงใหม่ นครราชสีมา อุตรดิตถ์ นครพนม ร้อยเอ็ด และสุรินทร์ กำหนดใช้งบประมาณทั้งหมดในปีแรกจำนวน 540 ล้านบาท

ลำดับขั้นการดำเนินการปฏิรูปที่ดิน

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินได้กำหนดขั้นตอนในการปฏิรูปที่ดินโดยส่วนรวมไว้ 4 ขั้นตอนด้วยกัน คือ

1. สำรวจพื้นที่ดินกำหนดจะทำการปฏิรูป
2. ปรับปรุงที่ดิน เช่น สร้างถนน ซुकคลอง เป็นต้น
3. จัดคนเข้าทำกินในที่ดิน หรือจัดตั้งกลุ่มเกษตรกร
4. โอนงานให้จังหวัดรับผิดชอบ เพื่อตั้งเป็นหมู่บ้านสหกรณ์ ต่อไป

สำหรับใน พ.ศ. 2520 ซึ่งเป็นปีแรกของการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 มีการดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. สำรวจการถือครองที่ดิน ตรวจสอบสิทธิการถือครอง และทำการรังวัดปักหมุดหลักฐานเป็นรายแปลง เพื่อให้ทราบเนื้อที่ของแต่ละแปลง

2. ทำสัญญาให้สิทธิครอบครอง หรือสัญญาเช่าเป็นการชั่วคราวแล้วแต่กรณี เมื่อปรับปรุงที่ดินเสร็จแล้ว บุคคลที่ได้รับสิทธิครอบครองอาจต้องย้ายแปลงที่ดินหรือเปลี่ยนเนื้อที่บ้าง เพื่อให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์หรือแผนผังที่กำหนด เมื่อออกแบบก่อสร้างเสร็จแล้วจึงจะโยกย้ายเข้าอยู่ในแปลงที่กำหนดเป็นการถาวร

3. ออกแบบปรับปรุงที่ดิน จัดระบบชลประทาน การคมนาคม จัดแหล่งที่อยู่อาศัย และสาธารณูปโภคต่าง ๆ

4. ดำเนินการก่อสร้างตามแบบที่ออกไว้ ซึ่งเริ่มใน พ.ศ. 2521

การดำเนินการปฏิรูปที่ดินตามลำดับขั้นดังกล่าว ต้องอาศัยการร่วมมือกันระหว่างงานการปฏิรูปที่ดิน กับหน่วยงานองค์การของรัฐบาลมากมายด้วยกัน

การปฏิรูปที่ดินเป็นการแก้ปัญหาของเกษตรกรซึ่งจะก่อผลแน่นอนในระยะเวลาอันยาวนานตลอดไป เมื่อเริ่มมีการตราพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดิน มีผู้วิพากษ์กันว่า ต้องใช้จ่ายงบประมาณจำนวนมาก รัฐบาลจะนำเงินมาจากไหน นอกจากนี้การนำที่ดินของเอกชนคนร่ำรวยมาใช้ปฏิรูปที่ดิน คงทำไม่ได้ง่าย ๆ ถึงแม้จะมีกฎหมายบังคับ ก็อาจมีการหลีกเลี่ยงทำให้ใช้กฎหมายไม่ได้เต็มที่ ทำนองเดียวกับการใช้กฎหมายเรื่องอื่น ๆ ที่ปรากฏอยู่ทั่วไป อย่างไรก็ตามเท่าที่ดำเนินงานปรากฏว่าไม่มีปัญหาเกิดขึ้น ความราบรื่นปรากฏว่าไม่มีปัญหาเกิดขึ้น ความราบรื่นปรากฏนับตั้งแต่วาระแรกที่รัฐบาลประกาศว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานที่ดินทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ให้แก่โครงการปฏิรูปที่ดินของรัฐบาล บรรดาประชาชนผู้มั่งคั่งมีที่ดินอยู่ในครอบครองหลายรายแสดงความเต็มใจที่จะให้ความร่วมมือกับ

รัฐบาลมาตั้งแต่ต้น การปฏิรูปที่ดินของไทยเราแสดงถึงความร่วมมือของทุก ๆ ฝ่าย ตั้งแต่ องค์พระประมุขของชาติ รัฐบาล และเจ้าของที่ดิน ตลอดจนประชาชนทั่วไป แสดงถึงการปรับตัวของสังคมไทยในขณะที่ยานเมืองประสบปัญหา เป็นคุณธรรมประจำชาติที่ทำให้สังคมไทยไม่เผชิญกับวิกฤตการณ์รุนแรง สามารถอยู่ได้อย่างมั่นคงตลอดมา

นักเรียนจงอ่านสถานการณ์ต่อไปนี้แล้วตอบคำถามที่ต่อเนื่องจากสถานการณ์ให้ครบทุกข้อ

สถานการณ์

ราษฎรเคือคร่อนไม่ยอมรับการปฏิรูป

เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน ราษฎร ต.หนูทำนบ อ. ประคำ จ. บุรีรัมย์ ประมาณ 300 คน ได้พากันเดินทางมาชุมนุมประท้วงกรณีทางราชการเข้าไปปฏิรูปที่ดินโดยนำที่ดินของพวกเขามาปฏิรูปซึ่งเดิมที่ทำกินมีคนละ 100 กว่าไร่ เมื่อถูกนำไปปฏิรูปพวกเขาจะมีที่ดินน้อยลง

ผู้ช่วยปฏิรูปที่ดินได้ชี้แจงกับชาวบ้านว่าที่ดินดังกล่าวเป็น ที่ของราชพัสดุปล่อยให้อ้างว้างจนราษฎรเข้ามาอาศัยทำมาหากิน มีเนื้อที่มากถึง 21,000 ไร่ซึ่งขณะนี้ยังมีราษฎรที่ยากจนไม่มีที่ทำกินอีกมากในหมู่บ้านนี้และหมู่บ้านใกล้เคียง ทางราชการจึงต้องเข้าจัดการปฏิรูปที่ดินบริเวณนี้ ที่ดินแบ่งให้ทำกินแก่ราษฎรที่ทำกินเดิมแม้จะลดน้อย แต่ก็มากพอทำกินในแต่ละครอบครัว

1. คำถามขั้นทุกข

1.1 บุคคลใดที่เคือคร่อนจากการปฏิรูปที่ดินครั้งนี้

2. คำถามขั้นสมุทัย

2.1 สาเหตุที่ทำให้พวกเขาเคือคร่อนคืออะไร

2.2 แหล่งที่มาของที่ดินที่นำมาปฏิรูปในเรื่องนี้เป็นอย่างไร

3. คำถามขั้นนิโรธ

3.1 วิธีการจัดการปฏิรูปให้ดำเนินงานต่อไปด้วยดีและราษฎรเคือคร่อนน้อยที่สุดเป็นอย่างไร บอกมาอย่างน้อย 2 วิธี

3.2 ผลที่ได้เป็นอย่างไรจากวิธีการในข้อ 3.1

4. คำถามขั้นบรรค

4.1 วิธีการใดในข้อ 3.1 ได้ผลดีที่สุด เพราะเหตุใดจึงดีกว่าวิธีอื่น

สหกรณ์

ความหมายและแนวคิดเบื้องต้น

สหกรณ์ คือ องค์การธุรกิจแบบหนึ่งที่ตั้งและดำเนินการโดยกลุ่มบุคคลที่มีความประสงค์อย่างเดียวกัน ในการขจัดปัญหาความเดือดร้อนทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในหมู่สมาชิก หรือดำเนินการร่วมกันโดยถือความสมัครใจ หลักประชาธิปไตย หลักความยุติธรรม หลักการศึกษาให้ความรู้ และหลักการช่วยเหลือตัวเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างบุคคลในกลุ่ม

สหกรณ์เป็นวิธีดำเนินการที่จะทำให้คนเราพ้นจากความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจและสังคม ผลก็คือมีความสุข แนวคิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดความสุขแก่คนในสังคมในปัจจุบันอาจแยกได้ดังนี้ เป็น 2 กลุ่ม

กลุ่มแรก มีความเห็นว่า คนเราแต่ละคนมีความสำคัญ ถ้าแต่ละคนที่ย่อมประกอบเป็นสังคมที่ดี ถ้าสังคมดี คนก็ย่อมดำรงอยู่อย่างมีความสุข กลุ่มแรกนี้เป็นแนวคิดเสรีนิยม ถือเอาบุคคลเป็นใหญ่ ทุกสิ่งทุกอย่างต้องเริ่มต้นจากบุคคลแต่ละคน

กลุ่มที่สอง มีความเห็นว่า คนมีความสำคัญอันดับหลัง ต้องทำสังคมให้ดีให้มีระเบียบเสียก่อน คนในสังคมจึงจะอยู่อย่างมีความสุข กลุ่มหลังเป็นพวกสังคมนิยม ถือสังคมเป็นใหญ่

ทั้งสองกลุ่มมีจุดหมายเหมือนกันคือ ต้องการให้คนมีความสุข แต่วิธีการผดกันความขัดแย้งจึงเกิดขึ้น ต่างฝ่ายต่างยึดถือวิธีการของตนถูกต้อง อย่างไรก็ตามความบกพร่องย่อมมีด้วยกันทั้งสองกลุ่ม พวกแรกจะปล่อยให้บุคคลมีเสรีภาพมาก มีการแข่งขันกันเต็มที่ ผลคือคนแข็งแรงกว่าฉลาดกว่า ย่อมได้เปรียบคนอื่นอ่อนแอหรือฉลาดน้อยกว่า ในแง่ของเศรษฐกิจคนส่วนน้อยจะควบคุมปัจจัยการผลิตไว้ในมือและสามารถชักนำให้รัฐบาลสนับสนุนหรือออก

กฎหมายเพื่อประโยชน์ของพวกตนพวกนี้เป็นพวกนายทุน ระบบที่นายทุนมีอิทธิพลในสังคม เรียกว่า ระบบทุนนิยม ซึ่งจะก่อให้เกิดการแบ่งชั้นของคนในสังคมอย่างกว้างขวาง คนชั้นสูงหรือชนนายทุนซึ่งมีจำนวนน้อยจะมีอิทธิพลเหนือคนส่วนใหญ่ซึ่งยากไร้ ส่วนพวกหลังถือสังคมเป็นส่วนใหญ่ ประเทศที่ปกครองด้วยระบบสังคมนิยมขั้นสูงสุด คือประเทศที่ปกครองโดยพรรคคอมมิวนิสต์ ประชาชนจะไม่มีสิทธิเสรีภาพ ผลผลิตต่าง ๆ ตกเป็นของรัฐ บุคคลจะมีทรัพย์สินเท่าที่จำเป็น หักคูฝืน ๆ ก็ยุติธรรมดี ทุกคนมีฐานะเท่าเทียมกัน แต่ความจริงชนชั้นปกครองซึ่งเป็นบุคคลในคณะพรรคคอมมิวนิสต์เป็นผู้มีอำนาจและอภิสิทธิ์เหนือประชาชน ถ้าคณะบุคคลดังกล่าวไม่ถูกทำลายล้าง ก็จะอยู่ในอำนาจจนตลอดชีวิต

มนุษย์ได้พยายามค้นหาวิธีที่ดีที่สุด ที่เป็นทางสายกลาง ไม่ถึงไม่หย่อนเกินไป ทุกคนได้รับประโยชน์เท่าเทียมกัน โดยไม่ต้องแข่งขันจนถูกเอารัดเอาเปรียบอย่างแบบเสรีนิยม และไม่ถูกจำกัดเสรีภาพแบบอย่างสังคมนิยม ในที่สุดก็พบว่าวิธีการของสหกรณ์เป็นวิธีที่ดีที่สุด บุคคลสำคัญที่ได้ริเริ่มคิดและดำเนินการตามวิธีการสหกรณ์ได้สำเร็จ มีชื่อเสียงไปทั่วโลก ได้แก่ โรเบิร์ต โอเวน (ค.ศ. 1771 - 1848) ชาวอังกฤษ ชาร์ล ฟูรีเอ (ค.ศ. 1772-1837) ชาวฝรั่งเศส คร.วิลเลียมคิง (ค.ศ. 1786 - 1865) ชาวอังกฤษ ไรฟ์ไฟเซน (ค.ศ. 1818 - 1888) ชาวเยอรมัน เป็นต้น

นักเรียนจงอ่านสถานการณ์ต่อไปนี้แล้วตอบคำถามที่ต่อเนื่องจากสถานการณ์ให้ครบทุกข้อ

สถานการณ์

หมู่บ้านเนินดั่งอยู่ห่างไกลจากตัวอำเภอมาก ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ได้ออกไปในเมืองยกเว้นเฮียตีเจ้าของร้าน "หนึ่งเดียวในเนินดั่ง" เพราะเฮียตีจะขับรถปิ๊กอัพไปซื้อของในตัวอำเภอ และจะไม่ยอมอนุญาตให้ชาวบ้านติดรถไปตลาดด้วยเพราะแกละแวงว่า ชาวบ้านอาจจะรู้ความจริงว่าสินค้าในเมืองราคาถูกกว่าราคาของในร้านของแกลถึง 1 ถึง 2 เท่าตัว เมื่อเป็นเช่นนั้น เฮียตีจึงเป็นคนรวบคนเดียวในหมู่บ้านเนินดั่ง

1. คำถามขั้นทุกข์

1.1 จากเรื่องที่อ่าน ใครคือผู้ได้รับความเดือดร้อน และเดือดร้อนอย่างไร

2. คำถามขั้นสมุทัย

2.1 เขียตี่เป็นคนประเภทไหน และเขากระทำอย่างไรที่ทำให้ชาวบ้านเดือดร้อน

2.2 หากประเทศไทยมีคนแบบเขียตี่มาก ๆ สังคมจะเป็นอย่างไรและมีผลเสียต่อประเทศชาติอย่างไร

3. คำถามขั้นนิโรธ

3.1 มีวิธีการใดบ้างที่สามารถช่วยเหลือชาวบ้านให้ได้รับความยุติธรรม บอกมาอย่างน้อย 2 วิธี

3.2 ผลที่ได้จากวิธีการในข้อ 3.1 เป็นอย่างไร

4. คำถามขั้นมรรค

4.1 วิธีการใดในข้อ 3.1 ที่แก้ไขความเดือดร้อนของชาวบ้านได้ดีที่สุด และดีกว่าวิธีการอื่นอย่างไร

ลักษณะการจัดสหกรณ์

ก. หลักการ สหกรณ์เริ่มมีครั้งแรกในประเทศอังกฤษ ในพ.ศ. 2370 ตรงกับต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชระแรกประสบปัญหามาก แต่ผู้ริเริ่มได้พยายามแก้ไขจนประสบความสำเร็จ สหกรณ์ที่ประสบความสำเร็จแห่งแรก คือ สหกรณ์ของคณงานโรงงานทอผ้า แห่งเมืองรอชเชล ประเทศอังกฤษ ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2378 หลักการของสหกรณ์รอชเชล เป็นหลักการที่แพร่หลาย ยึดถือกันทั่วไปว่าเป็นแบบของการสหกรณ์หลักสำคัญดังนี้คือ

1. เปิดรับสมาชิกทั่วไปไม่จำกัด ใคร ๆ ก็เป็นสมาชิกได้ เพียงแต่มีนิสัยและความประพฤติดีเท่านั้น

2. มีการควบคุมตามหลักประชาธิปไตย สมาชิกทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน ร่วมมือกันทำ สมาชิกคนหนึ่งมีเสียงหนึ่งเสียง

3. มีการจำกัดดอกเบี้ยทุนเรือนหุ้น การกำหนดอัตราการจ่ายเงินปันผลค่าหุ้น หรือดอกเบี้ยทุนเรือนหุ้นไว้ในอัตราค่า ไม่มุ่งแสวงหาผลกำไร สหกรณ์เน้นการรวมคนมากกว่าการรวมทุน

4. การแบ่งเงินปันผลตามส่วนแห่งธุรกิจที่ทำกับสหกรณ์ สมาชิกที่ทำธุรกิจกับสหกรณ์มาก เช่น ซื้อสินค้าจากสหกรณ์มาก ได้รับเงินปันผลมาก

5. ดำเนินการค้าด้วยเงินสด เพื่อจะได้มีทุนรอนในการดำเนินงาน และส่งเสริมนิสัยประหยัดในหมู่สมาชิก มุ่งจำหน่ายสินค้าในราคาตลาด เพราะไม่ต้องการแข่งขันกับผู้อื่น ไม่ต้องการกำไรมาก ต้องการกำไรเพียงเพื่อเป็นเงินออกบ้างเพื่อขยายงานบ้างเท่านั้น

6. ส่งเสริมการศึกษาอบรมแก่สมาชิกและบุคคลทั่วไป ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสหกรณ์

7. มีความเป็นกลางทางศาสนา และการเมือง สหกรณ์ไม่หวังผลทางด้านศาสนา และการเมือง มุ่งเพื่อสมาชิกไม่ว่าจะนับถือศาสนาใด หรือมีแนวคิดทางการเมืองอย่างไร

ข. ประเภทของสหกรณ์ โดยหลักสากลแบ่งประเภทใหญ่ ๆ คือ สหกรณ์ผู้ผลิตกับสหกรณ์ผู้บริโภค หรืออาจแบ่งโดยเรียกชื่ออย่างอื่นก็ได้ สำหรับประเทศไทยเราแบ่งสหกรณ์เป็น 6 ประเภท คือ

1. สหกรณ์การเกษตร ทำหน้าที่จัดหาและให้บริการแก่สมาชิกในด้านผลิตผลการเกษตร โดยการจัดหาทุน เครื่องมือมาขายในราคาถูก รวบรวมผลิตผลออกจำหน่าย

2. สหกรณ์ประมง ทำหน้าที่ส่งเสริมอาชีพประมง จัดหาทุนและอุปกรณ์การประมง มาจำหน่ายแก่สมาชิก จัดจำหน่ายผลิตผลทางการประมง

3. สหกรณ์นิคม ทำหน้าที่จัดหาหรือจัดสรรที่ดินให้แก่สมาชิกในการประกอบอาชีพ จัดหาทุน อุปกรณ์การผลิต และตลอดจนจำหน่ายผลิตผล

4. สหกรณ์ร้านค้า (ร้านสหกรณ์) หรือสหกรณ์ผู้บริโภค ทำหน้าที่จัดหาสินค้า เครื่องอุปโภค บริโภค มาจำหน่ายแก่สมาชิก

5. สหกรณ์บริการ ทำหน้าที่จัดหาและให้บริการแก่สมาชิกในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะ

นอกเหนือจากสภกรณรูปอื่น ๆ เช่น สภกรณการไฟฟ้า สภกรณเคหสถาน สภกรณบริการเงิน
รถแท็กซี่ เป็นต้น

6. สภกรณออมทรัพย์ ทำหน้าที่รับฝากเงินสมาชิก และจัดหาทุนให้สมาชิกกู้ยืมไป
ใช้จ่ายตามความจำเป็น

นักเรียนจงอ่านสถานการณ์ต่อไปนี้แล้วตอบคำถามที่ต่อเนื่องจากสถานการณ์ให้ครบทุกข้อ

สถานการณ์

กฤติกริชาขาง

จังหวัดนบิลิจังหวัดทางภาคใต้ราษฎรฝากชีวิตไว้กับสวนยางพาราทั้งเจ้าของ
สวนยางและกรรมกรผู้มีหน้าที่กรีดยางพารา สภาพที่น่าสังเวชใจจนเราต้องเสนอ
บทความนี้ขึ้นมามิใช่เพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของเจ้าของสวนยาง แต่บุคคลที่เราเห็นใจ
ที่สุดก็คือกรรมกรหรือที่เรียกกันว่า "กฤติกริชาขาง" เขาเหล่านี้มีจำนวนหลายแสนคน
ทั้งที่เป็นชาวภาคใต้และอีสาน ต้องตื่นนอนตั้งแต่ตีสามพร้อมด้วยมีดพาราเข้าไปในป่ายาง
ซึ่งภัยอันตรายซ่อนอยู่ในความมืดรอบตัว ทั้งอสรพิษ อากาศที่เยือกเย็นอันเป็นพาหะอย่าง
ดีของมาเลเรียและทั้งกลุ่มโจรต่าง ๆ ที่คอยเรียกค่าคุ้มครอง กฤติกริชาขางนี้จะกรีดยาง
นับร้อยต้นจากชายป่าลึกเข้าไปในกลางป่าเมื่อกรีดยางครบต้นในเขตของตนแล้ว ก็จะ
กลับมารวบรวมหยดยางที่ไหลลงจากต้นเมื่อถูกกริดลงสู่กะลา แยกกระป๋องบรรจุน้ำยาง
อันขาวขึ้นไปที่โรงงานกลางหมู่บ้าน ผสมน้ำยาขางและใช้มีอนวค้อย่างหนักก่อนที่จะขางจะ
แข็งตัว เพื่อนำขางที่กำลังจะแข็งตัวนั้นเข้าสู่เครื่องบดขางให้เป็นแผ่น นำขางแผ่นมา
ตากแห้ง เพื่อคอยเจ้าของสวนยางพารามาเก็บ รายได้จากหยาดเหงื่อและแรงงาน
ของเขาจะได้รับเพียงครึ่งหนึ่งของราคายางแต่ละกิโลกรัม หรือแต่ละแผ่นที่เจ้าของ
สวนยางอ้างว่าขายได้ราคาเท่านั้นเอง

ผู้รับซื้อขางไม่ต้องลงแรงอะไร มีเงินก้อนก็สามารถรับซื้อขางไปขาย
เมืองนอกได้ราคาสูง แต่ราคาที่รับซื้อจากชาวสวนยางนั้นถูกมากเพราะมักอ้างว่า

ยางเป็นยางชั้นเลว และต้องนำยางเหล่านี้ไปรรมควั่นเสียเงินอีก ผู้รับซื้อเหล่านี้มีรถยนต์
นั่ง ส่วนเจ้าของสวนยางมีแอมอเตอร์ไซด์ กุลีกรัตยางไม่ต้องพูดถึงแทบไม่มีอะไรคิดค้า

1. คำถามขั้นทุกซ์

1.1 บุคคลใดที่น่าเห็นใจมากที่สุด เขาเหล่านั้นมีปัญหาที่น่าเห็นใจอะไรบ้าง

2. คำถามขั้นสมุทัย

2.1 ใครบ้างที่ได้ประโยชน์จากเรื่องนี้ บุคคลที่ได้รับประโยชน์มากที่สุด

คือใคร

2.2 พวกเขาในข้อ 2.1 กระทำอย่างไรบ้าง

2.3 การกระทำโดยการแสวงหาประโยชน์เช่นนี้ รวมเรียกว่าอะไร

3. คำถามขั้นนิโรธ

3.1 วิธีการใดบ้างที่สามารถช่วยเหลือกุลีกรัตยางให้มีสภาพที่พึงตัวเองได้
บอกมาอย่างน้อย 2 วิธี

3.2 ผลที่ได้ในข้อ 3.1 เป็นอย่างไร

4. คำถามขั้นมรรค

4.1 วิธีการใดแก้ปัญหาได้ดีที่สุดและดีกว่าวิธีอื่นอย่างไร

ค. วิธีดำเนินการของสหกรณ์ปฏิบัติเช่นเดียวกับธุรกิจแบบบริษัทร้านค้า มีการซื้อ
การขาย แต่สหกรณ์มุ่งกระทำธุรกิจต่อสมาชิกเท่านั้น และสหกรณ์ไม่หวังกำไรมาก มุ่งให้ความรู้
แก่สมาชิก ช่วยให้สมาชิกดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องและประหยัด วิธีดำเนินการสหกรณ์อาจกล่าว
ได้กว้าง ๆ ดังนี้

1. ก่อนตั้งสหกรณ์ ต้องดูสภาพท้องถิ่นว่าประชาชนมีปัญหาและความต้องการสหกรณ์
หรือไม่เพียงไร มีความพร้อมในด้านต่าง ๆ หรือไม่ เช่น ระดับการศึกษาของประชาชน
แหล่งทุนที่จะใช้ดำเนินการ บริการสาธารณะต่าง ๆ ตลอดจนผู้มีความสามารถในการบริหาร
งานสหกรณ์

2. การจัดตั้งสหกรณ์ ต้องเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ และระเบียบแบบแผน
ที่ทางราชการกำหนด เช่นต้องกำหนดจุดมุ่งหมาย ต้องมีสมาชิก มีการประชุมสมาชิกและเลือก

คณะกรรมการสหกรณ์ มีวิธีการควบคุมงานและการแบ่งเงินปันผล คณะกรรมการจะเป็นผู้คัดเลือกหรือจ้างผู้จัดการสหกรณ์ ผู้จัดการสหกรณ์จะเป็นผู้บริหารกิจการของสหกรณ์

3. เมื่อสิ้นปี จะมีการรายงานผลงานของสหกรณ์ให้สมาชิกทราบ และมีวิธีการจัดสรรแบ่งกำไร หรือเงินปันผลแก่สมาชิก

การสหกรณ์ในประเทศไทย

การสหกรณ์ในประเทศไทย เริ่มจัดในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สหกรณ์แห่งแรกได้แก่สหกรณ์วัดจันทร์ ตั้งอยู่อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก อาศัยเงินทุนกู้ยืมจากธนาคารไทยพาณิชย์ โดยรัฐบาลเป็นผู้ค้ำประกัน สหกรณ์ดังกล่าวจัดเป็นสหกรณ์ประเภทหาทุนให้สมาชิกกู้ยืมเงินไปใช้จ่ายประกอบอาชีพ ในระยะแรกไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับสหกรณ์โดยตรง ต้องอาศัยกฎหมายว่าด้วยสมาคม ส่วนกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์จริง ๆ เพิ่งตราขึ้นใช้เมื่อ พ.ศ. 2471 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ปัจจุบันใช้พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511 ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2511

ปัจจุบันสหกรณ์ของไทยมีความก้าวหน้ามาก สหกรณ์ทุกประเภทมีรวมกันเกินกว่าหนึ่งพันสหกรณ์ สหกรณ์เกษตรมีจำนวนมากที่สุด สหกรณ์ที่มีชื่อเสียงมากในส่วนภูมิภาค ได้แก่ สหกรณ์การเกษตรบ้านลาดจำกัด ตั้งอยู่ที่อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี สหกรณ์การเกษตรสูงเนินจำกัด ตั้งอยู่ที่อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา สหกรณ์ดังกล่าวมีสมาชิกจำนวนมาก และประกอบธุรกิจอย่างกว้างขวางสำหรับในกรุงเทพมหานคร ปรากฏว่าร้านสหกรณ์พระนครจำกัดมีสมาชิกหลายหมื่นคน และเพิ่มอย่างรวดเร็ว มีการขยายสาขาออกไปหลายแห่ง เป็นที่ยกย่องในต่างประเทศ ชาวต่างประเทศแม้ในยุโรปก็ได้เดินทางมาเยี่ยมชมการบริหารงานร้านสหกรณ์พระนครจำกัดอยู่เสมอ งานสหกรณ์ของไทยนับวันจะขยายตัวมากยิ่งขึ้นเป็นที่เชื่อมั่นได้ว่าจะเป็นงานที่ส่งเสริมฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของคนไทยทั้งในชนบทและในเมืองให้ดีขึ้นและเหมาะสมกับสภาพสังคมไทยมากที่สุด

นักเรียนจงอ่านสถานการณ์ต่อไปนี้แล้วตอบคำถามที่ต่อเนื่องจากสถานการณ์ให้ครบทุกข้อ

สถานการณ์

แฉสหกรณ์ล้มเพราะเล่นไม่ซื่อ

จากการบรรยายให้ตัวแทนสหกรณ์ทั่วประเทศฟังที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยได้ชี้ให้เห็นถึงอุปสรรคของสหกรณ์ว่าที่งานสหกรณ์ไม่ประสบความสำเร็จเพราะงบประมาณน้อย ขณะเดียวกันหลายสหกรณ์ เจ้าหน้าที่และสมาชิกมีความไม่ซื่อตรง บางคนใช้อิทธิพล บางคนคุกคามขู่เข็ญ และบางครั้งเข้ามาเป็นสมาชิกสหกรณ์กันเพื่อหวังจะกู้เงิน และกู้กันได้เพียง 1 - 2 พันบาทก็ไม่สามารถไปทำอะไรได้ที่ครบวงจร ก็ไม่เกิดผลผลิต เศรษฐกิจก็ไม่ดีขึ้น นอกจากนั้นเจ้าหน้าที่ที่ออกไปทำหน้าที่ในจังหวัดไกลๆ บางครั้งก็ถูกลี้มไม่ได้รับความดีความชอบ ทำให้ไม่มีกำลังใจทั้ง ๆ ที่งานในชนบทนั้น ไม่ใช่งานที่นั่งรถติดแอร์หรือเดินลุยฉ่าย แต่เป็นงานที่ตากแดดหน้าคำหว่ากัน

1. คำถามขั้นทุกข

1.1 จากเรื่องที่อ่านมีปัญหอะไรเกิดขึ้น

2. คำถามขั้นสมุทัย

2.1 สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหามีหลายอย่าง อะไรบ้าง

3. คำถามขั้นนิโรธ

3.1 วิธีการใดบ้างที่จะแก้ปัญหได้ บอกมาอย่างน้อย 2 วิธี

3.2 ผลของวิธีการในข้อ 3.1 เป็นอย่างไร

4. คำถามขั้นมรรค

4.1 วิธีที่สามารถแก้ปัญหได้ดีที่สุดคือวิธีใด เพราะเหตุใด

บทที่ 8

ประชากรของประเทศไทย

ในความหมายทั่วไปประชากรหมายถึงมนุษย์หรือสัตว์ หรือสิ่งของอะไรก็ได้ ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกทั้งหมดที่อยู่ในขอบเขตที่เราต้องการศึกษา เช่น ประชากรหนูในประเทศไทย ในกรณีนี้ประชากรหนูจะประกอบด้วยหนูทุก ๆ ตัวที่อยู่ในประเทศไทยหรือประชากรมดแดงรังหนึ่งที่หอยอยู่บนกิ่งมะม่วงหน้าบ้าน ในกรณีนี้ประชากรมดแดงจะประกอบไปด้วยมดแดงทุก ๆ ตัว ที่อยู่ในรังนั้น ส่วนมดแดงที่อยู่ในรังอื่นเราก็คือว่าอยู่นอกขอบเขตของการศึกษา จึงไม่นับรวมไว้กับมดแดงในรังนั้น

สำหรับการศึกษาเรื่องประชากรของประเทศไทยในบทนี้ จะหมายถึงเฉพาะประชากรมนุษย์ (Human Population) เท่านั้น แต่เพื่อความสะดวกกระทัดรัดจึงได้ใช้คำว่า ประชากร แทนคำว่า ประชากรมนุษย์ จึงขอให้นักเรียนทำความเข้าใจตามนี้ด้วย

ความสำคัญของการศึกษาประชากร

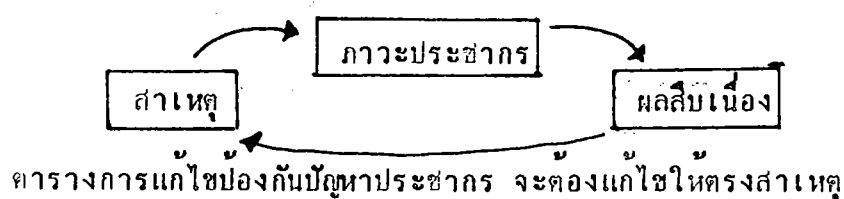
ในฐานะที่นักเรียนเป็นสมาชิกคนหนึ่งของคนไทย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่นักเรียนจะต้องเรียนรู้ประวัติความเป็นมาและคุณลักษณะของเพื่อนร่วมสมาชิกด้วยกัน เหมือนกับการที่นักเรียนได้เรียนรู้ประวัติความเป็นมา และคุณลักษณะของสมาชิกในครอบครัวนักเรียนเอง เช่น นักเรียนทราบว่าในครอบครัวของนักเรียนประกอบไปด้วยสมาชิกกี่คนมีความสัมพันธ์กันฉันใด เป็นชายกี่คน เป็นหญิงกี่คน ใครมีอายุเท่าไร มีการศึกษาและรายได้มากน้อยเพียงใด ประกอบอาชีพอะไร มีกี่คนที่แต่งงานแล้ว คุณพ่อคุณแม่มีลูกกี่หรือมีลูกห่างจำนวนลูกมากไปน้อยไปหรือพอดี จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่มีอยู่เป็นอุปสรรคในการส่งเสียเลี้ยงดู อบรมให้เป็นคนที่มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งทางร่างกาย จิตใจ มีความสามารถในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม หรือไม่เพียงไร คุณพ่อคุณแม่เคยวางแผนอนาคตเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตกับลูก ๆ หรือไม่ และในฐานะที่นักเรียนเป็นสมาชิกหนึ่งในครอบครัว นักเรียนจะช่วยคุณพ่อคุณแม่ร่วมคิดและให้ความร่วมมือกับแผนการในอนาคตได้อย่างไร ฯลฯ

สิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้เป็นตัวอย่างที่นักเรียนมีความรู้เป็นอย่างดี และเชื่อว่านักเรียนทุกคนต่างก็ร่วมมือกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัวเพื่อปรับปรุงแก้ไขสิ่งที่ยบกพร่องเพื่อยกฐานะของครอบครัวให้มีความเจริญรุ่งเรืองทั้งทางด้านเศรษฐกิจและเป็นที่เคารพยกย่องของบุคคลอื่นสืบไป

เช่นเดียวกันถ้านักเรียนต้องการเห็นประเทศไทยของเราเป็นประเทศที่พัฒนา มีความเจริญรุ่งเรืองเช่นเดียวกับประเทศพัฒนาอื่น ๆ นักเรียนก็จะต้องให้ความร่วมมือกับรัฐบาลทุก ๆ ด้านตามความสามารถและสติปัญญาที่นักเรียนมีอยู่ เช่นประพฤติตนตามสิทธิหน้าที่ที่ตนมีอยู่ รู้จักประหยัดทรัพย์สินเงินทอง ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัด และรู้จักรักษาสีสิ่งแวดล้อมไม่ให้เปื้อนอันตรายต่อสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ เป็นผู้มีคุณธรรม รู้จักเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อส่วนรวม ไม่ทำตัวให้เกิดปัญหาประชากรทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

ตัวอย่าง ปัญหาประชากรได้แก่ปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากร ในลักษณะที่มีจำนวนประชากรมากเกินไปหรือน้อยเกินไป การมีประชากรที่น้อยคุณภาพ การย้ายหลักแหล่งที่อยู่อาศัยมารวมกันหนาแน่นเป็นแหล่ง ๆ ฯลฯ ปัญหาเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศซึ่งมีผลสะท้อนต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น คนล้นงาน อาหารและที่อยู่อาศัยไม่เพียงพอ การจราจรติดขัด ทรัพยากรถูกใช้หมดไปอย่างรวดเร็ว เป็นต้น

การจะแก้ไขและป้องกันปัญหาประชากรให้สัมฤทธิ์ผลนั้น จำเป็นต้องแก้ที่ต้นเหตุ แต่การที่จะก้าวไปจนถึงต้นเหตุได้นั้นต้องอาศัยความรู้ทางด้านประชากรเป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการพิจารณา ด้วยเหตุนี้การศึกษาประชากรไม่เลือกที่จะเป็นในระดับครอบครัว ชุมชน ประเทศและระดับโลก ล้วนแต่เป็นเรื่องที่ควรค่าแก่การศึกษาด้วยกันทั้งสิ้น เพราะนอกจากจะช่วยให้ทราบเกี่ยวกับภาวะประชากร สาเหตุที่ทำให้เกิดภาวะประชากร และผลสืบเนื่องจากการมีภาวะประชากรดังกล่าวแล้ว ยังช่วยให้สามารถแก้ไขป้องกันภาวะประชากรที่ไม่พึงประสงค์นั้นได้อย่างถูกต้องอีกด้วย



นักเรียนจงอ่านสถานการณ์ต่อไปนี้แล้วตอบคำถามที่ต่อเนื่องจากสถานการณ์ให้ครบทุกข้อ

สถานการณ์

รู้จักกับสลัมคลองเตย

ชุมชนแออัดคลองเตยมีพื้นที่ครอบคลุมแขวงคลองเตย เขตพระโขนง มีเนื้อที่ 600 ไร่ มีครัวเรือนอยู่ 1,200 ครอบครัว มีประชากรทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า 6 หมื่นคน

สภาพความเป็นอยู่แออัด แข่งกันอยู่แย่งกันกินเพราะแต่ละครอบครัวมีบุตรมาก รายได้ไม่พอเลี้ยงครอบครัว การส่งลูกเรียนหนังสือมีน้อย จึงมีผู้ไม่รู้หนังสือมาก ทำให้ว่างงานและรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ดิฉยาเสหติค และลักเล็กขโมยน้อย

1. คำถามขั้นทุกซ์

- 1.1 สลัมคลองเตยมีสภาพอย่างไร
- 1.2 มีปัญหาอะไรบ้างในสลัมคลองเตย

2. คำถามขั้นสมุทัย

- 2.1 ต้นเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหานี้คืออะไร

3. คำถามขั้นนิโรธ

- 3.1 วิธีการแก้ปัญหาควรทำได้อย่างไรบ้าง บอกมาอย่างน้อย 2 วิธี
- 3.2 ผลที่เกิดขึ้นจากวิธีการในข้อ 3.1 เป็นอย่างไร

4. คำถามขั้นมรรค

- 4.1 วิธีการแก้ปัญหาวิธีใดได้ผลดีที่สุด เพราะเหตุใด

ประวัติการเพิ่มประชากรของประเทศไทย

จากข้อเท็จจริงพบว่าการที่ประชากรของประเทศไทยหนึ่งประเทศใด เพิ่มขึ้นหรือลดลง มีสาเหตุมาจากปัจจัยสำคัญ 3 ประการ คือ

1. การเกิด

2. การตาย

3. การย้ายถิ่น

ในปัจจุบันนี้แต่ละประเทศต่างก็กำหนดจำนวนคนเข้าประเทศและคนออกนอกประเทศไว้ในยอดจำนวนที่ไม่สูงนัก ดังนั้นสาเหตุของการเพิ่มหรือลดประชากรในปัจจุบันนี้จึงมีสาเหตุมาจากการเกิดและการตายเท่านั้น

เราเรียกผลต่างของจำนวนการเกิดและการตายนี้ว่า การเพิ่มประชากรตามธรรมชาติและเรียกผลต่างของอัตราเกิดกับอัตราตายว่า อัตราเพิ่มประชากรตามธรรมชาติ

อัตราเกิด คืออัตราซึ่งบอกให้ทราบว่า จะมีทารกเกิดมีชีพกี่คนต่อประชากรจำนวนหนึ่งในช่วงระยะเวลาเดียวกัน ซึ่งส่วนมากนิยมเทียบกับจำนวนประชากร 1,000 คน

ตัวอย่างเช่น อัตราการเกิดของประชากรประเทศไทยในปี พ.ศ. 2515 เท่ากับ 32.5 ต่อพัน จะมีความหมายว่ามีทารกเกิดมีชีพ 32.5 ต่อประชากรทุก ๆ 1,000 คน

การเกิดมีชีพหมายถึงการที่ทารกคลอดออกมาแล้วแสดงอาการที่บ่งว่ามีชีวิต เช่น มีการเต้นของหัวใจ การเต้นของเส้นโลหิต การเต้นของสายสะดือ หรือมีการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อ โดยไม่คำนึงถึงว่าทารกนั้นอยู่ในครรภ์นานเท่าไรและคลอดออกมาได้โดยวิธีใด

อัตราตาย คืออัตราซึ่งบอกให้ทราบว่า จะมีคนตายทั้งหมดกี่คนต่อจำนวนประชากรจำนวนหนึ่งในช่วงระยะเวลาเดียวกัน ซึ่งส่วนมากนิยมเทียบกับจำนวนประชากร 1,000 คน ตัวอย่างเช่น อัตราตายของประชากรประเทศไทยปี พ.ศ. 2522 เท่ากับ 9.0 ต่อพัน มีความหมายว่า มีคนตายทั้งหมด 9 คน ต่อประชากรทุก ๆ 1,000 คน

ตามตัวอย่างที่ยกมานี้ เราสามารถสรุปได้ว่าอัตราเพิ่มประชากรตามธรรมชาติของประเทศไทยปี พ.ศ. 2522 มีค่าเท่ากับ 23 ต่อประชากร 1,000 คน หรือร้อยละ 2.3

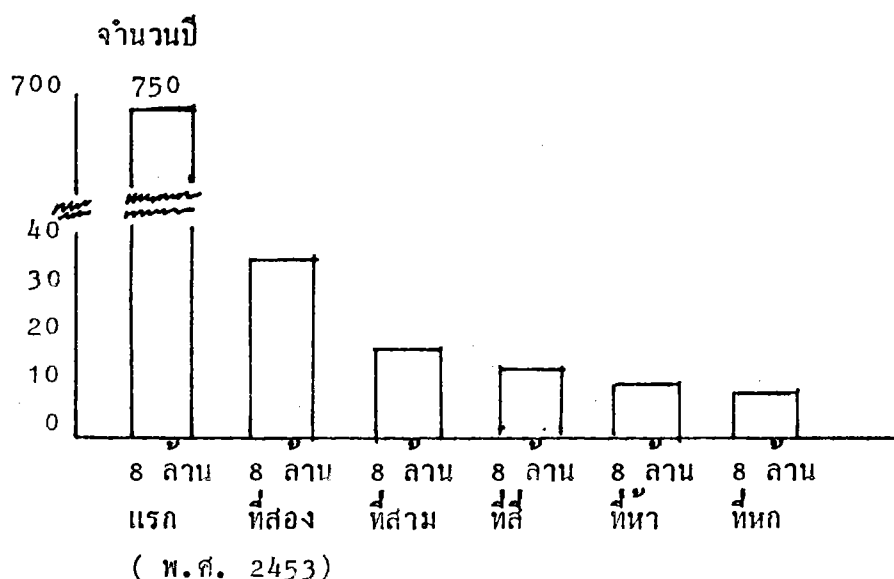
อัตราเพิ่มประชากรตามธรรมชาติ	อัตราเกิด - อัตราตาย
ของประเทศไทยปี พ.ศ. 2522	32.0 - 9.0
	23 ต่อประชากร 1,000 คน
	2.3 ต่อประชากร 100 คน
	2.3 %

จากการพิจารณาอัตราเกิดและอัตราตายเราพบว่าในชุมชนใดหรือประเทศใดที่มีอัตราเกิดสูงและอัตราตายสูง อัตราเพิ่มประชากรตามธรรมชาติของชุมชนนั้นจะต่ำ ตัวอย่างประเทศที่มีการเพิ่มประชากรในลักษณะนี้ได้แก่ ประเทศทางยุโรปยุคก่อนอุตสาหกรรมหรือกลุ่มประเทศแอฟริกาในยุคปัจจุบัน เช่น ประเทศคองโก เป็นต้น

แต่ถ้าชุมชนใดมีอัตราเกิดสูง อัตราตายต่ำ อัตราเพิ่มประชากรตามธรรมชาติของชุมชนนั้นจะสูง ตัวอย่างประเทศที่มีการเพิ่มประชากรในลักษณะนี้ได้แก่ ประเทศทางยุโรปในยุคต้น หรือกลุ่มประเทศลาตินอเมริกา เช่น ประเทศเม็กซิโกและกลุ่มประเทศทางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ประเทศไทย ในยุคปัจจุบัน เป็นต้น

จำนวนปีที่ประเทศมีพลเมืองเพิ่มขึ้น 8 ล้านคน

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 1743



ที่มา : สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย บัญหาประชากรไทย หน้า 6

ในทำนองเดียวกันถ้าชุมชนใดหรือประเทศใดมีอัตราเกิดต่ำ และอัตราตายต่ำ อัตราเพิ่มประชากรตามธรรมชาติของชุมชนนั้นจะต่ำ ตัวอย่างประเทศที่มีการเพิ่มประชากรในลักษณะนี้ได้แก่ประเทศทางยุโรปในสมัยใหม่ อเมริกาเหนือ และออสเตรเลีย เป็นต้น

ในสมัยก่อนการเพิ่มประชากรของประเทศไทยเป็นไปอย่างช้า ๆ กล่าวคือ ต้องใช้เวลา 700 ปี จึงจะมีจำนวนประชากร 8 ล้านคน ขณะที่ในปัจจุบันนี้ใช้เวลาเพียง 6 ปี เท่านั้น จำนวนประชากรเริ่มมาเพิ่มอย่างรวดเร็วในช่วง 30 ปี สิ้นทายของศตวรรษที่ 19

โดยมีสาเหตุมาจากการค้าข้าวกับประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้ชาวนาไทยขยายการผลิตข้าวจากการผลิตเพื่อการบริโภคมาเป็นการผลิตเพื่อจำหน่าย จึงทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น ประชาชนนิยมมีลูกมากขึ้นเพื่อจะได้คนมาใช้เป็นแรงงาน นอกจากนั้นการอพยพเข้ามาของชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประเทศจีน มีส่วนสำคัญในการทำให้ประชากรของประเทศไทยในอดีตเพิ่มอย่างรวดเร็วจนกระทั่งปี พ.ศ. 2493 รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติตรวจคนเข้าเมือง นับจากนั้นเป็นต้นมาการเพิ่มประชากรของประเทศไทยมีสาเหตุโดยตรงมาจากผลต่างของการเกิด และการตาย ซึ่งเราเรียกว่า การเพิ่มประชากรตามธรรมชาตินั่นเอง

ลักษณะการเพิ่มประชากรของประเทศไทยมีลักษณะคล้ายคลึงกับประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ กล่าวคือ อัตราตายได้ลดต่ำลงอย่างรวดเร็วเพราะผลของการปรับปรุงเทคโนโลยีทางการแพทย์ การสาธารณสุข และการปรับปรุงสุขาภิบาล สิ่งแวดล้อม ขณะที่อัตราเกิดยังคงที่อยู่ในระดับสูงและมีแนวโน้มของการลดลงช้ากว่าอัตราตายมาก ผลคือ อัตราเพิ่มประชากรสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว

ในปี พ.ศ. 2522 ประเทศไทยมีประชากรเพิ่มตามธรรมชาติ 1,060,000 คน หรือনাতিละ 2.0 คน กล่าวคือมีคนเกิดনাতিละ 2.8 คน คนตายনাতিละ 0.8 คน

ประเทศไทยปี พ.ศ. 2522

ช่วงเวลา	จำนวนคนเกิด (คน)	จำนวนคนตาย (คน)	ประชากรเพิ่ม (คน)
แต่ละปี	1,480,000	420,000	1,060,000
แต่ละเดือน	123,333	35,000	88,333
แต่ละสัปดาห์	28,462	8,077	20,385
แต่ละวัน	4,055	1,151	2,904
แต่ละชั่วโมง	168	48	120
แต่ละนาที	2.8	0.8	2.0

ถ้าประเทศไทยสามารถควบคุมอัตราเกิดให้ลดลงอย่างรวดเร็วและควบคุมอัตราตายให้ลดลงปานกลาง ในปี พ.ศ. 2533 ประเทศไทยจะมีประชากรมากถึง 66,141,000 คน แต่ประเทศไทยยังไม่สามารถลดอัตราเกิดลงได้ แต่สามารถควบคุมอัตราตายให้ลดลงได้ ปานกลางในปี พ.ศ. 2533 ประเทศไทยจะมีประชากรมากถึง 77,141,000 คน

ด้วยเหตุนี้เราจึงกล่าวได้ว่า อัตราเกิดเป็นต้นเหตุที่สำคัญที่สุดทำให้ประชากรของประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ดังนั้นถ้าต้องการลดอัตราเพิ่มประชากรก็สามารถทำได้โดยการลดอัตราเกิดนั่นเอง

นักเรียนจงอ่านสถานการณ์ต่อไปนี้แล้วตอบคำถามที่ต่อเนื่องจากสถานการณ์ให้ครบทุกข้อ

สถานการณ์

คนไทยตายน้อย

ผู้อำนวยการสภาวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล เผยถึงอัตราการตายของประชากรไทย ปี พ.ศ. 2527 - 2528 มีประมาณ 5.8 คน ต่อประชากร 1,000 คน ต่อปีและมีแนวโน้มลดลงเรื่อย ๆ และสาเหตุการตายพบว่า คนไทยตายด้วยโรคชราสูงสุด นอกนั้นเป็นการตายด้วยอุบัติเหตุ ฆ่ากันตาย และเป็นโรคอื่น ๆ เป็นอันดับรองกันมาตามลำดับ

1. คำถามขั้นทุกซ์

1.1 จากเรื่องที่ให้อ่าน จะมีผลให้เกิดปัญหาประชากรอย่างไร

2. คำถามขั้นสมุทัย

2.1 สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาประชากรจากข้อ 1.1 คืออะไร

3. คำถามขั้นนิโรธ

3.1 มีวิธีการใดที่จะช่วยแก้ปัญหามาตรฐานประชากรที่เกิดขึ้น บอกมาอย่างน้อย

2 วิธี

3.2 ผลจากวิธีการแก้ปัญหามาตรฐานประชากรในข้อ 3.1 เป็นอย่างไร

4. คำถามขั้นมรรค

4.1 วิธีการใดที่ให้ผลดีที่สุด และผลที่ได้รับดีกว่าผลของวิธีการอื่นอย่างไร

คุณลักษณะประชากรของประเทศไทย

คุณลักษณะประชากรสามารถจำแนกออกเพื่อการพิจารณาได้หลายลักษณะด้วยกัน เช่น จำแนกตามอายุ เพศ การศึกษา ศาสนา สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม สถานภาพการสมรส ฯลฯ

การศึกษาคุณลักษณะประชากรช่วยให้เราทราบถึงภาวะประชากรปัจจุบันและสามารถคาดคะเนการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรตลอดจนผลสืบเนื่องจากการมีภาวะประชากรเช่นนั้นในอนาคตได้

ตัวอย่างเช่น ในชุมชนที่มีประชากรในวัยเด็กมาก จะมีปัญหาเรื่องการขาดแคลนสถานที่ศึกษา และเป็นภาระหึ่งหิงในปัจจุบัน ก็จะมีปัญหาเรื่องการสร้างปริมาณงานให้เพียงพอับประชากรกลุ่มนี้ในอนาคตอันใกล้คืออีกประมาณ 15 ปี ข้างหน้า

สำหรับคุณลักษณะหรือองค์ประกอบทางด้านเพศ พบว่า ถ้าจำนวนประชากรที่เป็นเพศชายไม่ได้สมดุลย์กับจำนวนประชากรที่เป็นเพศหญิง ก็คาดคะเนได้ว่าการเกิดปัญหาเรื่องการมีสามี หรือภรรยามากกว่า 1 คน ในขณะเดียวกัน

ทำนองเดียวกันคุณลักษณะประชากรในด้านอื่น ๆ ก็ย่อมมีผลต่อภาวะประชากรเช่นกันในอนาคต ต่อไปนี้ขอให้เรามาพิจารณาคคุณลักษณะประชากรประเทศไทยในบางเรื่องเช่น

1. อายุและเพศ

จากข้อเท็จจริงเราพบว่าประชากรที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ของประเทศพัฒนาจะมีสัดส่วนน้อยกว่าประเทศกำลังพัฒนา กล่าวคือประเทศที่พัฒนาแล้วประชากรของเขาจะประกอบด้วยประชากรที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี อยู่ประมาณ ร้อยละ 25 ขณะที่ประเทศกำลังพัฒนารวมทั้งประเทศไทยด้วย มีประชากรกลุ่มนี้อยู่มากถึงร้อยละ 40 ซึ่งเราจะเห็นว่าเป็นอุปสรรคสำคัญยิ่ง สำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพราะประชากรกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ยังไม่สามารถช่วยตัวเองในเชิงเศรษฐกิจจึงต้องเป็นภาระของผู้ปกครอง

เมื่อพิจารณาอัตราส่วนเพศคือ จำนวนเพศชายต่อจำนวนเพศหญิง 100 คน พบว่า

เกือบทุกประเทศในโลกมีเพศชายเกิดมากกว่าเพศหญิง กล่าวคือ จะมีทารกที่เป็นเพศชายเกิด 105 คน ขณะที่ทารกเพศหญิงเกิดเพียง 100 คน เท่านั้น

$$\text{อัตราส่วนเพศ} = \frac{\text{จำนวนประชากรที่เป็นเพศชาย}}{\text{จำนวนประชากรที่เป็นเพศหญิง}} \times 100$$

นั่นคือโอกาสที่คู่สมรสจะได้บุตรชายมากกว่าโอกาสที่จะได้บุตรหญิง อย่างไรก็ตามจากข้อเท็จจริงที่พบเกือบทุกประเทศว่า เพศชายอายุสั้นกว่าเพศหญิง ดังนั้นอัตราเพศของประชากรทั้งหมด โดยเฉลี่ยแล้วจะมีค่าใกล้เคียงกัน คือมีค่าอยู่ระหว่าง 95 ถึง 100 แต่ก็มีบางประเทศ เช่น คูเวต และสิงคโปร์ เป็นต้น มีอัตราส่วนเพศสูงผิดปกติ คือมีเท่ากับ 177 และ 141 ตามลำดับ

สำหรับประเทศไทยพบว่าอัตราส่วนเพศ ดังนี้

- อัตราส่วนเพศเมื่อแรกเกิดเท่ากับ 105.5
- อัตราส่วนเพศของประชากรทั้งหมด เท่ากับ 100.4

ด้วยเหตุนี้จึงสรุปได้ว่าประเทศไทยไม่น่าจะมีปัญหา การไม่ได้สมดุลระหว่าง

จำนวนเพศชาย และจำนวนเพศหญิงแต่ประการใด

2. การศึกษา

เราทราบแล้วว่าระดับการศึกษาของประชากรเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ นอกจากนั้นการศึกษายังจัดว่าเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการช่วยทำให้ประชากรมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ร้อยละของประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไป จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	ร้อยละ
ไม่มีการศึกษา	25.89
มีการศึกษา	74.11
ประถมศึกษา*	66.59
มัธยมศึกษา*	4.84

อุดมศึกษา*	0.67
อื่น ๆ	0.48
ไม่ทราบ	1.53

หมายเหตุ *บางคนสำเร็จในระดับนั้น ๆ แต่บางคนก็ไม่สำเร็จ

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สัมมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2513

จากสถิติพบว่าประชากรของประเทศไทยที่สำรวจได้เมื่อครั้งทำสำมะโนครัวประชากรและเคหะ พ.ศ. 2513 พบว่าประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไป ร้อยละ 26 ไม่มีการศึกษาเลย ส่วนประชากรที่มีการศึกษา ส่วนใหญ่คือประมาณร้อยละ 67 ก็มีระดับการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาเท่านั้น การศึกษาในระดับมัธยมศึกษา และอุดมศึกษายังมีน้อยลงไปคือมีเพียงประมาณร้อยละ 5 และ 1 ตามลำดับเท่านั้น

ผลของการที่ประเทศไทยประกอบด้วยประชากรที่ไม่มีการศึกษาหรือมีการศึกษาก็เป็นการศึกษาในระดับต่ำ เป็นผลทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไม่ก้าวหน้าไปเท่าที่ควร การดำรงชีวิตของประชากรเป็นไปอย่างไม่มีคุณภาพ ขาดความรู้ในการบำรุงรักษาสุขภาพอนามัยให้มีชีวิตยืนยาว ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการวางแผนครอบครัว จึงมีลูกมาก และมีผลทำให้ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และส่วนหนึ่งจะมีผลสะท้อนกลับมาทำให้เกิดปัญหาในด้านการศึกษาของประเทศเอง เช่น

- ขาดแคลนครู และห้องเรียน
- คุณภาพการศึกษาต่ำ เพราะไม่สามารถควบคุมให้อยู่ในมาตรฐานได้
- ขาดความเสมอภาคทางการศึกษาในหมู่ประชาชน
- ต้องใช้งบประมาณ สำหรับการศึกษามากขึ้น

ฯลฯ

3. ศาสนา

ศาสนาบางศาสนา เช่น ศาสนาโรมันแคทอลิก ห้ามไม่ให้มีการคุมกำเนิด ศาสนาอิสลามส่งเสริมให้คนมีบุตรมาก ๆ ศาสนาฮินดูส่งเสริมการมีบุตรชายเพราะเชื่อว่าจะช่วยให้พ่อแม่ไม่ต้องตกนรก

คำสอนเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการเกิด เพราะถ้าประชาชนไม่ยอมคุมกำเนิดทั้ง ๆ ที่มีบุตรจำนวนมากพอแล้ว หรือพยายามที่จะมีบุตรต่อไปเพื่อให้ได้เป็นเพศชาย อัตราเกิดของสมาชิกในสังคมนั้นจะสูงกว่าของสมาชิกในสังคมที่ไม่ได้ยึดถือศาสนาและค่านิยมดังกล่าว

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนี้ ความเคร่งครัดทางศาสนาของประชาชนและค่านิยมในเรื่องจำนวนบุตรและเพศของบุตรได้ลดน้อยลงไปบ้างแล้ว ดังนั้นความแตกต่างในด้านการเกิดของสังคมหนึ่งกับอีกสังคมหนึ่ง จึงไม่ได้มีสาเหตุมาจากศาสนาเหมือนเช่นในสมัยก่อน

จากรายงานผลสำมะโนประชากร และเคหะ พ.ศ. 2513 พบว่าประชากรในประเทศไทยร้อยละ 94 นับถือศาสนาพุทธ รองลงมาคือศาสนาอิสลามมีประมาณร้อยละ 4 ส่วนที่เหลือร้อยละ 2 เป็นผู้ที่ไม่นับถือศาสนาอื่น ๆ

4. เศรษฐกิจและสังคม

ภาวะเศรษฐกิจและสังคมของประเทศย่อมมีผลสะท้อนต่อการเปลี่ยนแปลงประชากร เช่นเดียวกับการเปลี่ยนแปลงประชากร และคุณภาพของประชากรก็มีผลสะท้อนต่อภาวะเศรษฐกิจและสังคม

ประเทศไทยในปี พ.ศ. 2519 มีประชากรประมาณ 43.9 ล้านคน ในจำนวนนี้มีผู้มีงานทำอยู่เพียง 19.4 ล้านคน เท่านั้น รายได้ประชาชาติโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำประมาณ 6,000 บาทต่อคนต่อปี หรือประมาณ 500 บาทต่อคนต่อเดือนเท่านั้น

รายได้ต่อคนทำงานจำแนกตามอาชีพ พ.ศ. 2518

อาชีพ	รายได้ต่อคนทำงานต่อปี (บาท)
เกษตร	7,113
อุตสาหกรรม	44,215
พาณิชย์กรรม	70,339
บริการ	32,665

ที่มา : กองบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ

ข้อเท็จจริงแล้วประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้ถัวเฉลี่ยน้อยกว่ายอดดังกล่าว ทั้งนี้เพราะความเหลื่อมล้ำของรายได้ เช่น ระหว่างผู้ที่อยู่ในชนบท และในเมือง เป็นต้น

ผลจากการที่ประชากรมีรายได้น้อยทำให้ประชากรไม่มีเงินเหลือสำหรับการเก็บออมและการลงทุน ผลคือทำให้ไม่สามารถยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของคนให้สูงขึ้นได้

เมื่อย้อนกลับไปพิจารณาการศึกษาระดับการศึกษาของประชากรอีกครั้งพบว่า ประมาณอัตราร้อยละ 90 ของผู้อยู่ในวัยแรงงาน มีความรู้ไม่เกินระดับประถมศึกษา ดังนั้นคุณภาพทางด้านความรู้และทักษะของประชากรกลุ่มนี้ ซึ่งเป็นกลุ่มที่จะช่วยกันพัฒนาประเทศจึงอยู่ในเกณฑ์ต่ำ หากการนำแรงงาน และมันสมองจากบุคคลเหล่านี้มาสร้างเสริมพัฒนาประเทศได้เต็มที่

ถ้าอัตราเพิ่มประชากรของประเทศไทยยังคงอยู่ในระดับสูง เช่นนี้ด้วยแล้ว รัฐบาลจะต้องเผชิญปัญหาในการพัฒนาสมาชิกที่มีอยู่เดิม และพัฒนาสมาชิกใหม่ที่เพิ่มขึ้นมาอย่างรวดเร็ว ผลคือ รัฐบาลต้องตัดงบประมาณในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมด้านอื่น ๆ ของประเทศมาเพื่อการนี้ ทำให้ระดับการพัฒนาประเทศช้าลงกว่าที่ควรจะเป็น

นักเรียนจงอ่านสถานการณ์ต่อไปนี้แล้วตอบคำถามที่ต่อเนื่องจากสถานการณ์ให้ครบทุกข้อ

สถานการณ์

ชีวิตลุงอ้วน

ชีวิตของลุงอ้วน กรรมกรเช่าผู้กร้านชีวิต วัย 51 ปี ที่ต้องทำงานขายแรงงานอยู่แถวท่าเรือคลองเตยมาตั้งแต่อายุได้ 14 ปี

จากวันนั้นถึงวันนี้ ลุงอ้วนก็ยังคงเป็นกรรมกรท่าเรืออยู่เหมือนเดิม มีหน้าซ้ำลูก ๆ ของลุงอ้วนที่มีถึง 7 คน พอโตขึ้นมาก็จะยึดอาชีพกรรมกรตามอย่างแกเกือบทุกคน

ด้วยรายได้ที่ไม่แน่นอนของกรรมกรท่าเรือลุงอ้วนและลูก ๆ ของแกจะได้ค่าจ้างอยู่ในราววันละ 70 - 150 บาท เฉลี่ยปะปนกันไปแต่ไม่ได้มีงานทำเป็นประจำทุกวัน บางวันว่างงานก็ต้องมานอนเล่นกินลมอยู่ที่บ้านเฉย ๆ

ทุกวันนี้ นอกจากจะต้องเสียค่าเช่าและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ภายในบ้านแล้ว ลุงอ้วนยังมีหนี้สินอยู่พอสมควรแถมเป็นหนี้เงินกู้ที่ต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 10 ต่อสัปดาห์

ดังนั้นลุงอ้วนจึงไม่มีเงินเก็บไว้ยามป่วยไข้เลยแม้แต่บาทเดียว

1. คำถามขั้นทุกข์

1.1 ครอบครัวลุงอ้วนมีปัญหอะไรบ้าง

2. คำถามขั้นสมุทัย

2.1 สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาในข้อ 1.1 คืออะไร

3. คำถามขั้นนิโรธ

3.1 วิธีการใดที่ช่วยแก้ปัญหาประชากรแบบครอบครัวลุงอ้วนซึ่งมีไม่น้อยในประเทศไทย บอกมาอย่างน้อย 2 วิธี

3.2 วิธีการแก้ปัญหาดังกล่าวในข้อ 3.1 ให้ผลเป็นอย่างไร

4. คำถามขั้นมรรค

4.1 วิธีการใดที่คาดว่าจะได้ผลดีที่สุด และผลที่ได้ดีกว่าผลของวิธีการอื่นอย่างไร

5. สถานภาพการสมรส

สถานภาพการสมรส นอกจากจะมีผลทางด้านนิติกรรม เช่น ผู้ที่ไม่บรรลุนิติภาวะแล้วเมื่อสมรสแล้วถือว่าเป็นผู้บรรลุนิติภาวะ แล้วยังมีผลต่อเรื่องการเปลี่ยนแปลงประชากรอีกด้วย

ในด้านการเกิดเราพบว่าในสังคมที่ประชากรนิยมสมรสกันเมื่ออายุน้อย ๆ จะมีขนาดครอบครัวใหญ่กว่าสังคมที่มีประชากรนิยมสมรสเมื่ออายุมาก ๆ

สังคมที่ส่งเสริมให้สตรีเรียนหนังสือในระดับการศึกษาสูง ๆ จะมีผลทำให้สตรีแต่งงานเมื่ออายุสูงขึ้น

ในด้านการตายเราพบว่าคู่สมรสที่อยู่กินด้วยกันจะมีอัตราตายต่ำกว่าผู้ที่อยู่เป็นโสด หม้าย หย่า หรือแยก

ในด้านการย้ายถิ่น มีคู่สมรสจำนวนไม่น้อยต้องย้ายถิ่นฐานจากที่เดิมตามคู่สมรสของตนไป

สำหรับประเทศไทย จากสถิติสำมะโนประชากรและเคหะ ปี พ.ศ. 2513 พบว่า

มีประชากรไทยทั้งชายหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่คือ ประมาณร้อยละ 56 ของแต่ละเพศทำการสมรสแล้ว และยังคงอยู่กับคู่สมรส นอกจากนั้นแนวโน้มอายุแรกสมรสของเพศชายและเพศหญิงก็มีแนวโน้มที่สูงขึ้น

การเพิ่มประชากรกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย

การเพิ่มประชากรอย่างรวดเร็วมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ดังต่อไปนี้

ด้านเศรษฐกิจ

การที่ประชากรเพิ่มขึ้นนั้นย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจนับตั้งแต่ระดับครอบครัวไปจนถึงระดับประเทศ

ครอบครัวใด ถ้ามีสมาชิกเพิ่มขึ้นรายจ่ายก็จะเพิ่มขึ้นตามลำดับ นับตั้งแต่ค่าอาหาร ค่าเครื่องนุ่งห่ม ค่ายารักษาโรค ตลอดไปจนถึง ค่าใช้จ่ายในการศึกษาเล่าเรียน และยิ่งในสมัยนี้การศึกษาเล่าเรียนนับว่าเป็นสิ่งสำคัญ เพราะผู้ที่มีโอกาสเรียนมากกว่าย่อมมีโอกาสหางานทำได้มากกว่า จึงทำให้แต่ละครอบครัวพยายามส่งบุตรของตนให้ศึกษาเล่าเรียนสูงขึ้นสูงขึ้น หรืออย่างน้อยก็ควรเรียนจบการศึกษาภาคบังคับซึ่งมีผลทำให้รายจ่ายของครอบครัวเพิ่มมากยิ่งขึ้น

เมื่อพิจารณาถึงอัตราส่วนที่เป็นภาระพึ่งพิงในวัยเด็ก คือ อัตราส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี กับประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานพบว่าอัตราส่วนที่เป็นภาระพึ่งพิงของประเทศไทยสูงมากคือสูงถึงประมาณร้อยละ 90 นั้น ก็หมายความว่าเฉลี่ยแล้วผู้ที่อยู่ในวัยแรงงาน 10 คน จะต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูเด็ก 9 คน ขณะที่ประเทศทางยุโรป เช่น ประเทศสวีเดน ผู้ที่อยู่ในวัยแรงงาน 10 คน จะรับผิดชอบเลี้ยงดูเด็กเพียง 3 - 4 คน เท่านั้น ยิ่งกว่านั้นถ้าเปรียบเทียบความสามารถในการผลิตระหว่างประเทศทั้งสองแล้วพบว่า ชาวสวีเดนมีความสามารถในการผลิตสูงกว่า ดังนั้นจึงมีโอกาสเก็บออมและลงทุนได้มากกว่า

เมื่อพิจารณาปัญหาการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ จะเห็นได้ว่ารัฐบาลจำเป็นต้องใช้งบประมาณจำนวนมากเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ประชาชนมีรายได้สูงขึ้นและ

มีการกระจายของรายได้ออกไปอย่างทั่วถึง ถ้าอัตราเพิ่มของประชาชนสูงเงินทุนที่ใช้ในการเพิ่มผลผลิตของประเทศจะต้องลดลงเพราะต้องนำไปใช้ในการพัฒนาบ้านอื่น ๆ เพื่อให้ทันกับความต้องการของประชากร

นักเรียนจงอ่านสถานการณ์ต่อไปนี้แล้วตอบคำถามที่ต่อเนื่องจากสถานการณ์ให้ครบทุกข้อ

สถานการณ์

หญิงหมายเลข 7 จูงลูกเร่ขอทาน

ผู้สื่อข่าวพบว่าหญิงอายุ 39 ปี อุ่มลูกวัย 1 ปี 8 เดือนและจูงลูก ๆ อีก 5 คน ออกเร่ขอเศษอาหารและเงินตามร้านอาหาร สอดถามได้ความว่าสามีตายทิ้งให้ตนเองอยู่กับลูก 7 คน และมารดาอีก 1 คน ซึ่งแก่มากแล้วรวมทั้งหมด 9 คน อาศัยที่หลังวัด บางวันปลุกกระตือบอยู่ ลูกสาวคนโต อายุ 13 ปี รับจ้างล้างจานได้วันละ 20 บาท ไม่พอใช้จ่าย คนจึงพาลูก ๆ ออกมาขอเงินจากผู้ใจกุศล

1. คำถามขั้นทุกข์

1.1 น่าเห็นใจใครที่สุดเรื่องนี้ เขาประกอบอาชีพอะไร รายได้เป็นอย่างไร

2. คำถามขั้นสมุทัย

2.1 เพราะเหตุใดเขาจึงต้องมีสภาพที่น่าสมเพชเช่นนั้น เกี่ยวข้องกับจำนวนและลักษณะของสมาชิกในครอบครัวอย่างไร

3. คำถามขั้นนิโรธ

3.1 มีวิธีป้องกันหรือแก้ไขเพื่อมิให้มีสภาพครอบครัวแบบนี้ในประเทศอย่างไร บอกมาอย่างน้อย 2 วิธี

3.2 ผลที่ได้จากข้อ 3.1 เป็นอย่างไร

4. คำถามขั้นมรรค

4.1 วิธีการใดในข้อ 3.1 ดีที่สุด เพราะเหตุใด

ด้านสังคม

1. การให้บริการทางด้านการแพทย์และสาธารณสุข

การที่ประชากรเพิ่มขึ้นมีผลทำให้รัฐบาลต้องรับภาระในการผลิตแพทย์ พยาบาล โรงพยาบาล สถานีอนามัยเพิ่มขึ้นซึ่งในขณะนี้การผลิตแพทย์ พยาบาล โรงพยาบาล สถานีอนามัยก็ไม่เพียงพอแก่ความต้องการของประชากรอยู่แล้ว กล่าวคือเรามีแพทย์ 1 คน ต่อจำนวนประชากร 100,000 คน ซึ่งในประเทศที่พัฒนาแล้ว แพทย์ 1 คน จะรับผิดชอบประชากรเพียง 500 คน ถึง 1,000 คนเท่านั้น ฉะนั้นถ้าประชากรเพิ่มขึ้นอีก ปัญหาการขาดแคลนแพทย์ พยาบาล ฯลฯ ก็จะทวีขึ้นเป็นเงาตามตัว

2. การอนามัยแม่และเด็ก

ในประเทศกำลังพัฒนาซึ่งมีอัตราเพิ่มประชากรสูง พบว่าการตายของเด็กส่วนมากมีสาเหตุมาจากการขาดสารอาหาร และโรคติดเชื้อ ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะมารดาไม่มีความรู้ในเรื่องโภชนาการและการป้องกันโรคติดเชื้อ ประกอบกับครอบครัวมีจำนวนคนเพิ่มขึ้น ค่าใช้จ่ายด้านอุปโภค บริโภคเพิ่มขึ้น แต่รายได้ของครอบครัวมีได้เพิ่มขึ้นมาเลย เมื่อเป็นเช่นนี้ปริมาณและคุณภาพของอาหารก็ลดลง เพราะต้องเฉลี่ยไปให้สมาชิกที่เพิ่มขึ้น บิดา มารดาไม่มีเวลาเพียงพอที่จะดูแลบุตรได้ทั่วถึง

นอกจากนี้ยังพบว่าการที่มารดามีบุตรมากเกินไบนั้น จะมีผลเสียทั้งสุขภาพของมารดาและของบุตร อีกด้วย เช่น

1. ทำให้สุขภาพของมารดาเสื่อมโทรมเพราะการตั้งครรภ์ครั้งหนึ่งมารดาต้องการอาหารมากขึ้น แต่ถ้าได้รับไม่เพียงพออาจเกิดโรคขาดอาหารได้ และการคลอดแต่ละครั้งมารดาต้องเสียเลือดมาก ซึ่งมีบุตรมาก สภาพร่างกายยิ่งทรุดโทรมมาก

2. ผลเสียต่อสุขภาพของเด็ก กล่าวคือ ในขณะที่มารดาตั้งครรภ์และมีสุขภาพไม่ดี เด็กที่เกิดมาจะอ่อนแอ เจ็บป่วยง่าย เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่าถ้ามารดามีบุตรมาก บุตรคนท้าย ๆ มักมีอาการผิดปกติ เช่น พิการ ตายก่อนคลอด ปัญญาอ่อน ฯลฯ

นักเรียนจงอ่านสถานการณ์ต่อไปนี้แล้วตอบคำถามที่ต่อเนื่องจากสถานการณ์ให้ครบทุกข้อ

สถานการณ์

งานด้านสาธารณสุข

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุขเผยแผนการรับมือ 2 โครงการ คือ ให้บริการสาธารณสุขแก่ประชาชนที่ยากจนในชนบทห่างไกลและเขตชุมชนแออัดในกรุงเทพฯ ซึ่งมีแพทย์และสถานพยาบาลที่มีอยู่ไม่เพียงพอกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นและขณะเดียวกันก็ต้องหาทางป้องกันและแก้ไข สภาพเด็กขาดอาหารซึ่งมีอยู่ถึงร้อยละ 50 ในเด็กอายุไม่เกิน 5 ขวบ

1. คำถามขั้นทุกซ์

1.1 กระทรวงสาธารณสุขยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือประชาชนยากจนในปัญหาอะไรบ้าง

2. คำถามขั้นสมุทัย

2.1 ปัญหาของคนยากจนเหล่านี้มีสาเหตุมาจากอะไร

3. คำถามขั้นนิโรธ

3.1 วิธีการใดบ้างที่นักเรียนคิดว่ากระทรวงสาธารณสุขจะสามารถนำมาช่วยแก้ปัญหาได้ บอกมาอย่างน้อย 2 วิธี

3.2 ผลที่คาดว่าจะได้รับเมื่อใช้วิธีการแก้ปัญหาดังกล่าวในข้อ 3.1 เป็นอย่างไร

4. คำถามขั้นมรรค

4.1 วิธีการแก้ปัญหาใดที่ให้ผลดีที่สุด และดีกว่าอีกวิธีอย่างไร

3. ปัญหาของเมืองใหญ่

ตามเมืองใหญ่ ๆ เช่น กรุงเทพฯ มักจะมีความเจริญทางด้านต่าง ๆ มากกว่าใน

ชนบท เช่น มีแหล่งอุตสาหกรรม มีสถานศึกษา มีสถานพยาบาลที่ทันสมัย ฯลฯ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นเครื่องจูงใจให้คนที่อยู่ในชนบทอพยพเข้ามาอยู่ในเมืองใหญ่ประกอบกับในชนบทมีที่ทำมาหากินจำกัด แต่ขณะเดียวกันจำนวนสมาชิกในครอบครัวเพิ่มขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้ผลผลิตที่ได้มาจึงไม่เพียงพอแก่ความต้องการของสมาชิกในครอบครัว จึงทำให้ต้องอพยพเคลื่อนย้ายไปหางานทำในเมืองหรือบางคนก็เข้าไปอยู่ในเมืองเพื่อการศึกษาต่อหรือด้วยเหตุผลอื่น ๆ ซึ่งมีผลทำให้สภาพความเป็นอยู่ของเมืองแออัดยิ่งขึ้น บริการด้านสาธารณูปโภคต่าง ๆ ที่รัฐจัดให้มีมีความขาดแคลนมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นในเมืองมากมาย เช่น ปัญหาการว่างงาน ปัญหาที่อยู่อาศัย ทำให้เกิดแหล่งเสื่อมโทรม ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาสุขภาพอนามัย

4. ปัญหาด้านการศึกษา

การที่ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทางด้านการศึกษา ในปัจจุบันนี้ประเทศไทยกำลังประสบกับปัญหาทางด้านการศึกษานหลายประการ เช่น การขาดแคลนครูในชนบท โรงเรียนไม่เพียงพอกับจำนวนคนที่เพิ่ม มหาวิทยาลัยมีไม่เพียงพอกับจำนวนคนที่ต้องการศึกษาต่อ เป็นต้น ถ้าประชาชนเพิ่มมากขึ้น ปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วจะยิ่งทวีขึ้น ผลคือประชากรของประเทศจะเป็นประชากรที่ด้อยคุณภาพอันมีผลทำให้การพัฒนาประเทศไม่ประสบผลสำเร็จตามระยะเวลาอันสมควร

นักเรียนจงอ่านสถานการณ์ต่อไปนี้แล้วตอบคำถามที่ต่อเนื่องจากสถานการณ์ให้ครบทุกข้อ

สถานการณ์

การศึกษาปัญหาประชากรใน กทม.

กทม. เป็นศูนย์กลางทุกอย่างทางการศึกษา มีสถาบันการศึกษาทุกระดับมีแหล่งความรู้ต่าง ๆ มีผู้ทรงคุณวุฒิมากมายหลายสาขา ด้วยเหตุนี้ผู้ที่ต้องการวิชาความรู้ จึงไปฝึกฝนและมุ่งหน้าสู่ กทม. จนเป็นที่น่าวิตกเกี่ยวกับประชากรวัยเรียนมีอยู่มากมายไม่สอดคล้องกับการศึกษาที่จะรับบริการได้หมด และมีอยู่จำนวนไม่น้อยที่เลือกสถาบันการศึกษา ไม่ยอมศึกษาที่อื่นนอกจากที่ตนปรารถนาจะเรียน จึงมีประชากรวัยเรียนที่ไม่ได้เรียนมีเวลาว่างและอิสระ นานเข้าก็มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ คือ เที่ยวกลางคืน เสพสิ่งเสพติด ฉกชิงวิ่งราว

เป็นนักเลงอันธพาล ค้าประเวณี ปรากฏให้เห็นเป็นข่าวเสมอ

1. คำถามขั้นทุกซ์

1.1 จากเรื่องนี้มีปัญหาอะไรเกิดขึ้นใน กทม.

2. คำถามขั้นสมุหัย

2.1 ปัญหาเหล่านี้มีสาเหตุมาจากอะไร

3. คำถามขั้นนิโรธ

3.1 มีวิธีการใดบ้างที่สามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้ บอกมาอย่างน้อย

2 วิธี

3.2 วิธีการในข้อ 3.1 ใช้แล้ว ผลที่ได้จะเป็นอย่างไร

4. คำถามขั้นมรรค

4.1 วิธีการใดที่แก้ปัญหาแล้วคาดว่าจะใช้ได้ผลดีที่สุด เพราะอะไร

นโยบายประชากรของประเทศไทย

นโยบายประชากร หมายถึงมาตรการและโครงการซึ่งกำหนดขึ้นเพื่อยังผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับขนาดของประชากร การเพิ่มของประชากร การกระจายของประชากรและลักษณะของประชากรโดยหวังผลในทางเศรษฐกิจ สังคมการเมือง ภาวะประชากรและอื่น ๆ

จากข้อความข้างต้นพบว่า วัตถุประสงค์อันปลายของนโยบายประชากรก็คือ การยกระดับมาตรฐานความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของประชากรให้ดีขึ้นนั่นเอง

ในอดีตกาลประเทศไทยมีนโยบายสนับสนุนการเพิ่มประชากร จวบจนกระทั่งปี พ.ศ. 2501 ประเทศไทยจึงเริ่มต้นตัวกับปัญหาการเพิ่มประชากรโดยคณะผู้เชี่ยวชาญธนาคารโลกได้รายงานไว้ว่า อัตราเพิ่มประชากรที่ค่อนข้างสูงเช่นนี้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

ด้วยความร่วมมือของหน่วยงานและสถาบันต่าง ๆ รัฐบาลไทยได้ทำการวิจัยเพื่อหาข้อเท็จจริงดังกล่าว และมีความเห็นคล้อยตาม ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2513 รัฐบาลจึงได้

ประกาศนโยบายประชากรขึ้น ความว่า

"รัฐบาลมีนโยบายที่จะสนับสนุนการวางแผนครอบครัวตามความสมัครใจ เพื่อช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ อันสืบเนื่องมาจากอัตราการเพิ่มประชากรอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในประเทศไทย"

ถ้าพิจารณาให้ดีจะพบว่านโยบายนี้เน้นเฉพาะการวางแผนครอบครัว แต่เพียงด้านเดียว คือมุ่งลดอัตราเพิ่มประชากร ดังนั้นในปีต่อมาในปี พ.ศ. 2518 รัฐบาลจึงเพิ่มเติมในแง่ของคุณภาพประชากรโดยกำหนดนโยบายประชากรศึกษาขึ้นตั้งข้อความต่อไปนี้

"รัฐบาลมีนโยบายที่จะสนับสนุนการจัดประชากรศึกษาทั้งในโรงเรียน และนอกโรงเรียน เพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้ ความคิด ความรู้สึกรับผิดชอบ และสามารถตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่พฤติกรรม ซึ่งจะช่วยแก้ไขผ่นคลายปัญหาอันเกิดจากความไม่สัมพันธ์ระหว่างประชากร ทรัพยากร และคุณภาพของชีวิตที่มีต่อบุคคล ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ"

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ในปัจจุบันนี้ประเทศไทยได้มีนโยบายเกี่ยวกับขนาด และคุณภาพของประชากรควบคู่กันไปเรียบร้อยแล้ว จึงคาดว่าถ้าโครงการทั้งสองสามารถปฏิบัติการของตนได้เต็มที่มีประสิทธิภาพ และประสานงานกันอย่างใกล้ชิด ปัญหาประชากรของประเทศไทยในอนาคตจะลดลงหรือได้รับการแก้ไขให้หมดไป

สำหรับนโยบายและเป้าหมายประชากรตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (ปี พ.ศ. 2525 - 2529) มีสาระสำคัญบางประการที่ควรทราบ ดังนี้

1. นโยบายเกี่ยวกับอัตราเพิ่มประชากร ตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 รัฐบาลจะทำการลดอัตราเพิ่มประชากรจากร้อยละ 2.1 ในปีเริ่มแผนฯ เป็นร้อยละ 1.5 ในปีสุดท้ายของแผนฯ

ในการนี้จะต้องทำการลดอัตราเกิดจาก 34.5 ต่อพันในปีเริ่มแรกเป็น 29.0 ต่อพัน ในปีสุดท้ายของแผนฯ และอัตรายายจาก 9.0 ต่อพันเป็น 8.0 ต่อพัน

2. นโยบายการให้บริการวางแผนครอบครัวตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5

- การให้บริการแก่ประชาชนที่อยู่ในชนบทห่างไกล
- แหล่งเสื่อมโทรมในเมือง

- ชนกลุ่มน้อยที่ยังไม่เข้าใจเรื่องการวางแผนครอบครัว และกลุ่มคนที่เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัว แต่ไม่ยอมรับบริการ

สรุป

การเกิด การตาย และการย้ายถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มหรือลดจำนวนประชากร ปัจจุบันนี้การเพิ่มประชากรของเกือบทุกประเทศในโลกรวมทั้งของประเทศไทยด้วย มีสาเหตุมาจากผลต่างของจำนวนการเกิดกับจำนวนการตาย ซึ่งเรียกว่า การเพิ่มประชากรตามธรรมชาติ

การเพิ่มประชากรของไทยในสมัยอดีตาคือ นับตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา และสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้นเป็นไปอย่างช้า ๆ ต้องใช้เวลามากกว่า 100 ปี จึงได้ประชากรเพิ่มขึ้น 1 ล้านคน แต่มาปัจจุบันนี้ การเพิ่มประชากร 1 ล้านคนใช้เวลาเพียง 1 ปี เท่านั้น

นักเรียนจงอ่านสถานการณ์ต่อไปนี้แล้วตอบคำถามที่ต่อเนื่องจากสถานการณ์ให้ครบทุกข้อ

สถานการณ์

กระตุนชาวเขาค้นตัวคุมกำเนิด

โครงการคุมกำเนิดชาวเขา ดำเนินงานต่อเนื่องกันมากกว่า 10 ปีแล้ว ณ ที่ศูนย์อพยพบ้านชม ขณะนี้มีประชากรชาวเขารวม 36,645 คน มีบางส่วนที่สนใจและยอมรับการคุมกำเนิด แต่มีบางส่วนที่ยังไม่ยอมรับเพราะมีความเชื่อสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษว่าต้องมีลูกมาก ๆ จะได้ช่วยกันทำมาหากินและรวมตัวกันไปกู้ชาติของพวกเขา

1. คำถามขั้นทุกข

1.1 จากเรื่องที่อ่าน โครงการคุมกำเนิดชาวเขายังไม่ประสบความสำเร็จเต็มที่เนื่องจากปัญหาใด

2. คำถามขั้นสมุทัย

2.1 ปัญหาในข้อ 1.1 มีสาเหตุมาจากอะไร

3. คำถามขั้นนิโรค

3.1 มีวิธีการใดที่สามารถช่วยแก้ปัญหาถึงกล่าวได้ ยกตัวอย่างมา
อย่างน้อย 2 วิธี

3.2 วิธีการถึงกล่าวในข้อ 3.1 จะมีผลอย่างไร

4. คำถามขั้นมรรค

4.1 วิธีการใดที่คิดว่ากระทำแล้วดีที่สุด และผลที่ได้แตกต่างกับวิธีการ
อื่นอย่างไร

บทที่ 12

วัฒนธรรมในการดำรงชีพ

ในชีวิตประจำวันของคนเรานั้น นับแต่ลืมตาขึ้นในตอนเช้า จนกระทั่งเข้านอนในตอนหัวค่ำ เราต้องการสิ่งต่าง ๆ มากมายหลายสิ่ง ลองพิจารณาโดยลำดับก็พบว่า ก่อนอื่นเราต้องการน้ำสะอาดชำระร่างกาย ต้องการยาสีฟัน แปรงสีฟันที่มีคุณภาพดี ต้องการอาหาร ถูกหลักโภชนาการ ต้องการเสื้อผ้าที่สวยงามและสวมสบาย ต้องการยานพาหนะที่จะช่วยให้เดินทางได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และปลอดภัย กว่าจะหมดวันเราต้องการอีกหลายสิ่งหลายอย่างจนกระทั่งจะเข้านอนเรายังต้องการห้องที่ปลอดโปร่ง ปราศจากเสียงรบกวน ที่นอนสะอาดอ่อนนุ่ม นอนสบาย เป็นต้น ถ้าพิจารณาโดยถี่ถ้วนเราจะต้องยอมรับว่าสิ่งต่าง ๆ ที่เราต้องการนั้น บางสิ่งไม่จำเป็นแก่ชีวิต มีก็ได้ไม่มีก็ได้ แต่บางสิ่งทุกชีวิตจะขาดไม่ได้เลย นั่นคือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ซึ่งเป็นความต้องการเบื้องต้นของมนุษย์

เมื่อมนุษย์มีความต้องการสิ่งเหล่านี้ มนุษย์จึงต้องแสวงหา สิ่งที่มีมนุษย์แสวงหานี้แหละเราจะเรียกรวม ๆ ว่า ทรัพย์สิน

ทรัพย์สิน เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกแก่บุคคล บุคคลใดมีทรัพย์สินย่อมมีความสุข และพึงพอใจจนว่ารอดพ้นจากความขัดสน ทรัพย์สินมี 2 ชนิดคือ ทรัพย์สินที่มีวิญญาน เช่น สัตว์เลี้ยง สัตว์ใช้งาน เป็นต้น ทรัพย์สินอีกชนิดหนึ่งเป็นทรัพย์สินที่ไม่มีวิญญาน เช่น อาหาร เงิน ทอง เครื่องประดับ เรือกสวน ไร่นา เป็นอาทิ

เมื่อบุคคลพิจารณาว่าทรัพย์สินเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ชีวิต บุคคลจึงต้องรู้จักแสวงหาทรัพย์สิน เมื่อได้ทรัพย์สินมาแล้วก็ต้องรู้จักใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ จึงควรรู้หลักในการแสวงหาทรัพย์สิน การใช้จ่ายทรัพย์สิน และการออมทรัพย์สิน ดังนี้

การแสวงหาทรัพย์สิน

พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญบุคคลที่แสวงหาทรัพย์สินในทางที่ชอบ คือ มีอาชีพสุจริตไม่

คคโคง บุคคลที่ค้าขายเสพติดให้โทษ หรือนักค้ากำไรเกินควร หรือโง่งมตาซึ้ง จนร่ำรวยย่อมได้รับการติเตียน พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญบุคคลที่ไ้ทรัพย์มาด้วยความเพียร จะรู้สึกภาคภูมิใจว่าล้วนไ้มาจากหยาดเหงื่อแรงกายของตนโดยแท้ บุคคลที่ขยันหาทรัพย์ในทางสุจริตย่อมมีความเจริญ ตรงกันข้ามบุคคลที่เกียจคร้านที่ชอบอ้างว่า ปวดหัว ปวดฟัน มีคแล้ว ยังเข้าอยู่ หิว ร้อน ง่วงนอนอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วไม่ทำการงานย่อมไร้ทรัพย์หาความเจริญมิได้

การใช้จ่ายทรัพย์

การมีทรัพย์นับว่าเป็นความสุขดังกล่าวนมาแล้ว แต่ถ้าไม่รู้จักจับจ่ายใช้สอยก็ย่อมเกิดทุกข์ได้ นั่นคือ ถ้าตระหนัไม่ยอมซื้อหาเครื่องอุปโภคที่จำเป็นมาใช้ คิดแต่จะสะสมทรัพย์เพียงอย่างเดียว ย่อมจะเกิดโทษได้ เช่น กินอยู่อย่างกระเบียดกระเสียสลด อุด ๆ อด ๆ ก็อาจทำให้เกิดโรคขาดอาหาร ต้องรักษาตัวในโรงพยาบาล เข้าทำนอง เสียน้อยเสียยาก เสียมากเสียง่าย เป็นต้น

ถ้าบุคคลมีทรัพย์แล้วใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยสุรุ่ยสุร่าย ไม่ไ้เก็บ ไม่ไ้ออมเลย เมื่อเกิดความจำเป็น เช่น เจ็บป่วย ย่อมเดือดร้อนทั้งแก่ตัวเองและครอบครัว

ดังนั้นจึงควรยึดทางสายกลาง คือ ไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย หรือไม่กระเบียดกระเสียสลดจนเกินไป

พระพุทธเจ้าทรงชี้ทางการจ่ายทรัพย์ ดังนี้

1. จ่ายเลี้ยงตัวเอง เลี้ยงมารดา บิดา บุตร ภรรยา บ่าวไพร่ ให้เป็นสุข
2. จ่ายเลี้ยงเพื่อผู้ฝูงให้เป็นสุข
3. จ่ายบำบักอันตราขายอันเกิดแต่เหตุต่าง ๆ
4. จ่ายทำผลี 5 ประการ คือ
 - 4.1 สงเคราะห์ญาติ
 - 4.2 ค่อนรับแขก
 - 4.3 ทำบุญอุทิศให้ผู้ตาย
 - 4.4 ถวายเป็นของหลวง เช่น เสียภาษีอากร เป็นต้น

4.5 ห้ามผู้ใดให้เหวคา

5. บริจาคทานให้สมณพราหมณ์ผู้ประพฤติกุศล

นี่คือความสุขที่เกิดจากการจ่ายทรัพย์ แต่ต้องไม่ลืมว่า ควรจ่ายอย่างประหยัด หรือ มีธัมมสังคายน การประหยัดและการมีธัมมสังคายนมีความหมายอย่างเดียวกัน

นักเรียนจงอ่านสถานการณ์ต่อไปนี้แล้วตอบคำถามที่ต่อเนื่องจากสถานการณ์ให้ครบทุกข้อ

สถานการณ์

รวม 2 พ่อลูกศิครวยชายผงขาว

ตำรวจชุดปราบปรามยาเสพติดภาคเหนือร่วมกันสกัดจับแก๊งค้ายาเสพติดโค๊ตณะ นักส่งมอบยาเสพติดประเภทผงขาว หน้าร้านอาหารตรงข้ามโรงแรมนครแพร่ อำเภอมือง จังหวัดแพร่ ได้เฮโรอีนหนัก 2.3 กิโลกรัม ราคา 4 แสนบาท ผู้ต้องหาเป็นพ่อกับลูกชาย สอบสวนแล้วได้ความว่า มีอาชีพทำนาไม่รวยจึงคิดรวทางลักขณผงขาวไปขาย

1. คำถามขั้นทุกข

1.1 จากข่าวนี้ใครคือกรรณบั้ง และคือกรรณอย่างไร

2. คำถามขั้นสมุทัย

2.1 สาเหตุที่ทำให้ผู้คือกรรณสร้างปัญหาคืออะไร

3. คำถามขั้นนิโรธ

3.1 ถ้านักเรียนเป็น 2 พ่อลูกนี้ จะดำเนินการอย่างไรเพื่อป้องกันหรือ แก้ปัญหา บอกมาอย่างน้อย 2 วิธี

3.2 วิธีการดังกล่าวในข้อ 3.1 ให้ผลเป็นอย่างไร

4. คำถามขั้นมรรค

4.1 วิธีการแก้ปัญหาใดได้ผลดีที่สุดทั้งแก่ตัวเองและผู้อื่น

การประหยัด คือการยับยั้ง ระมัดระวัง ใช้สิ่งที่มีอยู่ไม่ว่าจะเป็นสิ่งของ เงินทอง เวลา หรือแรงงาน ให้ได้ผลคุ้มค่า การใช้อย่างทะนุถนอมก็ถือเป็นการประหยัดเหมือนกัน พลตรีหลวงวิจิตรวาทการกล่าวว่า "การประหยัดหมายถึงการไม่ยอมเสียเปล่า ไม่ให้เงินเสียเปล่า ไม่ให้อาหาร และเครื่องใช้เสื้อผ้าเสียเปล่า ไม่ให้พืชผลและทรัพยากรเสียเปล่า ไม่ให้เวลาของเรา ผลงานในครัวเรือน กำลังใจและกำลังความคิดของเราเสียเปล่า การประหยัดตรงกันข้ามกับการเสียเปล่า ขอให้เรารักษาการเสียเปล่าแล้วจะเป็นการประหยัดไปในตัว วิธีที่ดีที่สุดจะฝึกนิสัยตัวเราเอง ครอบครัวของเรา หรือพลเมืองของเราให้ประหยัดนั้น คือ สอนให้ป้องกันและต่อสู้กับความเสียเปล่า ขอให้เรามองครอบครัว ทั่วประเทศของเรา และในบ้านเมืองของเรา เราจะได้พบความเสียเปล่าอย่างน่าอนาถใจ บ่อยๆ คายสอนนักเรียนว่าอย่ากินครึ่งหึ่งครึ่ง อันที่จริงเดี๋ยวนี้เราก็ไม่กินครึ่งหึ่งครึ่ง แต่เราก็กินครึ่งเสียเปล่าอยู่ไม่น้อย ถ้าคนหนึ่งหึ่งข้าวมีอะละ 10 เมล็ด คน 24 ล้าน (พ.ศ. 2502) จะหึ่งข้าวปีละหลายตัน ชาวญี่ปุ่นซึ่งมีคนมาก มีข้าวไม่พอกินภายในประเทศต้องซื้อจากต่างประเทศ เขาสอนกันจนเข้าอยู่ในสายเลือดว่า อาหารที่ดีที่สุดเป็นประโยชน์แก่ร่างกายมากที่สุดและให้กำลังวังชามากที่สุดนั้น คือน้ำล้างชาม ชาวญี่ปุ่นที่รับประทานอาหารแบบญี่ปุ่นไม่ว่าจะเป็นคนจนหรือคนเศรษฐี พอกินข้าวหมดชามแล้วเขาเอาน้ำชาเทลงไปในชามข้าว กรอกน้ำล้างชามข้าวแล้วก็ดื่มเข้าไป ไม่หึ่งข้าวแม้แต่เมล็ดเดียวหรือหึ่งอาหารอันใดแม้แต่เล็กน้อย ชาวฝรั่งเศสซึ่งโดยมากมีนิสัยประหยัด เขาสอนกันว่าอาหารที่ดีที่สุดคือ เมื่อกินอะไรหมดแล้ว ก็เอาเศษขนมปังเช็ดจานรับประทาน ผู้ที่เคยเป็นนักเรียนในประเทศฝรั่งเศส และถูกส่งไปอยู่ตามบ้าน คามครอบครัว จะต้องถูกสอนให้ทำอย่างนี้ซึ่งเป็นการประหยัดที่ไม่ยอมให้เสียเปล่าแม้แต่เศษขนมปัง หรือน้ำ อาหารที่ติดจาน เป็นการประหยัดขนมปัง ประหยัดอาหาร ประหยัดออกไปจนถึงน้ำล้างชามเพราะช่วยให้น้ำล้างง่ายขึ้นมาก

ในประเทศเยอรมัน การสอนวิชาปรุงอาหารเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะถือว่าถ้าแม่บ้านสามารถปรุงอาหารรับประทานกันได้ดีในครอบครัว ก็จะได้ผลเท่ากับไปรับประทาน ในเรสตอรันต์ที่หรูหราแต่ค่าใช้จ่ายจะน้อยกว่ากันมาก เยอรมันเป็นชาติที่รับประทานอาหารมาก ไม่มีทางที่จะลดปริมาณอาหารเพราะเคยรับประทานมากกันมาแล้ว เขาจึงต้องสอนการประหยัดทางอื่น เช่น พยายามทดลองคำนวณว่าการปรุงอาหารชนิดใด ใช้เวลาเท่าใด

จึงจะดีที่สุด เรื่องนาที่วินาทีสำหรับการปรุงอาหารอย่างนั้นอย่างนี้ มีความสำคัญมากเพราะจะได้ประหยัดแก๊ส หรือไฟฟ้าที่เป็นเชื้อเพลิงปรุงอาหาร คนชาวบ้านของญี่ปุ่นจะไม่ทุบไข่อย่างที่เราทุบ ถ้าเป็นไข่ดิบก็ทุบให้แตกเพียงเล็กน้อยที่ตรงหัวมุม ค่อย ๆ เทเอาไข่ออก แล้วส่งเปลือกไข่ซึ่งอยู่ในสภาพดีไปขายยังโรงงานทำตุ๊กตา ถ้าเป็นไข่ต้มไม่สามารถจะทำได้เหมือนไข่ดิบ ก็พยายามรักษาเปลือกไข่ไว้ทำเครื่องรัก คือมีวิธีลงรักแล้วเอาเปลือกไข่เรียงข้างหน้า เป็นลายสวย เป็นของมีราคาแม้แต่เปลือกไข่ก็ไม่เสียเปล่า

ประเทศสวิสซึ่งมีสิ่งตั้งเหลือนหลาย และราษฎรมีความเป็นอยู่อย่างดีที่สุด ยังมีรถไฟไปขอรับกระดาษหนังสือพิมพ์ตามบ้าน บ้านใดเก็บไว้มาก จะขายก็ได้เอาไปเข้าหม้อต้มทำกระดาษใหม่ เป็นการประหยัดวัตถุดิบสำหรับทำกระดาษ ในเมืองเรากกระดาษหนังสือพิมพ์ไม่รู้จะทำอะไร เก็บไว้มาก ๆ รถบ้านเข้าลงท้ายก็เผ่าเป็นการเสียเปล่าโดยไม่มีทางแก้

ในเมืองเรากคนต่างป่าทำไร่ คัดฟันต้นไม้ลงมาแล้วก็เผา เพื่อจะเอาที่ทำไร่ ในอินเดียซึ่งหาป่าไม้ได้ยากเต็มที คนคัดฟันไม้ใช้แต่ละคนคัดต้นไม้ ยังซุกซนเอาไปตากแห้งเพื่อใช้ทำฟันต่อไป เราไม่ค่อยมีความจำเป็นต้องนึกถึงเรื่องเสียเปล่า แต่ต่อไปนี้อีกไม่ช้าเราจะต้องนึกถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องป่าไม้ซึ่งถ้าไม่ระวังให้ดี ป่าไม้หมดไปเมื่อใด ก็จะกลายเป็นความร้อนแห้งแล้ง ฝนไม่ตก และทำความลำบากแก่ประเทศทั้งประเทศ

ทุก ๆ ครั้งที่ข้าพเจ้าเห็นน้ำตก น้ำไหลแรง ข้าพเจ้าก็นึกเสียใจที่เราปล่อยยให้เสียน้ำเสียแรงน้ำกันมาไม่รู้ว่การ้อยก็พันหรือก็หมื่นปี ข้าพเจ้าเคยขึ้นเรือบินบินเหนือประเทศญี่ปุ่น เห็นเขากักน้ำไว้บนภูเขาสูงทั่ว ๆ ไป ในประเทศสวิสเขาใช้แรงน้ำทำไฟฟ้าได้ทั่วไป ชาวไรชาวนาสวิสแม้จะอยู่โคกเตี้ยบนภูเขาสูงลิบ ก็ยังมีน้ำประปา และไฟฟ้าใช้ เรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนมาจากความคิดค้นคว้ามั่นใจว่าไม่ยอมให้อะไรเสียเปล่า การที่ไม่ยอมให้อะไรเสียเปล่านั้นเอง คือ การประหยัดและการประหยัดที่เกิดจากความคิดที่ไม่ยอมให้อะไรเสียเปล่านั้นเอง ที่นำความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการหลายสิ่งหลายอย่าง *

การประหยัดเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตในปัจจุบันที่มีความเป็นอยู่สลับซับซ้อนยุ่งยาก

* คำบรรยายเรื่องการประหยัด พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงาน

กว่าสมัยก่อน ผู้ที่ไม่ฉลาดรอบคอบจะมีชีวิตที่ลำบาก ปัจจัยอันหนึ่งที่ทำให้ชีวิตมั่นคง คือ การใช้จ่ายอย่างฉลาด ไม่ว่าจะเป็นการใช้ทรัพย์สิน ใช้เวลา หรือใช้แรงงาน หากใช้ด้วยความฉลาดแล้ว ชีวิตย่อมไม่อัปจน

การใช้จ่ายอย่างฉลาด หมายถึงการใช้ให้ได้ผลคุ้มค่า

ผู้ที่โง่เขลา มีทรัพย์สิน มีเวลาว่าง มีความเฉลียวฉลาด มีความแข็งแรง หากใช้สิ่งเหล่านี้ไม่เป็นก็นับว่ากำลังจะเดินทางไปสู่ความอัปจน เพราะสิ่งที่มีอยู่จะร่อยหรอลงไปทุกที ไม่มีโอกาสจะงอกเงยขึ้นเลย ถึงคราวเจ็บไข้ได้ป่วยหรือเกิดเหตุฉุกเฉินต่าง ๆ หรือยามชราไม่มีลูกหลานเหลียวแล ย่อมได้รับความลำบากมาก สัตว์บางชนิด เช่น มด ยังรู้จักเก็บอาหารสำรองไว้ใช้ในยามที่ออกหาอาหารไม่ได้ มนุษย์เฉลียวฉลาดกว่าสัตว์มาก ควรรู้จักประหยัดทรัพย์สินสิ่งของไว้เป็นทุนสำรองในยามฉุกเฉินบ้าง

การสร้างนิสัยประหยัด ควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นตั้งแต่อายุยังน้อย ถ้าปฏิบัติจนติดเป็นนิสัย ก็จะเป็นผลดีทั้งแก่ตน ครอบครัว และประเทศชาติ ผู้ที่จะสร้างตนเอง สร้างอนาคต จะต้องมึนนิสัยประหยัด แม้แต่ประเทศชาติก็ต้องใช้การประหยัดเป็นการสร้างชาติ ถ้าประเทศใดไม่ประหยัด ย่อมถึงกาลวิบัติในไม่ช้า เพราะหนี้สินจากการกู้ยืมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จากประวัติศาสตร์ของชาติต่าง ๆ สอนให้เรารู้ว่า ถ้าคราใดประชาชนในประเทศดำเนินชีวิตด้วยการประหยัด ครานั้นประเทศชาติย่อมเจริญรุ่งเรือง เช่น ประเทศเยอรมัน สมัยพระเจ้าเฟรเดอริคมหาราช ประเทศฝรั่งเศส สมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 และประเทศรัสเซีย สมัยพระเจ้าปีเตอร์มหาราช ถ้าคราใดประชาชนจับจ่ายใช้สอยอย่างสุรุ่ยสุร่าย ประเทศชาติก็เสื่อมและอ่อนแอ เช่น ประเทศฝรั่งเศส สมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 15 ดังนั้นจึงสมควรที่เราจะช่วยกันสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจด้วยการประหยัด เพราะความมั่นคงทางเศรษฐกิจก็คือความมั่นคงของชาตินั่นเอง

นักเรียนจงอ่านสถานการณ์ต่อไปนี้แล้วตอบคำถามที่ต่อเนื่องจากสถานการณ์ให้ครบทุกข้อ

สถานการณ์

ตกรดเป็นขโมย

พนักงานคนหนึ่งของรถโดยสารสาย โคราซ - อูครธานี ได้นำตัวนายสมบูรณ์ มามอบแก่ตำรวจพร้อมแจ้งความว่า นายสมบูรณ์ ขึ้นไปขโมยพระเครื่องบนรถ นายสมบูรณ์ ยอมรับสารภาพว่า บ้านอยู่ต่างจังหวัด ติดรถไฟฟ้ามากรุงเทพฯ แล้วแวะลงเที่ยวเล่น เงินหมด จึงตัดสินใจลักพระเครื่องแล้วนำไปขายหาเงินค่ารถกลับบ้าน

1. คำถามขั้นทุกข์

1.1 ในเรื่องนี้ใครกำลังได้รับความเดือดร้อนบ้าง

1.2 บุคคลเหล่านั้นได้รับความเดือดร้อนอย่างไร

2. คำถามขั้นสมุทัย

2.1 สาเหตุที่ทำให้นายสมบูรณ์กระทำความผิดที่ทำให้ตัวเองเดือดร้อนคืออะไร

2.2 สาเหตุที่แท้จริงเกิดจากอะไร หมายความว่าอย่างไร

3. คำถามขั้นนิโรธ

3.1 นักเรียนมีวิธีการใดที่จะกระทำเพื่อมิให้พบกับสภาพเดือดร้อนอย่าง นายสมบูรณ์ บอกมา 2 วิธีอย่างน้อย

3.2 ผลที่ได้จากวิธีการในข้อ 3.1 เป็นอย่างไร

4. คำถามขั้นมรรค

4.1 วิธีการใดใช้ได้ผลดีที่สุด คิดว่าอีกวิธีอย่างไร

หลักของการประหยัดที่พึงปฏิบัติ

1. กำหนดงบประมาณการใช้จ่ายอย่างมีระเบียบให้เหมาะกับรายได้ของตน โดยใช้จ่ายแค่พอประมาณส่วนหนึ่ง และออมไว้อีกส่วนหนึ่ง ในขณะที่ยังเป็นเด็กยังไม่มีรายได้นอกจาก บิคารมารคาให้ เป็นต้นว่าค่าขนมก็ควรแบ่งเก็บไว้ที่ละเล็กละน้อยแล้วนำไปฝากธนาคารออมสิน มีเพียงหนึ่งบาทก็ฝากได้ นานเข้าเงินก็มากขึ้นเกิดความจำเป็นต้องใช้เงินก็ไปถอนได้ไม่ต้อง ฎหนี้ยืมสินใคร

2. ใช้จ่ายด้วยความรอบคอบให้เหมาะสมกับฐานะการเงินของตนไม่เอาอย่างคนอื่น เห็นเขามีก็อยากจะมีบ้างทำนอง "เห็นช้างขี้ ขี้ตามช้าง" หรืออย่างที่ท่านสุนทรภู่กล่าวไว้ใน

สุภาวดีสอนหญิงว่า

"เห็นผู้ที่มีทรัพย์ประคับประคอง อย่าทำแข่งวาสนากระษัตริย์

ของเราน้อยก็จะถอยไปทุกวัน เหมือนคักบันตันทนสูญกำไร"

เราไม่ควรจะซื้อของตามคำโฆษณาซื้อแต่ของที่จำเป็นต้องใช้ "ไม่ควรซื้อก็อย่าไปพิไรซื้อ ให้เป็นมือเป็นคราวทั้งคราวหวาน" เลือกของที่ให้ประโยชน์คุ้มค่า ราคาพอสมควร และวางแผนการล่วงหน้าว่าสิ่งใดควรซื้อก่อนหลังตามฐานะการเงินของตน

3. รู้จักถนอม เก็บรักษาซ่อมแซมของใช้ เช่น เสื้อผ้า ถุงเท้า รองเท้า คินสอปากกา ให้ใช้ได้นานอายุการใช้งาน แล้วก็ยังสามารถเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นได้อีก เป็นต้นว่า เสื้อผ้าที่ขาดจนซ่อมไม่ได้แล้ว ก็เอามาทำผ้าเช็ดตัว ถุงเท้าเก่านำมาทำตุ๊กตาให้เด็กเล่น รวมตลอดทั้งเศษวัสดุต่าง ๆ เช่น เศษผ้า หลอดค้ายกนำมาทำเป็นเครื่องเล่นของเด็กได้ เพียงแต่รู้จักคิดรู้จักทำเท่านั้น นอกจากนี้แล้วก็ต้องดูแลบุคคลข้างเคียงให้ประหยัสิ่งของให้ใช้ร่วมกันด้วย เช่น ใช้น้ำ ใช้ไฟฟ้า อย่างประหยัดไม่เปิดทิ้งไว้

4. รู้จักพึ่งตัวเองด้วยการทำงานหาทรัพย์เลี้ยงตัว ถ้ายังพึ่งตัวเองไม่ได้ต้องอาศัยบิดามารดาหรืออำมาตย์มาเพิ่มให้แก่ตนเองและบิดามารดา

5. ไม่กู้หนี้ยืมสินเพราะเมื่อเป็นหนี้ความทุกข์ย่อมเกิดขึ้น

ผู้ที่ประหยัคก็มีนิสัยละเอียดยรอบคอบ มีระเบียบวินัย ดังนั้นการสร้างนิสัยประหยัคจึงเป็นการปลูกฝังคุณความดีอื่น ๆ ไปด้วยพร้อม ๆ กัน ความละเอียดยรอบคอบเล็ก ๆ น้อย ๆ ช่วยให้ประหยัคได้มาก เช่น ใช้ยาสีฟันจนหมดเกลี้ยงหลอดแล้วค่อยทิ้ง เก็บเศษสับมาปั่นรวมกันเป็นก้อนใช้ซักผ้าชิ้นเล็ก ๆ ได้ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ถ้าเราไม่ละเลยย่อมช่วยประหยัคทรัพย์ได้อีกมาก

ของบางอย่างที่ใช้อยู่เป็นประจำ ถ้าซื้อมาคราวละมาก ๆ ก็จะได้ราคาถูกกว่าซื้อปลีกก็ควรซื้อไว้มาก ๆ ตามงบประมาณที่กะไว้ การจ่ายเงินเพื่อความสำราญ เช่น รับประทานอาหารวางแผนอย่างรอบคอบว่าเดือนละครั้งหรือสองเดือนครั้งไม่ควรใช้จ่ายอย่างลืมหืม การใช้จ่ายไม่ว่าในกรณีใดควรบันทึกไว้จะได้รู้ว่าเราได้ใช้จ่ายเงินเพื่อการใดเท่าใด ทั้งยังเป็นประโยชน์สำหรับเทียบราคากับการซื้อครั้งต่อไปด้วย สิ่งเหล่านี้หากได้ปฏิบัติจนเป็นนิสัยแล้ว นอกจากจะได้ชื่อว่าเป็นผู้ประหยัคแล้วยังได้ชื่อว่าเป็นผู้มีระเบียบวินัยอีกด้วย

ก่อนจะซื้อของสิ่งใดควรใคร่ครวญให้ดีกว่าว่าจำเป็นหรือไม่ ถ้าซื้อมาแล้วจะได้ประโยชน์คุ้มค่าไหม ข้างล่างนี้เป็นเรื่อง "รอให้น้ำลายไหลเสียก่อน" จากหนังสือ "สุดที่รัก" ของศุทธิณี นักเรียนลองอ่านดูจะได้แนวทางที่ดีไว้ปฏิบัติตาม

"เด็กหญิงเล็ก ๆ คนหนึ่งยืนอยู่ที่นั่นนานนักหนา บางทีอาจจะก่อนที่ข้าพเจ้าเข้าไปซื้อของในร้านนั้นเสียอีก ดวงตาเป็นประกายของแม่หนูจับจ้องอยู่ที่ชวคโหลที่บรรจุหอฟีชีนิกต่าง ๆ อมยิ้ม ลูกกวาด และขนมปังกรอบหลายหลากชนิด น้ำชีของแกใส่อยู่ในปาก ท่าทางเหมือนกับพิสมัยขนมในชวคโหลนั้นเป็นกำลังจนกระทั่งตัดสินใจไม่ดีกว่าควรจะเลือกซื้ออะไรกันแน่

จนกระทั่งข้าพเจ้าเลือกซื้อของเสร็จและออกจากร้านนั้นไปแล้ว แม่หนูก็ยังยืนอยู่อย่างเฝื่อนยืนตากแดดตากลมต่าง ๆ จากชวคโหลนี้ไปยังชวคโหลอื่น ๆ หลายคลับ หันคินั้นสิ่งหนึ่งวบเข้าในความสำนึกของข้าพเจ้า เด็กน้อยคนนี้อาจไม่มีสตาจลลิตัวเลยก็เป็นได้ ด้วยสำนึกอันนี้ทำให้ข้าพเจ้าหันกลับมาพิจารณาเด็กหญิงคนนั้นอีกครั้งหนึ่ง เครื่องแต่งกายกลางเก่ากลางใหม่แต่ดูสะอาดเรียบร้อยและผมหางม้าก็มีโบว์สีฟ้าผูกไว้อย่างงาม แม่หนูน้อยอยู่ในวัยไม่เกิน 7 - 8 ขวบ ท่าทางที่เพ่งพินิจขนมหลายหลากชนิดข้างเค็มไปด้วยความสุขและความพอใจอย่างเหลือล้น ข้าพเจ้าบอกตัวเองไม่ดีกว่าเด็กคนนี้ต้องการความช่วยเหลือให้สมปรารถนาหรือไม่ แต่สิ่งหนึ่งที่สังเกตได้คือ แม่หนูไม่ได้ถือกระเป๋าสตางค์อยู่ในมือ

ข้าพเจ้าเปิดกระเป๋าสตางค์หยิบเอาเหรียญสองสลึงออกมาสองอันกลางคิตลนใจ เคนตรงไปที่เด็กหญิงคนนั้น "เอ้อ หนูฉันมีเศษสตาจอยู่สองอัน หนูอยากจะทำอะไรบ้างไหม"

เด็กหญิงคนนั้นหันขวับมาทางข้าพเจ้าและยิ้มอย่างกว้างขวางจนเห็นฟันหลอที่แถวบนแล้วลันตึระอยู่ไปมา ท่าทางเต็มไปด้วยความขบขัน

"สตาจค์หนูก็มีคะ" เด็กหญิงตบกระเป๋ากะโปรงให้ดูประกอบ "แต่ว่า หนูจะคอยให้น้ำลายไหลเสียก่อนถึงจะซื้อ"

"คอยให้น้ำลายไหลเสียก่อน ข้าพเจ้าทวนคำอย่างแทบไม่เชื่อหูตนเอง เด็กหญิงคนนี้ช่างคิตเลี่ยนกระไรถึงแม้จะอยู่ในวัยเยาว์ ถ้าโคชันคงเป็นหญิงสาวที่มีนิสัยถึงามอย่างยิ่งและข้าพเจ้าก็คงจะไม่มีวันลิมเด็กน้อยคนนี้ได้เลย

เพราะคำพูดง่าย ๆ นี้ทำให้ข้าพเจ้าตระลึกไม่ได้ถึงพฤติกรรมแห่งความฟุ้งเฟ้อของตนเองในหนหลัง ถูกแล้วข้าพเจ้าโศกที่จะไม่อยากได้ลูกกวาด หรือทอฟฟี่อย่างแม่หนูคนนั้น แต่ความต้องการของข้าพเจ้ามีมากเกินไปและไม่เคยเลยที่จะให้อิสรภาพตนเอง รอคอยจนกระทั่ง "น้ำลายไหลเสียก่อน" เพียงเหลือบดูเห็นของที่ถูกใจก็ลงมือโดยแทบจะไม่คิดถึงราคาถูกแพงและเมื่อได้มาแล้วเพิ่งคิดได้ทีหลังว่าตนเองมิได้ชอบมันอย่างแท้จริงเลย ของหลายอย่างจึงนอนจมอยู่กันตู้อย่างไม่มีวันปรารถนาจะหยิบออกมาใช้อีก

"เราจะไม่เป็นคนฟุ้งเฟ้ออีกต่อไป" ข้าพเจ้าตั้งปณิธานหลังจากได้พบแม่หนูน้อยคนนั้นแล้ว ทุกครั้งที่ข้าพเจ้าปรารถนาจะซื้อของแต่ละชิ้นมาเป็นสมบัติ ข้าพเจ้าไม่ซื้อทันทีวันนั้นแต่ให้เวลาตนเองได้ครุ่นคิดเสียหลายวันว่าพอใจสิ่งนั้นแน่หรือไม่ เมื่อหลายวันผ่านไปถ้าความต้องการยังไม่เปลี่ยนจึงกลับไปซื้อของนั้น ๆ และได้พบด้วยความประหลาดใจว่าไม่เคยเบื่อของเหล่านั้นเลย ไม่ว่าจะเป็นรองเท้า กระเป๋า เข็มขัด ผ้ายัดเย็บ หรือแม้แต่ของกระจุกกระจิกสำหรับตุ้มตุ้มเล่น หรือของสำหรับรับประทานภายหลังซื้อมาแล้ว

แต่อย่างไรก็ตามข้าพเจ้าก็ได้สังเกตว่าบ่อยครั้งที่ตนเองเปลี่ยนใจในวันรุ่งขึ้นและมิได้ซื้อของที่เคยอยากได้เลยหรือบางทีการรอคอยก็ทำให้ข้าพเจ้าได้สิ่งอื่นที่ดีกว่าและบางทีคนอื่นก็ซื้อของนั้น ๆ ไปแล้ว ข้าพเจ้าก็ไม่ต้องเสียเงินซื้อของนั้นอีกต่อไป

บทเรียน " รอให้น้ำลายไหลเสียก่อน" ช่วยประหยัดเงินของข้าพเจ้าไว้เป็นจำนวนไม่น้อยและคิดว่าบทเรียนนี้ก็คงจะใช้สำหรับคนอื่น ๆ ได้ ไม่ว่าคุณจะอยู่ในวัยใดและต้องการอะไรอย่าลืมหยุดคิดว่า "รอให้น้ำลายไหลเสียก่อน"

นักเรียนจงอ่านสถานการณ์ต่อไปนี้แล้วตอบคำถามที่ต่อเนื่องจากสถานการณ์ให้ครบทุกข้อ

สถานการณ์

ผมมีเพื่อนคนหนึ่งสนิทกันมาตั้งแต่เป็นนักเรียน ชื่อแสน พอโตขึ้นเราต่างแยกย้ายกันไปประกอบอาชีพ ผมไม่ได้พบแสนเป็นเวลานาน จนวันหนึ่งแสนมาหาผมที่บ้านมาแล้วให้ฟังว่าได้ร่วมลงทุนกับเพื่อนแต่ขาดทุน ตอนนี้เล่นแชร์ไว้แต่ขาดส่งเพราะไม่มีเงิน ช่วงนี้ แล้วแสนก็กล่าวขอมืมเงิน ผมเห็นใจเขามากจึงให้เงินแก่แสนไป แล้วแสนก็หาย

เจียบไป ผมห่วงเพื่อนมากจึงตามไปที่บ้านของแสน พบแม่ของเขาก็ได้ทราบว่า แม่เขา
ตัดหางปล่อยวัดแสนมานานแล้วเพราะตั้งแต่ทำงานมาไม่เคยให้เงินพ่อแม่แม้แต่สิ่งเดียว
แถมยังมารักใคร่เอาตัวพ่อแม่ ญาติพี่น้อง ทั้งยังไปก๊วนขี้มึนสาวบ้านเขาไปทั่ว เจ้าหนี้ยี้ก็มา
ถามถึงบ้านอยู่จะฆ่าบ้าง จะแจ้งตำรวจบ้าง ตัวแสนเองก็ไม่ได้กลับบ้านมานานแล้วเพราะ
ต้องคอยหลบเจ้าหนี้ยี้ไม่เป็นอันทำมาหากิน

1. คำถามขั้นทุกข์

1.1 ใครกำลังได้รับความเดือดร้อนที่สุด เื่อร้อนอย่างไร

2. คำถามขั้นสมุทัย

2.1 สาเหตุที่ทำให้เดือดร้อนคืออะไร

3. คำถามขั้นนิโรธ

3.1 วิธีการใดที่เป็นแนวทางป้องกันคนอื่นมิให้กระทำอย่างแสน บอกมา

2 วิธีอย่างน้อย

3.2 ผลจากข้อ 3.1 เป็นอย่างไร

4. คำถามขั้นมรรค

4.1 วิธีการใดดีที่สุดเพราะเหตุใด

การออมทรัพย์ การออมทรัพย์คือการสงวนทรัพย์เป็นการเก็บเล็กผสมน้อย บุคคลจะ
ออมทรัพย์ได้จะต้องใช้จ่ายประหยัดจึงจะมีเงินเหลือออมไว้เป็นทุนสำรอง

การออมทรัพย์ย่อมเป็นผลดีทั้งแก่ตนเอง ครอบครัว และประเทศชาติ ประเทศที่มี
การออมทรัพย์ย่อมมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจจะต้องรู้จักออมให้ถูกวิธี นั่นคือ ไม่นำทรัพย์
ไปผิงคินหรือซื้อทองคำมาประดับร่างกายเพราะทำให้เงินไม่หมุนเวียนเป็นอันตรายแก่เศรษฐกิจ
ของชาติ นอกจากนั้นยังอาจจะถูกปล้น ลักขโมย ทำร้ายร่างกายด้วย ผู้ที่ออมทรัพย์ในลักษณะ
นี้มักนอนไม่เป็นสุข ดังคำโบราณที่ว่า "มีทองเท่าหนววกุ้งนอนสะกั้งจนเรือนไหว" เพราะกลัว
หังโจรภัย และอัคคีภัย เป็นต้น

ถ้าจำเป็นจะต้องใช้จ่ายหรือลงทุนทำกิจการใดก็ไม่ควรนำทรัพย์ที่ออมไว้ไปใช้หรือ

ลงทุนทั้งหมด ควรแบ่งเอาไปเพียงจำนวนหนึ่งเพื่อไม่ให้ทรัพย์สินขาดมือ

การออมที่ดีจะต้องค่อย ๆ ออมด้วยการเก็บเล็กผสมน้อยไม่ให้เดือดร้อน ทรัพย์สินที่ออมควรอยู่ในที่มั่นคงปลอดภัยและมีดอกออกผล เช่น ฝากธนาคารในรูปต่าง ๆ ซื้อพันธบัตรของรัฐบาล ประกันชีวิต ผ่อนส่งบ้านตามแต่จะพิจารณาเห็นสมควร

ผู้ที่มีเงินออมย่อมมีความสุขเพราะวางใจได้ว่าเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉินก็สามารถหยิบฉวยมาใช้ได้ทันที

นักเรียนจงอ่านสถานการณ์ต่อไปนี้แล้วตอบคำถามที่ต่อเนื่องจากสถานการณ์ให้ครบทุกข้อ

สถานการณ์

บุกษาโทหญิงชราซึ่งท้องหนัก 14 บาท

จากการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ทราบว่า นางลำห้วยกับสามีแล้วและอาศัยอยู่ในบ้านหลังดังกล่าวตามลำพังโดยยึดอาชีพเป็นหัวหน้าคนงานรับจ้างปักแป้นบนปากเรือของบริษัท ซี.ซี.เอ็ม ชลบุรีการหล่อ ทำให้นางลำห้วยฐานะค่อนข้างดี ก่อนที่จะพบศพลานชายอายุ 14 ปี ใต้น้ำไถ่และผลไม้มาให้นางลำห้วยเป็นยายเป็นผู้พบศพเป็นคนแรก ชาวของในท้องถิ่น ทุ้เซฟถูกจับและเข้มซัดท้องหนัก 12 บาท กับสร้อยคอทองคำหนัก 2 บาทหายไป สันนิฐานว่าคนร้ายรายนี้ต้องรู้จักกับผู้ค้าจึงฆ่าปิดปากเพื่อชิงทรัพย์สินของผู้ค้าที่สะสมไว้ที่บ้าน

1. คำถามขั้นทุกข์

1.1 ใครเดือดร้อนจากเรื่องนี้ เติ้อร้อนอย่างไร

2. คำถามขั้นสมุทัย

2.1 สาเหตุที่เติ้อร้อนมาจากอะไร

2.2 ลักษณะการสะสมทรัพย์สินของนางลำห้วยถูกต้องหรือไม่เพราะอะไร

3. คำถามขั้นนิโรธ

3.1 วิธีการใดที่จะป้องกันมิให้นักเรียนต้องได้รับความเติ้อร้อนแบบนี้

บอกมาอย่างน้อย 2 วิธี แสดงผลให้เห็นด้วย

4. คำถามชั้นมรรค

4.1 วิธีการใดได้ผลดีที่สุด และดีกว่าอีกวิธีอย่างไร

แผนการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษา
ในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหาเกี่ยวกับหนังสือเรียนของกรมวิชาการ
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ภาพที่ 1

จุดประสงค์

1. นักเรียนยกตัวอย่างทรัพย์ที่มีวิญญูญาณ และทรัพย์ที่ไม่มีวิญญูญาณได้
2. นักเรียนยกตัวอย่างการแสวงหาทรัพย์ในทางสุจริตได้
3. นักเรียนสามารถบอกได้ว่าพระพุทธเจ้าให้เราใช้จ่ายอย่างไร
4. นักเรียนสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการแสวงหาทรัพย์ในทางมิชอบได้

จุดประสงค์ ข้อ 4 ผู้วิจัยเพิ่มเติมในกลุ่มทดลอง

เนื้อหาสำคัญ

ทรัพย์ เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกแก่บุคคล บุคคลใดมีทรัพย์ย่อมมีความสุข และพึงพอใจว่าตนรอดพ้นจากความขัดสน ทรัพย์มี 2 ชนิดคือ ทรัพย์ที่มีวิญญูญาณ เช่น สัตว์เลี้ยง ทรัพย์อีกชนิดหนึ่งเป็นทรัพย์ไม่มีวิญญูญาณ เช่น อาหาร เงิน นา เป็นต้น

การแสวงหาทรัพย์ในทางที่ชอบคือ อาชีพสุจริต และบุคคลที่ขยันหาทรัพย์ย่อมมีความเจริญ เมื่อแสวงหาทรัพย์มาได้ควรรู้จักการใช้จ่ายทรัพย์ พระพุทธเจ้าทรงชี้แนะแนวทางการใช้จ่ายทรัพย์ไว้ 5 ประการคือ

1. จ่ายเลี้ยงตัวเอง
2. จ่ายเลี้ยงเพื่อนฝูง
3. จ่ายบำบัต้อนครายอันเกิดแก่เหตุต่าง ๆ
4. จ่ายทำพลี 5 ประการ
5. บริจาคทานให้สมณพราหมณ์ผู้ประพฤติชอบ

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
1. ครูให้นักเรียนเล่ากิจวัตรประจำวัน ที่นักเรียนกระทำ โดยครูถามถึงสิ่ง ที่นักเรียนเกี่ยวข้องกับหรือใช้ เช่น ชัน สบู่ ยาสีฟัน เป็นสิ่งที่ถูกนำมาใช้ ตอนอาบน้ำ แปรงฟัน และอาหารที่ใช้รับประทาน เป็นต้น 2. ครูอธิบายว่า มนุษย์ต้องการปัจจัยสี่ เพื่ออำนวยความสะดวกในการ ดำเนินชีวิตและยังต้องการสิ่งอื่น ๆ อีกมากมายที่จะทำให้ชีวิตมีความสุข สิ่งของเหล่านี้รวมเรียกว่า ทรัพย์สิน แล้วครูให้ความหมายของ ทรัพย์สิน 3. ครูให้นักเรียนบอกชื่อทรัพย์สินอื่น ๆ แล้วครูนำมาเขียนบนกระดานแยก เป็น 2 ด้าน คือ ทรัพย์สินที่มีวิญญูญาณ และทรัพย์สินที่ไม่มีวิญญูญาณ โดยให้นักเรียน บอกถึงความแตกต่าง และบอกชื่อเพิ่ม 4. ครูให้นักเรียนบอกอาชีพ บิดา มารดา แล้วอธิบายว่า ผู้ปกครองล้วนประกอบ อาชีพสุจริตซึ่งถือเป็นการแสวงหาทรัพย์สิน ในทางที่ชอบ และเน้นว่าผู้ขยันหาทรัพย์สิน ในทางที่ชอบคือผู้เจริญ	1. ครูให้นักเรียนเล่ากิจวัตรประจำวัน ที่นักเรียนกระทำ โดยครูถามถึงสิ่ง ที่นักเรียนเกี่ยวข้องกับหรือใช้ เช่น ชัน สบู่ ยาสีฟัน เป็นสิ่งที่ถูกนำมาใช้ ตอนอาบน้ำ แปรงฟัน และอาหารที่ใช้รับประทาน เป็นต้น 2. ครูอธิบายว่า มนุษย์ต้องการปัจจัยสี่ เพื่ออำนวยความสะดวกในการ ดำเนินชีวิตและยังต้องการสิ่งอื่น ๆ อีกมากมายที่จะทำให้ชีวิตมีความสุข สิ่งของเหล่านี้รวมเรียกว่า ทรัพย์สิน แล้วครูให้ความหมายของ ทรัพย์สิน 3. ครูให้นักเรียนบอกชื่อทรัพย์สินอื่น ๆ แล้วครูนำมาเขียนบนกระดานแยก เป็น 2 ด้าน คือ ทรัพย์สินที่มีวิญญูญาณ และทรัพย์สินที่ไม่มีวิญญูญาณ โดยให้นักเรียน บอกถึงความแตกต่าง และบอกชื่อเพิ่ม 4. ครูให้นักเรียนบอกอาชีพ บิดา มารดา แล้วอธิบายว่า ผู้ปกครองล้วนประกอบ อาชีพสุจริตซึ่งถือเป็นการแสวงหาทรัพย์สิน ในทางที่ชอบ และเน้นว่าผู้ขยันหาทรัพย์สิน ในทางที่ชอบคือ ผู้เจริญ

กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
5. ครูถามนักเรียนว่า ถ้าได้ทรัพย์มาแล้ว เก็บไว้ทั้งหมดโดยไม่ใช้เลย เป็นการกระทำที่ถูกต้องหรือไม่ แล้วอธิบายว่าการมีทรัพย์นับว่าเป็นสุข แต่ถ้าไม่รู้จักใช้จ่ายในทางที่ถูกก็เกิดทุกข์ได้ เช่น อคอยาก ร่างกายทรุดโทรม เป็นต้น 6. ครูบรรยายประกอบการอธิบายถึงแนวทางที่พระพุทธเจ้าทรงชี้แนะให้ใช้จ่ายทรัพย์ 5 ประการ 7. ให้นักเรียนอ่านสถานการณ์จำลอง "รวม 2 พ่อลูกคิดรวชขายผงขาว" แล้วตอบคำถามตามขั้นหั้งสี่ของอริยสัจ	5. ครูถามนักเรียนว่า ถ้าได้ทรัพย์มาแล้ว เก็บไว้ทั้งหมดโดยไม่ใช้เลย เป็นการกระทำที่ถูกต้องหรือไม่ แล้วอธิบายว่าการมีทรัพย์นับว่าเป็นสุข แต่ถ้าไม่รู้จักใช้จ่ายในทางที่ถูกก็เกิดทุกข์ได้ เช่น อคอยาก ร่างกายทรุดโทรม เป็นต้น 6. ครูบรรยายประกอบการอธิบายถึงแนวทางที่พระพุทธเจ้าทรงชี้แนะให้ใช้จ่ายทรัพย์ 5 ประการ 7. ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด

แผนการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษา
ในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหาเกี่ยวกับหนังสือเรียนของกรมวิชาการ
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คาบที่ 2

จุดประสงค์

1. นักเรียนตอบได้ว่าตระหนักกับมัธยัสต์ต่างกันอย่างไร
 2. นักเรียนสามารถพิจารณาได้ว่าสิ่งใดเป็นของจำเป็นสำหรับนักเรียน สิ่งใดเป็นของฟุ่มเฟือยไม่ควรซื้อหา
 3. นักเรียนแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้จ่ายอย่างสุรุ่ยสุร่ายได้
- จุดประสงค์ข้อ 3 เพิ่มเติมในกลุ่มทดลอง

เนื้อหาสำคัญ

ประหยัดคือ การยับยั้งระมัดระวังใช้สิ่งที่มีอยู่ไม่ว่าจะเป็นสิ่งของ เงินทอง เวลา หรือแรงงานให้ได้ผลคุ้มค่าและใช้อย่างทะนุถนอม

ลักษณะการสอนให้ประชาชนประหยัดในประเทศต่าง ๆ

ญี่ปุ่น	ฝรั่งเศส	เยอรมัน	สวีต
การคิมน้ำล้างชามคือ เทน้ำชาลงชามข้าวที่ เหลือเศษอาหารอยู่ แล้วคิมน้ำชาโดยไม่ให้ เศษอาหารติดชาม	เอาเศษขนมปังแช่ จานเมื่อรับประทาน อาหารเสร็จ	คำนวณเวลาการปรุง อาหารให้เร็วที่สุด เพื่อประหยัด เชื้อเพลิง	กระดาษที่ใช้แล้วนำ มาหลอมทำเป็น กระดาษใหม่

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
1. ครูทบทวนความรู้เดิมโดยให้นักเรียนบอกการใช้จ่ายทรัพย์สิน 5 ประการที่พระพุทธเจ้าทรงชี้แนะไว้ 2. ครูชี้แนะว่าการใช้จ่ายทรัพย์สินเหล่านี้ควรใช้จ่ายอย่างประหยัดด้วย 3. ครูนำภาพของ แพชั่นเสื้อผ้า กิตติาคาร และเครื่องประดับมาให้นักเรียนดูแล้วถามว่าขณะนี้นักเรียนสมควรซื้อสิ่งต่างๆ เหล่านี้และเข้าไปกินอาหารใน กิตติาคารได้หรือยัง เพราะอะไร 4. ครูอธิบายว่าแม้นักเรียนมีเงินเดือนก็ควรประหยัดเพื่อจะได้มีอนาคตที่สุขสบาย แล้วครูจึงให้ความหมายของการประหยัดหรือมัธยัสถ์ 5. ครูให้นักเรียนดูภาพชาย 2 คน และครูบรรยายประกอบภาพนายคำว่าเป็นเศรษฐีแต่ชอบใส่เสื้อผ้าเก่า ๆ กินอาหารเลือกแต่ของถูก ๆ สุขภาพทรุดโทรม นายขามีสุขภาพดีแข็งแรง แม้จะไม่ร่ำรวยเท่านายคำ เขาก็แต่งกายสะอาด กินอาหารและใช้จ่ายตามควรแก่ฐานะ ครูให้นักเรียนตอบ	1. ครูทบทวนความรู้เดิมโดยให้นักเรียนบอกการใช้จ่ายทรัพย์สิน 5 ประการที่พระพุทธเจ้าทรงชี้แนะไว้ 2. ครูชี้แนะว่าการใช้จ่ายทรัพย์สินเหล่านี้ควรใช้จ่ายอย่างประหยัดด้วย 3. ครูนำภาพของ แพชั่นเสื้อผ้า กิตติาคาร และเครื่องประดับมาให้นักเรียนดูแล้วถามว่าขณะนี้นักเรียนสมควรซื้อสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้และเข้าไปกินอาหารใน กิตติาคารได้หรือยัง เพราะอะไร 4. ครูอธิบายว่าแม้นักเรียนมีเงินเดือนก็ควรประหยัดเพื่อจะได้มีอนาคตที่สุขสบายแล้วครูจึงให้ความหมายของการประหยัดหรือมัธยัสถ์ 5. ครูให้นักเรียนดูภาพชาย 2 คน และครูบรรยายประกอบภาพนายคำว่าเป็นเศรษฐีแต่ชอบใส่เสื้อผ้าเก่า ๆ กินอาหารเลือกแต่ของถูก ๆ สุขภาพทรุดโทรม นายขามีสุขภาพดีแข็งแรง แม้จะไม่ร่ำรวยเท่านายคำ เขาก็แต่งกายสะอาด กินอาหารและใช้จ่ายตามควรแก่ฐานะ ครูให้นักเรียนตอบ

กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
ถึงความแตกต่างระหว่างชาย 2 คน ว่าเป็นคนเช่นไร (ตระหนี่ มัธยัสถ์) 6. ครูให้นักเรียนดูภาพแล้วแยกว่าสิ่งใด จำเป็น สิ่งใดเป็นของฟุ่มเฟือย สำหรับนักเรียน 7. ครูถามนักเรียนว่าเคยได้ยินญาติ ผู้ใหญ่สอนว่า อย่ากินครึ่งทั้งครึ่ง หรือไม่ เพราะอะไร 8. ครูอธิบายว่าคนไทยยังขาดการ ประหยัด ปล่อยให้อาหารเสียเปล่า แตกต่างกับต่างประเทศ เช่น ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส เยอรมัน และสวิส (ตัวอย่างในหนังสือเรียน) 9. ครูให้นักเรียนอ่านแล้วสรุปการสอน ให้ประชาชนประหยัดของประเทศ ต่าง ๆ 10. นักเรียนอ่านสถานการณ์จำลองและ ตอบคำถามตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจ	ถึงความแตกต่างระหว่างชาย 2 คน ว่าเป็นคนเช่นไร (ตระหนี่ มัธยัสถ์) 6. ครูให้นักเรียนดูภาพแล้วแยกว่าสิ่งใด จำเป็น สิ่งใดเป็นของฟุ่มเฟือย สำหรับนักเรียน 7. ครูถามนักเรียนว่าเคยได้ยินญาติ ผู้ใหญ่สอนว่า อย่ากินครึ่งทั้งครึ่ง หรือไม่ เพราะอะไร 8. ครูอธิบายว่าคนไทยยังขาดการ ประหยัด ปล่อยให้อาหารเสียเปล่า แตกต่างกับต่างประเทศ เช่น ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส เยอรมัน และสวิส (ตัวอย่างในหนังสือเรียน) 9. ครูให้นักเรียนอ่านแล้วสรุปการสอน ให้ประชาชนประหยัดของประเทศ ต่าง ๆ 10. นักเรียนทำแบบฝึกหัด

แผนการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษา
ในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหาเกี่ยวกับหนังสือเรียนของกรมวิชาการ
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คาบที่ 3

จุดประสงค์

1. นักเรียนบอกได้ว่าหลักการประหยัดมีอะไรบ้าง
2. นักเรียนบอกวิธีการใช้จ่ายทรัพย์สินอย่างประหยัดได้
3. นักเรียนสามารถซ่อมแซม คัดแปลงสิ่งของเครื่องใช้ให้ได้ผลคุ้มค่า
4. นักเรียนสามารถแก้ปัญหาเกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติตามหลักการประหยัดได้

จุดประสงค์ข้อ 4 เพิ่มเติมในกลุ่มทดลอง

เนื้อหาสำคัญ

หลักการประหยัดที่พึงปฏิบัติ

1. กำหนดงบประมาณการใช้จ่ายอย่างมีระเบียบและเหมาะสมกับรายได้
2. ใช้จ่ายด้วยความรอบคอบ ไม่เอาอย่างผู้อื่น
3. รู้จักถนอม เก็บรักษา ซ่อมแซมและคัดแปลงของใช้ให้ได้ผลคุ้มค่า
4. รู้จักพึ่งตนเองไม่หาภาระมาเพิ่มแก่ผู้ปกครองถ้ายังพึ่งตัวเองไม่ได้
5. ไม่กู้หนี้ยืมสิน

กิจกรรมการเรียนการสอน

กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
1. ครูให้นักเรียนอ่านเรื่อง " รอให้น้ำลายไหลเสียก่อน " ในหนังสือเรียน 2. ครูถามว่า เด็กหญิงคนนั้นคิดหรือไม่ เพราะเหตุใด แล้วอธิบายเพิ่มเติมว่า เด็กคนนั้นโตขึ้นอาจเป็นคนที่มีความมั่นคงเพราะรู้จักประหยัด 3. ครูให้นักเรียนบอกวิธีการประหยัดที่นักเรียนเคยปฏิบัติหรือที่ควรจะทำปฏิบัติ 4. ครูอธิบายว่านักเรียนปฏิบัติอยู่ยังไม่มีแนวทางหรือหลักการ แล้วครูจึงอธิบายหลักการประหยัด 5 ข้อ 5. ครูให้นักเรียนสรุปหลักการประหยัดทั้ง 5 ข้อ 6. ครูให้นักเรียนนำของใช้ที่นักเรียนคิดประดิษฐ์ขึ้นจากวัสดุเหลือใช้หรือซ่อมแซมสิ่งของที่ชำรุดมาส่งครูช้าโมงต่อไป 7. ให้นักเรียนอ่านสถานการณ์จำลอง แล้วตอบคำถามตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจ	1. ครูให้นักเรียนอ่านเรื่อง " รอให้น้ำลายไหลเสียก่อน " ในหนังสือเรียน 2. ครูถามว่า เด็กหญิงคนนั้นคิดหรือไม่ เพราะเหตุใด แล้วอธิบายเพิ่มเติมว่า เด็กคนนั้นโตขึ้นอาจเป็นคนที่มีความมั่นคงเพราะรู้จักประหยัด 3. ครูให้นักเรียนบอกวิธีการประหยัดที่นักเรียนเคยปฏิบัติหรือที่ควรจะทำปฏิบัติ 4. ครูอธิบายว่านักเรียนปฏิบัติอยู่ยังไม่มีแนวทางหรือหลักการ แล้วครูจึงอธิบายหลักการประหยัด 5 ข้อ 5. ครูให้นักเรียนสรุปหลักการประหยัดทั้ง 5 ข้อ 6. ครูให้นักเรียนนำของใช้ที่นักเรียนคิดประดิษฐ์ขึ้นจากวัสดุเหลือใช้หรือซ่อมแซมสิ่งของที่ชำรุดมาส่งครูช้าโมงต่อไป 7. ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด

แผนการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษา
ในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหาเกี่ยวกับหนังสือเรียนของกรมวิชาการ
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คาบที่ 4

จุดประสงค์

1. นักเรียนบอกได้ว่าวิธีในการออมทรัพย์มีวิธีใดบ้าง
2. นักเรียนบอกวิธีออมทรัพย์ที่ละเล็กทีละน้อยได้
3. นักเรียนนำเงินไปฝากธนาคาร
4. นักเรียนแก้ปัญหาที่เกิดจากการไม่รู้จักออมทรัพย์ที่ถูกวิธีได้

จุดประสงค์ข้อ 4 เพิ่มเติมในกลุ่มทดลอง

เนื้อหาสำคัญ

การออมทรัพย์คือ การสงวนทรัพย์ เป็นการเก็บเล็กผสมน้อย บุคคลจะออมทรัพย์ได้ จะต้องรู้จักใช้จ่ายทรัพย์อย่างประหยัด

การออมทรัพย์ที่ถูกวิธีคือ ฝากธนาคารหรือนำไปลงทุนให้เงินหรือทรัพย์นั้นหมุนเวียน มีดอกเบี้ยหรือผลกำไร ส่วนการออมทรัพย์ที่ไม่ถูกวิธีมักนำภัยมาสู่ตัวเอง

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
1. ทบทวนหลักการประหยัดที่เรียนไปแล้ว	1. ทบทวนหลักการประหยัดที่เรียนไปแล้ว

กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
2. ครูอธิบายว่าคนที่รู้จักประหยัดจะมีเงินเหลือเก็บทำให้เกิดการออมทรัพย์ แล้วให้ความหมายของการออมทรัพย์ 3. ครูถามนักเรียนว่า ถ้านักเรียนมีเงินจำนวนมากจะเก็บไว้อย่างไร 4. อธิบายวิธีการออมทรัพย์ที่ถูกวิธีและเปรียบเทียบกับวิธีการออมทรัพย์ที่ไม่ถูกวิธีพร้อมผลที่ตามมา 5. ครูถามนักเรียนว่าได้เงินมารับประทานอาหารคนละเท่าไร และเก็บออมบ้างหรือไม่ เก็บออมด้วยวิธีใด เก็บครั้งละมากน้อยเพียงใด 6. ครูนำพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 ให้นักเรียนดูและเล่าประวัติความเป็นมาของธนาคารออมสิน 7. ครูแนะนำให้นักเรียนเก็บออมทรัพย์โดยเก็บทีละเล็กทีละน้อยแล้วนำไปฝากธนาคาร 8. ให้นักเรียนอ่านสถานการณ์จำลองแล้วตอบคำถามตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจ	2. ครูอธิบายว่าคนที่รู้จักประหยัดจะมีเงินเหลือเก็บทำให้เกิดการออมทรัพย์ แล้วให้ความหมายของการออมทรัพย์ 3. ครูถามนักเรียนว่า ถ้านักเรียนมีเงินจำนวนมาก จะเก็บไว้อย่างไร 4. อธิบายวิธีการออมทรัพย์ที่ถูกวิธีและเปรียบเทียบกับวิธีการออมทรัพย์ที่ไม่ถูกวิธีพร้อมผลที่ตามมา 5. ครูถามนักเรียนว่าได้เงินมารับประทานอาหารคนละเท่าไร และเก็บออมบ้างหรือไม่ เก็บออมด้วยวิธีใด เก็บครั้งละมากน้อยเพียงใด 6. ครูนำพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 ให้นักเรียนดูและเล่าประวัติความเป็นมาของธนาคารออมสิน 7. ครูแนะนำให้นักเรียนเก็บออมทรัพย์โดยเก็บทีละเล็กทีละน้อยแล้วนำไปฝากธนาคาร 8. ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด

แผนการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษา
ในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหาด้วยหนังสือเรียนของกรมวิชาการ
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คาบที่ 5

จุดประสงค์

1. นักเรียนบอกถึงปัญหาของเกษตรกรไทยและผลที่เกิดขึ้นจากปัญหาเหล่านั้น
2. นักเรียนสามารถแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรไรที่ดินทำกินได้

จุดประสงค์ข้อ 2 เพิ่มเติมในกลุ่มทดลอง

เนื้อหาสำคัญ

1. ฐานะของเกษตรกรไทย สภาพความเป็นอยู่ และรายได้ของเกษตรกร
2. ความหมายของการปฏิรูปที่ดิน
3. มูลเหตุของการปฏิรูปที่ดิน

กิจกรรมการเรียนรู้

กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
1. ครูถามความคิดเห็นของนักเรียนว่า อนาคตต้องการประกอบอาชีพใด 2. ครูสรุปว่าส่วนใหญ่ คนต้องการประกอบอาชีพที่มั่นคง รายได้ดี น้อยคนที่จะประกอบอาชีพเกษตรกร	1. ครูถามความคิดเห็นของนักเรียนว่า อนาคตต้องการประกอบอาชีพใด 2. ครูสรุปว่าส่วนใหญ่คนต้องการประกอบอาชีพที่มั่นคง รายได้ดี น้อยคนที่จะประกอบอาชีพเกษตรกร

กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
3. ครูนำข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนประชากรอาชีพต่าง ๆ และการเปรียบเทียบรายได้ระหว่างอาชีพต่าง ๆ อธิบายและซักถาม แล้วถามถึงราคาข้าวในปัจจุบันเปรียบเทียบกับราคาข้าวสมัยก่อนการปฏิรูปที่ดินที่ราคาต่ำมาก 4. ครูอธิบายว่าชาวนาชาวไร่ไทยมีปัญหามากมาย ให้นักเรียนยกตัวอย่างปัญหาของเกษตรกรคนอื่น 5. ครูย้ำว่าเกษตรกรเป็นคนกลุ่มใหญ่ของประเทศเมื่อมีปัญหาผลที่ตามมาจะเป็นเช่นไรให้นักเรียนช่วยกันบอกผลที่ตามมาทั้งต่อตัวเกษตรกรและประเทศ 6. ครูสรุปว่าเกษตรกรส่วนใหญ่จะไร้อำนาจเป็นของตนเอง ซึ่งเป็นปัญหาที่รัฐบาลพยายามแก้ไขและใช้วิธีการปฏิรูปที่ดิน แล้วให้ความหมายคำนี้ 7. ครูสรุปมูลเหตุที่ทำให้รัฐบาลต้องปฏิรูปที่ดิน 3 ประการ 8. ให้นักเรียนอ่านสถานการณ์จำลอง แล้วตอบคำถามตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจ	3. ครูนำข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนประชากรอาชีพต่าง ๆ และการเปรียบเทียบรายได้ระหว่างอาชีพต่าง ๆ อธิบายและซักถาม แล้วถามถึงราคาข้าวในปัจจุบันเปรียบเทียบกับราคาข้าวสมัยก่อนการปฏิรูปที่ดินที่ราคาต่ำมาก 4. ครูอธิบายว่าชาวนาชาวไร่ไทยมีปัญหามากมาย ให้นักเรียนยกตัวอย่างปัญหาของเกษตรกรคนอื่น 5. ครูย้ำว่าเกษตรกรเป็นคนกลุ่มใหญ่ของประเทศเมื่อมีปัญหาผลที่ตามมาจะเป็นเช่นไรให้นักเรียนช่วยกันบอกผลที่ตามมาทั้งต่อตัวเกษตรกรและประเทศ 6. ครูสรุปว่าเกษตรกรส่วนใหญ่จะไร้อำนาจเป็นของตนเอง ซึ่งเป็นปัญหาที่รัฐบาลพยายามแก้ไขและใช้วิธีการปฏิรูปที่ดิน แล้วให้ความหมายคำนี้ 7. ครูสรุปมูลเหตุที่ทำให้รัฐบาลต้องปฏิรูปที่ดิน 3 ประการ 8. ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด

แผนการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษา
ในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหาเกี่ยวกับหนังสือเรียนของกรมวิชาการ
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คาบที่ 6

จุดประสงค์

1. นักเรียนสามารถสรุปความเป็นมาของการปฏิรูปที่ดินในประเทศไทยได้
2. นักเรียนสามารถบอกหลักการและเป้าหมายของการปฏิรูปที่ดินได้
3. นักเรียนสามารถแก้ปัญหาเกี่ยวกับเกษตรกรไรที่ดินทำกินได้

จุดประสงค์ข้อ 3 เพิ่มเติมในกลุ่มทดลอง

เนื้อหาสำคัญ

การดำเนินการช่วยเหลือเกษตรกรมีมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 - 6 เน้นด้านการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรโดยชุดคลองชลประทานเพื่อการเกษตรในบริเวณทุ่งรังสิต ต่อมาสมัยจอมพลแปลก พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีการตรากฎหมายช่วยเหลือชาวนา ต่อมา พ.ศ. 2518 จึงได้ตราพระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดินและมีการตั้งสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมขึ้นเพื่อดำเนินงานตามพระราชบัญญัติ

หลักการและเป้าหมายเป็นไปตามคำจำกัดความการปฏิรูปที่ดินในพระราชบัญญัติดังนี้

1. กระจายที่ดินให้เกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกินหรือมีไม่เพียงพอ
2. ปรับปรุงที่ดินให้สมบูรณ์ใช้เป็นแหล่งผลิตได้
3. พัฒนาอาชีพเกษตรกรหลาย ๆ ด้าน
4. จัดระบบการผลิต การจำหน่ายผลิตผล ตลอดจนจัดสาธารณูปโภคต่าง ๆ

เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรให้มีความเป็นอยู่ดีและมีสวัสดิการทางสังคมดีขึ้น

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
1. ครูซักถามทบทวนมูลเหตุการปฏิรูปที่ดิน 3 ประการ 2. ครูบรรยายว่ารัฐบาลได้พยายามช่วยเหลือเกษตรกรมาตั้งแต่อดีตแล้ว ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบัน 3. ให้นักเรียนสรุปความเป็นมาของการปฏิรูปที่ดินในประเทศไทย 4. ครูให้ความหมายการปฏิรูปที่ดินตามพระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดิน แล้วอธิบายว่า การปฏิรูปที่ดินมีหลักการสำคัญเป็นไปตามคำจำกัดความในพระราชบัญญัตินี้ มาตรา 4 5. เมื่อมีหลักการดำเนินการแล้ว การปฏิรูปที่ดินยังมีจุดหมายหรือเป้าหมาย 4 ประการ ครูอธิบายเป้าหมายของการปฏิรูปที่ดิน 6. ให้นักเรียนสรุปหลักการและเป้าหมายการปฏิรูปที่ดิน 7. ให้นักเรียนอ่านสถานการณ์แล้วตอบคำถามตามขั้นทั้งสี่ของอริยสง	1. ครูซักถามทบทวนมูลเหตุการปฏิรูปที่ดิน 3 ประการ 2. ครูบรรยายว่ารัฐบาลได้พยายามช่วยเหลือเกษตรกรมาตั้งแต่อดีตแล้ว ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบัน 3. ให้นักเรียนสรุปความเป็นมาของการปฏิรูปที่ดินในประเทศไทย 4. ครูให้ความหมายการปฏิรูปที่ดินตามพระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดิน แล้วอธิบายว่า การปฏิรูปที่ดินมีหลักการสำคัญเป็นไปตามคำจำกัดความในพระราชบัญญัตินี้ มาตรา 4 5. เมื่อมีหลักการดำเนินการแล้ว การปฏิรูปที่ดินยังมีจุดหมายหรือเป้าหมาย 4 ประการ ครูอธิบายเป้าหมายของการปฏิรูปที่ดิน 6. ให้นักเรียนสรุปหลักการและเป้าหมายการปฏิรูปที่ดิน 7. ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด

แผนการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษา
ในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหาเกี่ยวกับหนังสือเรียนของกรมวิชาการ
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คาบที่ 7

จุดประสงค์

1. นักเรียนสามารถบอกแหล่งที่มาของที่ดินที่ใช้ในการปฏิรูปที่ดินได้
2. นักเรียนสามารถบอกขั้นตอนการปฏิรูปที่ดินได้
3. นักเรียนสามารถแก้ปัญหของการปฏิรูปที่ดินได้

จุดประสงค์ข้อ 3 เพิ่มเติมในกลุ่มทดลอง

เนื้อหาสำคัญ

แหล่งที่มาของที่ดินที่ใช้ในการปฏิรูปที่ดิน

1. ที่ดินพระราชทาน
2. ที่ดินจากเอกชน
3. ที่ดินที่มีผู้เจตนาขายหรือบริจาคแก่รัฐบาลโดยเสด็จพระราชกุศล
4. ที่ดินประกอบอื่น ๆ

ลำดับขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปที่ดิน

1. สำรวจการถือครองที่ดิน
2. ทำสัญญาให้สิทธิครอบครอง
3. ออกแบบปรับปรุงที่ดิน จัดระบบชลประทาน การคมนาคม เป็นต้น
4. ดำเนินการก่อสร้างตามแบบที่ออกไว้

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
1. ครูนำพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จทรงงานด้านการเกษตรแล้วซักถามนักเรียนเกี่ยวกับพระบรมฉายาลักษณ์นั้นแล้วสรุปถึงพระราชกรณียกิจต่าง ๆ ที่พระองค์ทรงกระทำเพื่อพสกนิกรส่วนใหญ่ที่เป็นเกษตรกรที่ยากไร้ 2. ครูบรรยายต่อเกี่ยวกับพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่มีมาก่อนที่จะมีการปฏิรูปที่ดิน นั่นคือพระองค์ได้พระราชทานที่ดินส่วนพระองค์แก่ชาวนาที่ยากไร้จนกระทั่งทางรัฐบาลได้มีนโยบายปฏิรูปที่ดินแนชัค พระองค์จึงได้นำที่ดินส่วนอื่นของพระองค์พระราชทานร่วมด้วย 3. ครูอธิบายถึงที่ดินส่วนอื่น ๆ ที่นำมาใช้ในการปฏิรูปที่ดิน 4. ครูอธิบายลำดับขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปที่ดินประกอบภาพถ่าย 5. ครูให้นักเรียนสรุปแหล่งที่มาของที่ดินและลำดับขั้นตอนการปฏิรูปที่ดิน	1. ครูนำพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จทรงงานด้านการเกษตรแล้วซักถามนักเรียนเกี่ยวกับพระบรมฉายาลักษณ์นั้นแล้วสรุปถึงพระราชกรณียกิจต่าง ๆ ที่พระองค์ทรงกระทำเพื่อพสกนิกรส่วนใหญ่ที่เป็นเกษตรกรที่ยากไร้ 2. ครูบรรยายต่อเกี่ยวกับพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่มีมาก่อนที่จะมีการปฏิรูปที่ดิน นั่นคือพระองค์ได้พระราชทานที่ดินส่วนพระองค์แก่ชาวนาที่ยากไร้จนกระทั่งทางรัฐบาลได้มีนโยบายปฏิรูปที่ดินแนชัค พระองค์จึงได้นำที่ดินส่วนอื่นของพระองค์พระราชทานร่วมด้วย 3. ครูอธิบายถึงที่ดินส่วนอื่น ๆ ที่นำมาใช้ในการปฏิรูปที่ดิน 4. ครูอธิบายลำดับขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปที่ดินประกอบภาพถ่าย 5. ครูให้นักเรียนสรุปแหล่งที่มาของที่ดินและลำดับขั้นตอนการปฏิรูปที่ดิน

กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
6. ให้นักเรียนอ่านสถานการณ์แล้วตอบ คำถามตามชั้นหนังสือของอริยสัจ	6. ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด

แผนการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษา
ในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหาด้วยหนังสือเรียนของกรมวิชาการ
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คาบที่ 8

จุดประสงค์

1. ให้นักเรียนสามารถบอกความหมายของสหกรณ์ได้
 2. ให้นักเรียนสามารถเปรียบเทียบระบบทุนนิยม สังคมนิยม และสหกรณ์ และบอกความแตกต่างได้
 3. นักเรียนสามารถแก้ปัญหาเกี่ยวกับการเสียเปรียบของผู้บริโภคก่อนลงทุนได้
- จุดประสงค์ข้อ 3 เพิ่มเติมในกลุ่มทดลอง

เนื้อหาสำคัญ

มนุษย์พยายามหาวิธีที่ดีที่สุดที่เป็นทางสายกลาง ไม่ถึงเกินไปเช่นพวกที่มีแนวคิดแบบสังคมนิยมและไม่หย่อนเกินไปจนเกิดการเอารัดเอาเปรียบ เช่นพวกที่มีแนวคิดแบบทุนนิยมทางสายกลางนั้นได้แก่ วิธีการของสหกรณ์ เปรียบเทียบลักษณะการดำเนินการของทั้ง 3 ระบบตามตารางต่อไปนี้

ลักษณะของธุรกิจ	ทุนนิยม	สังคมนิยม	สหกรณ์
1. ปัจจัยการผลิต ทุน ที่ดิน แรงงาน	เป็นของนายทุน	เป็นของรัฐ	เป็นของสมาชิก
2. อำนาจในการ บริหารงานธุรกิจ	เป็นของนายทุน ใคร มีทุนมากก็มีอำนาจมาก	เป็นของรัฐ	เป็นของสมาชิก หุ้นมากก็เป็น 1 เสียง

ลักษณะของธุรกิจ	ทุนนิยม	สังคมนิยม	สหกรณ์
3. ผลประโยชน์ที่ได้จากการประกอบกิจการ	แจกจ่ายระหว่างนายทุนซึ่งเป็นเจ้าของกิจการ	แจกจ่ายระหว่างประชาชนในรัฐ	แจกจ่ายในระหว่างสมาชิกอย่างเป็นธรรม

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
1. ครูให้นักเรียนดูภาพคน 2 กลุ่ม กลุ่มแรกมีการดำเนินธุรกิจแบบทุนนิยมคือ บัณฑิตมีการผลิต เช่น ทุน แรงงาน และอำนาจในการบริหารเป็นของนายทุน ใครมีทุนมาก ทุนมากก็มีอำนาจ และผลประโยชน์มาก ส่วนกลุ่มที่สอง การดำเนินการและผลประโยชน์รวมทั้งอำนาจในการบริหารก็เป็นของรัฐ 2. ครูซักถามนักเรียนว่าระบบใดดีหรือไม่ดีอย่างไรให้นักเรียนช่วยกันตอบ 3. ครูสรุปว่าทั้ง 2 ระบบนั้นมีอยู่ในสังคมปัจจุบันมากมาย โดยเฉพาะการดำเนินการทางธุรกิจ ทำให้เกิดช่องว่างและการเอารัดเอาเปรียบ คนจึงพยายามคิดหาทางสายกลางที่	1. ครูให้นักเรียนดูภาพคน 2 กลุ่ม กลุ่มแรกมีการดำเนินธุรกิจแบบทุนนิยมคือ บัณฑิตมีการผลิต เช่น ทุน แรงงาน และอำนาจในการบริหารเป็นของนายทุน ใครมีทุนมาก ทุนมากก็มีอำนาจ และผลประโยชน์มาก ส่วนกลุ่มที่สอง การดำเนินการและผลประโยชน์รวมทั้งอำนาจในการบริหารก็เป็นของรัฐ 2. ครูซักถามนักเรียนว่าระบบใดดีหรือไม่ดีอย่างไรให้นักเรียนช่วยกันตอบ 3. ครูสรุปว่าทั้ง 2 ระบบนั้นมีอยู่ในสังคมปัจจุบันมากมาย โดยเฉพาะการดำเนินการทางธุรกิจ ทำให้เกิดช่องว่างและการเอารัดเอาเปรียบ คนจึงพยายามคิดหาทางสายกลางที่

กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
ยุทธวิธีสำหรับทุกฝ่าย นั่นคือ สหกรณ์ 4. ครูให้นักเรียนอ่านความหมายของสหกรณ์ในหนังสือเรียนแล้วสรุปออกมา 5. ครูให้นักเรียนลองเปรียบเทียบทั้ง 3 ระบบ ในลักษณะของธุรกิจ ด้านปัจจัยการผลิต อำนาจในการบริหารงาน และผลประโยชน์ที่ได้จากการประกอบการ 6. ให้นักเรียนอ่านสถานการณ์แล้วตอบคำถามตามชั้นหนังสือของอริยสัจ	ยุทธวิธีสำหรับทุกฝ่าย นั่นคือ สหกรณ์ 4. ครูให้นักเรียนอ่านความหมายของสหกรณ์ในหนังสือเรียนแล้วสรุปออกมา 5. ครูให้นักเรียนลองเปรียบเทียบทั้ง 3 ระบบ ในลักษณะของธุรกิจ ด้านปัจจัยการผลิต อำนาจในการบริหารงาน และผลประโยชน์ที่ได้จากการประกอบการ 6. ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด

แผนการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษา
ในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหาด้วยหนังสือเรียนของกรมวิชาการ
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คาบที่ 9

จุดประสงค์

1. นักเรียนบอกหลักการสหกรณ์ได้
2. นักเรียนอธิบายได้ว่าสหกรณ์ประเภทใด มีหน้าที่อย่างไร
3. นักเรียนสามารถแก้ปัญหาที่เกิดจากการเอารัดเอาเปรียบได้

จุดประสงค์ข้อ 3 เพิ่มเติมในกลุ่มทดลอง

เนื้อหาสำคัญ

หลักการสหกรณ์คือ รับสมาชิกโดยไม่จำกัดว่าเป็นใคร ควบคุมกันด้วยหลักการประชาธิปไตย ไม่มุ่งแสวงหากำไร ดำเนินการด้วยเงินสด ส่งเสริมสมาชิกให้มีความรู้ด้านสหกรณ์ และเป็นกลางทางศาสนา

สหกรณ์ในประเทศไทยแบ่งได้ 6 ประเภท ดังนี้

1. สหกรณ์การเกษตร
2. สหกรณ์ประมง
3. สหกรณ์คมน
4. สหกรณ์ร้านค้า
5. สหกรณ์บริการ
6. สหกรณ์ออมทรัพย์

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
1. ครูชี้คำถามทบทวนความหมายของ สหกรณ์และผู้ก่อตั้งการสหกรณ์คนแรก แล้วกล่าวถึงหลักการสหกรณ์ร่อชเคล ที่ยึดถือเป็นแบบอย่างของการสหกรณ์ 2. ครูถามนักเรียนว่าเป็นสมาชิกสหกรณ์ ร้านค้าของโรงเรียนหรือไม่ ให้นักบอก ถึงหลักการสหกรณ์ของโรงเรียน 3. ครูให้นักเรียนบอกชื่อสหกรณ์อื่น ๆ ที่ รู้จักในชุมชน 4. ครูอธิบายเกี่ยวกับสหกรณ์ประเภท ต่าง ๆ ด้านการดำเนินการ 5. ครูถามว่าสหกรณ์ในชุมชนนั้นจัดอยู่ใน สหกรณ์ประเภทใด 6. ให้นักเรียนสรุปหน้าที่ของสหกรณ์ แต่ละประเภท 7. ให้นักเรียนอ่านสถานการณ์และตอบ คำถามตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจ	1. ครูชี้คำถามทบทวนความหมายของสหกรณ์ และผู้ก่อตั้งการสหกรณ์คนแรกแล้วกล่าวถึง หลักการสหกรณ์ร่อชเคลที่ยึดถือเป็นแบบ อย่างของการสหกรณ์ 2. ครูถามนักเรียนว่าเป็นสมาชิกสหกรณ์ ร้านค้าของโรงเรียนหรือไม่ ให้นักบอกถึง หลักการสหกรณ์ของโรงเรียน 3. ครูให้นักเรียนบอกชื่อสหกรณ์อื่น ๆ ที่ รู้จักในชุมชน 4. ครูอธิบายเกี่ยวกับสหกรณ์ประเภทต่าง ๆ ด้านการดำเนินการ 5. ครูถามว่าสหกรณ์ในชุมชนนั้นจัดอยู่ใน ในสหกรณ์ประเภทใด 6. ให้นักเรียนสรุปหน้าที่ของสหกรณ์แต่ละ ประเภท 7. ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด

แผนการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษา
ในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหาเกี่ยวกับหนังสือเรียนของกรมวิชาการ
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คาบที่ 10

จุดประสงค์

1. นักเรียนบอกวิธีดำเนินการสหกรณ์ได้
2. นักเรียนบอกลักษณะและผลงานของสหกรณ์โรงเรียนได้
3. นักเรียนแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความล้มเหลวของสหกรณ์ได้

จุดประสงค์ข้อ 3 เพิ่มเติมในกลุ่มทดลอง

เนื้อหาสำคัญ

วิธีดำเนินการของสหกรณ์กล่าวได้กว้าง ๆ ดังนี้

1. ก่อตั้งสหกรณ์ต้องศึกษาสภาพท้องถิ่นและความต้องการ
2. การจัดตั้งสหกรณ์ต้องดำเนินการตามกฎหมายสหกรณ์
3. เมื่อสิ้นปีจะมีการรายงานผลงานและปันผลกำไรแก่สมาชิก

สหกรณ์ที่ประสบความสำเร็จมากได้แก่ สหกรณ์พระนครจำกัด และสหกรณ์บ้านลาด

จำกัด ความสำเร็จของสหกรณ์เกิดจาก

1. สมาชิกมีความรู้ด้านสหกรณ์ดี
2. ดำเนินงานอย่างมีระเบียบและมีประสิทธิภาพ
3. มีการประสานงานกับหน่วยงานธุรกิจหรือองค์กรอื่น
4. ปรับปรุงตัวเองให้ทันเหตุการณ์เสมอรวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม
5. ได้คนที่มีความรู้มาบริหารงาน บุคคลที่เกี่ยวข้องต้องซื่อสัตย์สุจริต

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
1. ครูซักถามนักเรียนที่เป็นสมาชิกสหกรณ์โรงเรียนถึงการดำเนินการของสหกรณ์ 2. ครูอธิบายหลักการดำเนินการสหกรณ์ พร้อมทั้งยกตัวอย่างสหกรณ์โรงเรียนประกอบด้วย 3. ครูให้นักเรียนสรุปการดำเนินการของสหกรณ์ 4. ครูให้นักเรียนลองประเมินผลงานของสหกรณ์โรงเรียนหลังจากที่ครูอธิบายถึงปัจจัยที่จะทำให้สหกรณ์ประสบความสำเร็จ โดยครูยกตัวอย่างสหกรณ์ที่ประสบความสำเร็จในประเทศไทย 5. ให้นักเรียนอ่านสถานการณ์แล้วตอบคำถามตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจ	1. ครูซักถามนักเรียนที่เป็นสมาชิกสหกรณ์โรงเรียนถึงการดำเนินการของสหกรณ์ 2. ครูอธิบายหลักการดำเนินการสหกรณ์ พร้อมทั้งยกตัวอย่างสหกรณ์โรงเรียนประกอบด้วย 3. ครูให้นักเรียนสรุปการดำเนินการของสหกรณ์ 4. ครูให้นักเรียนลองประเมินผลงานของสหกรณ์โรงเรียนหลังจากที่ครูอธิบายถึงปัจจัยที่จะทำให้สหกรณ์ประสบความสำเร็จ โดยครูยกตัวอย่างสหกรณ์ที่ประสบความสำเร็จในประเทศไทย 5. ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด

แผนการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษา
ในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหาด้วยหนังสือเรียนของกรมวิชาการ
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คาบที่ 11

จุดประสงค์

1. นักเรียนบอกความหมายของศัพท์คำว่า "ประชากร" และ "ประชากรมนุษย์"
2. นักเรียนบอกสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงภาวะประชากรและผลสืบเนื่องที่มีต่อชีวิตในครอบครัว ชุมชน ประเทศ และโลก
3. นักเรียนแก้ปัญหาเกี่ยวกับภาวะประชากร คือ ชุมชนแออัดได้

จุดประสงค์ข้อ 3 เพิ่มเติมในกลุ่มทดลอง

เนื้อหาสำคัญ

1. ความถี่รวมยอดของคำว่า "ประชากร" และ "ประชากรมนุษย์"
2. ความสำคัญของการศึกษาประชากร โดยเริ่มจากระดับครอบครัวของนักเรียนและความสำคัญในระดับประเทศ จนถึงระดับโลก
3. ความสำคัญของภาวะประชากรที่มีต่อการแก้ปัญหาสังคม โดยเน้นที่การแก้ไขให้ตรงกับสาเหตุ

กิจกรรมการเรียนการสอน

กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
1. ครูซักถามนักเรียนถึงจำนวนประชากร	1. ครูซักถามนักเรียนถึงจำนวนประชากร

กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
ของสิ่งต่างๆ ในห้องเรียน เช่น จำนวนประชากรนักเรียนในห้องนี้มีเท่าไร หรือจำนวนประชากรโต๊ะเรียนในห้องนี้มีเท่าไร 2. ครูให้ความหมายคำว่า "ประชากร" และ "ประชากรมนุษย์" 3. ครูซักถามนักเรียนถึงสภาพครอบครัวของนักเรียน เช่น จำนวนสมาชิกในครอบครัวมีกี่คน เพศใดบ้าง ประกอบอาชีพอะไร รายได้มากน้อยเพียงไร และนักเรียนต้องการให้ฐานะของครอบครัวเจริญขึ้นหรือไม่ 4. ครูสรุปให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการเป็นสมาชิกคนหนึ่งของคนรอบครัว ทำให้นักเรียนต้องเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ของสมาชิกในครอบครัว เช่นเดียวกับที่นักเรียนเป็นประชากรคนหนึ่งของประเทศไทย จำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ประวัติความเป็นมาและคุณลักษณะของประชากรของประเทศไทย 5. ครูถามนักเรียนว่าสามารถช่วยเหลือประเทศชาติได้อย่างไร ในฐานะที่เป็นประชากรคนหนึ่งของประเทศไทย	ของสิ่งต่างๆ ในห้องเรียน เช่น จำนวนประชากรนักเรียนในห้องนี้มีเท่าไร หรือจำนวนประชากรโต๊ะเรียนในห้องนี้มีเท่าไร 2. ครูให้ความหมายคำว่า "ประชากร" และ "ประชากรมนุษย์" 3. ครูซักถามนักเรียนถึงสภาพครอบครัวของนักเรียน เช่น จำนวนสมาชิกในครอบครัวมีกี่คน เพศใดบ้าง ประกอบอาชีพอะไร รายได้มากน้อยเพียงไร และนักเรียนต้องการให้ฐานะของครอบครัวเจริญขึ้นหรือไม่ 4. ครูสรุปให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการเป็นสมาชิกคนหนึ่งของคนรอบครัว ทำให้นักเรียนต้องเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ของสมาชิกในครอบครัว เช่นเดียวกับที่นักเรียนเป็นประชากรคนหนึ่งของประเทศไทย จำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ประวัติความเป็นมาและคุณลักษณะของประชากรของประเทศไทย 5. ครูถามนักเรียนว่าสามารถช่วยเหลือประเทศชาติได้อย่างไร ในฐานะที่เป็นประชากรคนหนึ่งของประเทศไทย

กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
6. ครูอธิบายว่า มีประชากรจำนวนไม่น้อยที่ประพฤติชั่วและส่งเสริมชาติให้เจริญ แต่ประชากรบางส่วนก็ยังเป็นปัญหาของประเทศชาติ เช่น คนไร้การศึกษา คนว่างงาน การตัดไม้ทำลายป่า เป็นต้น 7. ครูอธิบายว่า การแก้ปัญหาเหล่านั้นต้องแก้ไขตรงสาเหตุ ต้องศึกษาภาวะประชากร รวมทั้งผลสืบเนื่องด้วย 8. ให้นักเรียนอ่านสถานการณ์จำลอง และตอบคำถามตามชั้นหนังสือของอริยสัจ	6. ครูอธิบายว่า มีประชากรจำนวนไม่น้อยที่ประพฤติชั่วและส่งเสริมชาติให้เจริญ แต่ประชากรบางส่วนก็ยังเป็นปัญหาของประเทศชาติ เช่น คนไร้การศึกษา คนว่างงาน การตัดไม้ทำลายป่า เป็นต้น 7. ครูอธิบายว่า การแก้ปัญหาเหล่านั้นต้องแก้ไขตรงสาเหตุ ต้องศึกษาภาวะประชากร รวมทั้งผลสืบเนื่องด้วย 8. ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด

แผนการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษา
ในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหาด้วยหนังสือเรียนของกรมวิชาการ
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คาบที่ 12

จุดประสงค์

1. นักเรียนบอกความแตกต่างระหว่าง การเพิ่มประชากรตามธรรมชาติ กับ อัตราการเพิ่มประชากรตามธรรมชาติได้
2. นักเรียนสามารถตอบได้ว่า ประเทศไทยมีลักษณะอัตราการเพิ่มประชากรตามธรรมชาติเป็นเช่นไร
3. นักเรียนสามารถแก้ปัญหาการเพิ่มของประชากรไทยได้

จุดประสงค์ข้อ 3 เพิ่มเติมในกลุ่มทดลอง

เนื้อหาสำคัญ

การเพิ่มของประชากรมีสาเหตุมาจาก

1. การเกิด
2. การตาย
3. การย้ายถิ่น

ความหมายของ "อัตราการเกิด" "อัตราการตาย" "การเพิ่มประชากรตามธรรมชาติ" "อัตราเพิ่มประชากรตามธรรมชาติ"

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
1. ครูซักถามนักเรียนถึงจำนวนประชากรของประเทศไทยปัจจุบัน และครูบอกจำนวนประชากรไทยปี 2519 ซึ่งมีประมาณ 43.9 ล้านคน ให้นักเรียนบอกความแตกต่าง 2. ครูถามนักเรียนว่าสาเหตุที่ประชากรเพิ่มเพราะอะไร 3. ครูนำภาพสาเหตุการเพิ่มของประชากร คือ การเกิด การตาย และการย้ายถิ่น ให้นักเรียนบรรยายภาพและตอบคำถามเกี่ยวกับภาพ 4. ครูสรุปว่าการเพิ่มของประชากรปัจจุบันคือการเกิดและการตาย แล้วให้ความหมายคำต่อไปนี้ "การเพิ่มประชากรตามธรรมชาติ" "อัตราการเกิด" "อัตราการตาย" "อัตราเพิ่มประชากรตามธรรมชาติ" 5. ให้นักเรียนบอกความแตกต่างระหว่างการเพิ่มประชากรตามธรรมชาติ กับ อัตราเพิ่มประชากรตามธรรมชาติ 6. ครูยกตัวอย่างกราฟแท่ง แสดงอัตราการเกิด อัตราการตายแล้วให้นักเรียนบอกอัตราการเพิ่มประชากรตามธรรมชาติว่าสูง ค่า หรือปานกลาง	1. ครูซักถามนักเรียนถึงจำนวนประชากรของประเทศไทยปัจจุบัน และครูบอกจำนวนประชากรไทยปี 2519 ซึ่งมีประมาณ 43.9 ล้านคน ให้นักเรียนบอกความแตกต่าง 2. ครูถามนักเรียนว่าสาเหตุที่ประชากรเพิ่มเพราะอะไร 3. ครูนำภาพสาเหตุการเพิ่มของประชากร คือ การเกิด การตาย และการย้ายถิ่น ให้นักเรียนบรรยายภาพและตอบคำถามเกี่ยวกับภาพ 4. ครูสรุปว่าการเพิ่มของประชากรปัจจุบันคือการเกิดและการตาย แล้วให้ความหมายคำต่อไปนี้ "การเพิ่มประชากรตามธรรมชาติ" "อัตราการเกิด" "อัตราการตาย" "อัตราเพิ่มประชากรตามธรรมชาติ" 5. ให้นักเรียนบอกความแตกต่างระหว่างการเพิ่มประชากรตามธรรมชาติ กับ อัตราเพิ่มประชากรตามธรรมชาติ 6. ครูยกตัวอย่างกราฟแท่ง แสดงอัตราการเกิด อัตราการตายแล้วให้นักเรียนบอกอัตราการเพิ่มประชากรตามธรรมชาติว่าสูง ค่า หรือปานกลาง

กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
7. ครูให้นักเรียนดูตารางตัวเลข กราฟแท่ง แสดงการเพิ่มของประชากรไทยในหนังสือเรียน แล้วถามนักเรียนว่าอัตราการเพิ่มประชากรตามธรรมชาติเป็นอย่างไร 8. ให้นักเรียนอ่านสถานการณ์แล้วตอบคำถามตามขั้นตอนทั้งสี่ของอริยสัจ	7. ครูให้นักเรียนดูตารางตัวเลข กราฟแท่ง แสดงการเพิ่มของประชากรไทยในหนังสือเรียน แล้วถามว่าอัตราการเพิ่มประชากรตามธรรมชาติเป็นอย่างไร 8. ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด

แผนการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษา
ในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหาเกี่ยวกับหนังสือเรียนของกรมวิชาการ
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คาบที่ 13

จุดประสงค์

1. นักเรียนบอกปัญหาที่เกิดขึ้นจากคุณลักษณะของประชากรไทยได้
2. นักเรียนบอกคุณลักษณะประชากรที่เหมาะสมและส่งผลกระทบต่อประเทศชาติ
3. นักเรียนหาแนวทางแก้ปัญหาที่เกิดจากคุณลักษณะประชากรไทยที่มีฐานะทางเศรษฐกิจตกต่ำได้

จุดประสงค์ข้อ 3 เพิ่มเติมในกลุ่มทดลอง

เนื้อหาสำคัญ

1. ความสำคัญของการศึกษาคุณลักษณะของประชากร ที่จะทำให้รู้ถึงภาวะประชากรปัจจุบันและคาดคะเนผลสืบเนื่องในอนาคต
2. คุณลักษณะประชากรไทย ด้านอายุและเพศ ด้านการศึกษา ด้านศาสนา และด้านเศรษฐกิจและสังคม

กิจกรรมการเรียนการสอน

กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
1. ครูให้นักเรียนยกตัวอย่างปัญหาประชากรของไทยว่ามีอะไรบ้าง	1. ครูให้นักเรียนยกตัวอย่างปัญหาประชากรของไทยว่ามีอะไรบ้าง

กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
2. ครูทบทวนแผนภาพแสดงการแก้ไขป้องกันปัญหาประชากร โดยต้องแก้ไขให้ตรงสาเหตุ และต้องศึกษาภาวะประชากรให้เข้าใจถึงคุณลักษณะของประชากรอย่างแจ่มชัดแล้ว จะทำให้แก้ปัญหาได้ถูกต้อง 3. ครูยกตัวอย่างปัญหาการใช้แรงงานเด็ก สืบเนื่องมาจากภาวะประชากรมีคุณลักษณะ คำนอายุและเพศ คำนการศึกษา และคำน เศรษฐกิจและสังคมของประชากรไทย 4. ครูบรรยายถึงคุณลักษณะของประชากรไทย คำนอายุและเพศ คำนการศึกษา คำน ศาสนา และคำนเศรษฐกิจและสังคม 5. ให้นักเรียนช่วยกันบอกข้อดี ข้อเสียของ ภาวะประชากรที่มีคุณลักษณะต่างๆ 6. ครูให้นักเรียนช่วยกันสรุปคุณลักษณะที่ จะส่งผลดีต่อประเทศชาติ 7. ให้นักเรียนอ่านสถานการณ์และตอบ คำถามตามชั้นตอนทั้งสี่ของอริยสัจ	2. ครูทบทวนแผนภาพแสดงการแก้ไขป้องกันปัญหาประชากร โดยต้องแก้ไขให้ตรงสาเหตุ และต้องศึกษาภาวะประชากรให้เข้าใจถึงคุณลักษณะของประชากรอย่างแจ่มชัด แล้ว จะทำให้แก้ปัญหาได้ถูกต้อง 3. ครูยกตัวอย่างปัญหาการใช้แรงงานเด็ก สืบเนื่องมาจากภาวะประชากรมีคุณลักษณะ คำนอายุและเพศ คำนการศึกษา และคำน เศรษฐกิจและสังคมของประชากรไทย 4. ครูบรรยายถึงคุณลักษณะของประชากรไทย คำนอายุและเพศ คำนการศึกษา คำน ศาสนา และคำนเศรษฐกิจและสังคม 5. ให้นักเรียนช่วยกันบอกข้อดี ข้อเสียของ ภาวะประชากรที่มีคุณลักษณะต่างๆ 6. ครูให้นักเรียนช่วยกันสรุปคุณลักษณะที่ จะส่งผลดีต่อประเทศชาติ 7. ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด

แผนการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษา
ในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหาด้วยหนังสือเรียนของกรมวิชาการ
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คาบที่ 14

จุดประสงค์

1. นักเรียนเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างครอบครัวที่มีลูกน้อยกับครอบครัวที่มีลูกมากได้
2. นักเรียนบอกปัญหาที่เกิดจากการสมรสเมื่ออายุน้อยได้
3. นักเรียนตอบได้ว่านักเรียนอยู่ในวัยฟักฝัง
4. นักเรียนหาทางป้องกัน และแนวทางแก้ปัญหาที่เกิดจากสภาพเศรษฐกิจตกต่ำที่สืบเนื่องมาจากการเพิ่มของประชากร

จุดประสงค์ข้อ 4 เพิ่มเติมในกลุ่มทดลอง

เนื้อหาสำคัญ

1. คุณลักษณะประชากรไทย ด้านสถานการณ์การสมรส
2. การเพิ่มของประชากรไทยมีผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจของประเทศ

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
1. ครูทบทวนคุณลักษณะประชากรไทยที่เรียนไปแล้ว	1. ครูทบทวนคุณลักษณะประชากรไทยที่เรียนไปแล้ว

กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
2. ครูบรรยายคุณลักษณะประชากรไทย ด้านสถานภาพการสมรส 3. ให้นักเรียนบอกปัญหาที่เกิดขึ้นจาก คุณลักษณะประชากรไทยด้านสถานภาพ การสมรส เมื่อคู่สมรสมีอายุน้อย 4. ให้นักเรียนดูภาพความต้องการปัจจัยสี่ ของคนเมื่อคนเพิ่มขึ้นแต่ปัจจัยสี่ที่มีอยู่ เท่าเดิมย่อมเกิดการขาดแคลน 5. ครูอธิบายว่าจากภาพเป็นเพียงความ เดือดร้อนระดับครอบครัวแต่ถ้ามีจำนวน ประชากรเพิ่มขึ้นมาก เศรษฐกิจของ ประเทศย่อมได้รับความกระทบกระเทือน 6. ให้นักเรียนดูภาพ 2 ครอบครัว ครอบครัวหนึ่งมีลูก 2 คน ครอบครัว ที่สองมีลูก 10 คน ทั้ง 2 ครอบครัว ประกอบอาชีพเดียวกัน รายได้เท่ากัน แต่ครอบครัวหนึ่งมีความสุขและความ เป็นอยู่ดีกว่า ครูให้นักเรียนดูภาพแล้ว บอกข้อแตกต่างของทั้ง 2 ครอบครัว 7. ครูบรรยายว่า ประเทศชาติเมื่อมี ประชากรมากก็ต้องเสียงบประมาณมาก ในการพัฒนาคุณภาพคน เช่น การให้ การศึกษา งบประมาณที่จะใช้พัฒนาส่วนอื่นจึงน้อย	2. ครูบรรยายคุณลักษณะประชากรไทย ด้านสถานภาพการสมรส 3. ให้นักเรียนบอกปัญหาที่เกิดขึ้นจาก คุณลักษณะประชากรไทยด้านสถานภาพ การสมรส เมื่อคู่สมรสมีอายุน้อย 4. ให้นักเรียนดูภาพความต้องการปัจจัยสี่ ของคนเมื่อคนเพิ่มขึ้นแต่ปัจจัยสี่ที่มีอยู่ เท่าเดิมย่อมเกิดการขาดแคลน 5. ครูอธิบายว่า จากภาพเป็นเพียงความ เดือดร้อนระดับครอบครัว แต่ถ้ามีจำนวน ประชากรเพิ่มขึ้นมาก เศรษฐกิจของ ประเทศย่อมได้รับความกระทบกระเทือน 6. ให้นักเรียนดูภาพ 2 ครอบครัว ครอบครัวหนึ่งมีลูก 2 คน ครอบครัว ที่สองมีลูก 10 คน ทั้ง 2 ครอบครัว ประกอบอาชีพเดียวกัน รายได้เท่ากัน แต่ครอบครัวหนึ่งมีความสุขและความ เป็นอยู่ดีกว่า ครูให้นักเรียนดูภาพแล้ว บอกข้อแตกต่างของทั้ง 2 ครอบครัว 7. ครูบรรยายว่า ประเทศชาติเมื่อมี ประชากรมากก็ต้องเสียงบประมาณมาก ในการพัฒนาคุณภาพคน เช่น การให้ การศึกษา งบประมาณที่จะใช้พัฒนาส่วนอื่นจึงน้อย

กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
8. ครูถามนักเรียนว่า นักเรียนมาเรียนหนังสือใครส่งเสีย นักเรียนมีรายได้จากการประกอบอาชีพเองหรือไม่ แล้วให้นักเรียนตอบคำถามที่ว่า นักเรียนยังอยู่ในวัยที่ยังต้องพึ่งพิงผู้อื่นอยู่หรือไม่เพราะเหตุใด 9. ครูสรุปว่า หากประเทศชาติมีคนวัยพึ่งพิงจำนวนมาก และมีคนวัยทำงานจำนวนน้อยและต้องทำงานหาเลี้ยงคนจำนวนมากย่อมเกิดความยากจน เศรษฐกิจของประเทศจะตกต่ำ 10. ให้นักเรียนอ่านสถานการณ์จำลองและตอบคำถามตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจ	8. ครูถามนักเรียนว่า นักเรียนมาเรียนหนังสือใครส่งเสีย นักเรียนมีรายได้จากการประกอบอาชีพเองหรือไม่ แล้วให้นักเรียนตอบคำถามที่ว่า นักเรียนยังอยู่ในวัยที่ยังต้องพึ่งพิงผู้อื่นอยู่หรือไม่เพราะเหตุใด 9. ครูสรุปว่า หากประเทศชาติมีคนวัยพึ่งพิงจำนวนมาก และมีคนวัยทำงานจำนวนน้อยและต้องทำงานหาเลี้ยงคนจำนวนมากย่อมเกิดความยากจน เศรษฐกิจของประเทศจะตกต่ำ 10. ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด

แผนการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษา
ในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหาเกี่ยวกับหนังสือเรียนของกรมวิชาการ
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คาบที่ 15

จุดประสงค์

1. นักเรียนบอกได้ถึงผลเสียของการมีบุตรมากต่อสุขภาพแม่และเด็ก
2. นักเรียนสามารถตอบได้ว่าเมื่อขาดแคลนแพทย์แล้วจะเกิดปัญหาอะไรขึ้น
3. นักเรียนสามารถบอกแนวทางแก้ปัญหาด้านสาธารณสุขได้

จุดประสงค์ข้อ 3 เพิ่มเติมในกลุ่มทดลอง

เนื้อหาสำคัญ

การเพิ่มของประชากรมีผลกระทบต่อสภาพสังคม ด้านการให้บริการด้านการแพทย์ และสาธารณสุข และการอนามัยแม่และเด็ก

กิจกรรมการเรียนรู้

กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
1. ครูซักถามทบทวนผลกระทบของการเพิ่มประชากรไทยที่มีต่อสภาพเศรษฐกิจ 2. ครูอธิบายว่า นอกจากด้านเศรษฐกิจแล้วยังมีผลกระทบต่อสังคมในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการแพทย์และสาธารณสุข โดย	1. ครูซักถามทบทวนผลกระทบของการเพิ่มประชากรไทยที่มีต่อสภาพเศรษฐกิจ 2. ครูอธิบายว่า นอกจากด้านเศรษฐกิจแล้วยังมีผลกระทบต่อสังคมในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการแพทย์และสาธารณสุข โดย

กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
ยกตัวอย่างสถานการณ์ที่มีอยู่แทบทุกตำบล แต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้ป่วย โดยเฉพาะแพทย์แล้วอัตราส่วนระหว่างแพทย์ 1 คน ต่อประชากรจำนวนหนึ่งปรากฏว่าประเทศที่กำลังพัฒนาขาดแคลนแพทย์ 3. ครูถามนักเรียนว่า เมื่อแพทย์ 1 คน รับผิดชอบประชากรถึง 100,000 คน จะเกิดปัญหาอะไรบ้าง 4. ครูให้นักเรียนดูภาพที่ตัดมาจากหนังสือพิมพ์ เป็นภาพครอบครัวที่ทุกข์ยาก แม่เป็นอัมพาตที่ขาเดินไม่ได้เพราะมีลูกมาก เมื่อคลอดลูกคนสุดท้ายก็กลายเป็นอัมพาต ครูสรุปให้เห็นว่าสุขภาพแม่จะเสื่อมโทรมเมื่อมีลูกมาก ๆ 5. ครูอธิบายว่าการมีลูกมากนอกจากสุขภาพมารดาจะเสื่อมโทรมแล้วสุขภาพเด็กอาจไม่ดีด้วย แล้วให้ดูภาพเด็กขาดอาหาร อธิบายประกอบการซักถามเกี่ยวกับภาพนั้น 6. ครูให้นักเรียนสรุปว่าการมีลูกมาก มีผลอย่างไรต่อแม่และเด็ก 7. ให้นักเรียนอ่านสถานการณ์จำลองแล้วตอบคำถามตามชั้นหนังสือของอริยสัจ	ยกตัวอย่างสถานการณ์ที่มีอยู่แทบทุกตำบล แต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้ป่วย โดยเฉพาะแพทย์แล้วอัตราส่วนระหว่างแพทย์ 1 คน ต่อประชากรจำนวนหนึ่งปรากฏว่าประเทศกำลังพัฒนาขาดแคลนแพทย์ 3. ครูถามนักเรียนว่า เมื่อแพทย์ 1 คน รับผิดชอบประชากรถึง 100,000 คน จะเกิดปัญหาอะไรบ้าง 4. ครูให้นักเรียนดูภาพที่ตัดมาจากหนังสือพิมพ์ เป็นภาพครอบครัวที่ทุกข์ยาก แม่เป็นอัมพาตที่ขาเดินไม่ได้เพราะมีลูกมาก เมื่อคลอดลูกคนสุดท้ายก็กลายเป็นอัมพาต ครูสรุปให้เห็นว่าสุขภาพแม่จะเสื่อมโทรมเมื่อมีลูกมาก ๆ 5. ครูอธิบายว่าการมีลูกมากนอกจากสุขภาพมารดาจะเสื่อมโทรมแล้วสุขภาพเด็กอาจไม่ดีด้วย แล้วให้ดูภาพเด็กขาดอาหาร อธิบายประกอบการซักถามเกี่ยวกับภาพนั้น 6. ครูให้นักเรียนสรุปว่าการมีลูกมาก มีผลอย่างไรต่อแม่และเด็ก 7. ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด

แผนการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษา
ในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหาด้วยหนังสือเรียนของกรมวิชาการ
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คาบที่ 16

จุดประสงค์

1. นักเรียนบอกความแตกต่างระหว่างเมืองใหญ่กับชนบทได้
2. นักเรียนเปรียบเทียบผลที่จะเกิดขึ้นเมื่อครูรับผิดชอบนักเรียนจำนวนมาก กับครูที่รับผิดชอบนักเรียนจำนวนที่เหมาะสม
3. นักเรียนสามารถหาแนวทางแก้ไขปัญหาด้านการศึกษาได้

จุดประสงค์ข้อ 3 เพิ่มเติมในกลุ่มทดลอง

เนื้อหาสำคัญ

การเพิ่มประชากรมีผลกระทบต่อปัญหาเมืองใหญ่ และปัญหาด้านการศึกษา

กิจกรรมการเรียนรู้

กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
1. ครูนำภาพสภาพเมืองใหญ่และชนบท ให้นักเรียนดู และเปรียบเทียบความแตกต่าง ด้านความพร้อม ความสดวกสบาย	1. ครูนำภาพสภาพเมืองใหญ่และชนบท ให้นักเรียนดู และเปรียบเทียบความแตกต่างด้านความพร้อม ความสดวกสบาย
2. ครูถามนักเรียนว่าต้องการอยู่ที่ใด เพราะเหตุใด	2. ครูถามนักเรียนว่า ต้องการอยู่ที่ใด เพราะเหตุใด

กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
3. ครูอธิบายว่า คนส่วนใหญ่แสวงหาความสวัสดีสบายจึงมุ่งอพยพสู่เมืองใหญ่ จึงเกิดสภาพแออัดในเมืองก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมาย เช่น คนว่างงาน ชุมชนแออัด ยาเสพติด เป็นต้น 4. ครูถามนักเรียนว่า ถ้าครู 1 คน สอนนักเรียน 1,000 คน เปรียบเทียบกับครู 1 คน สอนนักเรียน 20 คน ผลที่เกิดขึ้นแตกต่างกันอย่างไร 5. ครูสรุปว่า ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาระดับใด หากประชากรเพิ่มขึ้นจำนวนผู้เรียนจะมาก เกิดปัญหาทางการศึกษาหลายอย่าง เช่น การขาดแคลนครู รัฐต้องเสียงบประมาณด้านการศึกษา มาก เป็นต้น 6. ให้นักเรียนอ่านสถานการณ์จำลองและตอบคำถามตามขั้นหั้งสี่ของอริยสัจ	3. ครูอธิบายว่า คนส่วนใหญ่แสวงหาความสวัสดีสบายจึงมุ่งอพยพสู่เมืองใหญ่ จึงเกิดสภาพแออัดในเมืองก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมาย เช่น คนว่างงาน ชุมชนแออัด ยาเสพติด เป็นต้น 4. ครูถามนักเรียนว่า ถ้าครู 1 คน สอนนักเรียน 1,000 คน เปรียบเทียบกับครู 1 คน สอนนักเรียน 20 คน ผลที่เกิดขึ้นแตกต่างกันอย่างไร 5. ครูสรุปว่า ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาระดับใด หากประชากรเพิ่มขึ้นจำนวนผู้เรียนจะมาก เกิดปัญหาทางการศึกษาหลายอย่าง เช่น การขาดแคลนครู รัฐต้องเสียงบประมาณด้านการศึกษา มาก เป็นต้น 6. ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด

แผนการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษา
ในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหาเกี่ยวกับหนังสือเรียนของกรมวิชาการ
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คาบที่ 17

จุดประสงค์

1. นักเรียนสรุปนโยบายประชากรที่สำคัญในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ได้
2. นักเรียนบอกความแตกต่างระหว่างนโยบายประชากรของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 และฉบับที่ 6 ได้
3. นักเรียนหาแนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานตามนโยบายประชากรด้านการคุมกำเนิด ได้

จุดประสงค์ข้อ 3 เพิ่มเติมในกลุ่มทดลอง

เนื้อหาสำคัญ

นโยบายประชากรของประเทศไทย ความแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5

กิจกรรมการเรียนรู้

กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
1. ครูซักถามพบทวนเกี่ยวกับจำนวนประชากร คุณลักษณะของประชากรไทย และการเพิ่มประชากรมีผลกระทบต่อสภาพสังคมและเศรษฐกิจอย่างไร	1. ครูซักถามพบทวนเกี่ยวกับจำนวนประชากร คุณลักษณะของประชากรไทย และการเพิ่มประชากรมีผลกระทบต่อสภาพสังคมและเศรษฐกิจอย่างไร

กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
2. ครูอธิบายว่าเมื่อประชากรศึกษามีความสำคัญดังกล่าว ทางรัฐบาลจึงบรรจุนโยบายประชากรไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแล้วให้ความหมายของนโยบายประชากร 3. ครูบรรยายเกี่ยวกับนโยบายประชากรในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 4. ให้นักเรียนสรุปใจความสำคัญของนโยบายประชากรในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 5. ครูอธิบายนโยบายประชากรในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 6. ให้นักเรียนบอกความแตกต่างของนโยบายประชากรระหว่างแผน 5 กับ แผน 6 7. ให้นักเรียนอ่านสถานการณ์จำลองและตอบคำถามตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจ	2. ครูอธิบายว่าเมื่อประชากรศึกษามีความสำคัญดังกล่าว ทางรัฐบาลจึงบรรจุนโยบายประชากรไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแล้วให้ความหมายของนโยบายประชากร 3. ครูบรรยายเกี่ยวกับนโยบายประชากรในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 4. ให้นักเรียนสรุปใจความสำคัญของนโยบายประชากรในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 5. ครูอธิบายนโยบายประชากรในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 6. ให้นักเรียนบอกความแตกต่างของนโยบายประชากรระหว่างแผน 5 กับแผน 6 7. ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด

แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหา

คำชี้แจง

1. แบบทดสอบฉบับนี้มีทั้งหมด 40 ข้อ ใช้เวลาทำ 50 นาที
2. แบบทดสอบมี 10 สถานการณ์ แต่ละสถานการณ์จะมีคำถาม 4 ข้อ
3. คำถามแต่ละข้อจะมีตัวเลือก ก ข ค และ ง ให้เลือกตอบ จะมีเพียงคำตอบเดียวที่ถูกต้องที่สุด
4. ให้นักเรียนเลือกตอบเพียง 1 คำตอบ ถ้าเกินถือว่าผิดไม่ได้คะแนน
5. นักเรียนต้องตอบในกระดาษคำตอบโดยทำเครื่องหมาย $\times$ ในช่องที่ตรงกับข้อที่ถูกต้องที่สุดดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

ก ข ค ง



6. ถ้านักเรียนตอบแล้ว แต่ต้องการเปลี่ยนคำตอบใหม่ ให้ขีดขวางทับเครื่องหมาย $\times$ ในข้อเดิมแล้วทำเครื่องหมาย $\times$ ในช่องที่ตรงกับข้อใหม่ที่คุณคิดว่าถูกต้องที่สุดดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

ก ข ค ง



สถานการณ์ที่ 1

ชุมชนบ้านวังตะเคียนเป็นชุมชนค้อยพัฒนาและประกอบอาชีพเกษตรกรรม ผลผลิตจากการเกษตรทุกปีมีราคาต่ำและไม่แน่นอน การเอารัดเอาเปรียบของพ่อค้าคนกลางเช่นนี้มีมานานแล้ว และไม่สามารถแก้ปัญหานี้ได้

- | | |
|--|--|
| <p>1. อะไรคือปัญหาของสถานการณ์นี้</p> <ul style="list-style-type: none"> ก. ผลผลิตของการเกษตรตกต่ำ ข. การเกษตรไม่เจริญก้าวหน้า ค. ราคาของผลผลิตการเกษตร ง. ผลผลิตของการเกษตรค่อยคุณภาพ <p>2. ปัญหานี้มีสาเหตุมาจากอะไร</p> <ul style="list-style-type: none"> ก. การกีดราคาของพ่อค้าคนกลาง ข. เกษตรกรยากจนไม่มีทุนพัฒนาผลผลิตให้มีคุณภาพ ค. รัฐบาลไม่สนับสนุนด้านการเกษตรอย่างจริงจัง ง. เกษตรกรขาดความรู้ด้านการเพิ่มผลผลิต | <p>3. มีวิธีการใดจะแก้ปัญหานี้ได้ดีที่สุด</p> <ul style="list-style-type: none"> ก. ทางราชการจัดอบรมทางวิชาการเพิ่มผลผลิตแก่เกษตรกร ข. รัฐบาลให้เกษตรกรกู้เงินดอกเบี้ยต่ำไปพัฒนาคุณภาพของผลผลิต ค. รัฐบาลวางนโยบายสนับสนุนการเกษตรเป็นเป้าหมายหลักของประเทศ ง. เกษตรกรต้องร่วมมือกันในรูปแบบของสหกรณ์การเกษตร <p>4. ถ้าแก้ปัญหามาตามวิธีการในข้อที่ 3 ผลที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างไร</p> <ul style="list-style-type: none"> ก. ผลผลิตมีคุณภาพ ราคาจะสูงขึ้นด้วย ข. การรวมกลุ่มของเกษตรกร ทำให้มีอำนาจต่อรองราคา ค. ผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้น ง. รัฐบาลต้องตัดงบประมาณด้านอื่นมาพยุงราคาสินค้าการเกษตร |
|--|--|

สถานการณ์ที่ 2

โสภาเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาที่ทำงานด้วยระหว่างเรียน ครอบครัวของเธออยู่ต่างจังหวัด พ่อ-แม่ ของเธอส่งเงินให้เธอใช้ทุกเดือน เดือนละ 1,000 บาท เงินจำนวนนี้ไม่พอใช้ถึงกลางเดือนเพราะโสภาชอบเที่ยวช้อปปิ้ง ซื้อเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกายตามแฟชั่น ทั้งยังใช้เครื่องสำอางค์ราคาแพง โสภาก็ต้องหารายได้เพื่อนำมาใช้จ่ายให้ถึงปลายเดือน แต่เธอไม่กล้าบอก พ่อ-แม่ ว่าเธอทำงานเพราะงานที่เธอทำนั้นคือ การค้าประเวณี

- | | |
|--|--|
| <p>5. อะไรคือปัญหาของสถานการณ์นี้</p> <ul style="list-style-type: none"> ก. เด็กประกอบอาชีพโสเภณี ข. นักเรียนทำผิดระเบียบโรงเรียน ค. เด็กยากจน ง. ลูกขี้ขลาด <p>6. ปัญหานี้มีสาเหตุมาจากอะไร</p> <ul style="list-style-type: none"> ก. พ่อ-แม่ ให้เงินเดือนเล็กน้อย ข. เด็กใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย ค. ลูกขาดความอบอุ่นจาก พ่อ-แม่ ง. โรงเรียนไม่ควบคุมความประพฤติของนักเรียน | <p>7. มีวิธีการใดที่จะแก้ปัญหานี้ได้ดีที่สุด</p> <ul style="list-style-type: none"> ก. ครูและผู้ปกครองสอนเด็กให้ใช้จ่ายทรัพย์สินอย่างรอบคอบและเหมาะสมกับฐานะ ข. ฝ่ายปกครองของโรงเรียนควบคุมความประพฤตินักเรียนให้มากขึ้น ค. ผู้ปกครองเพิ่มเงินเดือนให้เด็กมากกว่าเดิม ง. พ่อ-แม่ มาอยู่กับเด็กคอยดูแลและให้ความอบอุ่น <p>8. ถ้าแก้ปัญหาดังกล่าวตามวิธีการในข้อ 7 ผลที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างไร</p> <ul style="list-style-type: none"> ก. นักเรียนประพฤติดี ข. เด็กใช้จ่ายอย่างประหยัด เงินไม่ขาดมือ ค. เด็กเชื่อฟัง พ่อ-แม่ เป็นลูกที่ดี ง. เด็กมีเงินใช้จ่ายมากขึ้นโดยไม่ต้องทำงาน |
|--|--|

สถานการณ์ที่ 3

ราษฎรบ้านปากน้ำ อำเภอกะเทพา จังหวัดสงขลา มีอาชีพประมงกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เมื่อหาปลาได้ต่างคนต่างก็นำปลามาขายให้พ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อในหมู่บ้าน ราคาปลาต่ำมากและบางครั้งได้เงินไม่คุ้มค่าน้ำมัน ราคาปลาขึ้นอยู่กับพ่อค้าคนกลางกำหนดให้ บางครั้งเมื่อหาปลาได้จำนวนมาก ๆ พ่อค้าก็ทำท่าจะรับซื้อไม่ไหวขอลดราคา ชาวประมงจำเป็นต้องขายตามราคาดังนั้นเพราะไม่มีสถานที่เก็บปลาหากเก็บไว้จะเน่าเสีย

9. อะไรคือปัญหาของสถานการณ์

- ก. ปริมาณปลาที่หาได้มากเกินไปเกินความต้องการของพ่อค้า
- ข. ชาวประมงขายปลาได้ราคาต่ำ
- ค. ชาวประมงแย่งกันขายปลาที่หามาได้
- ง. ปลาที่หามาได้เน่าเสีย

10. ปัญหานี้มีสาเหตุมาจากอะไร

- ก. ชาวประมงยากจนไม่มีห้องเย็นเก็บปลา
- ข. ชาวประมงแย่งกันหาปลา
- ค. พ่อค้าคนกลางเอาเปรียบชาวประมง
- ง. ผู้รับซื้อมีเพียงพ่อค้าคนกลางรายเดียว

11. มีวิธีการใดที่จะแก้ปัญหานี้ได้ดีที่สุด

- ก. ตั้งสหกรณ์ประมง
- ข. รัฐบาลสร้างห้องเย็นให้หมู่บ้าน
- ค. รัฐบาลรับซื้อปลาจากชาวประมง
- ง. ชาวประมงผลิตกันออกหาปลา

12. ถ้าแก้ปัญหาดังกล่าวตามวิธีการในข้อ 11 ผลที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างไร

- ก. ชาวประมงก็กักตุนปลาไว้ขายได้ราคาสูง
- ข. ชาวประมงขายปลาได้ในราคาที่ยุติธรรม
- ค. ไม่ต้องขายปลาให้พ่อค้าคนกลาง
- ง. ปริมาณปลาที่หาได้พอดีกับความต้องการซื้อ

สถานการณ์ที่ 4

ปลาเป็นอาหารที่คนไทยนำมากินเป็นเวลานานแล้ว เมื่อก่อนมีปลาชุกชุมหาจับได้ง่าย เพราะมนุษย์มีน้อย ปัจจุบันทั้งปลาน้ำจืดและปลาน้ำเค็มมีไม่เพียงพอกับความต้องการบริโภค ถ้าเฉลี่ยแล้วคนกินปลาปีหนึ่ง ๆ หลายล้านคน ปลาจึงมีราคาแพงและขาดแคลน

13. อะไรคือปัญหาของสถานการณ์นี้

ก. ปลาไม่เพียงพอกับความต้องการบริโภค

ข. ปลาขาดแคลนหรือมีน้อยกว่าสมัยก่อน

ค. ปลามีราคาแพง

ง. ปลาถูกจับมากแต่ละปี

14. ปัญหานี้มีสาเหตุมาจากอะไร

ก. คนนิยมกินปลามากกว่าอาหารอื่น ๆ

ข. ขาดความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนประชากรกับทรัพยากร

ค. รัฐไม่ควบคุมปริมาณการจับปลาแต่ละวัน

ง. ปลาเกิดไม่ทันและจะสูญพันธุ์

15. มีวิธีการใดบ้างจะแก้ปัญหานี้ได้ดีที่สุด

ก. ห้ามจับปลาเกินปริมาณที่รัฐกำหนดแต่ละวัน

ข. ควบคุมปริมาณประชากรและเพาะเลี้ยงขยายพันธุ์ปลาเพิ่มขึ้น

ค. เพาะพันธุ์ปลาและขยายพันธุ์ปลาปล่อยตามแหล่งน้ำให้มากขึ้น

ง. สนับสนุนให้คนนิยมรับประทานอาหารประเภทเนื้อสัตว์และผักแทน

16. ถ้าแก้ปัญหาคตามวิธีการในข้อ 15 แล้วผลที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างไร

ก. ประชากรและทรัพยากรปลาสมดุลกัน

ข. คนนิยมรับประทานอาหารอย่างอื่นแทนปลา

ค. ปลาไม่สูญพันธุ์และมีปริมาณเพิ่มขึ้น

ง. ปลาราคาถูกลง

สถานการณ์ที่ 5

ปู่เล่าว่า เมื่อสมัยก่อนนี้ปู่กับย่าบุกป่าดงพงจิบจองที่นาผืนนี้ สมัยก่อนเนื้อที่ 10 ไร่ ทำนาครั้งเดียวก็ได้ข้าวเหลือกินและขายมีเงินเก็บไว้ใช้จ่ายได้อย่างสบาย แต่เดี๋ยวนี้รุ่นหลาน ปู่แบ่งที่นาให้เท่า ๆ กัน ครอบครัวละ 2 ไร่ ครอบครัวหลาน ๆ ทำนาปีละ 2 ครั้งแต่ยากจนมาก ปู่บ่นว่าสมัยนี้ไม่เหมือนสมัยก่อนไม่รู้จะไปหาที่นาเพิ่มได้จากที่ไหน

17. อะไรคือปัญหาของสถานการณ์นี้

ก. การจับจองที่สมัยนี้ไม่เหมือนสมัยก่อน

ข. ชาวนาปัจจุบันยากจน

ค. การมีบุตรมาก

ง. ที่นาไม่พอทำกิน

18. ปัญหานี้มีสาเหตุมาจากอะไร

ก. จำนวนครอบครัวชาวนาเพิ่มขึ้นแต่ที่นามีจำกัด

ข. การไม่คุมกำเนิด

ค. การทำนาลงทุนสูงแต่ผลผลิตราคาต่ำ

ง. ป่าสงวนมีมากขึ้น

19. มีวิธีการใดแก้ปัญหานี้ได้ดีที่สุด

ก. อบรรมการวางแผนครอบครัวให้แกครอบครัวชาวนา

ข. รัฐยกที่ป่าสงวนให้เกษตรกรทำกิน

ค. อบรรมอาชีพเสริมให้ชาวนาทำเมื่อว่างจากการทำนา

ง. รัฐจัดการปฏิรูปที่ดิน

20. ถ้าแก้ปัญหตามวิธีการในข้อ 19 ผลที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างไร

ก. ชาวนามีที่ทำกินเป็นของตัวเองเพียงพอที่จะเลี้ยงครอบครัว

ข. ชาวนาขยายที่ทำกินได้เหมือนสมัยก่อน

ค. ชาวนาฐานะดีขึ้นจากรายได้เสริม

ง. ชาวนามีลูกน้อยเหมาะสมกับฐานะ

สถานการณ์ที่ 6

วันนี้เป็นวันที่มหาวิทยาลัยประกาศผลสอบเข้าเรียนต่อ ฝรั่งค์และพ่อเบียดคนเข้ามาจนถึงป้ายประกาศ หลังจากตรวจสอบรายชื่อผู้สอบได้ถึง 2 รอบแล้ว ฝรั่งค์แทบจะหมดแรงยืนเพราะไม่มีชื่อเขาคืออยู่เลย แต่พ่อก็บอกว่า "ปลงเสียเถอะลูก คนสอบตกตั้งมากมาย ประชากรก็เพิ่มขึ้นทุกวัน แต่มหาวิทยาลัยมีอยู่เท่าเดิมและรับผู้เรียนได้จำนวนน้อยเมื่อเทียบกับปริมาณผู้สมัครจำนวนมาก ถ้าเป็นเมื่อก่อนนี้ลูกคงสอบติดเพราะคู่แข่งน้อยกว่านี้มาก"

21. อะไรคือปัญหาของสถานการณ์นี้

- ก. ฝรั่งค์สอบไม่ติดมหาวิทยาลัย
- ข. ประชากรวัยเรียนมีมาก
- ค. มหาวิทยาลัยมีน้อยมาก
- ง. มหาวิทยาลัยมีไม่เพียงพอ
กับจำนวนคนที่ต้องการเรียน

22. ปัญหานี้มีสาเหตุมาจากอะไร

- ก. ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว
- ข. ฝรั่งค์ยังเก่งไม่พอ
- ค. การไม่คุมกำเนิดประชากร
- ง. รัฐบาลไม่สนับสนุนการศึกษาระดับนี้

23. มีวิธีการใดบ้างที่จะแก้ปัญหานี้ได้ดีที่สุด

- ก. รัฐบาลสนับสนุนการศึกษาระดับนี้
อย่างจริงจัง
- ข. เพิ่มมหาวิทยาลัยให้มากตามการเพิ่ม
ของประชากร
- ค. ควบคุมปริมาณคนเกิดและเพิ่ม
มหาวิทยาลัยให้เพียงพอกับผู้เรียน
- ง. ฝรั่งค์กลับไปอ่านหนังสือให้มากกว่า
เดิมแล้วมาสอบใหม่

24. ถ้าแก้ปัญหาคตามข้อ 23 แล้ว ผลที่เกิดขึ้น
จะเป็นอย่างไร

- ก. ปริมาณผู้เรียนและสถานศึกษาสมดุลกัน
- ข. ฝรั่งค์สอบผ่านและเรียนต่อในมหาวิทยาลัย
ได้
- ค. มีมหาวิทยาลัยมากมายในประเทศไทย
- ง. ประชากรน้อยลง

สถานการณ์ที่ 7

ชาวบ้านประมาณร้อยครอบครัว อาศัยที่การรถไฟอยู่ แต่ละครอบครัวมีบุตรมากทำให้ชุมชนแห่งนี้แออัดเป็นแหล่งสลัม ก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาคือ เป็นที่รวมของปัญหาอาชญากรรม ปัญหาสาธารณสุข เป็นต้น

25. อะไรคือปัญหาของสถานการณ์นี้

- ก. ชุมชนแออัดหรือแหล่งสลัม
- ข. ความยากจน
- ค. การขาดหลักสุขภาพอนามัย
- ง. การบุกรุกที่ของทางราชการ

26. ปัญหานี้มีสาเหตุมาจากอะไร

- ก. การมีรายได้ต่ำ
- ข. การมีบุตรมาก
- ค. การขาดแคลนที่อยู่อาศัย
- ง. การขาดความรู้เรื่องสาธารณสุขมูลฐาน

27. วิธีการใดแก้ปัญหาได้ดีที่สุด

- ก. จัดสรรที่ดินและที่อยู่อาศัยราคาถูก
- ข. จัดอบรมการวางแผนครอบครัว
- ค. จัดนิทรรศการสาธารณสุขมูลฐาน
- ง. ตั้งศูนย์ฝึกฝนอาชีพที่นี่

28. ถ้าแก้ปัญหาตามวิธีการในข้อที่ 27 แล้วผลที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างไร

- ก. แต่ละครอบครัวมีสมาชิกพอดีกับฐานะ ไม่ต้องแย่งกันกินแย่งกันอยู่
- ข. ชาวบ้านประกอบอาชีพใหม่รายได้ดีขึ้น
- ค. ชาวบ้านดูแลสุขภาพอนามัยของตัวเอง และผู้อื่นรอบข้างได้
- ง. ชุมชนย้ายไปอยู่ที่ที่รัฐจัดให้เป็นของตัวเอง

สถานการณ์ที่ 8

ลุงอินคำมีปัญหาก็ไม่แตกต่างจากเกษตรกรทั้งหลาย นั่นคือ สภาพดินเสื่อมสภาพ ปลูกพืชอะไรไม่ได้ผล ฐานะความเป็นอยู่จึงแย่งเรื่อย ๆ เกษตรกรจำนวนไม่น้อยละทิ้งไร่นาไปประกอบอาชีพอื่นในเมืองเพราะทนต่อสภาพการขาดทุนไม่ไหว

29. อะไรคือปัญหาของสถานการณ์นี้

- ก. เกษตรกรหันไปประกอบอาชีพอื่น
- ข. แหล่งผลิตใช้ไม่ได้ผล
- ค. เกษตรกรยากจน
- ง. ผลผลิตที่ได้จากการเพาะปลูกตกต่ำ

30. ปัญหานี้มีสาเหตุมาจากอะไร

- ก. ที่ดินเสื่อมโทรม
- ข. อาชีพอื่นรายได้ดีกว่าเกษตรกร
- ค. บัณฑิตการผลิที่มีราคาสูงแต่ขายผลผลิตได้ราคาต่ำ
- ง. เกษตรกรขาดความรู้ด้านการพัฒนาผลผลิต

31. มีวิธีการใดแก้ปัญหาได้ดีที่สุด

- ก. รัฐอบรมวิชาการเพิ่มผลผลิตให้เกษตรกร
- ข. รัฐปฏิรูปที่ดินให้ใช้เป็นแหล่งผลิตได้
- ค. รัฐมีนโยบายส่งเสริมอาชีพเกษตรกรอย่างจริงจัง
- ง. รัฐให้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำและประกันราคาผลผลิต

32. ถ้าแก้ปัญหาดตามวิธีการในข้อ 31 แล้วผลที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างไร

- ก. ที่ดินมีสภาพสมบูรณ์ใช้เพาะปลูกได้
- ข. ผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้น
- ค. เกษตรกรฐานะดีขึ้น
- ง. เกษตรกรไม่ละทิ้งไร่นา

สถานการณ์ที่ 9

ปรากฏการณ์ที่พบเสมอตามสถานีรถไฟ ท่ารถขนส่งต่าง ๆ ตามเมืองใหญ่ ๆ โดยเฉพาะกรุงเทพฯ คือ คนต่างจังหวัดจำนวนมากเดินทางเข้ามากรุงเทพฯ โดยเฉพาะผู้ที่ว่างเว้นจากฤดูทำนา พวกเขาจะมาหางานทำ ดังนั้นการสมัครงานส่วนใหญ่เปิดรับเพียงไม่กี่อัตรา แต่คนที่มาสมัครมีเป็นหมื่น นี่เป็นเพียงตัวอย่างในประเทศยังไม่ไ้รวมถึงพวกที่เร่ร่อนไปทำงานในต่างประเทศอีกจำนวนไม่น้อย

33. อะไรคือปัญหาของสถานการณ์นี้

- ก. เกษตรกรต้องการเปลี่ยนอาชีพจำนวนมาก
- ข. คนอพยพย้ายถิ่นมาก
- ค. คนแย่งกันทำงานในเมืองหลวง
- ง. คนไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง

34. ปัญหานี้มีสาเหตุมาจากอะไร

- ก. ความสะดวกสบายในเมืองมีมากกว่าชนบท
- ข. นายทุนเป็นเจ้าของที่ดินส่วนใหญ่ในชนบท
- ค. คนวัยแรงงานในชนบทมากแต่งานมีน้อย
- ง. เกษตรกรเป็นอาชีพที่รายได้ต่ำและไม่แน่นอน

35. มีวิธีการใดที่แก้ปัญหานี้ได้ดีที่สุด

- ก. รัฐพัฒนาชนบททุกแห่งให้เจริญเท่าเมืองหลวง
- ข. รัฐส่งเสริมการคุมกำเนิดและสร้างงานในชนบท
- ค. รัฐส่งเสริมการฝึกฝนอาชีพแก่เกษตรกรเป็นอาชีพเสริม
- ง. รัฐกู้เงินต่างประเทศมาทุ่มซื้อที่ดินให้คนไร้ที่ทำกินเช่าซื้อ

36. จากวิธีการแก้ปัญหามิข้อ 35 ผลที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างไร

- ก. ปริมาณคนกับงานสมดุลกัน
- ข. คนชนบทประกอบอาชีพเกษตรกรต่อไปและมีรายได้เสริม
- ค. เมืองใหญ่แออัดและมีแหล่งเสื่อมโทรมลดลง
- ง. คนชนบทมีที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง

สถานการณ์ที่ 10

เมื่อก่อนชาวบ้านหนองแสมมีอาชีพทำนา ฐานะส่วนใหญ่พอกินพอใช้ ภายหลังมีนายทุน มาว่าจ้างให้ผลิตอาวูบีนโดยมีผู้มาสอนให้ ชาวบ้านเห็นว่ารายได้ดีและพวกเขาก็ว่างหลังจาก ฤดูทำนา พวกเขาจึงได้ประกอบอาชีพนี้เป็นอาชีพเสริม ภายหลังปรากฏว่าหลายรายทำแล้วมี ฐานะร่ำรวยอย่างรวดเร็ว ทำให้คนในหมู่บ้านหันมาประกอบอาชีพนี้อย่างจริงจังถึงแม้จะต้อง คอยหลบซ่อนเมื่อมีเจ้าหน้าที่มาสอดส่อง แต่ชาวบ้านก็พอใจกับอาชีพนี้เพราะพวกเขาความรู้น้อย จะหาอาชีพอื่นทำก็ยาก ส่วนอาชีพนี้รายได้ดีและมีคนมารับซื้อถึงที่

37. อะไรคือปัญหาของสถานการณ์นี้

- ก. ชาวบ้านกระทำผิดกฎหมาย
- ข. ชาวบ้านเป็นผู้กระทำการ บ่อนทำลายชาติโดยไม่รู้ตัว
- ค. ชาวบ้านตกเป็นเครื่องมือของนายทุน
- ง. ชาวบ้านเห็นเงินมีค่ากว่า ความปลอดภัยของตัวเอง

38. ปัญหานี้มีสาเหตุมาจากอะไร

- ก. ความรู้น้อย
- ข. การแสวงหาทรัพย์โดยวิธี มิชอบ
- ค. การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว มากกว่าส่วนรวม
- ง. มีผู้ยุยงส่งเสริมและให้การ สนับสนุนอาชีพนี้

39. วิธีการใดที่จะแก้ปัญหานี้ได้ดีที่สุด

- ก. ทางราชการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ใน หมู่บ้าน
- ข. ทางราชการจัดอบรมวิชาชีพอื่นที่ ทำรายได้เสริมแก่ชาวบ้าน
- ค. ทางราชการชี้แจงให้ชาวบ้านรู้ถึง ผลเสียของการกระทำดังกล่าวที่มี ต่อประเทศชาติ
- ง. ทางราชการต้องจับกุมตัวนายทุน หรือผู้รับซื้อให้ได้

40. ถ้าแก้ปัญหาดังข้อ 39 แล้ว ผลที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างไร

- ก. ชาวบ้านเลิกผลิตบีนเพราะไม่มีผู้รับซื้อ
- ข. ชาวบ้านมีการศึกษาดีขึ้นรู้ว่าสิ่งใดควร สิ่งใดไม่ควรกระทำ
- ค. ชาวบ้านประกอบอาชีพเสริมที่สุจริต ปลอดภัยและสบายใจกว่า
- ง. ชาวบ้านเข้าใจถึงผลเสียที่มีต่อประเทศ

การศึกษาเปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
จากการสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษา ในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหา
กับหนังสือเรียนของกรมวิชาการ

บทคัดย่อ

ของ

จิตารัตน์ วีรเหมณฑิวงศ์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

ธันวาคม 2531

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายดังนี้

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนที่สอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษา ในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหา กับหนังสือเรียนของกรมวิชาการ
2. เพื่อศึกษาพัฒนาการด้านการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนที่สอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหา

กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบรรพตพิสัยพิทยาคม อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 80 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย แล้วแบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 40 คน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย กลุ่มทดลองสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาในรูปแบบพัฒนาการแก้ปัญหา กลุ่มควบคุมสอนด้วยหนังสือเรียนสังคมศึกษาของกรมวิชาการ

รูปแบบการทดลองและการเก็บรวบรวมข้อมูล อยู่ในรูปของการทดสอบก่อนสอนและการทดสอบหลังสอน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ t - test

ผลการวิจัยปรากฏว่า ความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาลงการทดลองของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และกลุ่มทดลองมีความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาลงการทดลองสูงกว่าก่อนสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

A Comparative Study on Problem Solving Ability
of Mathayom Suksa I Students through the Instruction
Using the Problem Solving Development Style
and the Conventional Style of the Department
of Educational Technique Social Textbook

AN ABSTRACT

BY

TIDARAT WEERAHEMRITTEEWONG

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of education degree
at Srinakharinwirot University

December 1988

The puposes of this research were two folds.

1. To compare the Problem Solving ability between the two groups of students learning through the instruction using the Problem Solving Development Style Textbook and the Conventional Style Social Textbook of the Department of Educational Technique.

2. To assess the students' development in Problem Solving in the group using the Problem Solving Development Style Social Textbook.

A sample of 80 Mathayom Suksa I students of Banpotpisaipittayakom School, Nakornsawan, were randomly selected and divided into two groups of 40 students each. The experimental group learned through the instruction using the Problem Solving Development Style Social Textbook while the control group learned through the instruction using the Conventional Style Social Textbook of the Department of Educational Technique.

The data obtained from the pretest and the posttest were treated with t-test techniques.

The main findings were as follows :

1. The increment of scores in Problem Solving ability of the experimental group were significantly higher than those of the control group at the level of .01.

2. There were significant difference at the level of .01 between the pretest and the posttest of the Problem Solving ability of the experimental group.

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ นางสาวธิดารัตน์ ชื่อสกุล วีรเหมณฑิวงศ์

เกิดวันที่ 23 เดือนตุลาคม พุทธศักราช 2500

สถานที่เกิด อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัด นครสวรรค์

สถานที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 239 หมู่ 2 ตำบลท่าจั่ว อำเภอบรรพตพิสัย
จังหวัดนครสวรรค์ 60180

ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน อาจารย์ 1

สถานที่ทำงานปัจจุบัน โรงเรียนบรรพตพิสัยพิทยาคม อำเภอบรรพตพิสัย
จังหวัดนครสวรรค์ 60180

ประวัติการศึกษา

พ.ศ.2516 ม.ศ.3 จากโรงเรียนวัดนสขศึกษา

พ.ศ.2520 ป.ศ.สูง (วิชาเอกภาษาอังกฤษ วิชาโทคณิตศาสตร์) จากวิทยาลัยครู
นครสวรรค์

พ.ศ.2523 ศศ.บ. (วิชาเอกภาษาอังกฤษ วิชาโทเทคโนโลยีทางการศึกษา) จาก
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

พ.ศ.2531 กศ.ม. (เทคโนโลยีทางการศึกษา) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร